خدا از ما چه می‌خواهد؟

دستوراتی از قرآن

امر و نهی‌های خدا در قرآن

احمد سعیدی کیا

دستوراتی از قرآن: امر و نهی های خدا در قرآن

مشخصات کتاب

سرشناسه : سعیدی، احمد

عنوان و نام پدیدآور : دستوراتی از قرآن: امر و نهی های خدا در قرآن / گردآورنده احمد سعیدی.

مشخصات نشر : قم: مسجد مقدس جمکران، 1385.

مشخصات ظاهری : 432 ص.

شابک : 28000 ریال (چاپ دوم) ؛ 35000 ریال 978-964-973-084-4 : ؛ 130000 ریال(چاپ پنجم)

یادداشت : چاپ دوم: بهار 1387.

یادداشت : چاپ سوم.

یادداشت : چاپ پنجم: تابستان 1393.

یادداشت : بالای عنوان: خدا از ما چه می خواهد ؟

عنوان روی جلد : خدا از ما چه می خواهد ؟

موضوع : امر به معروف و نهی از منکر -- جنبه های قرآنی

موضوع : امر به معروف و نهی از منکر-- احادیث

شناسه افزوده : مسجد جمکران (قم)

رده بندی کنگره : BP226/4/س67د5 1387

رده بندی دیویی : 297/3775

شماره کتابشناسی ملی : 1285871

ص:1

اشاره

دستوراتی از قرآن: امر و نهی های خدا در قرآن

گردآورنده احمد سعیدی

ص:3

فهرست اجمالی

تصویر

ص:5

تصوير

ص:6

تصوير

ص:7

تصوير

ص:8

مقدمه

بسم اللَّه الرحمن الرحيم

الحمد للَّه ربّ العالمين وصلّى اللَّه على محمد وآله الطاهرين سيما بقيه اللَّه فى الأرضين و لعنه اللَّه على اعدائهم اجمعين الى يوم الدين

قرآن معجزه جاودانی پیامبر اعظم صلی الله علیه وآله است؛ قرآن کلام خالق و نامه خداوند متعال برای انسان است؛ قرآن کارخانه انسان سازی است.

انسان برای هر چه بهتر زیستن، در دنیا و آخرت، احتیاج به برنامه و نقشه دارد، احتیاج به راهنما دارد تا به سرمنزل مقصود رسیده، قرب خداوند را به دست آورد. اگر چنین است چه راهنمایی بهتر از خالق او، و چه برنامه ای بهتر از برنامه او؛ خدایی که انسان را ساخته و پرداخته، و به تمام استعدادها، خواسته ها، نازها ونیازهای او بیش از هر کس دیگری آشناست. چنین خدایی یقیناً برنامه خود را مطابق با این نیازها تنظیم نموده، چون «اِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ»(1) است.

آفریدگار متعال با برنامه ای کاملاً واضح وبیانی همه فهم، راه را از چاه مشخص کرده، مسیر هدایت به سوی خدا وتکامل، و نیز گمراهی و ضلالت را تبیین نموده است؛ «قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِ ّ»(2) «إِنّا هَدَيْناهُ السَّبِيلَ»(3).

خداوند اگرچه در مقام تکوین می فرماید: ای انسان! تو آزادی و در راه انتخاب عقیده، اجباری در کار نیست «لا إِكْرَاهَ فِی الدِّينِ» که راه را انتخاب کنی یا بیراهه را «إِمّا شاكِراً وَإِمّا كَفُوراً»؛ لکن در مقام تشریع، با «امر و نهی»های خود، خواسته های خویش را بیان

ص:9

1- 1. سوره توبه، آیه 28.
2- 2. سوره بقره، آیه 255.
3- 3. سوره انسان، آیه 3.

نموده، انسان را متوجه هدف و مسیر معینی نموده است؛ باید از این راه بروی، نباید این کار را بکنی، باید این گونه باشی... آری اختیار با توست که از راه بروی و به بهشت برسی که نعمت های بی منتهای خدا منتظر توست، و یا با نافرمانی و سرپیچی از دستورات خدا، از بیراهه سر درآوری وبه عذاب جهنم دچار شوی؛ آنجا که مأموران عذاب، در کمین نشسته اند و می گویند: بگیریدش، ببندیدش، بزنیدش، و در آتشش افکنید که این به مولای خود جسارت کرده است؛ «خُذُوهُ فَغُلُّوهُ * ثُمَّ الْجَحِیمَ صَلُّوهُ * ثُمَّ فِی سِلْسِلَهٍ ذَرْعُها سَبْعُونَ ذِراعاً فَاسْلُکُوهُ».(1)

پس راه رسیدن به نعمت های الهی وملاقات با پروردگار، ونجات از عذاب های آخرت، عمل کردن به خواسته ها و احکام و دستورات خداوند است که کلیات آنها ونیز برخی ازجزئیات آن در قرآن کریم بیان شده است.

بنابراین با انگیزه آشنایی بیشتر عموم مردم؛ خصوصاً جوانان عزیز با این احکام و خواسته ها، برخی از آیاتی که جنبه دستوری (امر ونهی) دارند، انتخاب وپس از موضوع بندی در این مجموعه گرد آمده است. در برخی آیات به طور صریح از کلمات امر و نهی استفاده شده و در برخی نیز اگرچه صراحتاً امر و نهی ندارد ولی به طور ضمنی خواسته و حکمی را بیان می کند و یا وظیفه ای را معیّن می نماید.

البته در این زمینه کتاب های زیادی؛ از جمله «آیات الاحکام» نیز نوشته شده است، که به طور مفصل و مستدل، احکام را استنباط می کنند لکن در این کتاب فقط متن آیات و ترجمه آن آمده تا با انگیزه و هدف اوّلیه هماهنگ و نزدیک تر باشد. و نیز آیات بیشتری در خصوص مسائل اخلاقی و اجتماعی هم گرد آمده است؛ لذا کسانی که مشتاق بحث های فقهی و استدلالی این آیات هستند، می توانند به همان کتب مراجعه نمایند.

تذکّر مهم: چنان که اشاره شد، این آیات فقط برخی از دستورات دین، وآن هم کلیات

1- 4. سوره حاقه، آیات 30 تا 33؛ او را بگیرید و دربند و زنجیرش کنید! سپس او را در دوزخ بیفکنید! بعد او را به زنجیری که هفتاد ذراع است ببندید؛ چرا که او هرگز به خداوند بزرگ ایمان نمی آورد.

موضوعات را مطرح کرده است لذا برای آشنایی با جزئیات احکام؛ مثلاً کیفیت وتعداد رکعات نماز، شرایط، ارکان واجزای آن و سایر عبادات، باید به سنّت وعترت که رکن دوم ثقلین است(1) مراجعه کرد؛ چرا که هیچ کدام از این ها در قرآن نیامده و بیان آن به عهده پیامبر و امامان علیهم السلام گذاشته شده است.(2) واین بهترین دلیل است بر ردّ نظر کسانی که می گویند: حسبنا کتاب اللّه.

بنابراین برای عمل به احکام شرعی باید از رساله مراجع معظّم تقلید استفاده کرد که فقهای بزرگوار ما زحمت جمع آوری احادیث، حفظ واستنباط احکام از آن ها و تفسیر قرآن را بر ما آسان کرده اند.

مراحل انجام کار: در ابتدا خداوند متعال توفیق عنایت فرمود که دو دوره، ودر برخی بخش ها نیز سه دوره کلّ قرآن کریم را ملاحظه نموده، از بین 6236 آیه، حدود 1900 آیه جهت این هدف، انتخاب و در پرونده اول ضبط شود. در مرحله تعیین موضوع ودسته بندی آیات، به حدود 1500 آیه تیتر و عنوان داده شد و بقیه آیات نیز که تقریباً مضمون یکسانی داشت، فقط به آدرس آن ها اکتفا و در پاورقی اشاره شده است؛ اگرچه ممکن است در هر مورد آیات مشابه بیشتری موجود باشد.

برای ترجمه این آیات از ترجمه قرآن کریم حضرت آیت اللّه العظمی مکارم شیرازی «دامت برکاته» که از روانی و استحکام و اطمینان بیشتری برخوردار است استفاده شده که بدون هیچ گونه تغییری در ذیل آیات آمده است. لذا ضمن تقدیر و تشکر، برای سلامتی و طول عمر معظم له دعا می کنیم.

آنچه در این مجموعه گرد آمده، تماماً آیات قرآن عظیم است که کمترین خدشه ای بر آن وارد نیست ؛ لکن در مورد نظم وچینش آنان، در همین جا نسبت به عیب ونقص های احتمالی عذر خواهی نموده، از اعلام آن توسط خوانندگان محترم تشکر می کنم، ان شاء اللّه که حقیر را از دعای خیر فراموش نمی کنند.

1- 5. پیامبر اعظم صلی الله علیه وآله فرمودند: «إنی تارک فیکم الثقلین کتاب اللّه وعترتی ...»؛ من از بین شما می روم لکن دو گوهر گرانبها باقی

می گذارم، یکی کتاب خدا (قرآن) و دیگری عترت و اهل بیت خودم را.

2- 6. وَما أَنزَلْنا عَلَیْکَ الْکِتابَ إِلَّا لِتُبَیِّنَ لَهُمُ الَّذِی اخْتَلَفُوا فِیهِ وَهُدًی وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ یُؤْمِنُونَ» ما قرآن را بر تو نازل نکردیم مگر برای این که آنچه را در آن اختلاف دارند، برای آن ها روشن کنی؛ و (این قرآن) مایه هدایت و رحمت است برای قومی که ایمان می آورند! (سوره نحل، آیه 64.)

از کلیه اساتید و دوستانی که در تمام مراحل آماده سازی این اثر، حقیر را یاری داده اند؛ به خصوص مدیریت محترم انتشارات مسجد مقدّس جمکران حضرت حجّت الاسلام و المسلمین حسین احمدی قمی و برادران عزیز آقایان احمدرضا فیض پور، سیّد حمیدرضا موسوی، امیرسعید سعیدی؛ تقدیر و تشکر نموده، از خداوند منان می خواهم به همه ایشان جزای خیر عنایت بفرماید.

و اینک در ماه مبارک رمضان و شب های پر فضیلت قدر که شب نزول قرآن کریم است(1) برای تعجیل در فرج آقا امام زمان علیه السلام و سلامتی و طول عمر مقام معظم رهبری حضرت آیت اللّٰه خامنه ای «مد ظله» دعا نموده، به روان پاک امام خمینی قدس سره، شهدا و ایثارگران انقلاب اسلامی خصوصاً همرزمان شهیدم احمد قاسمیان، شیخ محمّد محمّدی، حسین سعیدی و شیخ محمّد خونجگری، درود می فرستیم که با جانفشانی خود این فرصت و امنیت را برای ملّت و مملکت اسلامی ما به ارمغان آوردند.

در پایان از خداوند متعال می خواهم که توفیق عنایت فرماید تا با عمل کردن به دستورات قرآن، زمینه حسن عاقبت خود را فراهم کنیم، ان شاء اللّٰه.

رمضان المبارک 1427ه.ق

مسجد مقدّس جمکران

احمد سعیدی

ص:12

1- 7. اِنّا اَنْزَلْناهُ فِی لَیْلَهِ الْقَدْرِ. سوره قدر، آیه 1.

بخش اوّل : عقاید

فصل اوّل: خداشناسی

یکتایی خدا

1 بدانید خدا یکی است(1)

الف: «إِنَّنِی أَنَا اللَّهُ لَآ إِلَهَ إِلَّآ أَنَا فَاعْبُدْنِی وَ أَقِمِ الصَّلَوةَ لِذِکْرِی» طه/14

من «اللَّه» هستم؛ معبودی جز من نیست! مرا بپرست، و نماز را برای یاد من بپادار!

ب: «فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَآ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِکَ وَلِلْمُؤْمِنِینَ وَالْمُؤْمِناتِ وَاللَّهُ یَعْلَمُ مُتَقَلَّبَکُمْ وَمَثْوَیاکُمْ»

پس بدان که معبودی جز «اللّه» نیست؛ و برای گناه خود و مردان و زنان باایمان استغفار کن! و خداوند محل حرکت و قرارگاه شما را می داند!

ج: «قُلْ إِنَّما یُوحَی إِلَیَّ أَنَّمآ إِلَهُکُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ» انبیا/108

بگو: «تنها چیزی که به من وحی می شود این است که معبود شما خدای یگانه است؛ آیا (با این حال) تسلیم (حقّ) می شوید؟ (و بت ها را کنار می گذارید؟)»

د: «بسم اللَّه الرحمن الرحیم قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ * لَمْ یَلِدْ وَ لَمْ یُولَدْ* وَ لَمْ یَکُن لَّهُ کُفُواً أَحَدٌ» سوره اخلاص

ص:14

1- 8. چند آیه مشابه: نسا/171، آل عمران/18، نسا 87، انعام/102،حشر/22، مائده/ 73.

به نام خداوند بخشنده بخشایشگر بگو: خداوند، یکتا و یگانه است؛ خداوندی است که همه نیازمندان قصد او می کنند؛(هرگز) نزاد، و زاده نشد،و برای او هیچ گاه شبیه و مانندی نبوده است!

ه: «وَ إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَّآ إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ» بقره/163

و خدای شما، خداوند یگانه ای است، که غیر از او معبودی نیست! اوست بخشنده و مهربان (و دارای رحمت عام و خاصّ)!

و: «وَ لَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً ءَاخَرَ لَآ إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَیْ ءٍ هالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ» قصص/88

معبود دیگری را با خدا مخوان، که هیچ معبودی جز او نیست؛ همه چیز جز ذات (پاک) او فانی می شود؛ حاکمیت تنها از آن اوست؛ و همه به سوی او بازگردانده می شوید!

2 دو خدایی را کنار بگذارید

«وَ قالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّما هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَإِيَّایَ فَارْهَبُونِ» نحل/51

خداوند فرمان داده: «دو معبود (برای خود) انتخاب نکنید؛ معبود (شما) همان خدای یگانه است؛ تنها از (کیفر) من بترسید!»

3 سه خدایی را کنار بگذارید

«يَأَهْلَ الْكِتابِ لَا تَغْلُوا فِی دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّما الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَيها إِلَی مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ فَامِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلاثَةٌ انتَهُوا خَيْراً لَّكُمْ إِنَّما اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ ما فِی السَّمَاوَاتِ وَما فِی الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلاً» نسا/171

ای اهل کتاب! در دین خود، غلوّ (و زیاده روی) نکنید! و در باره خدا، غیر از حق نگویید! مسیح عیسی بن مریم فقط فرستاده خدا، و کلمه (و مخلوق) اوست، که او را به مریم القا نمود؛ و روحی (شایسته) از طرف او بود. بنابر این، به خدا و پیامبران او، ایمان بیاورید! و نگویید: («خداوند) سه گانه است!» (از این سخن) خودداری کنید که برای شما بهتر است! خدا، تنها معبود یگانه است؛ او منزه است که فرزندی داشته باشد؛ (بلکه) از آن

اوست آنچه در آسمان ها و در زمین است؛ و برای تدبیر و سرپرستی آن ها، خداوند کافی است.

ص:15

4 سه خدایی کفر است

«لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قالُوا إِنَّ اللَّهَ ثالِثُ ثَلاثَةٍ وَما مِنْ إِلَهٍ إِلَّآ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِن لَّمْ يَنتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ» مائده/73

آن ها که گفتند: «خداوند، یکی از سه خداست» (نیز) بیقین کافر شدند؛ معبودی جز معبود یگانه نیست؛ و اگر از آنچه می گویند دست بر ندارند، عذاب دردناکی به کافران آن ها (که روی این عقیده ایستادگی کنند،) خواهد رسید.

5 غیر از او خدایی نیست

«وَسْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنآ أَجَعَلْنا مِن دُونِ الرَّحْمَنِ ءَالِهَةً يُعْبَدُونَ» زخرف/45

از رسولانی که پیش از تو فرستادیم بپرس: آیا غیر از خداوند رحمان معبودانی برای پرستش قرار دادیم؟!

6 چند تا خدا یا یکی؟

«يَاصَاحِبَىِ السِّجْنِ ءَأَرْبابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ» یوسف/39

ای دوستان زندانی من! آیا خدایان پراکنده بهترند، یا خداوند یکتای پیروز؟!

شناخت خدا

7 خدا، آگاه به همه چیز است

«أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ ما فِى السَّمَاوَاتِ وَ ما فِى الْأَرْضِ ما يَكُونُ مِن نَّجْوَى ثَلاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَ لَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ وَ لَآ أَدْنَى مِن ذلِكَ وَ لَآ أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ ما كانُواْ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِما عَمِلُواْ يَوْمَ الْقِيَامَهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ» مجادله/7

آیا نمی دانی که خداوند آنچه را در آسمان ها و آنچه را در زمین است می داند؛ هیچ گاه سه نفر با هم نجوا نمی کنند مگر این که خداوند چهارمین آن هاست، و هیچ گاه پنج نفر با هم نجوا نمی کنند مگر این که خداوند ششمین آن هاست، و نه تعدادی کمتر و نه بیشتر از آن مگر

این که او همراه آن هاست هر جا که باشند، سپس روز قیامت آن ها را از اعمالشان آگاه می سازد، چرا که خداوند به هر چیزی داناست!

8 خدا به ظاهر وباطن آگاه است(1)

«وَ أَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ» ملک/13

گفتار خود را پنهان کنید یا آشکار (تفاوتی نمی کند)، او به آنچه در سینه هاست آگاه است!

9 خدا، ایجاد کننده هر چیز است

«وَهُوَ الَّذِی أَنشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَیْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُکُلُهُ وَالزَّیْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهاً وَغَیْرَ مُتَشَابِهٍ کُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَءَاتُواحَقَّهُ یَوْمَ حَصادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ» انعام/141

اوست که باغ های معروش [= باغ هایی که درختانش روی داربست ها قرار دارد]، و باغ های غیرمعروش [= باغ هایی که نیاز به داربست ندارد] را آفرید؛ همچنین نخل و انواع زراعت را، که از نظر میوه و طعم با هم متفاوتند؛ و (نیز) درخت زیتون و انار را، که از جهتی با هم شبیه، و از جهتی تفاوت دارند؛ (برگ و ساختمان ظاهریشان شبیه یکدیگر است، در حالی که طعم میوه آن ها متفاوت می باشد.) از میوه آن، به هنگامی که به ثمر می نشیند، بخورید! و حقّ آن را به هنگام درو، بپردازید! و اسراف نکنید، که خداوند مسرفان را دوست ندارد!

10 خدا، پروردگار هر چیز است(2)

«قُلْ أَغَیْرَ اللَّهِ أَبْغِی رَبًّا وَهُوَ رَبُّ کُلِّ شَیْ ءٍ وَلَا تَکْسِبُ کُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَیْها وَلَا تَزِرُ وَازِرَهٌ وِزْرَ أُخْرَی ثُمَّ إِلَی رَبِّکُم مَّرْجِعُکُمْ فَیُنَبِّئُکُم بِما کُنتُمْ فِیهِ تَخْتَلِفُونَ» انعام/164

بگو: «آیا غیر خدا، پروردگاری را بطلبم، در حالی که او پروردگار همه چیز است؟! هیچ کس، عمل (بدی) جز به زیان خودش، انجام نمی دهد؛ و هیچ گنهکاری گناه دیگری را متحمّل

1- 9. چند آیه مشابه: نحل/19، بروج/20، آل عمران/29، علق/14
2- 10. آیه مشابه: رعد / 16.

نمی شود؛ سپس بازگشت همه شما به سوی پروردگارتان است؛ و شما را از آنچه در آن اختلاف داشتید، خبر خواهد داد.

11 خدا، مورد تسبیح همه است

«أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَن فِى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الطَّيْرُ صَافَّاتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَ تَسْبِيحَهُ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِما يَفْعَلُونَ» انعام/164

آیا ندیدی تمام آنان که در آسمان ها و زمینند برای خدا تسبیح می کنند، و همچنین پرندگان به هنگامی که بر فراز آسمان بال گسترده اند؟! هر یک از آن ها نماز و تسبیح خود را می داند؛ و خداوند به آنچه انجام میدهند داناست!

12 خدا، مسجود همه است

الف: «أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَن فِى الْأَرْضِ وَ الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ وَ النُّجُومُ وَ الْجِبالُ وَ الشَّجَرُ وَ الدَّوَآبُّ وَ كَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَ كَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَ مَن يُهِنِ اللَّهُ فَما لَهُ مِن مُّكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ ما يَشاَءُ» حج/18

آیا ندیدی که تمام کسانی که در آسمان ها و کسانی که در زمینند برای خدا سجده می کنند؟! و (همچنین) خورشید و ماه و ستارگان و کوه ها و درختان و جنبندگان، و بسیاری از مردم! امّا بسیاری (ابا دارند، و) فرمان عذاب درباره آنان حتمی است؛ و هر کس را خدا خوار کند، کسی او را گرامی نخواهد داشت! خداوند هر کار را بخواهد (و صلاح بداند) انجام می دهد!

ب: «أَوَ لَمْ يَرَوا إِلَى ما خَلَقَ اللَّهُ مِن شَىْ ءٍ يَتَفَيَّؤُاْ ظِلالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَ الشَّمآئِلِ سُجَّداً لِّلَّهِ وَ هُمْ دَاخِرُونَ» نحل/48

آیا آن ها مخلوقات خدا را ندیدند که سایه هایشان از راست و چپ حرکت دارند، و با خضوع برای خدا سجده می کنند؟!

13 خدا، آفریدگار انسان است

«أَوَ لَمْ يَرَ الْإِنسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ» يس/77

آیا انسان نمی داند که ما او را از نطفه ای بی ارزش آفریدیم؟! و او (چنان صاحب قدرت و شعور و نطق شد که) به مخاصمه آشکار (با ما) برخاست!

ص:18

14 خدا، آفریدگار شما است

«هُوَ الَّذِی خَلَقَکُم مِن نَّفْسٍ وَاحِدَهٍ وَجَعَلَ مِنْها زَوْجَها لِیَسْکُنَ إِلَیْها فَلَمَّا تَغَشَّیها حَمَلَتْ حَمْلاً خَفِیفاً فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّآ أَثْقَلَت دَّعَوَا اللَّهَ رَبَّهُما لَإِنْ ءَاتَیْتَنا صَالِحاً لَّنَکُونَنَّ مِنَ الشَّاکِرِینَ» اعراف/189

او خدایی است که (همه) شما را از یک فرد آفرید؛ و همسرش را نیز از جنس او قرار داد، تا در کنار او بیاساید. سپس هنگامی که با او آمیزش کرد، حملی سبک برداشت، که با وجود آن، به کارهای خود ادامه می داد؛ و چون سنگین شد، هر دو از خداوند و پروردگار خود خواستند «اگر فرزند صالحی به ما دهی، از شاکران خواهیم بود!»

15 خدا، آفریدگار حیوانات است

«أَوَ لَمْ یَرَوْاْ أَنَّا خَلَقْنا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَیْدِینآ أَنْعَماً فَهُمْ لَها مَلِکُونَ» یس/71

آیا ندیدند که از آنچه با قدرت خود به عمل آورده ایم چهارپایانی برای آنان آفریدیم که آنان مالک آن هستند؟!

16 خدا، آفریدگار شب و روز است

«أَلَمْ یَرَوْاْ أَنَّا جَعَلْنا الَّیْلَ لِیَسْکُنُواْ فِیهِ وَ النَّهارَ مُبْصِراً إِنَّ فِی ذلِکَ لَأَیَتٍ لِّقَوْمٍ یُؤْمِنُونَ» نمل/86

یا ندیدند که ما شب را برای آرامش آن ها قرار دادیم و روز را روشنی بخش؟! در این امور نشانه های روشنی است برای کسانی که ایمان می آورند (و آماده قبول حقند).

17 خدا، آفریدگار هفت آسمان است

«الَّذِی خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِباقاً مَّا تَرَی فِی خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَی مِن فُطُورٍ * ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ کَرَّتَیْنِ یَنقَلِبْ إِلَیْکَ الْبَصَرُ خاسِئاً وَ هُوَ حَسِیرٌ» ملک/3 و 4

همان کسی که هفت آسمان را بر فراز یکدیگر آفرید؛ در آفرینش خداوند رحمان هیچ تضادّ و عیبی نمی بینی! بار دیگر نگاه کن، آیا هیچ شکاف و خللی مشاهده می کنی؟!بار دیگر (به عالم هستی) نگاه کن، سرانجام

چشمانت (در جستجوی خلل و نقصان ناکام مانده) به سوی تو باز می گردد در حالی که خسته و ناتوان است!

ص:19

18 خدا، آفریدگار آسمان ها وزمین است(1)

«أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَاواتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَ يَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ» ابراهیم/19

آیا ندیدی خداوند، آسمان ها و زمین را بحق آفریده است؟! اگر بخواهد، شما را می برد و خلق تازه ای می آورد!

19 خدا، تسخیر کننده آسمان ها و زمین است

«أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ وَ أَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَ باطِنَةً وَ مِنَ النَّاسِ مَن يُجَدِلُ فِی اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ لَا هُدًى وَ لَا كِتابٍ مُّنِيرٍ» لقمان/20

آیا ندیدید خداوند آنچه را در آسمان ها و زمین است مسخّر شما کرده، و نعمت های آشکار و پنهان خود را به طور فراوان بر شما ارزانی داشته است؟! ولی بعضی از مردم بدون هیچ دانش و هدایت و کتاب روشنگری درباره خدا مجادله می کنند!

20 خدا، ناظم کهکشان ها است(2)

«أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ الَّيْلَ فِی النَّهارِ وَ يُولِجُ النَّهارَ فِی الَّيْلِ وَ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِی إِلى أَجَلٍ مُّسَمًّى وَ أَنَّ اللَّهَ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ» لقمان/29

آیا ندیدی که خداوند شب را در روز، و روز را در شب داخل می کند، و خورشید و ماه را مسخّر ساخته و هر کدام تا سرآمد معینی به حرکت خود ادامه می دهند؟! خداوند به آنچه انجام می دهید آگاه است.

21 خدا، فرستنده ابرها است

«أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِی سَحاباً ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكاماً فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَلِهِ وَ يُنَزِّلُ مِنَ السَّمآءِ مِن جِبالٍ فِيها مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَن يَشآءُ وَ يَصْرِفُهُ عَن مَّن يَشآءُ يَكادُ سَنا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَرِ» نور/43

آیا ندیدی که خداوند ابرهایی را به آرامی می راند، سپس میان آن ها پیوند می دهد، و بعد آن

1- 11. چند آیه مشابه: نوح/15، اسرا/99، احقاف/33.
2- 12. آیه مشابه: رعد/2.

را متراکم می سازد؟! در این حال، دانه های باران را می بینی که از لابه لای آن خارج می شود؛ و از آسمان -از کوه هایی که در آن است [=ابرهایی که همچون کوه ها انباشته شده اند]- دانه های تگرگ نازل می کند، و هر کس را بخواهد بوسیله آن زیان می رساند، و از هر کس بخواهد این زیان را برطرف می کند؛ نزدیک است درخشندگی برق آن (ابرها) چشم ها را ببرد!

22 خدا، فرستنده باران است(1)

«أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّماۤءِ ماۤءً فَأَخْرَجْنا بِهِ ثَمَرَ تٍ مُّخْتَلِفاً أَلْوَ نُها وَ مِنَ الْجِبالِ جُدَدٌ بِیضٌ وَ حُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَ نُها وَ غَرَابِیبُ سُودٌ» فاطر/27

آیا ندیدی خداوند از آسمان آبی فرو فرستاد که بوسیله آن میوه هایی رنگارنگ (از زمین) خارج ساختیم و از کوه ها نیز (به لطف پروردگار) جاده هایی آفریده شده سفید و سرخ و به رنگ های مختلف و گاه به رنگ کاملاً سیاه!

23 خدا، جاری کننده آب ها است

«أَوَ لَمْ یَرَوْاْ أَنَّا نَسُوقُ الْمآءَ إِلَی الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعاً تَأْکُلُ مِنْهُ أَنْعَمُهُمْ وَ أَنفُسُهُمْ أَفَلَا یُبْصِرُونَ» سجده/27

آیا ندیدند که ما آب را به سوی زمین های خشک می رانیم و بوسیله آن زراعت هایی می رویانیم که هم چهارپایانشان از آن می خورند و هم خودشان تغذیه می کنند؛ آیا نمی بینند؟!

24 خدا، رویاننده گیاهان است

«إِنَّ اللَّهَ فالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَی یُخْرِجُ الْحَیَّ مِنَ الْمَیِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَیِّتِ مِنَ الْحَیِّ ذَ لِکُمُ اللَّهُ فَأَنَّی تُؤْفَکُونَ» انعام/95

خداوند، شکافنده دانه و هسته است؛ زنده را از مرده خارج می سازد، و مرده را از زنده بیرون می آورد؛ این است خدای شما! پس چگونه از حقّ منحرف می شوید؟!

ص:21

1- 13. چند آیه مشابه: حج/63، زمر/21.

25 خدا، روزی دهنده همه است

«أَوَ لَمْ یَرَوا أَنَّ اللَّهَ یَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن یَشاَءُ وَ یَقْدِرُ إِنَّ فِی ذلِکَ لَأَیَتٍ لِّقَوْمٍ یُؤْمِنُونَ» روم/37

آیا ندیدند که خداوند روزی را برای هر کس بخواهد گسترده یا تنگ می سازد؟!در این نشانه هایی است برای گروهی که ایمان می آورند.

26 خدا، نگه دارنده پرندگان آسمان است

«أَوَ لَمْ یَرَوْاْ إِلَی الطَّیْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَ یَقْبِضْنَ ما یُمْسِکُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِکُلِّ شَیْ ءٍ بَصِیرٌ» ملک/19

آیا به پرندگانی که بالای سرشان است، و گاه بال های خود را گسترده و گاه جمع می کنند، نگاه نکردند؟! جز خداوند رحمان کسی آن ها را بر فراز آسمان نگه نمی دارد، چرا که او به هر چیز بیناست!

27 خدا همه جا هست

«وَللَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَیْنَما تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَ سِعٌ عَلِیمٌ» بقره/115

مشرق و مغرب، از آن خداست! و به هر سو رو کنید، خدا آنجاست! خداوند بی نیاز و داناست!

28 بدانید خدا بر هرکاری تواناست

«أَوَ لَمْ یَرَوْاْ أَنَّ اللَّهَ الَّذِی خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ لَمْ یَعْیَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَدِرٍ عَلَی أَن یُحْیِیَ الْمَوْتَی بَلَی إِنَّهُ عَلَی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ» احقاف/33

آیا آن ها نمی دانند خداوندی که آسمان ها و زمین را آفریده و از آفرینش آن ها ناتوان نشده است، می تواند مُردگان را زنده کند؟! آری او بر هر چیز تواناست!

29 خدا فرزند ندارد

«وَ یُنذِرَ الَّذِینَ قالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَداً» ابراهیم/10

و (نیز) آن ها را که گفتند: «خداوند، فرزندی (برای خود) انتخاب کرده است»، انذار کند.

ص:22

30 کمی بیندیشند

«أَوَ لَمْ یَتَفَکَّرُوا فِی أَنفُسِهِم مَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاواتِ وَ الْأَرْضَ وَ ما بَیْنَهُمآ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ أَجَلٍ مُّسَمًّی وَ إِنَّ کَثِیراً مِّنَ النَّاسِ بِلِقآیِ رَبِّهِمْ لَکَافِرُونَ» روم/8

آیا آنان با خود نیندیشیدند که خداوند، آسمان ها و زمین و آنچه را میان آن دو است جز بحق و برای زمان معیّنی نیافریده است؟! ولی بسیاری از مردم (رستاخیز و) لقای پروردگارشان را منکرند!

31 کمی فکر کنید!

«أَوَ لَمْ یَنظُرُوا فِی مَلَکُوتِ السَّمَاواتِ وَالْأَرْضِ وَما خَلَقَ اللَّهُ مِن شَیْ ءٍ وَأَنْ عَسَی أَن یَکُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ فَبِأَیِّ حَدِیثٍ بَعْدَهُ یُؤْمِنُونَ» اعراف/185

آیا در حکومت و نظام آسمان ها و زمین، و آنچه خدا آفریده است، (از روی دقت و عبرت) نظر نیفکندند؟! (و آیا در این نیز اندیشه نکردند که) شاید پایان زندگی آن ها نزدیک شده باشد؟! (اگر به این کتاب آسمانی روشن ایمان نیاورند،) بعد از آن به کدام سخن ایمان خواهند آورد؟!

32 به اطراف خود نگاه کنید

«أَفَلَا یَنظُرُونَ إِلَی الْإِبِلِ کَیْفَ خُلِقَتْ * وَ إِلَی السَّمآءِ کَیْفَ رُفِعَتْ* وَ إِلَی الْجِبالِ کَیْفَ نُصِبَتْ * وَ إِلَی الْأَرْضِ کَیْفَ سُطِحَتْ» غاشیه/17 - 20

آیا آنان به شتر نمی نگرند که چگونه آفریده شده است؟!و به آسمان نگاه نمی کنند که چگونه برافراشته شده؟!و به کوه ها که چگونه در جای خود نصب گردیده!و به زمین که چگونه گسترده و هموار گشته است؟!

ص:23

33 ببینید از چه خلق شده اید(1)

«فَلْیَنظُرِ الْإِنسَنُ مِمَّ خُلِقَ * خُلِقَ مِن مَّآءٍ دَافِقٍ * یَخْرُجُ مِنْ بَیْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَآئِبِ» طارق/5 - 7

انسان باید بنگرد که از چه چیز آفریده شده است! از یک آب جهنده آفریده شده است، آبی که از میان پشت و سینه ها خارج می شود!

34 در خدا شک نکنید(2)

الف: «الْحَقُّ مِن رَّبِّکَ فَلَا تَکُن مِّنَ الْمُمْتَرِینَ » آل عمران/60

این ها حقیقتی است از جانب پروردگار تو؛ بنابر این، از تردید کنندگان مباش!

ب: «أَفَمَن کانَ عَلَی بَیِّنَهٍ مِن رَّبِّهِ وَ یَتْلُوهُ شاهِدٌ مِّنْهُ وَ مِن قَبْلِهِ کِتَبُ مُوسَی إِماماً وَرَحْمَهً أُولئِکَ یُؤْمِنُونَ بِهِ وَ مَن یَکْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلَا تَکُ فِی مِرْیَهٍ مِّنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّکَ وَلَکِنَّ أَکْثَرَ النَّاسِ لَا یُؤْمِنُونَ» هود/17

آیا آن کس که دلیل آشکاری از پروردگار خویش دارد، و بدنبال آن، شاهدی از سوی او می باشد، و پیش از آن، کتاب موسی که پیشوا و رحمت بود (گواهی بر آن می دهد، همچون کسی است که چنین نباشد)؟! آن ها [= حق طلبان و حقیقت جویان] به او (که دارای این ویژگی هاست،) ایمان می آورند! و هر کس از گروه های مختلف به او کافر شود، آتش وعده گاه اوست! پس، تردیدی در آن نداشته باش که آن حق است از پروردگارت! ولی بیشتر مردم ایمان نمی آورند!

35 از تردیدکنندگان نباشید

«أَفَغَیْرَ اللَّهِ أَبْتَغِی حَکَماً وَهُوَ الَّذِی أَنزَلَ إِلَیْکُمُ الْکِتابَ مُفَصَّلاً وَالَّذِینَ ءَاتَیْنَهُمُ الْکِتابَ یَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِن رَّبِّکَ بِالْحَقِ ّ فَلَا تَکُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِینَ» انعام/114

(با این حال،) آیا غیر خدا را به داوری طلبم؟! در حالی که اوست که این کتاب آسمانی را، که

1- 14. چند آیه مشابه: زمر/46، یونس/10، ذاریات/20 و 21.
2- 15. آیه مشابه: بقره/147.

همه چیز در آن آمده، به سوی شما فرستاده است؛ و کسانی که به آن ها کتاب آسمانی داده ایم می دانند این کتاب، بحق از طرف پروردگارت نازل شده؛ بنابر این از تردیدکنندگان مباش!

36 در نبوّت پیامبران شک و تردید نکنید

«وَ لَقَدْ ءَاتَیْنا مُوسَی الْکِتابَ فَلَا تَکُن فِی مِرْیَهٍ مِن لِّقآئِهِ وَجَعَلْنَهُ هُدًی لِّبَنِی إِسْرَ ءِیلَ» سجده/23

ما به موسی کتاب آسمانی دادیم؛ و شک نداشته باش که او آیات الهی را دریافت داشت؛ و ما آن را وسیله هدایت بنی اسرائیل قرار دادیم!

37 در وجود خدا شک نکنید

«قالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِی اللَّهِ شَکٌّ فاطِرِ السَّمَاواتِ وَ الْأَرْضِ یَدْعُوکُمْ لِیَغْفِرَ لَکُم مِن ذُنُوبِکُمْ وَیُؤَخِّرَکُمْ إِلی أَجَلٍ مُّسَمًّی....» ابراهیم/10

رسولان آن ها گفتند: «آیا در خدا شکّ است؟! خدایی که آسمان ها و زمین را آفریده؛ او شما را دعوت می کند تا گناهانتان را ببخشد، و تا موعد مقرّری شما را باقی گذارد!» آن ها گفتند: («ما این ها را نمی فهمیم! همین اندازه می دانیم که) شما انسان هایی همانند ما هستید، می خواهید ما را از آنچه پدرانمان می پرستیدند بازدارید؛ شما دلیل و معجزه روشنی برای ما بیاورید!»

اجابت خدا و ایمان به او

38 ای مردم خدا را اجابت کنید!

«یَقَوْمَنآ أَجِیبُوا دَاعِیَ اللَّهِ وَ ءَامِنُوا بِهِ یَغْفِرْ لَکُم مِن ذُنُوبِکُمْ وَ یُجِرْکُم مِنْ عَذَابٍ أَلِیمٍ * وَ مَن لَّا یُجِبْ دَاعِیَ اللَّهِ فَلَیْسَ بِمُعْجِزٍ فِی الْأَرْضِ وَ لَیْسَ لَهُ مِن دُونِهِ أَوْلِیآءُ أُولئِکَ فِی ضَلَلٍ مُّبِینٍ» احقاف/31 و 32

ص:25

ای قوم ما! دعوت کننده الهی را اجابت کنید و به او ایمان آورید تا گناهانتان را ببخشد و شما را از عذابی دردناک پناه دهد! و هر کس به دعوت کننده الهی پاسخ نگوید، هرگز نمی تواند از چنگال عذاب الهی در زمین فرار کند، و غیر از خدا یار و یاوری برای او نیست؛ چنین کسانی در گمراهی آشکارند!»

39 پروردگارتان را اجابت کنید

«اسْتَجِیبُوا لِرَبِّکُم مِن قَبْلِ أَن یَأْتِیَ یَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ ما لَکُم مِن مَّلْجَإٍ یَوْمَئِذٍ وَ ما لَکُم مِن نَّکِیرٍ» شورا/47

اجابت کنید دعوت پروردگار خود را پیش از آن که روزی فرا رسد که بازگشتی برای آن در برابر اراده خدا نیست؛ و در آن روز، نه پناهگاهی دارید و نه مدافعی!

40 خدا را اجابت کنید تا زنده شوید

«یَا أَیُّها الَّذِینَ ءَامَنُوا اسْتَجِیبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعاکُمْ لِما یُحْیِیکُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ یَحُولُ بَیْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَیْهِ تُحْشَرُونَ» انفال/24

ای کسانی که ایمان آورده اید! دعوت خدا و پیامبر را اجابت کنید هنگامی که شما را به سوی چیزی می خواند که شما را حیات می بخشد! و بدانید خداوند میان انسان و قلب او حایل می شود، و همه شما (در قیامت) نزد او گردآوری می شوید!

41 به خدا ایمان آورید(1)

الف: «قُلْ یا أَیُّهَا النَّاسُ إِنِّی رَسُولُ اللَّهِ إِلَیْکُمْ جَمِیعاً الَّذِی لَهُ مُلْکُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ یُحْیِ وَیُمِیتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِیِّ الأُمِّیِّ الَّذِی یُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَکَلِمَتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّکُمْ تَهْتَدُونَ» اعراف/158

بگو: «ای مردم! من فرستاده خدا به سوی همه شما هستم؛ همان خدایی که حکومت آسمان ها و زمین، از آن اوست؛ معبودی جز او نیست؛ زنده می کند و می میراند؛ پس ایمان بیاورید به خدا و فرستاده اش، آن پیامبر درس نخوانده ای که به خدا و کلماتش ایمان دارد؛ و از او پیروی کنید تا هدایت یابید!»

1- 16. چند آیه مشابه: بقره/41، 91، 177، 285، آل عمران/179، یونس/104، مائده/105.

ب: «فَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ النُّورِ الَّذِى أَنزَلْنا وَ اللَّهُ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ» تغابن/8

حال که چنین است، به خدا و رسول او و نوری که نازل کرده ایم ایمان بیاورید؛ و بدانید خدا به آنچه انجام می دهید آگاه است!

ج: «... وَيْلَکَ ءَامِنْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ ما هَذَآ إِلَّآ أَسَطِيرُ الْأَوَّلِينَ * أُولئِکَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِى أُمَمٍ قَدْخَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَ الْإِنسِ إِنَّهُمْ كانُوا خَاسِرِينَ» احقاف/17و 18

وای بر تو، ایمان بیاور که وعده خدا حق است امّا او پیوسته می گوید: این ها چیزی جز افسانه های پیشینیان نیست! آن ها کسانی هستند که فرمان عذاب درباره آنان همراه اقوام (کافری) که پیش از آنان از جنّ و انس بودند مسلّم شده، چرا که همگی زیانکار بودند!

د: «وَإِذَا سَأَلَکَ عِبادِى عَنِّى فَإِنِّى قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِى وَلْيُؤْمِنُوا بِى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ» احقاف/31

و هنگامی که بندگان من، از تو در باره من سؤال کنند، (بگو:) من نزدیکم! دعای دعا کننده را، به هنگامی که مرا می خواند، پاسخ می گویم! پس باید دعوت مرا بپذیرند، و به من ایمان بیاورند، تا راه یابند (و به مقصد برسند)!

ه: «يَقَوْمَنآ أَجِيبُوا دَاعِىَ اللَّهِ وَ ءَامِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُم مِن ذُنُوبِكُمْ وَ يُجِرْكُم مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ» احقاف/31

ای قوم ما! دعوت کننده الهی را اجابت کنید و به او ایمان آورید تا گناهانتان را ببخشد و شما را از عذابی دردناک پناه دهد!

و: «ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ أَنفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ أَنفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ» حدید/7

به خدا و رسولش ایمان بیاورید و از آنچه شما را جانشین و نماینده (خود) در آن قرار داده انفاق کنید؛ (زیرا) کسانی که از شما ایمان بیاورند و انفاق کنند، اجر بزرگی دارند!

42 مؤمن کامل و حقیقی شوید

«يا أَيُّهَا الّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتابِ الّذِی

ص:27

نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتابِ الَّذِى أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلالاً بَعِيداً» نسا/136

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خدا و پیامبرش، و کتابی که بر او نازل کرده، و کتب (آسمانی) که پیش از این فرستاده است، ایمان (واقعی) بیاورید کسی که خدا و فرشتگان او و کتاب ها و پیامبرانش و روز واپسین را انکار کند، در گمراهی دور و درازی افتاده است.

43 اجر مؤمنان با خداست

«إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هادُوا وَ النَّصَارَى وَ الصَّابِئِينَ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَالِحاً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ» بقره/62

کسانی که (به پیامبر اسلام) ایمان آورده اند، و کسانی که به آئین یهود گرویدند و نصاری و صابئان [= پیروان یحیی] هر گاه به خدا و روز رستاخیز ایمان آورند، و عمل صالح انجام دهند، پاداششان نزد پروردگارشان مسلم است؛ و هیچ گونه ترس و اندوهی برای آن ها نیست. (هر کدام از پیروان ادیان الهی، که در عصر و زمان خود، بر طبق وظایف و فرمان دین عمل کرده اند، مأجور و رستگارند.)

44 خدا مدافع مؤمنان است

«إِنَّ اللَّهَ يُدَ فِعُ عَنِ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ» حج/38

خداوند از کسانی که ایمان آورده اند دفاع می کند؛ خداوند هیچ خیانتکار ناسپاسی را دوست ندارد!

45 چرا ایمان نمی آورند؟

«فَما لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ» انشقاق/20

پس چرا آنان ایمان نمی آورند؟!

46 پیامبر که شما را می خواند، چرا ایمان نمی آورید؟

«وَ ما لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَ الرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَ قَدْ أخَذَ مِيثَقَكُمْ إِنْ كُنتُم مُّؤْمِنِينَ» حديد/8

ص:28

چرا به خدا ایمان نیاورید در حالی که رسول (او) شما را می خواند که به پروردگارتان ایمان بیاورید، و از شما پیمان گرفته است (پیمانی از طریق فطرت و خِرد)، اگر آماده ایمان آوردن می باشید.

47 هر که ایمان ندارد عقل ندارد

«وَ ما كانَ لِنَفْسٍ أَن تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ يَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ» یونس/100

(اما) هیچ کس نمی تواند ایمان بیاورد، جز به فرمان خدا (و توفیق و یاری و هدایت او)! و پلیدی (کفر و گناه) را بر کسانی قرارمی دهد که نمی اندیشند.(1)

اطاعت از خدا

48 از خدا اطاعت کنید(2)

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِى الْأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَزَعْتُمْ فِى شَىْ ءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِرِ ذلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً» نسا/59

ای کسانی که ایمان آورده اید! اطاعت کنید خدا را! و اطاعت کنید پیامبر خدا و اولو الأمر [=اوصیای پیامبر] را! و هرگاه در چیزی نزاع داشتید، آن را به خدا و پیامبر بازگردانید (و از آن ها داوری بطلبید) اگر به خدا و روز رستاخیز ایمان دارید! این (کار) برای شما بهتر، و عاقبت و پایانش نیکوتر است.

49 اطاعت وعدم اطاعت از خدا(3)

«قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَ عَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ وَ إِنْ

ص:29

1- 17. ایمان، پاکی و عقل، مقابل رجس و کفر و بی عقلی است، آن که ایمان دارد عقل دارد و آن که کفر و پلیدی را برگزیند عقل ندارد.

2- 18. چند آیه مشابه: حجرات/14، مجادله/13، انسان/24، احزاب/33، زخرف/61، انفال/46، انفال/20.
3- 19. چند آیه مشابه: آل عمران/32، تغابن/12، مائده/92، محمد/33.

تُطِیعُوهُ تهْتَدُوا وَ ما عَلَی الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَغُ الْمُبِینُ» نور/54

بگو: «خدا را اطاعت کنید، و از پیامبرش فرمان برید! و اگر سرپیچی نمایید، پیامبر مسؤول اعمال خویش است و شما مسؤول اعمال خود! امّا اگر از او اطاعت کنید، هدایت خواهید شد؛ و بر پیامبر چیزی جز رساندن آشکار نیست!»

50 از امر خدا اطاعت کنید

«وَ ما کانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَهٍ إِذَا قَضَی اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْراً أَن یَکُونَ لَهُمُ الْخِیَرَهُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَ مَن یَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَلاً مُّبِیناً» احزاب/36

هیچ مرد و زن با ایمانی حق ندارد هنگامی که خدا و پیامبرش امری را لازم بدانند، اختیاری (در برابر فرمان خدا) داشته باشد؛ و هر کس نافرمانی خدا و رسولش را کند، به گمراهی آشکاری گرفتار شده است!

51 اطاعت، لازمه ایمان است

«یَسْئلُونَکَ عَنِ الْأَنفالِ قُلِ الأَنفالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَیْنِکُمْ وَأَطِیعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» انفال/1

از تو درباره انفال [= غنایم، و هرگونه مال بدون مالک مشخص] سؤال می کنند؛ بگو: «انفال مخصوص خدا و پیامبر است؛ پس، از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید! و خصومت هایی را که در میان شماست، آشتی دهید! و خدا و پیامبرش را اطاعت کنید اگر ایمان دارید!

52 اطاعت، موجب رحمت خداست

«وَأَطِیعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّکُمْ تُرْحَمُونَ» آل عمران/132

و خدا و پیامبر را اطاعت کنید، تا مشمول رحمت شوید!

53 اطاعت، موجب رستگاری است(1)

«وَ مَن یُطِعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ یَخْشَ اللَّهَ وَیَتَّقْهِ فَأُولئِکَ هُمُ الْفآئِزُونَ» نور/52

1- 20. چند آیه مشابه: احزاب/71، نسا/13.

و هر کس خدا و پیامبرش را اطاعت کند، و از خدا بترسد و از مخالفت فرمانش بپرهیزد، چنین کسانی همان پیروزمندان واقعی هستند!

توکّل بر خدا

54 بر خدا توکّل کن

«وَ تَوَکَّلْ عَلَی الْعَزِیزِ الرَّحِیمِ» شعرا/217

و بر خداوند عزیز و رحیم توکّل کن!

55 همه باید بر خدا توکّل کنند

«وَ ما لَنآ أَلَّا نَتَوَکَّلَ عَلَی اللَّهِ وَ قَدْ هَدَانا سُبُلَنا وَ لَنَصْبِرَنَّ عَلَی مآ ءَاذَیْتُمُونا وَ عَلَی اللَّهِ فَلْیَتَوَکَّلِ الْمُتَوَکِّلُونَ» ابراهیم/12

و چرا بر خدا توکّل نکنیم، با این که ما را به راه های (سعادت) رهبری کرده است؟! و ما بطور مسلّم در برابر آزارهای شما صبر خواهیم کرد (و دست از رسالت خویش بر نمی داریم)! و توکّل کنندگان، باید فقط بر خدا توکّل کنند!»

56 بر خدای پاینده توکّل کنید(1)

«وَ تَوَکَّلْ عَلَی الْحَیِّ الَّذِی لَا یَمُوتُ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَکَفَی بِهِ بِذُنُوبِ عِبادِهِ خَبِیراً» فرقان/58

و توکّل کن بر آن زنده ای که هرگز نمی میرد؛ و تسبیح و حمد او را بجا آور؛ و همین بس که او از گناهان بندگانش آگاه است!

57 توکّل، سبب دوستی خدا است

«فَبِما رَحْمَهٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَلَوْ کُنتَ فَظًّا غَلِیظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشاوِرْهُمْ فِی الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَکَّلْ عَلَی اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ یُحِبُّ الْمُتَوَکِّلِینَ» آل عمران/159

1- 21. چند آیه مشابه: یوسف/67، ابراهیم/11، آل عمران/122، آل عمران/160، نمل/79، انفال/61، احزاب/48، کهف/23 و 24، نسا/81، اسرا/2، هود/123.

به (برکت) رحمت الهی، در برابر آنان [= مردم] نرم (و مهربان) شدی! و اگر خشن و سنگدل بودی، از اطراف تو، پراکنده می شدند. پس آن ها را ببخش و برای آن ها آمرزش بطلب! و در کارها، با آنان مشورت کن! اما هنگامی که تصمیم گرفتی، (قاطع باش! و) بر خدا توکل کن! زیرا خداوند متوکلان را دوست دارد.

58 توکّل، شرط ایمان است(1)

«.... وَعَلَی اللَّهِ فَتَوَکَّلُوا إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» مائده/23

(ولی) دو نفر از مردانی که از خدا می ترسیدند، و خداوند به آن ها، نعمت (عقل و ایمان و شهامت) داده بود، گفتند: «شما وارد دروازه شهر آنان شوید! هنگامی که وارد شدید، پیروز خواهید شد. و بر خدا توکل کنید اگر ایمان دارید!»

59 توکّل، شرط اسلام واقعی است

«وَ قالَ مُوسَی یَقَوْمِ إِنْ کُنتُمْ ءَامَنتُم بِاللَّهِ فَعَلَیْهِ تَوَکَّلُوا إِنْ کُنتُم مُّسْلِمِینَ» یونس/84

موسی گفت: «ای قوم من! اگر شما به خدا ایمان آورده اید، بر او توکّل کنید اگر تسلیم فرمان او هستید!»

حمد و ستایش

60 حمد وستایش مخصوص خداوند است(2)

«وَ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی لَمْ یَتَّخِذْ وَلَداً وَ لَمْ یَکُن لَّهُ شَرِیکٌ فِی الْمُلْکِ وَ لَمْ یَکُن لَّهُ وَلِیٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَ کَبِّرْهُ تَکْبِیرَاً» اسرا/111

و بگو: «ستایش برای خداوندی است که نه فرزندی برای خود انتخاب کرده، و نه شریکی در حکومت دارد، و نه به خاطر ضعف و ذلّت، (حامی و) سرپرستی برای اوست!» و او را بسیار بزرگ بشمار!

1- 22. چند آیه مشابه: توبه/51، مائده/11.
2- 23. چند آیه مشابه: نمل/59، نمل/93، عنکبوت/63، نصر/3، لقمان/25.

61 تسبیح خدا بگویید(1)

الف: «فَخَرَجَ عَلَی قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَی إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا بُکْرَةً وَ عَشِيًّا» مریم/11

او از محراب عبادتش به سوی مردم بیرون آمد؛ و با اشاره به آن ها گفت: («بشکرانه این موهبت،) صبح و شام خدا را تسبیح گویید!»

ب: «وَ سَبِّحُوهُ بُکْرَةً وَ أَصِيلاً» احزاب/42

و صبح و شام او را تسبیح گویید!

62 در هر حال و زمان تسبیح خدا بگویید(2)

«فَاصْبِرْ عَلَی ما يَقُولُونَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّکَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلَ غُرُوبِها وَ مِنْ ءَاناَیِ الَّيْلِ فَسَبِّحْ وَ أَطْرَافَ النَّهارِ لَعَلَّکَ تَرْضَی طه/130

پس در برابر آنچه می گویند، صبر کن! و پیش از طلوع آفتاب، و قبل از غروب آن؛ تسبیح و حمد پروردگارت را بجا آور؛ و همچنین (برخی) از ساعات شب و اطراف روز (پروردگارت را) تسبیح گوی؛ باشد که (از الطاف الهی) خشنود شوی!

63 تسبیح خدا بگو

الف: «سَبِّحِ اسْمَ رَبِّکَ الْأَعْلَی» اعلی/1

منزّه شمار نام پروردگار بلندمرتبه ات را!

ب: «فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّکَ الْعَظِيمِ» حاقه/52

حال که چنین است به نام پروردگاربزرگت تسبیح گوی!

پرستش خدا

64 خدا را پرستش کنید

«يا أيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الّذِی خَلَقَكُمْ وَ الّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلّكُمْ تَتَّقُونَ»
بقره/21

ای مردم! پروردگار خود را پرستش كنيد؛ آن كس كه شما، و كسانی را كه پيش از شما بودند آفريد، تا پرهيزگار شويد.

ص:33

1- 24. چند آيه مشابه: فرقان/58، حجر/98، واقعه/74 و 96.
2- 25. چند آيه مشابه: غافر/55، طور/48، ق/39.

65 خدا را بپرستید(1)

«وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِکُوا بِهِ شَیْاًَ وَبِالْوَ لِدَیْنِ إِحْسَناً وَبِذِی الْقُرْبَی وَالْیَتَمَی وَالْمَسَکِینِ وَالْجارِ ذِی الْقُرْبَی وَالْجارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِیلِ وَما مَلَکَتْ أَیْمَنُکُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ مَن کانَ مُخْتالاً فَخُوراً» نسا/36

و خدا را بپرستید! و هیچ چیز را همتای او قرار ندهید! و به پدر و مادر، نیکی کنید؛ همچنین به خویشاوندان و یتیمان و مسکینان، و همسایه نزدیک، و همسایه دور، و دوست و همنشین، و واماندگان در سفر، و بردگانی که مالک آن ها هستید؛ زیرا خداوند، کسی را که متکبر و فخر فروش است، (و از ادای حقوق دیگران سرباز می زند،) دوست نمی دارد.

66 خدا را بپرستید که راه راست این است(2)

«إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّی وَ رَبُّکُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَ طٌ مُّسْتَقِیمٌ» زخرف/64

خداوند پروردگار من و پروردگار شماست؛ (تنها) او را پرستش کنید که راه راست همین است!»

67 پرستش خدا، هدف خلقت است

«وَ ما خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنسَ إِلَّا لِیَعْبُدُونِ» ذاریات/56

من جنّ و انس را نیافریدم جز برای این که عبادتم کنند (و از این راه تکامل یابند و به من نزدیک شوند)!

68 پرستش خدا، امر خداست(3)

«إِنَّمآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلْدَهِ الَّذِی حَرَّمَها وَ لَهُ کُلُّ شَیْ ءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَکُونَ مِنَ الْمُسْلِمِینَ» نمل/91

(بگو:) من مأمورم پروردگار این شهر (مقدّس مکّه) را عبادت کنم، همان کسی که این شهر

ص:34

1- 26. چند آیه مشابه: مائده/72، اعراف/73، اعراف/85، هود/61، هود/84، یوسف/40، یونس/3، نحل/36، نور/55، عنکبوت/17، زمر/64 تا 66، فصلت/14، هود/2 و 123، حج/77، اسرا/23.
2- 27. چند آیه مشابه: آل عمران/51، طه/14، انبیا/92، انعام/102، مریم/65.
3- 28. چند آیه مشابه: توبه/31، رعد/36.

را حرمت بخشیده؛ در حالی که همه چیز از آن اوست! و من مأمورم که از مسلمین باشم.

69 پرستش خدا، عهد خداست(1)

«أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَبَنِى ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَنَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ» یس/60

آیا با شما عهد نکردم ای فرزندان آدم که شیطان را نپرستید، که او برای شما دشمن آشکاری است؟!

70 پرستش خدا، پیام پیامبران است(2)

«فَأَرْسَلْنا فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْهُمْ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ ما لَكُم مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ» مؤمنون/32

و در میان آنان رسولی از خودشان فرستادیم که: «خدا را بپرستید؛ جز او معبودی برای شما نیست؛ آیا (با این همه، از شرک و بت پرستی) پرهیز نمی کنید؟!»

71 خدای کعبه را بپرستید

«فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ * الَّذِى أَطْعَمَهُم مِن جُوعٍ وَ ءَامَنَهُم مِنْ خَوْفٍ» قریش/3 و 4

پس (بشکرانه این نعمت بزرگ) باید پروردگار این خانه را عبادت کنند، همان کس که آن ها را از گرسنگی نجات داد و از ترس و ناامنی ایمن ساخت.

72 پرستش خدا، راه راست است

«وَ إِنَّ اللَّهَ رَبِّى وَ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَ طٌ مُّسْتَقِيمٌ» مریم/36

و خداوند، پروردگار من و شماست! او را پرستش کنید؛ این است راه راست!

73 پرستش خدا، راه مستقیم است

«وَ أنِ اعْبُدُونِی هَذَا صِرَ طٌ مٌّسْتَقِیمٌ» یس/61

و این که مرا بپرستید که راه مستقیم این است؟!

74 تا آخرین لحظه خدا را بپرستید

«وَ اعْبُدْ رَبَّکَ حَتَّی یَأْتِیَکَ الْیَقِینُ» حجر/99

و پروردگارت را عبادت کن تا یقین [= مرگ] تو فرا رسد!

1- 29. چند آیه مشابه: نوح/3، هود/26.
2- 30. چندآیه مشابه: هود/50،اعراف/59 و65،عنکبوت/36،مائده/117،عنکبوت/16،احقاف/21،نمل/45، انبیا/25.

75 در حال خوف و رجا خدا را بخوانید

«وَلَا تُفْسِدُوا فِی الأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَحِها وَادْعُوهُ خَوْفاً وَطَمَعاً إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِیبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِینَ» اعراف/56

و در زمین پس از اصلاح آن فساد نکنید، و او را با بیم و امید بخوانید! (بیم از مسؤولیت ها، و امید به رحمتش. و نیکی کنید) زیرا رحمت خدا به نیکوکاران نزدیک است!

76 فقط من را پرستش کنید

«یَعِبادِیَ الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنَّ أَرْضِی وَ سِعَهٌ فَإِیَّیَ فَاعْبُدُونِ» عنکبوت/56

ای بندگان من که ایمان آورده اید! زمین من وسیع است، پس تنها مرا بپرستید (و در برابر فشارهای دشمنان تسلیم نشوید)!

77 خدا را خالصانه پرستش کنید(1)

الف: «قُلْ إِنِّی أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصاً لَّهُ الدِّینَ» زمر/11

بگو: «من مأمورم که خدا را پرستش کنم در حالی که دینم را برای او خالص کرده باشم،

ب: «وَ ماۤ أُمِرُوا إِلَّا لِیَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِینَ لَهُ الدِّینَ حُنَفآءَ وَ یُقِیمُوا الصَّلَوهَ وَ یُؤْتُوا الزَّکَوهَ وَ ذلِکَ دِینُ الْقَیِّمَهِ» بینه/5

و به آن ها دستوری داده نشده بود جز این که خدا را بپرستند در حالی که دین خود را برای او خالص کنند و از شرک به توحید بازگردند، نماز را برپا دارند و زکات را بپردازند؛ و این است آیین مستقیم و پایدار!

78 الهی باشید!

«ما کانَ لِبَشَرٍ أَن یُؤْتِیَهُ اللَّهُ الْکِتَابَ وَالْحُکْمَ وَالنُّبُوَّهَ ثُمَّ یَقُولَ لِلنَّاسِ کُونُواعِباداً لِّی مِن دُونِ اللَّهِ وَلَکِن کُونُوا رَبَّانِیِّینَ بِما کُنتُمْ تُعَلِّمُونَ الْکِتَابَ وَبِما کُنتُمْ تَدْرُسُونَ* وَلَا یَأْمُرَکُمْ أَن تَتَّخِذُوا الْمَلائِکَهَ وَالنَّبِیِّینَ أَرْباباً أَیَأْمُرُکُم بِالْکُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ» آل عمران/80 -79

برای هیچ بشری سزاوار نیست که خداوند، کتاب آسمانی و حکم و نبوّت به او دهد سپس او

1- 31. چند آیه مشابه: اعراف/29، زمر/2.

به مردم بگوید: «غیر از خدا، مرا پرستش کنید!» بلکه (سزاوار مقام او، این است که بگوید:) مردمی الهی باشید، آن گونه که کتاب خدا را می آموختید و درس می خواندید! (و غیر از خدا را پرستش نکنید!) و نه این که به شما دستور دهد که فرشتگان و پیامبران را، پروردگار خود انتخاب کنید. آیا شما را، پس از آن که مسلمان شدید، به کفر دعوت می کند؟!

سجده برای خدا

79 برای خدا سجده کنید

«فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّکَ وَ کُن مِّنَ السَّجِدِینَ» حجر/98

(برای دفع ناراحتی آنان) پروردگارت را تسبیح و حمد گو! و از سجده کنندگان باش!

80 همه برای خدا سجده گزارند

« لِلَّهِ یَسْجُدُ ما فِی السَّمَاواتِ وَ ما فِی الْأَرْضِ مِن دَآبَّهٍ وَ الْمَلائِکَهُ وَهُمْ لَا یَسْتَکْبِرُونَ» نحل/49

(نه تنها سایه ها، بلکه) تمام آنچه در آسمان ها و زمین از جنبندگان وجود دارد، و همچنین فرشتگان، برای خدا سجده می کنند و تکبّر نمی ورزند.

81 از سجده برای خدا سر باز نزنید

«وَ إِذَا قِیلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قالُوا وَما الرَّحْمَنُ أَنَسْجُدُ لِما تَأْمُرُنا وَ زَادَهُمْ نُفُوراً» فرقان/60

و هنگامی که به آنان گفته شود: «برای خداوند رحمان سجده کنید!» می گویند: «رحمان چیست؟! (ما اصلاً رحمان را نمی شناسیم!) آیا برای چیزی سجده کنیم که تو به ما دستور می دهی؟!» (این سخن را می گویند) و بر نفرتشان افزوده می شود!

82 برای پروردگارت سجده کن

«یَمَرْیَمُ اقْنُتِی لِرَبِّکِ وَاسْجُدِی وَارْکَعِی مَعَ الرَّ کِعِینَ» آل عمران/43

ای مریم! (به شکرانه این نعمت) برای پروردگار خود، خضوع کن و سجده بجا آور! و با رکوع کنندگان، رکوع کن!

عهد خدا

83 عهد خدا را به یاد آورید

«أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَبَنِى ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَنَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ))یس/60

آیا با شما عهد نکردم ای فرزندان آدم که شیطان را نپرستید، که او برای شما دشمن آشکاری است؟!

84 به عهد خدا وفا کنید

«وَ أَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَهَدتُّمْ وَ لَا تَنقُضُوا الْأَيْمَنَ بَعْدَ تَوْكِيدِها وَ قَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلاً إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ ما تَفْعَلُونَ» نحل/91

و هنگامی که با خدا عهد بستید، به عهد او وفا کنید! و سوگندها را بعد از محکم ساختن نشکنید، در حالی که خدا را کفیل و ضامن بر (سوگند) خود قرار داده اید، به یقین خداوند از آنچه انجام می دهید، آگاه است!

85 عهد خدا را نفروشید

«وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ ثَمَناً قَلِيلاً إِنَّما عِندَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ» نحل/95

و (هرگز) پیمان الهی را با بهای کمی مبادله نکنید (و هر بهایی در برابر آن ناچیز است!) آنچه نزد خداست، برای شما بهتر است اگر می دانستید.

86 گواهی بر پیمان الست

«وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّکَ مِنْ بَنِى ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قالُوا بَلَى شَهِدْنَآ أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَمَهِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَفِلِينَ» اعراف/172

و (به خاطر بیاور) زمانی را که پروردگارت از پشت و صلب فرزندان آدم، ذریه آن ها را

ص:38

برگرفت؛ و آن ها را گواه بر خویشتن ساخت؛ (و فرمود:) «آیا من پروردگار شما نیستم؟» گفتند: «آری، گواهی می دهیم!» (چنین کرد مبادا) روز رستاخیز بگویید: «ما از این، غافل بودیم؛ (و از پیمان فطری توحید بی خبر ماندیم)»!

87 به عهد خدا وفا کنید تا به عهد شما وفا کند

«یَبَنِی إِسْرَ ءِیلَ اذْکُرُوا نِعْمَتِیَ الَّتِی أَنْعَمْتُ عَلَیْکُمْ وَ أَوْفُوا بِعَهْدِی أُوفِ بِعَهْدِکُمْ وَ إِیَّیَ فَارْهَبُونِ» بقره/40

ای فرزندان اسرائیل! نعمت هایی را که به شما ارزانی داشتم به یاد آورید! و به پیمانی که با من بسته اید وفا کنید، تا من نیز به پیمان شما وفا کنم. (و در راه انجام وظیفه، و عمل به پیمان ها) تنها از من بترسید!

امید به خدا

88 از خدا ناامید نباشید

«قالُوا بَشَّرْنَکَ بِالْحَقِّ فَلَا تَکُن مِّنَ الْقَنِطِینَ» حجر/55

گفتند: «تو را به حق بشارت دادیم؛ از مأیوسان مباش!»

89 اگر از خدا ناامید شوید گمراهید

«قالَ وَ مَن یَقْنَطُ مِن رَّحْمَهِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ» حجر/56

گفت: «جز گمراهان، چه کسی از رحمت پروردگارش مأیوس می شود؟!»

90 از رحمت خدا مأیوس نشوید

«یَبَنِیَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِن یُوسُفَ وَ أَخِیهِ وَ لَا تایْسُوا مِن رَّوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا یایْسُ مِن رَّوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْکَفِرُونَ» یوسف/87

پسرانم! بروید، و از یوسف و برادرش جستجو کنید؛ و از رحمت خدا مأیوس نشوید؛ که تنها گروه کافران، از رحمت خدا مأیوس می شوند!»

91 از رحمت خدا ناامید نباشید

«قُلْ يَعِبادِىَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَهِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ» زمر/53

بگو: «ای بندگان من که بر خود اسراف و ستم کرده اید! از رحمت خداوند نومید نشوید که خدا همه گناهان را می آمرزد، زیرا او بسیار آمرزنده و مهربان است.

92 بدانید خدا به بندگانش نزیک است

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعاكُمْ لِما يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ» انفال/24

ای کسانی که ایمان آورده اید! دعوت خدا و پیامبر را اجابت کنید هنگامی که شما را به سوی چیزی می خواند که شما را حیات می بخشد! و بدانید خداوند میان انسان و قلب او حایل می شود، و همه شما (در قیامت) نزد او گردآوری می شوید!

نعمت خدا

93 نعمت های خدا را یاد آورید(1)

الف: «يا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَآءِ وَالْأَرْضِ لَآ إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ» فاطر/3

ای مردم! به یاد آورید نعمت خدا را بر شما؛ آیا آفریننده ای جز خدا هست که شما را از آسمان و زمین روزی دهد؟! هیچ معبودی جز او نیست؛ با این حال چگونه به سوی باطل منحرف می شوید؟!

ب: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَن يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ» مائده/11

1- 32. چند آیه مشابه: اعراف/86، ابراهیم/6.

ای کسانی که ایمان آورده اید! نعمتی را که خدا به شما بخشید، به یاد آورید؛ آن زمان که جمعی (از دشمنان)، قصد داشتند دست به سوی شما دراز کنند (و شما را از میان بردارند)، اما خدا دست آن ها را از شما باز داشت! از خدا بپرهیزید! و مؤمنان باید تنها بر خدا توکّل کنند!

ج: «أَوَ عَجِبْتُمْ أَن جآءَكُمْ ذِكْرٌ مِن رَّبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَاذْ كُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفآءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَ زَادَكُمْ فِى الْخَلْقِ بَصْطَةً فَاذْكُرُوا ءَالآءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» اعراف/69

آیا تعجّب کرده اید که دستور آگاه کننده پروردگارتان به وسیله مردی از میان شما به شما برسد تا (از مجازات الهی) بیمتان دهد؟! و به یاد آورید هنگامی که شما را جانشینان قوم نوح قرار داد؛ و شما را از جهت خلقت (جسمانی) گسترش (و قدرت) داد؛ پس نعمت های خدا را به یاد آورید، شاید رستگار شوید!»

94 نعمت های خدا غیر قابل شمارش است

الف: « إِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهآ إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ» نحل/18

و اگر نعمت های خدا را بشمارید، هرگز نمی توانید آن ها را احصا کنید؛ خداوند بخشنده و مهربان است!

ب: «وَءَاتَيكُم مِن كُلِّ ما سَأَلْتُمُوهُ وَ إِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهآ إِنَّ الْإِنسَنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ» ابراهیم/34

و از هر چیزی که از او خواستید، به شما داد؛ و اگر نعمت های خدا را بشمارید، هرگز آن ها را شماره نتوانید کرد! انسان، ستمگر و ناسپاس است!

95 نعمت های خدا غیر قابل تغییرند

«ذِلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّراً نِّعْمَةً أَنْعَمَها عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا ما بِأَنفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» انفال/53

این، به خاطر آن است که خداوند، هیچ نعمتی را که به گروهی داده، تغییر نمی دهد؛ جز آن که آن ها خودشان را تغییر دهند؛ و خداوند، شنوا و

داناست!

96 همه نعمت ها از خداست

«وَ ما بِكُم مِن نِّعْمَهٍ فَمِنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْرُونَ» نحل/53

ص:41

آنچه از نعمت ها دارید، همه از سوی خداست! و هنگامی که ناراحتی به شما رسد، فقط او را می خوانید!

97 نعمت های خدا را انکار نکنید

«وَ اللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِى الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَآدِّى رِزْقِهِمْ عَلَى ما مَلَكَتْ أَيْمنُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَآءٌ أَفَبِنِعْمَهِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ» نحل/71

خداوند بعضی از شما را بر بعضی دیگر از نظر روزی برتری داد (چرا که استعدادها و تلاش هایتان متفاوت است)! اما آن ها که برتری داده شده اند، حاضر نیستند از روزی خود به بردگانشان بدهند و همگی در آن مساوی گردند؛ آیا آنان نعمت خدا را انکار می نمایند (که شکر او را ادا نمی کنند)؟!

برخی از نعمت های خدا

98 نبوّت نعمت خداست

«وَإِذْ قالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَقَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيآءَ وَجَعَلَكُم مُّلُوكاً وَءَاتَيكُم مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَداً مِّنَ الْعَلَمِينَ» مائده/20

(به یاد آورید) هنگامی را که موسی به قوم خود گفت: «ای قوم من! نعمت خدا را بر خود متذکّر شوید هنگامی که در میان شما، پیامبرانی قرار داد؛ (و زنجیر بندگی و اسارت فرعونی را شکست) و شما را حاکم و صاحب اختیار خود قرار داد؛ و به شما چیزهایی بخشید که به هیچ یک از جهانیان نداده بود!

99 برادری شما نعمت خداست

«وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَ ناً وَكُنتُمْ عَلَى شَفا حُفْرَهٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْها كَذلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَاياتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ» آل عمران/103

و همگی به ریسمان خدا [= قرآن و اسلام، و هرگونه وسیله وحدت ، چنگ زنید، و پراکنده نشوید! و نعمت (بزرگِ) خدا را بر خود، به یاد آرید که چگونه دشمن یکدیگر بودید، و او میان دل های شما، الفت ایجاد کرد، و به برکتِ نعمتِ او، برادر شدید! و شما بر لبِ حفره ای از آتش بودید، خدا شما را از آن نجات داد؛ این چنین، خداوند آیات خود را برای شما آشکار می سازد؛ شاید پذیرای هدایت شوید.

100 امنیت و تأیید خدا نعمت است

«وَاذْكُرُوا إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الأَرْضِ تَخافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَاوَيكُمْ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ» انفال/26

و به خاطر بیاورید هنگامی را که شما در روی زمین، گروهی کوچک و اندک و زبون بودید؛ آنچنان که می ترسیدید مردم شما را بربایند! ولی او شما را پناه داد؛ و با یاری خود تقویت کرد؛ و از روزی های پاکیزه بهره مند ساخت؛ شاید شکر نعمتش را بجا آورید!

101 امنیت و سلامت شما نعمت خداست

«وَ إِذَا مَسَّ الْإِنسنَ ضُرٌّ دَعا رَبَّهُ مُنِيباً إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِىَ ما كانَ يَدْعُوا إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَ جَعَلَ لِلَّهِ أَندَاداً لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلاً إِنَّكَ مِنْ أَصْحاب النَّارِ» زمر/8

هنگامی که انسان را زیانی رسد، پروردگار خود را می خواند و به سوی او باز می گردد؛ امّا هنگامی که نعمتی از خود به او عطا کند، آنچه را به خاطر آن قبلاً خدا را می خواند از یاد می برد و برای خداوند همتایانی قرارمی دهد تا مردم را از راه او منحرف سازد؛ بگو: «چند روزی از کفرت بهره گیر که از دوزخیانی!»

102 نعمت امداد خدا را به یاد آورید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جآءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنا عَلَيْهِمْ رِيحاً وَ جُنُوداً لَّمْ تَرَوْها وَ كانَ اللَّهُ بِما تَعْمَلُونَ بَصِيراً» احزاب/9

ای کسانی که ایمان آورده اید! نعمت خدا را بر خود به یاد آورید در آن هنگام که لشکرهایی (عظیم) به سراغ شما آمدند؛ ولی ما باد و طوفان

سختی بر آنان فرستادیم و لشکریانی که

ص:43

آن ها را نمی دیدید (و به این وسیله آن ها را در هم شکستیم)؛ و خداوند همیشه به آنچه انجام می دهید بینا بوده است.

103 نعمت برتری بر دیگران را به یاد آورید(1)

«یابَنِی إِسْرَ ءِیلَ اذْکُرُوا نِعْمَتِیَ الَّتِی أَنْعَمْتُ عَلَیْکُمْ وَ أَنِّی فَضَّلْتُکُمْ عَلَی الْعَلَمِینَ» بقره/47

ای بنی اسرائیل! نعمت هایی را که به شما ارزانی داشتم به خاطر بیاورید؛ و (نیز به یاد آورید که) من، شما را بر جهانیان، برتری بخشیدم.

104 باران نعمت خداست

«إِذْ یُغَشِّیکُمُ النُّعاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَیُنَزِّلُ عَلَیْکُم مِّنَ السَّماءِ ماءً لِّیُطَهِّرَکُم بِهِ وَیُذْهِبَ عَنکُمْ رِجْزَ الشَّیْطَنِ وَلِیَرْبِطَ عَلَی قُلُوبِکُمْ وَیُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ» انفال/11

و (یاد آورید) هنگامی را که خواب سبکی که مایه آرامش از سوی خدا بود، شما را فراگرفت؛ و آبی از آسمان برایتان فرستاد، تا شما را با آن پاک کند؛ و پلیدی شیطان را از شما دور سازد؛ و دل هایتان را محکم، و گام ها را با آن استوار دارد!

105 نعمت های مختلف خدا را به یاد آورید

«وَاذْکُرُوا إِذْ جَعَلَکُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عادٍ وَبَوَّأَکُمْ فِی الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِها قُصُوراً وَتَنْحِتُونَ الْجِبالَ بُیُوتاً فَاذْکُرُوا ءَالاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِی الْأَرْضِ مُفْسِدِینَ» اعراف/74

و به خاطر بیاورید که شما را جانشینان قوم «عاد» قرار داد، و در زمین مستقر ساخت، که در دشت هایش، قصرها برای خود بنا می کنید؛ و در کوه ها، برای خود خانه ها می تراشید! بنابر این، نعمت های خدا را متذکر شوید! و در زمین، به فساد نکوشید!»

106 استفاده از حیوانات اهلی، نعمت خداست

«لِتَسْتَوُا عَلَی ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْکُرُوا نِعْمَةَ رَبِّکُمْ إِذَا اسْتَوَیْتُمْ عَلَیْهِ وَ تَقُولُوا سُبْحنَ الَّذِی سَخَّرَ لَنا هذَا وَ ما کُنَّا لَهُ مُقْرِنِینَ» زخرف/13

... تا بر پشت آن ها بخوبی قرارَ گیرید؛ سپس هنگامی که بر آن ها سوار شدید، نعمت

1- 33. چند آیه مشابه: مائده/7، بقره/40 و 122 به طور مکرر در این سوره آمده است.

پروردگارتان را متذکّر شوید و بگویید: «پاک و منزّه است کسی که این را مسخّر ما ساخت، وگرنه ما توانایی تسخیر آن را نداشتیم؛

شکر خدا

107 شاکر خدا باشید(1)

«بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ وَ کُن مِّنَ الشَّکِرِینَ» زمر/66

بلکه تنها خداوند را عبادت کن و از شکرگزاران باش!

108 شکر خدا کنید(2)

«فَاذْکُرُونِی أَذْکُرْکُمْ وَ اشْکُرُوا لِی وَ لَا تَکْفُرُونِ» بقره/152

پس به یاد من باشید، تا به یاد شما باشم! و شکر مرا گویید و (در برابر نعمت هایم) کفران نکنید!

109 شکر خدا به نفع شماست

«وَلَقَدْ ءَاتَیْنا لُقْمَنَ الْحِکْمَةَ أَنِ اشْکُرْ لِلَّهِ وَ مَن یَشْکُرْ فَإِنَّمَا یَشْکُرُ لِنَفْسِهِ وَ مَن کَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِیٌّ حَمِیدٌ» لقمان/12

ما به لقمان حکمت دادیم؛ (و به او گفتیم:) شکر خدا را بجای آور هر کس شکرگزاری کند، تنها به سود خویش شکر کرده؛ و آن کس که کفران کند، (زیانی به خدا نمی رساند)؛ چرا که خداوند بی نیاز و ستوده است.

110 شکر نعمت مایه نجات است

«إِنَّآ أَرْسَلْنا عَلَیْهِمْ حاصِباً إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ نَّجَّیْنهُم بِسَحَرٍ * نِّعْمَةً مِنْ عِندِنا کَذلِکَ نَجْزِی مَن شَکَرَ» قمر/34 و 35

ما بر آن ها تندبادی که ریگ ها را به حرکت در می آورد فرستادیم (و همه را هلاک کردیم)،

1- 34. آیه مشابه: اعراف/144.
2- 35. چند آیه مشابه: بقره/172، عنکبوت/17، سبا/15، نحل/114.

جز خاندان لوط را که سحرگاهان نجاتشان دادیم! این نعمتی بود از ناحیه ما؛ این گونه هر کسی را که شکر کند پاداش می دهیم!

111 شکر خدا باعث زیادی نعمت است

«وَ إِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِى لَشَدِيدٌ» ابراهیم/7

و (همچنین به خاطر بیاورید) هنگامی را که پروردگارتان اعلام داشت: «اگر شکرگزاری کنید، (نعمت خود را) بر شما خواهم افزود؛ و اگر ناسپاسی کنید، مجازاتم شدید است!»

112 شاکران چقدر کم اند

«يَعْمَلُونَ لَهُ ما يَشاۤءُ مِن مَّحَرِيبَ وَ تَمَثِيلَ وَ جِفانٍ كالْجَوَابِ وَ قُدُورٍ رَّاسِيَتٍ اعْمَلُوا ءَالَ دَاوُدَ شُكْراً وَ قَلِيلٌ مِنْ عِبادِىَ الشَّكُورُ» سبا/13

آن ها هر چه سلیمان می خواست برایش درست می کردند: معبدها، تمثال ها، ظروف بزرگ غذا همانند حوض ها، و دیگ های ثابت (که از بزرگی قابل حمل و نقل نبود؛ و به آنان گفتیم:) ای آل داوود! شکر (این همه نعمت را) بجا آورید؛ ولی عده کمی از بندگان من شکرگزارند!

113 کفران نعمت نکنید

«فَاذْكُرُونِى أَذْكُرْكُمْ وَ اشْكُرُوا لِى وَ لَا تَكْفُرُونِ» بقره/152

پس به یاد من باشید، تا به یاد شما باشم! و شکر مرا گویید و (در برابر نعمت هایم) کفران نکنید!

هدایت به راه راست

114 از راه راست الهی پیروی کنید

«وَأَنَّ هَذَا صِرَ طِى مُسْتَقِيماً فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَ لِكُمْ وَصَّيكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ» انعام/153

این راه مستقیم من است، از آن پیروی کنید! و از راه های پراکنده (و انحرافی) پیروی نکنید،

ص:46

که شما را از طریق حق، دور می سازد! این چیزی است که خداوند شما را به آن سفارش می کند، شاید پرهیزگاری پیشه کنید!»

115 خدا به راه راست هدایت می کند

«وَ اللَّهُ يَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَمِ وَ يَهْدِى مَن يَشاَءُ إِلَى صِرَ طٍ مُّسْتَقِيمٍ» یونس/25

و خداوند به سرای صلح و سلامت دعوت می کند؛ و هر کس را بخواهد (و شایسته و لایق ببیند)، به راه راست هدایت می نماید.

116 راه راست خدا این است

«وَهَذَا صِرَ طُ رَبِّکَ مُسْتَقِيماً قَدْ فَصَّلْنا الْأَيَتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ» انعام/126

و این راه مستقیم (و سنت جاویدان) پروردگار توست؛ ما آیات خود را برای کسانی که پند می گیرند، بیان کردیم!

117 از راه راست الهی منحرف نشوید

«قالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُما فَاسْتَقِيما وَ لَا تَتَّبِعآنِّ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ» یونس/89

فرمود: «دعای شما پذیرفته شد! استقامت به خرج دهید؛ و از راه (و رسم) کسانی که نمی دانند، تبعیت نکنید!»

118 مردم را هدایت کنید

«وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا مُوسَى بِايَتِناَ أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَکَ مِنَ الظُّلُمَتِ إِلَى النُّورِ وَ ذَكِّرْهُم بِأَيَّيمِ اللَّهِ إِنَّ فِى ذلِکَ لَأَيَتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ» ابراهیم/5

ما موسی را با آیات خود فرستادیم؛ (و دستور دادیم:) قومت را از ظلمات به نور بیرون آر! و «ایّام اللّٰه» را به آنان یاد آور! در این، نشانه هایی است برای هر صبر کننده شکرگزار!

119 به راه راست هدایت شوید

«اهْدِنا الصِّرَ طَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَ طَ الّذِينَ أنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لَا الضَّآلِّينَ» فاتحه/6 و 7

ما را به راه راست هدایت کن... راه کسانی که آنان را مشمول نعمت خود ساختی؛ نه کسانی که بر آنان غضب کرده ای؛ و نه گمراهان.

ص:47

120 هدایت الهی موجب نجات است

«مَن یَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِی وَمَن یُضْلِلْ فَأُولئِکَ هُمُ الْخَسِرُونَ»اعراف/178

آن کس را که خدا هدایت کند، هدایت یافته (واقعی) اوست؛ و کسانی را که (به خاطر اعمالشان) گمراه سازد، زیانکاران (واقعی) آن ها هستند!

121 از هدایت الهی پیروی کنید

«أُولئِکَ الَّذِینَ هَدَی اللَّهُ فَبِهُدَیهُمُ اقْتَدِهْ قُل لَّآ أَسْلُکُمْ عَلَیْهِ أَجْراً إِنْ هُوَ إِلَّا ذِکْرَی لِلْعَلَمِینَ» انعام/90

آن ها کسانی هستند که خداوند هدایتشان کرده؛ پس به هدایت آنان اقتدا کن! (و) بگو: «در برابر این (رسالت و تبلیغ)، پاداشی از شما نمی طلبم! این (رسالت)، چیزی جز یک یادآوری برای جهانیان نیست! (این وظیفه من است)»

122 هدایت و ضلالت هر کسی به سود و زیان خویش است

الف: «إِنَّآ أَنزَلْنا عَلَیْکَ الْکِتابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِ ّ فَمَنِ اهْتَدَی فَلِنَفْسِهِ وَ مَن ضَلَّ فَإِنَّمَا یَضِلُّ عَلَیْهَا وَ مآ أَنتَ عَلَیْهِم بِوَکِیلٍ» زمر/41

ما این کتاب (آسمانی) را برای مردم بحق بر تو نازل کردیم؛ هر کس هدایت را پذیرد به نفع خود اوست؛ و هر کس گمراهی را برگزیند، تنها به زیان خود گمراه می گردد؛ و تو مأمور اجبار آن ها به هدایت نیستی.

ب: «قُلْ یا أَیُّهَا النَّاسُ قَدْ جآءَکُمُ الْحَقُّ مِن رَّبِّکُمْ فَمَنِ اهْتَدَی فَإِنَّمَا یَهْتَدِی لِنَفْسِهِ وَ مَن ضَلَّ فَإِنَّمَا یَضِلُّ عَلَیْهَا وَ مآ أَنَا عَلَیْکُم بِوَکِیلٍ» یونس/108

بگو: «ای مردم! حق از طرف پروردگارتان به سراغ شما آمده؛ هر کس (در پرتو آن) هدایت یابد، برای خود هدایت شده؛ و هر کس گمراه گردد، به زیان خود گمراه می گردد؛ و من مأمور (به اجبار) شما نیستم!»

ص:48

123 خدا را به بزرگی یاد کنید

«مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقاراً» نوح/13

چرا شما برای خدا عظمت قائل نیستید؟!

124 خدا را بسیار یاد کنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْراً كَثِيراً» احزاب/41

ای کسانی که ایمان آورده اید! خدا را بسیار یاد کنید،

125 خدا را یاد کنید تا شما را یاد کند(1)

«فَاذْكُرُونِى أَذْكُرْكُمْ وَ اشْكُرُوا لِى وَ لَا تَكْفُرُونِ» بقره/152

پس به یاد من باشید، تا به یاد شما باشم! و شکر مرا گویید و (در برابر نعمت هایم) کفران نکنید!

126 ذکر خدا سبب اطمینان قلب است

«الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» رعد/28

آن ها کسانی هستند که ایمان آورده اند، و دل هایشان به یاد خدا مطمئن (و آرام) است؛ آگاه باشید، تنها با یاد خدا دل ها آرامش می یابد!

127 بیش از هر چیز به یاد خدا باشید(2)

«فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ ءَابآءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْراً فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنآ ءَاتِنا فِى الدُّنْيا وَما لَهُ فِى الْأَخِرَهِ مِنْ خَلَقٍ» بقره/200

1- 36. چند آیه مشابه: بقره/231، کهف/24، طه/42.

2- 37. چند آیه مشابه: آل عمران/41، بقره/198، انفال/45، مزمل/8.

و هنگامی که مناسکِ (حجِ) خود را انجام دادید، خدا را یاد کنید، همانند یادآوری از پدرانتان (آن گونه که رسم آن زمان بود) بلکه از آن هم بیشتر! (در این مراسم، مردم دو گروهند:) بعضی از مردم می گویند: «خداوندا! به ما در دنیا، (نیکی) عطا کن!» ولی در آخرت، بهره ای ندارند.

128 از ذکر خدا اعراض نکنید

«وَ مَنْ أَعْرَضَ عَن ذِکْرِی فَإِنَّ لَهُ مَعِیشَةً ضَنکاً وَ نَحْشُرُهُ یَوْمَ الْقِیَمَهِ أَعْمَی طه/124

و هر کس از یاد من روی گردان شود، زندگی (سخت و) تنگی خواهد داشت؛ و روز قیامت، او را نابینا محشور می کنیم!»

129 اعراض از ذکر خدا موجب عقوبت است

«مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ یَحْمِلُ یَوْمَ الْقِیَمَهِ وِزْراً» طه/100

هرکس از آن روی گردان شود، روز قیامت بار سنگینی (از گناه و مسؤولیّت) بر دوش خواهد داشت!

130 در هر حال و زمانی به یاد خدا باشید(1)

الف: «وَاذْکُر رَّبَّکَ فِی نَفْسِکَ تَضَرُّعاً وَخِیفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالأَصالِ وَلَا تَکُن مِّنَ الْغَفِلِینَ» اعراف/205

پروردگارت را در دل خود، از روی تضرع و خوف، آهسته و آرام، صبحگاهان و شامگاهان، یاد کن؛ و از غافلان مباش!

ب: «فَإِذَا قَضَیْتُمُ الصَّلَوهَ فَاذْکُرُوا اللَّهَ قِیَماً وَقُعُوداً وَعَلَی جُنُوبِکُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِیمُوا الصَّلَوهَ إِنَّ الصَّلَوهَ کانَتْ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ کِتَباً مَّوْقُوتاً» نسا/103

و هنگامی که نماز را به پایان رساندید، خدا را یاد کنید؛ ایستاده، و نشسته، و در حالی که به پهلو خوابیده اید! و هرگاه آرامش یافتید (و حالت ترس زایل گشت)، نماز را (به طور معمول) انجام دهید، زیرا نماز، وظیفه ثابت و معیّنی برای مؤمنان است!

131 از یاد خدا غفلت نکنید

الف: «وَاذْکُر رَّبَّکَ فِي نَفْسِکَ تَضَرُّعاً وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالأَصالِ وَلَا تَکُن مِّنَ الْغَفِلِينَ» اعراف/205

ص:50

1- 38. چند آیه مشابه: جمعه/10، انسان/25.

پروردگارت را در دل خود، از روی تضرع و خوف، آهسته و آرام، صبحگاهان و شامگاهان، یاد کن؛ و از غافلان مباش!

ب: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِکُمْ أَمْوَ لُکُمْ وَ لَآ أَوْلَدُکُمْ عَن ذِکْرِ اللَّهِ وَ مَن یَفْعَلْ ذلِکَ فَأُولئِکَ هُمُ الْخَسِرُونَ» منافقون/9

ای کسانی که ایمان آورده اید! اموال و فرزندانتان شما را از یاد خدا غافل نکند! و کسانی که چنین کنند، زیانکارانند!

یاری خواستن

132 فقط از خدا یاری بگیرید

قالَ مُوسَی لِقَوْمِهِ اسْتَعِینُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ یُورِثُها مَن یَشآءُ مِنْ عِبادِهِ وَالْعَقِبَهُ لِلْمُتَّقِینَ» اعراف/128

موسی به قوم خود گفت: «از خدا یاری جویید، و استقامت پیشه کنید، که زمین از آن خداست، و آن را به هر کس از بندگانش که بخواهد، واگذار می کند؛ و سرانجام (نیک) برای پرهیزگاران است!»

133 غیر از خدا یار و یاوری ندارید

«قُلْ مَن ذَا الَّذِی یَعْصِمُکُم مِّنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِکُمْ سَوءاً أَوْ أَرَادَ بِکُمْ رَحْمَهً وَلَا یَجِدُونَ لَهُم مِن دُونِ اللَّهِ وَلِیًّا وَ لَا نَصِیراً» احزاب/17

بگو: «چه کسی می تواند شما را در برابر اراده خدا حفظ کند اگر او بدی یا رحمتی را برای شما اراده کند؟!» و آن ها جز خدا هیچ سرپرست و یاوری برای خود نخواهند یافت.

134 خدا را یاری کنید تا شما را یاری کند

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنْ تَنصُرُوا اللَّهَ یَنصُرْکُمْ وَیُثَبِّتْ أَقْدَامَکُمْ» محمد/7

ای کسانی که ایمان آورده اید! اگر (آیین) خدا را یاری کنید، شما را یاری می کند و گام هایتان را استوار می دارد.

135 از صبر و نماز یاری بخواهید(1)

«وَ اسْتَعِینُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَوهِ وَ إِنَّها لَکَبِیرَهٌ إِلَّا عَلَی الْخَشِعِینَ» بقره/45

از صبر و نماز یاری جوئید؛ (و با استقامت و مهار هوس های درونی و توجه به پروردگار، نیرو بگیرید؛) و این کار، جز برای خاشعان، گران است.

136 یار و انصار خدا باشید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا کُونُوا أَنصارَ اللَّهِ کَما قالَ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ لِلْحَوَارِیِّینَ مَنْ أَنصارِی إِلَی اللَّهِ قالَ الْحَوَارِیُّونَ نَحْنُ أَنصارُ اللَّهِ فَامَنَتِ طَّآئِفَهٌ مِنْ بَنِی إِسْرَءِیلَ وَ کَفَرَت طَّآئِفَهٌ فَأَیَّدْنا الَّذِینَ ءَامَنُوا عَلَی عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَهِرِینَ»

ای کسانی که ایمان آورده اید! یاوران خدا باشید همان گونه که عیسی بن مریم به حواریون گفت: «چه کسانی در راه خدا یاوران من هستند؟!» حواریون گفتند: «ما یاوران خدائیم» در این هنگام گروهی از بنی اسرائیل ایمان آوردند و گروهی کافر شدند؛ ما کسانی را که ایمان آورده بودند در برابر دشمنانشان تأیید کردیم و سرانجام بر آنان پیروز شدند! صف/14

تکذیب آیات خدا

137 آیات الهی را تکذیب نکنید

«وَ لَا تَکُونَنَّ مِنَ الَّذِینَ کَذَّبُوا بِایَتِ اللَّهِ فَتَکُونَ مِنَ الْخَسِرِینَ» یونس/95

مسلماً او تردیدی نداشت! این درسی برای مردم بود!] و از آن ها مباش که آیات خدا را تکذیب کردند، که از زیانکاران خواهی بود!

138 وای بر تکذیب کنندگان

«وَیْلٌ یَوْمَئِذٍ لِّلْمُکَذِّبِینَ * انطَلِقُوا إِلَی ما کُنتُم بِهِ تُکَذِّبُونَ * انطَلِقُوا إِلَی ظِلٍّ ذِی ثَلَثِ شُعَبٍ* لَّا ظَلِیلٍ وَ لَا یُغْنِی مِنَ اللَّهَبِ * إِنَّها تَرْمِی بِشَرَرٍ کَالْقَصْرِ * کَأَنَّهُ جِمَلَتٌ صُفْرٌ» مرسلات/28 تا 33

ص:52

1- 39. آیه مشابه: بقره/153.

وای در آن روز بر تکذیب کنندگان! (در آن روز به آن ها گفته می شود:) بی درنگ، به سوی همان چیزی که پیوسته آن را تکذیب می کردید بروید! بروید به سوی سایه سه شاخه (دودهای خفقان بار و آتش زا)!سایه ای که نه آرامبخش است و نه از شعله های آتش جلوگیری می کند! شراره هایی از خود پرتاب می کند مانند یک کاخ! گویی (در سرعت و کثرت) همچون شتران زرد رنگی هستند (که به هر سو پراکنده می شوند)!

139 از تکذیب کنندگان تبعیت نکن

الف: «فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ» قلم/8

حال که چنین است از تکذیب کنندگان اطاعت مکن!

ب: «قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا فَإِن شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِايَتِنا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَهِ وَهُم بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ» انعام/150

بگو: «گواهان خود را، که گواهی می دهند خداوند این ها را حرام کرده است، بیاورید!» اگر آن ها (بدروغ) گواهی دهند، تو با آنان (همصدا نشو! و) گواهی نده! و از هوی و هوس کسانی که آیات ما را تکذیب کردند، و کسانی که به آخرت ایمان ندارند و برای خدا شریک قائلند، پیروی مکن!

140 نعمت های الهی را تکذیب نکنید

«فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُما تُكَذِّبانِ» رحمان/13

پس کدامین نعمت های پروردگارتان را تکذیب می کنید (شما ای گروه جنّ و انس)؟!

ترس از خدا

141 از من بترسید نه از مردم

«إِنَّآ أَنزَلْنا التَّوْرَاهَ فِيها هُدىً وَنُورٌ يَحْكُمُ بِها النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هادُوا وَالرَّبَّنِيُّونَ

وَالْأَحْبارُ بِما اسْتُحْفِظُوا مِن كِتَبِ اللَّهِ وَكانُوا عَلَيْهِ شُهَدَآءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا بِايَتِى ثَمَناً قَلِيلاً وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولئِکَ هُمُ الْكَافِرُونَ» مائده/44

ما تورات را نازل کردیم در حالی که در آن، هدایت و نور بود؛ و پیامبران، که در برابر فرمان خدا تسلیم بودند، با آن برای یهود حکم می کردند؛ و (همچنین) علما و دانشمندان به این کتاب که به آن ها سپرده شده و بر آن گواه بودند، داوری می نمودند. بنابر این، (به خاطر داوری بر طبق آیات الهی،) از مردم نهراسید! و از من بترسید! و آیات مرا به بهای ناچیزی نفروشید! و آن ها که به احکامی که خدا نازل کرده حکم نمی کنند، کافرند.

142 از من بترسید نه از مشرکان ظالم

«وَ مِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَکَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ حَيْثُ ما كُنتُمْ فَوَلُّواوُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِى وَ لِأُتِمَّ نِعْمَتِى عَلَيْكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ» بقره/150

و از هر جا خارج شدی، روی خود را به جانب مسجد الحرام کن! و هر جا بودید، روی خود را به سوی آن کنید! تا مردم، جز ظالمان (که دست از لجاجت برنمی دارند،) دلیلی بر ضدّ شما نداشته باشند؛ (زیرا از نشانه های پیامبر، که در کتب آسمانی پیشین آمده، این است که او، به سوی دو قبله، نماز می خواند.) از آن ها نترسید! و (تنها) از من بترسید! (این تغییر قبله، به خاطر آن بود که) نعمت خود را بر شما تمام کنم، شاید هدایت شوید!

143 فقط دانشمندان خدا ترسند(1)

«...إِنَّما يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبادِهِ الْعُلَمَؤُا إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ» فاطر/28

...(آری) حقیقت چنین است: از میان بندگان خدا، تنها دانشمندان از او می ترسند؛ خداوند عزیز و غفور است!

144 از من بترسید نه شیطان

«إِنَّما ذَ لِكُمُ الشَّيْطَنُ يُخَوِّفُ أَوْلِيآءَهُ فَلَا تَخافُوهُمْ وَخافُونِ إِنْ كُنتُم مُّؤْمِنِينَ» آل عمران/175

1- 40. آیه مشابه: احزاب/39.

این فقط شیطان است که پیروان خود را (با سخنان و شایعات بی اساس،) می ترساند. از آن ها نترسید! و تنها از من بترسید اگر ایمان دارید!

145 از احدی غیر از خدا نترسید(1)

«الَّذِینَ یُبَلِّغُونَ رِسَالاتِ اللَّهِ وَیَخْشَوْنَهُ وَ لَا یَخْشَوْنَ أَحَداً إِلَّا اللَّهَ وَ کَفَی بِاللَّهِ حَسِیباً» احزاب/39

(پیامبران) پیشین کسانی بودند که تبلیغ رسالت های الهی می کردند و (تنها) از او می ترسیدند، و از هیچ کس جز خدا بیم نداشتند؛ و همین بس که خداوند حسابگر (وپاداش دهنده اعمال آن ها) است!

146 تنها از من بترسید(2)

«یبَنِی إِسْرَ ءِیلَ اذْکُرُوا نِعْمَتِیَ الَّتِی أَنْعَمْتُ عَلَیْکُمْ وَ أَوْفُوا بِعَهْدِی أُوفِ بِعَهْدِکُمْ وَ إِیَّیَ فَارْهَبُونِ» بقره/40

ای فرزندان اسرائیل! نعمت هایی را که به شما ارزانی داشتم به یاد آورید! و به پیمانی که با من بسته اید وفا کنید، تا من نیز به پیمان شما وفا کنم. (و در راه انجام وظیفه، و عمل به پیمان ها) تنها از من بترسید!

147 اگر از خدا بترسید رستگار می شوید

«وَ مَن یُطِعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ یَخْشَ اللَّهَ وَیَتَّقْهِ فَأُولئِکَ هُمُ الْفآئِزُونَ» نور/52

و هر کس خدا و پیامبرش را اطاعت کند، و از خدا بترسد و از مخالفت فرمانش بپرهیزد، چنین کسانی همان پیروزمندان واقعی هستند!

سایر دستورات

قسمت اول

148 به خدا پناه ببرید(3)

الف: «إِنَّ الَّذِینَ یُجَدِلُونَ فِی ءَایَتِ اللَّهِ بِغَیْرِ سُلْطَنٍ أَتَیهُمْ إِن فِی صُدُورِهِمْ إِلَّا کِبْرٌ مَّا هُم

1- 41. چند آیه مشابه: بقره/235، مائده/3، نسا/9، آل عمران/30.
2- 42. چند آیه مشابه: نحل/51، آل عمران/30، آل عمران/75 1، طه/46 و 68.
3- 43. چند آیه مشابه: نحل 98، اعراف/200.

بِبَلِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ» غافر/56

کسانی که در آیات خداوند بدون دلیلی که برای آن ها آمده باشد ستیزه جویی می کنند، در سینه هایشان فقط تکبّر (و غرور) است، و هرگز به خواسته خود نخواهند رسید، پس به خدا پناه بر که او شنوا و بیناست!

ب: «بِسم اللَّه الرحمن الرحیم * قُلْ أَعُوذُ بِرَبِ ّ الْفَلَقِ* مِن شَرِّ ما خَلَقَ * وَ مِن شَرِّ غاسِقٍ إِذَا وَقَبَ * وَمِن شَرِّ النَّفَّثَتِ فِی الْعُقَدِ * وَ مِن شَرِّ حاسِدٍ إِذَا حَسَدَ» سوره فلق

به نام خداوند بخشنده بخشایشگر بگو: پناه می برم به پروردگار سپیده صبح، از شرّ تمام آنچه آفریده است؛و از شرّ هر موجود شرور هنگامی که شبانه وارد می شود؛و از شرّ آن ها که با افسون در گره ها می دمند (و هر تصمیمی را سست می کنند)؛و از شرّ هر حسودی هنگامی که حسدمی ورزد!

ج: «بِسم اللَّه الرحمن الرحیم * قُلْ أَعُوذُ بِرَبِ ّ النَّاسِ * مَلِکِ النَّاسِ * إِلَهِ النَّاسِ * مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ * الَّذِی یُوَسْوِسُ فِی صُدُورِ النَّاسِ * مِنَ الْجِنَّهِ وَ النَّاسِ سوره ناس

به نام خداوند بخشنده بخشایشگر بگو: پناه می برم به پروردگار مردم، به مالک و حاکم مردم،به (خدا و) معبود مردم، از شرّ وسوسه گر پنهانکار، که در درون سینه انسان ها وسوسه می کند، خواه از جنّ باشد یا از انسان!

د: «وَ إِمَّا یَنزَغَنَّکَ مِنَ الشَّیْطَنِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ» فصلت/36

و هرگاه وسوسه هایی از شیطان متوجّه تو گردد، از خدا پناه بخواه که او شنوده و داناست!

ه: «وَقُل رَّبِ ّ أَعُوذُ بِکَ مِنْ هَمَزَ تِ الشَّیَطِینِ * وَأَعُوذُ بِکَ رَبِ ّ أَن یَحْضُرُونِ» مؤمنون/97و 98

و بگو: «پروردگارا! از وسوسه های شیاطین به تو پناه می برم!و از این که آنان نزد من حاضر شوند (نیز) -ای پروردگار من- به تو پناه می برم!»

149 تسلیم فرمان خدا باشید

«وَ لِكُلِ ّ أُمَّهٍ جَعَلْنا مَنسَكاً لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَى ما رَزَقَهُم مِنْ بَهِيمَهِ الْأَنْعَمِ فَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ

ص:56

وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَ بَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ» حج/34

برای هر امّتی قربانگاهی قرار دادیم، تا نام خدا را (به هنگام قربانی) بر چهارپایانی که به آنان روزی داده ایم ببرند، و خدای شما معبود واحدی است؛ در برابر (فرمان) او تسلیم شوید و بشارت ده متواضعان و تسلیم شوندگان را.

150 توبه کنید و تسلیم درگاه خدا باشید

«وَ أَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَ أَسْلِمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ» زمر/54

و به درگاه پروردگارتان بازگردید و در برابر او تسلیم شوید، پیش از آن که عذاب به سراغ شما آید، سپس از سوی هیچ کس یاری نشوید!

151 مردم را به یوم اللّه تذکّر بدهید

«وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا مُوسَى بِايَتِناآ أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَتِ إِلَى النُّورِ وَ ذَكِّرْهُم بِأَيَّيمِ اللَّهِ إِنَّ فِى ذلِكَ لَأَيَتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ» ابراهیم/5

ما موسی را با آیات خود فرستادیم؛ (و دستور دادیم:) قومت را از ظلمات به نور بیرون آر! و «ایّام اللّه» را به آنان یاد آور! در این، نشانه هایی است برای هر صبر کننده شکرگزار!

152 خود را از مکر خدا ایمن ندانید

«أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَسِرُونَ» اعراف/99

آیا آن ها خود را از مکر الهی در امان می دانند؟! در حالی که جز زیانکاران، خود را از مکر (و مجازات) خدا ایمن نمی دانند!

153 حتماً با خدا ملاقات خواهید کرد

«يا أَيُّهَا الْإِنسَنُ إِنَّكَ كادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحاً فَمُلَقِيهِ» انشقاق/6

ای انسان! تو با تلاش و رنج به سوی پروردگارت می روی و او را ملاقات خواهی کرد!

154 تقوا، شرط قبولی طاعات است

«وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَىْ ءَادَمَ بِالْحَق ّ إِذْ قَرَّبا قُرْباناً فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِما وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْأَخَرِ قالَ لَأَقْتُلَنَّکَ قالَ إِنَّما يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ» مائده/27

ص:57

و داستان دو فرزند آدم را بحقّ بر آن ها بخوان: هنگامی که هر کدام، کاری برای تقرّب (به پروردگار) انجام دادند؛ امّا از یکی پذیرفته شد، و از دیگری پذیرفته نشد؛ (برادری که عملش مردود شده بود، به برادر دیگر) گفت: «به خدا سوگند تو را خواهم کشت!» (برادر دیگر) گفت: («من چه گناهی دارم؟ زیرا) خدا، تنها از پرهیزگاران می پذیرد!

155 فقط برای خدا قیام کنید

«قُلْ إِنَّمآ أَعِظُكُم بِوَاحِدَةٍ أَن تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَى وَ فُرَ دَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا ما بِصاحِبِكُم مِن جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ» سبا/46

بگو: «شما را تنها به یک چیز اندرز می دهم، و آن این که: دو نفر دو نفر یا یک نفر یک نفر برای خدا قیام کنید، سپس بیندیشید این دوست و همنشین شما [= محمّد] هیچ گونه جنونی ندارد؛ او فقط بیم دهنده شما در برابر عذاب شدید (الهی) است!»

156 به ظالمان تکیه نکنید

«وَ لَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَ ما لَكُم مِن دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيآءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ» هود/113

و بر ظالمان تکیه ننمایید، که موجب می شود آتش شما را فرا گیرد؛ و در آن حال، هیچ ولیّ و سرپرستی جز خدا نخواهید داشت؛ و یاری نمی شوید!

157 به خدا و رسول خیانت نکنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَنَتِكُمْ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ» انفال/27

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خدا و پیامبر خیانت نکنید! و (نیز) در امانات خود خیانت روا مدارید، در حالی که می دانید (این کار، گناه بزرگی است)!

158 خدا بهترین داور است

«أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَكِمِينَ» تین/8

آیا خداوند بهترین حکم کنندگان نیست؟!

159 خدا در کمین است

«إِنَّ رَبَّکَ لَبِالْمِرْصادِ» فجر/14

به یقین پروردگار تو در کمینگاه (ستمگران) است!

ص:58

160 با خدا دشمنی نکنید

«أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَن يُحادِدِ اللَّهَ وَرَʅʔŮlẹṣọəفَأَنَّ لَهُ نارَ جَهَنَّمَ خَلِداً فِيها ذلِکَ الْخِزْىُ الْعَظِيمُ» توبه/63

آيا نمی دانند هر كس با خدا و رسولش دشمنی كند، برای او آتش دوزخ است؛ جاودانه در آن می ماند؟! اين، همان رسوايی بزرگ است!

161 از ظالمان دوری بجوييد

«وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِى ءَايَتِنا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِيَنَّکَ الشَّيْطَنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّکْرَى مَعَ الْقَوْمِ الظَّلِمِينَ» انعام/68

هرگاه كسانی را ديدی كه آيات ما را استهزا می كنند، از آن ها روی بگردان تا به سخن ديگری بپردازند! و اگر شيطان از ياد تو ببرد، هرگز پس از يادآمدن با اين جمعيّت ستمگر منشين!

162 به خدا دل ببنديد

«وَ اذْكُرِ اسْمَ رَبِّکَ وَ تَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلاً» مزمل/8

و نام پروردگارت را ياد كن و تنها به او دل ببند!

163 مردم را از راه خدا باز نداريد

«وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَ طٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجاً وَاذْكُرُوا إِذْ كُنتُمْ قَلِيلاً فَكَثَّرَكُمْ وَانظُرُوا كَيْفَ كانَ عَقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ» اعراف/86

و بر سر هر راه ننشينيد كه (مردم با ايمان را) تهديد كنيد و مؤمنان را از راه خدا باز داريد، و با (القای شبهات،) آن را كج و معوج نشان دهيد! و به خاطر بياوريد زمانی را كه اندک بوديد، و او شما را فزونی داد! و بنگريد سرانجام مفسدان چگونه بود!

164 خالصانه دين داری كنيد

«فَادْعُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَفِرُونَ» غافر/14

(تنها) خدا را بخوانید و دین خود را برای او خالص کنید، هرچند کافران ناخشنود باشند!

165 به خدا تکیه و توکل کنید

«وَ جَهِدُوا فِى اللَّهِ حَقَّ جهادهِ هُوَ اجْتَبَيكُمْ وَ ما جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّهَ أَبِيكُمْ

ص:59

إِبْرَ هِيمَ هُوَ سَمَّيكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِى هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَوةَ وَ ءَاتُواالزَّكَوةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَيكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَ نِعْمَ النَّصِيرُ» حج/78

و در راه خدا جهاد کنید، و حقّ جهادش را ادا نمایید! او شما را برگزید، و در دین (اسلام) کار سنگین و سختی بر شما قرار نداد؛ از آیین پدرتان ابراهیم پیروی کنید؛ خداوند شما را در کتاب های پیشین و در این کتاب آسمانی «مسلمان» نامید، تا پیامبر گواه بر شما باشد، و شما گواهان بر مردم! پس نماز را برپا دارید، و زکات را بدهید، و به خدا تمسّک جویید، که او مولا و سرپرست شماست! چه مولای خوب، و چه یاور شایسته ای!

166 صبر کنید که وعده خدا حقّ است

الف: «فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَإِمَّا نُرِيَنَّکَ بَعْضَ الَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّکَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ» غافر/77

پس (ای پیامبر) صبر کن که وعده خدا حقّ است؛ و هرگاه قسمتی از مجازات هایی را که به آن ها وعده داده ایم در حال حیاتت به تو ارائه دهیم، یا تو را (پیش از آن) از دنیا ببریم (مهمّ نیست)؛ چرا که همه آنان را تنها به سوی ما باز می گردانند!

ب: «فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَ لَا يَسْتَخِفَّنَّکَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ» روم/60

اکنون که چنین است صبر پیشه کن که وعده خدا حق است؛ و هرگز کسانی که ایمان ندارند تو را خشمگین نسازند (و از راه خود منحرف نکنند)!

167 سخن دشمنان را تحمل کنید(1)

«فَاصْبِرْ عَلَى ما يَقُولُونَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّکَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلَ غُرُوبِها وَ مِنْ ءَاناَىِ الَّيْلِ فَسَبِّحْ وَ أَطْرَافَ النَّهارِ لَعَلَّکَ تَرْضَى طه/130

پس در برابر آنچه می گویند، صبر کن! و پیش از طلوع آفتاب، و قبل از غروب آن؛ تسبیح و حمد پروردگارت را بجا آور؛ و همچنین (برخی) از ساعات شب و اطراف روز

1- 44. چند آیه مشابه: ق/39، ص/17.

(پروردگارت را) تسبیح گوی؛ باشد که (از الطاف الهی) خشنود شوی!

168 بر سختی ها صبر کنید

«وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» آل عمران/139

و سست نشوید! و غمگین نگردید! و شما برترید اگر ایمان داشته باشید!

169 در عبادت صبر داشته باشید

«رَّبُّ السَّمَاواتِ وَ الْأَرْضِ وَ ما بَیْنَهُما فَاعْبُدْهُ وَ اصْطَبِرْ لِعِبَدَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِیًّا» مریم/65

همان پروردگار آسمان ها و زمین، و آنچه میان آن دو قرار دارد! او را پرستش کن؛ و در راه عبادتش شکیبا باش! آیا مثل و مانندی برای او می یابی؟!

170 به سوی آمرزش الهی بشتابید

«وَسارِعُوا إِلَی مَغْفِرَةٍ مِن رَّبِّکُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُها السَّمَاواتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِینَ» آل عمران/133

و شتاب کنید برای رسیدن به آمرزش پروردگارتان؛ و بهشتی که وسعت آن، آسمان ها و زمین است؛ و برای پرهیزگاران آماده شده است.

171 سود و زیان به دست خداست

«وَ إِنْ یَمْسَسْکَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا کاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَ إِنْ یُرِدْکَ بِخَیْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِ یُصِیبُ بِهِ مَن یَشاَءُ مِنْ عِبادِهِ وَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِیمُ» یونس/107

و اگر خداوند، (برای امتحان یا کیفر گناه،) زیانی به تو رساند، هیچ کس جز او آن را برطرف نمی سازد؛ و اگر اراده خیری برای تو کند، هیچ کس مانع فضل او نخواهد شد! آنرا به هر کس از بندگانش بخواهد می رساند؛ و او غفور و رحیم است!»

172 به رحمت خدا شاد شوید

«قُلْ بِفَضْلِ اللّٰهِ وَ بِرَحْمَتِهِ فَبِذَ لِکَ فَلْیَفْرَحُوا هُوَ خَیْرٌ مِّمَّا یَجْمَعُونَ» یونس/58

بگو: «به فضل و رحمت خدا باید خوشحال شوند؛ که این، از تمام آنچه گردآوری کرده اند، بهتر است!»

ص:61

173 به آثار رحمت خدا توجّه کنید

«فَانظُرْ إِلی ءَاثَرِ رَحْمَتِ اللَّهِ کَیْفَ یُحْیِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهآ إِنَّ ذلِکَ لَمُحْیِ الْمَوْتَی وَ هُوَ عَلَی کُلِ ّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ»

به آثار رحمت الهی بنگر که چگونه زمین را بعد از مردنش زنده می کند؛ چنین کسی (که زمین مرده را زنده کرد) زنده کننده مردگان (در قیامت) است؛ و او بر همه چیز تواناست! روم/50

174 آیات الهی را نفروشید

«إِنَّآ أَنزَلْنا التَّوْرَاهَ فِیها هُدیً وَنُورٌ یَحْکُمُ بِها النَّبِیُّونَ الَّذِینَ أَسْلَمُوا لِلَّذِینَ هادُوا وَالرَّبَّنِیُّونَ وَالْأَحْبارُ بِما اسْتُحْفِظُوا مِن کِتَبِ اللَّهِ وَکانُوا عَلَیْهِ شُهَدَآءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا بِایَتِی ثَمَناً قَلِیلاً وَمَن لَّمْ یَحْکُم بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولئِکَ هُمُ الْکَفِرُونَ»

ما تورات را نازل کردیم در حالی که در آن، هدایت و نور بود؛ و پیامبران، که در برابر فرمان خدا تسلیم بودند، با آن برای یهود حکم می کردند؛ و (همچنین) علما و دانشمندان به این کتاب که به آن ها سپرده شده و بر آن گواه بودند، داوری می نمودند. بنابر این، (به خاطر داوری بر طبق آیات الهی،) از مردم نهراسید! و از من بترسید! و آیات مرا به بهای ناچیزی نفروشید! و آن ها که به احکامی که خدا نازل کرده حکم نمی کنند، کافرند. مائده/44

قسمت دوم

175 آیات خدا را انکار نکنید

«وَ یُرِیکُمْ ءَایاتِهِ فَأَیَّ ءَایَتِ اللَّهِ تُنکِرُونَ»

او آیاتش را همواره به شما نشان می دهد؛ پس کدام یک از آیات او را انکار می کنید؟! مائده/44

176 همه به سوی خدا برمی گردند(1)

«ثُمَّ رُدُّوا إِلَی اللَّهِ مَوْلَیهُمُ الْحَقِ ّ أَلَا لَهُ الْحُکْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَسِبِینَ»

سپس (تمام بندگان) به سوی خدا، که مولای حقیقی آن هاست، بازمی گردند. بدانید که حکم

ص:62

1- 45. آیه مشابه: یونس/30.

و داوری، مخصوص اوست؛ و او، سریعترین حسابگران است! انعام/62

177 خدا را بزرگ بدارید

«وَ رَبَّکَ فَکَبِّرْ» مدثر/3

و پروردگارت را بزرگ بشمار،

178 به خدا توجّه کنید

«وَ إِلَی رَبِّکَ فَارْغَب» شرح/8

و به سوی پروردگارت توجّه کن!

179 خدا بر حق است

«فَذَ لِکُمُ اللَّهُ رَبُّکُمُ الْحَقُّ فَماذَا بَعْدَ الْحَقِ ّ إِلَّا الضَّلَلُ فَأَنَّی تُصْرَفُونَ» یونس/32

آن است خداوند، پروردگار حقّ شما (دارای همه این صفات)! با این حال، بعد از حق، چه چیزی جز گمراهی وجود دارد؟! پس چرا (از پرستش او) روی گردان می شوید؟!

180 حق فقط از جانب خداست

الف: «وَقُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّکُمْ فَمَن شآءَ فَلْیُؤْمِن وَ مَن شآءَ فَلْیَکْفُرْ إِنَّآ أَعْتَدْنا لِلظَّلِمِینَ ناراً أَحاطَ بِهِمْ سُرَادِقُها وَ إِنْ یَسْتَغِیثُوا یُغاثُوا بِمآءٍ کالْمُهْلِ یَشْوِی الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَ سآءَتْ مُرْتَفَقاً» کهف/29

بگو: «این حقّ است از سوی پروردگارتان! هر کس می خواهد ایمان بیاورد (و این حقیقت را پذیرا شود)، و هر کس میخواهد کافر گردد!» ما برای ستمگران آتشی آماده کردیم که سراپرده اش آنان را از هر سو احاطه کرده است! و اگر تقاضای آب کنند، آبی برای آنان میاورند که همچون فلز گداخته صورت ها را بریان می کند! چه بد نوشیدنی، و چه بد محل اجتماعی است!

ب: «الْحَقُّ مِن رَّبِّکَ فَلَا تَکُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِینَ» بقره/147

این (فرمان تغییر قبله) حکمِ حقی از طرف پروردگار توست، بنابراین، هرگز از تردیدکنندگان در آن مباش!

ص:63

181 حکم مخصوص خداست

«ما تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِ إِلَّآ أَسْمآءً سَمَّيْتُمُوهآ أَنتُمْ وَءَابآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ اللَّهُ بِها مِن سُلْطَنٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّآ إِيَّاهُ ذلِکَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ» یوسف/40

این معبودهایی که غیر از خدا می پرستید، چیزی جز اسم هایی (بی مسمّا) که شما و پدرانتان آن ها را خدا نامیده اید، نیست؛ خداوند هیچ دلیلی بر آن نازل نکرده؛ حکم تنها از آن خداست؛ فرمان داده که غیر از او را نپرستید! این است آیین پابرجا؛ ولی بیشتر مردم نمی دانند!

182 قانون الهی تغییرناپذیر است

الف: «اسْتِکْباراً فِی الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّىِ وَ لَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلاً وَ لَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلاً» فاطر/43

این ها همه به خاطر استکبار در زمین و نیرنگ های بدشان بود؛ امّا این نیرنگ ها تنها دامان صاحبانش را می گیرد؛ آیا آن ها چیزی جز سنّت پیشینیان و (عذاب های دردناک آنان) را انتظار دارند؟! هرگز برای سنّت خدا تبدیل نخواهی یافت، و هرگز برای سنّت الهی تغییری نمی یابی!

ب: «لَهُ مُعَقِّباتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ ما بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا ما بِأَنفُسِهِمْ وَإِذَآ أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءاً فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَما لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَالٍ» رعد/11

برای انسان، مأمورانی است که پی در پی، از پیش رو، و از پشت سرش او را از فرمان خدا [= حوادث غیر حتمی حفظ می کنند؛ (امّا) خداوند سرنوشت هیچ قوم (و ملّتی) را تغییر نمی دهد مگر آن که آنان آنچه را در خودشان است تغییر دهند! و هنگامی که خدا اراده سویی به قومی (به خاطر اعمالشان) کند، هیچ چیز مانع آن نخواهد شد؛ و جز خدا، سرپرستی نخواهند داشت!

183 بیعت با پیامبر بیعت با خداست

«إِنَّ الّذِینَ یُبایِعُونَکَ إِنَّما یُبایِعُونَ اللّهَ یَدُ اللّهِ فَوْقَ أیْدِیهِمْ فَمَن نَّکَثَ فَإِنَّمَا یَنکُثُ عَلَی نَفْسِهِ

ص:64

وَ مَنْ أَوْفَى بِمَا عَهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْراً عَظِيماً» فتح/10

کسانی که با تو بیعت می کنند (در حقیقت) تنها با خدا بیعت می نمایند، و دست خدا بالای دست آن هاست؛ پس هر کس پیمان شکنی کند، تنها به زیان خود پیمان شکسته است؛ و آن کس که نسبت به عهدی که با خدا بسته وفا کند، بزودی پاداش عظیمی به او خواهد داد.

184 برای خدا پایداری و قیام کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا کُونُوا قَوَّ مِینَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَلَا یَجْرِمَنَّکُمْ شَنَانُ قَوْمٍ عَلَی أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَی وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِیرٌ بِما تَعْمَلُونَ» مائده/8

ای کسانی که ایمان آورده اید! همواره برای خدا قیام کنید، و از روی عدالت،گواهی دهید! دشمنی با جمعیّتی، شما را به گناه و ترک عدالت نکشاند! عدالت کنید، که به پرهیزگاری نزدیکتر است! و از (معصیت) خدا بپرهیزید، که از آنچه انجام می دهید، با خبر است!

185 روزی رسان خداست(1)

«قُلْ مَن یَرْزُقُکُم مِّنَ السَّمَاواتِ وَ الْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ وَ إِنَّآ أَوْ إِیَّاکُمْ لَعَلَی هُدًی أَوْ فِی ضَلَلٍ مُّبِینٍ» سبا/24

بگو: «چه کسی شما را از آسمان ها و زمین روزی می دهد؟» بگو: «اللَّه! و ما یا شما بر (طریق) هدایت یا در ضلالت آشکاری هستیم!»

186 روزی به دست خداست

«إِنَّما تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَناً وَتَخْلُقُونَ إِفْکاً إِنَّ الَّذِینَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا یَمْلِکُونَ لَکُمْ رِزْقاً فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَ اعْبُدُوهُ وَ اشْکُرُوا لَهُ إِلَیْهِ تُرْجَعُونَ» عنکبوت/17

شما غیر از خدا فقط بت هایی (از سنگ و چوب) را می پرستید و دروغی به هم می بافید؛ آن هایی را که غیر از خدا پرستش می کنید، مالک هیچ رزقی برای شما نیستند؛ روزی را تنها نزد خدا بطلبید و او را پرستش کنید و شکر او را بجا آورید که به سوی او بازگشت داده می شوید!

1- 46. چند آیه مشابه: بقره/172، بقره/168، نحل/114، انعام/142، بقره/60.

187 از خدا و فرمان او روی نگردانید

وَ أَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَعاً حَسَناً إِلى أَجَلٍ مُّسَمًّى وَ أَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَعاً حَسَناً إِلى أَجَلٍ مُّسَمًّى وَ يُؤْتِ كُلَّ ذِى فَضْلٍ فَضْلَهُ وَ إِنْ تَوَلَّوْا فَإِنِّى أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ» هود/3

و این که: از پروردگار خویش آمرزش بطلبید؛ سپس به سوی او بازگردید؛ تا شما را تا مدّت معیّنی، (از مواهب زندگی این جهان،) به خوبی بهره مند سازد؛ و به هر صاحب فضیلتی، به مقدار فضیلتش ببخشد! و اگر (از این فرمان) روی گردان شوید، من بر شما از عذاب روز بزرگی بیمناکم!

188 به سوی خدا فرار کنید

«فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ» ذاریات/50

پس به سوی خدا بگریزید، که من از سوی او برای شما بیم دهنده ای آشکارم!

189 خدا را فراموش نکنید

«وَ لَا تَكُونُوا كالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنسَيهُمْ أَنفُسَهُمْ أُولئِكَ هُمُ الْفَسِقُونَ» حشر/19

و همچون کسانی نباشید که خدا را فراموش کردند و خدا نیز آن ها را به «خود فراموشی» گرفتار کرد، آن ها فاسقانند.

190 با نام خدا شروع کنید

الف: «اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِى خَلَقَ» علق/1

بخوان به نام پروردگارت که (جهان را) آفرید،

ب: « وَ قالَ ارْكَبُوا فِيها بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيها وَ مُرْسَيهآ إِنَّ رَبِّى لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ» هود/41

او گفت: «به نام خدا بر آن سوار شوید! و هنگام حرکت و توقف کشتی، یاد او کنید، که پروردگارم آمرزنده و مهربان است!»

191 شعائر اللّه را تعظیم کنید

«ذلِکَ وَ مَن یُعَظِّمْ شَعَآئِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَی الْقُلُوبِ» حج/32

این است (مناسک حج)! و هر کس شعائر الهی را بزرگ دارد، این کار نشانه تقوای دل هاست.

ص:66

192 شفاعت مخصوص خدا است

«أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ شُفَعآءَ قُلْ أَوَ لَوْ كانُوا لَا یَمْلِکُونَ شَیْاً وَ لَا یَعْقِلُونَ» زمر/43 قُلْ لِّلَّهِ الشَّفَعَهُ جَمِیعاً لَّهُ مُلْکُ السَّمَاواتِ وَ الْأَرْضِ ثُمَّ إِلَیْهِ تُرْجَعُونَ زمر/44

آیا آنان غیر از خدا شفیعانی گرفته اند؟! به آنان بگو: «آیا (از آن ها شفاعت می طلبید) هر چند مالک چیزی نباشند و درک و شعوری برای آن ها نباشد؟!»بگو: «تمام شفاعت از آن خداست، (زیرا) حاکمیّت آسمان ها و زمین از آن اوست و سپس همه شما را به سوی او باز می گردانند!»

193 شفاعت دیگران با اذن خداست

«وَ لَا تَنفَعُ الشَّفَعَهُ عِندَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّی إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قالُوا ماذَا قالَ رَبُّکُمْ قالُوا الْحَقَّ وَ هُوَ الْعَلِیُّ الْکَبِیرُ» سبا/23

هیچ شفاعتی نزد او، جز برای کسانی که اذن داده، سودی ندارد! (در آن روز همه در اضطرابند) تا زمانی که اضطراب از دل های آنان زایل گردد (و فرمان از ناحیه او صادر شود؛ در این هنگام مجرمان به شفیعان) می گویند: «پروردگارتان چه دستوری داده؟» می گویند: «حقّ را (بیان کرد و اجازه شفاعت درباره مستحقّان داد)؛ و اوست بلند مقام و بزرگ مرتبه!»

194 شفاعت برای چه کسی است

«... وَ لَا یَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَی وَ هُم مِنْ خَشْیَتِهِ مُشْفِقُونَ» انبیا/28

... و آن ها جز برای کسی که خدا راضی (به شفاعت برای او) است شفاعت نمی کنند؛ و از ترس او بیمناکند.

195 از طعنه زنندگان اعراض کنید

«وَإِذَا رَأَیْتَ الَّذِینَ یَخُوضُونَ فِی ءَایَتِنا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّی یَخُوضُوا فِی حَدِیثٍ غَیْرِهِ وَإِمَّا یُنسِیَنَّکَ الشَّیْطَنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّکْرَی مَعَ الْقَوْمِ الظَّلِمِینَ» انعام/68

هرگاه کسانی را دیدی که آیات ما را استهزا می کنند، از آن ها روی بگردان تا به سخن دیگری

بپردازند! و اگر شیطان از یاد تو ببرد، هرگز پس از یادآمدن با این جمعیّت ستمگر منشین!

196 طغیان و سرکشی نکنید

الف: «فَاسْتَقِمْ كَمآ أُمِرْتَ وَ مَن تابَ مَعَکَ وَ لَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِما تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» هود/112

پس همان گونه که فرمان یافته ای، استقامت کن؛ و همچنین کسانی که با تو به سوی خدا آمده اند (باید استقامت کنند)! و طغیان نکنید، که خداوند آنچه را انجام می دهید می بیند!

ب: «اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى فَقُلْ هَل لَّکَ إِلى أَن تَزَكَّى وَ أَهْدِيَکَ إِلَى رَبِّکَ فَتَخْشَى

نازعات/17 - 19

به سوی فرعون برو که طغیان کرده است! و به او بگو: «آیا می خواهی پاکیزه شوی؟! و من تو را به سوی پروردگارت هدایت کنم تا از او بترسی (و گناه نکنی)؟!»

197 به طاغوت کافر شوید

«أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا بِمآ أُنزِلَ إِلَيْکَ وَمآ أُنزِلَ مِن قَبْلِکَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحاكَمُوا إِلَى الطَّغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَلاً بَعِيداً» نسا/60

آیا ندیدی کسانی را که گمان می کنند به آنچه (از کتاب های آسمانی که) بر تو و بر پیشینیان نازل شده، ایمان آورده اند، ولی می خواهند برای داوری نزد طاغوت و حکّام باطل بروند؟! با این که به آن ها دستور داده شده که به طاغوت کافر شوند. امّا شیطان می خواهد آنان را گمراه کند، و به بیراهه های دور دستی بیفکند.

198 از پرستش طاغوت بپرهیزید

«وَ الَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّغُوتَ أَن يَعْبُدُوها وَ أَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبادِ» زمر/17

و کسانی که از عبادت طاغوت پرهیز کردند و به سوی خداوند بازگشتند، بشارت از آن آن هاست؛ پس بندگان مرا بشارت ده!

199 جایگاه طغیانگران

«...وَإِنَّ لِلطَّٰغِينَ لَشَرَّ مَابٍ * جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَها فَبِئْسَ الْمِهادُ» ص/55 و 56

ص:68

... و برای طغیانگران بدترین محل بازگشت است. دوزخ، که در آن وارد می شوند؛ و چه بستر بدی است!

200 خدا به ظالمان مهلت می دهد

«وَ لَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَفِلاً عَمَّا یَعْمَلُ الظَّلِمُونَ إِنَّما یُؤَخِّرُهُمْ لِیَوْمٍ تَشْخَصُ فِیهِ الْأَبْصَرُ» ابراهیم/42

گمان مبر که خدا، از آنچه ظالمان انجام می دهند، غافل است! (نه، بلکه کیفر) آن ها را برای روزی تأخیر انداخته است که چشم ها در آن (به خاطر ترس و وحشت) از حرکت باز می ایستد...

201 برای ظالمان شفاعت نکنید

«وَ اصْنَعِ الْفُلْکَ بِأَعْیُنِنا وَ وَحْیِنا وَ لَا تُخَطِبْنِی فِی الَّذِینَ ظَلَمُوا إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ» هود/37

و (اکنون) در حضور ما و طبق وحی ما، کشتی بساز! و درباره آن ها که ستم کردند شفاعت مکن، که (همه) آن ها غرق شدنی هستند!»

202 عزت مخصوص خداست

«وَ لَا یَحْزُنکَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِیعاً هُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ» یونس/65

سخن آن ها تو را غمگین نسازد! تمام عزّت (و قدرت)، از آن خداست؛ و او شنوا و داناست!

203 عزت را نزد خدا بجویید

« الَّذِینَ یَتَّخِذُونَ الْکفِرِینَ أَوْلِیاءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِینَ أَیَبْتَغُونَ عِندَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِیعاً» نساء/139

همان ها که کافران را به جای مؤمنان، دوست خود انتخاب می کنند. آیا عزّت و آبرو نزد آنان می جویند؟ با این که همه عزّت ها از آن خداست؟!

204 به آیین پاک و خالص درآیید

الف: «فَأَقِمْ وَجْهَکَ لِلدِّینِ حَنِیفاً فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِی فَطَرَ النَّاسَ عَلَیْها لَا تَبْدِیلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذلِکَ

ص:69

الدِّينُ الْقَيِّمُ وَ لَکِنَّ أَکْثَرَ النَّاسِ لَا یَعْلَمُونَ» روم/30

پس روی خود را متوجّه آیین خالص پروردگار کن! این فطرتی است که خداوند،انسان ها را بر آن آفریده؛ دگرگونی در آفرینش الهی نیست؛ این است آیین استوار؛ ولی اکثر مردم نمی دانند!

ب: «فَأَقِمْ وَجْهَکَ لِلدِّینِ الْقَیِّمِ مِن قَبْلِ أَن یَأْتِیَ یَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ یَوْمَئِذٍ یَصَّدَّعُونَ» روم/43

روی خود را به سوی آیین مستقیم و پایدار بدار، پیش از آن که روزی فرا رسد که هیچ کس نمی تواند آن را از خدا بازگرداند؛ در آن روز مردم به گروه هایی تقسیم می شوند:

ج: «وَ أَنْ أَقِمْ وَجْهَکَ لِلدِّینِ حَنِیفاً وَ لَا تَکُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِکِینَ » یونس/105

و (به من دستور داده شده که:) روی خود را به آیینی متوجه ساز که از هر گونه شرک، خالی است؛ و از مشرکان مباش!

205 اسلام، تنها دین مقبول است

«إِنَّ الدِّینَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَمُ وَما اخْتَلَفَ الَّذِینَ أُوتُوا الْکِتابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ ما جاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْیَاً بَیْنَهُمْ وَمَن یَکْفُرْ بِایَتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِیعُ الْحِسَابِ» آل عمران/19

دین در نزد خدا، اسلام (و تسلیم بودن در برابر حق) است. و کسانی که کتاب آسمانی به آنان داده شد، اختلافی (در آن) ایجاد نکردند، مگر بعد از آگاهی و علم، آن هم به خاطر ظلم و ستم در میان خود؛ و هر کس به آیات خدا کفر ورزد، (خدا به حساب او می رسد؛ زیرا) خداوند، سریع الحساب است.

206 غیر از اسلام دینی قبول نیست

«وَمَن یَبْتَغِ غَیْرَ الْإِسْلَمِ دِیناً فَلَن یُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِی الْأَخِرَهِ مِنَ الْخَسِرِینَ» آل عمران/85

و هر کس جز اسلام (و تسلیم در برابر فرمان حق،) آیینی برای خود انتخاب کند، از او پذیرفته نخواهد شد؛ و او در آخرت، از زیانکاران است.

207 اسلام، دین همه آسمانیان وزمینیان است

«أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَن فِى السَّمَاواتِ وَالْأَرْضِ طَوْعاً وَكَرْهاً وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ» آل عمران/83

ص:70

آیا آن ها غیر از آیین خدا می طلبند؟! (آیین او همین اسلام است؛) و تمام کسانی که در آسمان ها و زمین هستند، از روی اختیار یا از روی اجبار، در برابرِ (فرمان) او تسلیمند، و همه به سوی او بازگردانده می شوند.

208 فقط با اسلام بمیرید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ» آل عمران/102

ای کسانی که ایمان آورده اید! آن گونه که حق تقوا و پرهیزگاری است، از خدا بپرهیزید! و از دنیا نروید، مگر این که مسلمان باشید! (باید گوهر ایمان را تا پایان عمر، حفظ کنید!)

209 همه انبیا به اسلام دعوت کردند

«وَوصّی بِهاَ إِبْرَ هِیمُ بَنِیهِ وَ یَعْقُوبُ یَبَنِیَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَی لَکُمُ الدِّینَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنتُم مُّسْلِمُونَ» بقره/132

و ابراهیم و یعقوب (در واپسین لحظات عمر،) فرزندان خود را به این آیین، وصیت کردند؛ (و هر کدام به فرزندان خویش گفتند:) «فرزندان من! خداوند این آیین پاک را برای شما برگزیده است؛ و شما، جز به آیین اسلام [= تسلیم در برابر فرمان خدا] از دنیا نروید!»

210 اسلام بیاورید

«إِذْ قالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِ ّ الْعَلَمِینَ» بقره/131

در آن هنگام که پروردگارش به او گفت: اسلام بیاور! (و در برابر حق، تسلیم باش! او فرمان پروردگار را، از جان و دل پذیرفت؛ و) گفت: «در برابر پروردگار جهانیان، تسلیم شدم.»

211 اسلام، تسلیم در برابر خداست

«بَلَی مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِندَ رَبِّهِ وَ لَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَ لَا هُمْ یَحْزَنُونَ» آری، کسی که روی خود را تسلیم خدا کند و نیکوکار باشد، پاداش او نزد پروردگارش ثابت است؛ نه ترسی بر آن هاست و نه غمگین

می شوند. (بنابر این، بهشت خدا در انحصار هیچ گروهی نیست.)(1) بقره/112

ص:71

1- 47. این آیه در جواب سخن یهود و نصاراست که می گفتند فقط کسانی داخل بهشت می شوند که یهودی یا نصرانی باشند، و آیه می فرماید شما تسلیم خدا باشید که اسلام غیر از تسلیم نیست.

212 همه مأمورید که مسلمان شوید(1)

الف: «قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فاطِرِ السَّمَوَ تِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ قُلْ إِنِّى أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ» انعام/14

بگو: «آیا غیر خدا را ولیّ خود انتخاب کنم؟! (خدایی) که آفریننده آسمان ها و زمین است؛ اوست که روزی می دهد، و از کسی روزی نمی گیرد.» بگو: «من مأمورم که نخستین مسلمان باشم؛ و (خداوند به من دستور داده که) از مشرکان نباش!»

ب: «قُلْ إِنِّى أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصاً لَّهُ الدِّينَ * وَ أُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ» زمر/11 و 12

بگو: «من مأمورم که خدا را پرستش کنم در حالی که دینم را برای او خالص کرده باشم و مأمورم که نخستین مسلمان باشم!

دعوت به دین

213 همه را به آیین الهی و اسلام دعوت کنید

«فَلِذَ لِکَ فَادْعُ وَ اسْتَقِمْ كَمآ أُمِرْتَ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَ قُلْ ءَامَنتُ بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ مِن كِتابٍ وَ أُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ رَبُّنا وَ رَبُّكُمْ لَنآ أَعْمَلُنا وَ لَكُمْ أَعْمَلُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنا وَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنا وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ» شورا/15

پس به همین خاطر تو نیز آنان را به سوی این آیین واحد الهی دعوت کن و آنچنان که مأمور شده ای استقامت نما، و از هوی و هوس های آنان پیروی مکن، و بگو: «به هر کتابی که خدا نازل کرده ایمان آورده ام و مأمورم در میان شما عدالت کنم؛ خداوند پروردگار ما و شماست؛ نتیجه اعمال ما از آن ما است و نتیجه اعمال شما از آن شما، خصومت شخصی

1- 48. چند آیه مشابه: انعام/71، یونس/72.

در میان ما نیست؛ و خداوند ما و شما را در یکجا جمع می کند، و بازگشت (همه) به سوی اوست!»

214 به راه خدا دعوت کنید

«ادْعُ إِلَی سَبِیلِ رَبِّکَ بِالْحِکْمَهِ وَالْمَوْعِظَهِ الْحَسَنَهِ وَ جَدِلْهُم بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّکَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِیلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِینَ» نحل/125

با حکمت و اندرز نیکو، به راه پروردگارت دعوت نما! و با آن ها به روشی که نیکوتر است، استدلال و مناظره کن! پروردگارت، از هر کسی بهتر می داند چه کسی از راه او گمراه شده است؛ و او به هدایت یافتگان داناتر است.

215 خویشاوندان خود را به دین دعوت کنید

«وَ أَنذِرْ عَشِیرَتَکَ الْأَقْرَبِینَ» شعرا/214

و خویشاوندان نزدیکت را انذار کن!

216 به دین خدا دعوت کنید

«وَ لَا یَصُدُّنَّکَ عَنْ ءَایَتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَیْکَ وَ ادْعُ إِلَی رَبِّکَ وَ لَا تَکُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِکِینَ» قصص/87

و هرگز (آن ها) تو را از آیات خداوند، بعد از آن که بر تو نازل گشت، بازندارند! و به سوی پروردگارت دعوت کن، و هرگز از مشرکان مباش!

217 مردم را انذار کنید

«یُنَزِّلُ الْمَلائِکَهَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَی مَن یَشآءُ مِنْ عِبادِهِ أَنْ أَنذِرُوا أَنَّهُ لَآ إِلَهَ إِلَّآ أَنَا فَاتَّقُونِ» نحل/2

فرشتگان را با روح (الهی) بفرمانش بر هر کس از بندگانش بخواهد نازل می کند؛ (و به آن ها دستور می دهد) که مردم را انذار کنید؛ (و بگویید:) معبودی جز من نیست؛ از (مخالفت دستور) من، بپرهیزید!

ص:73

218 فقط در برابر خدا تسلیم باشید

«قُلْ إِنِّی نُهِیتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِینَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَمَّا جآءَنِیَ الْبَیِّنَتُ مِن رَّبِّی وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ ّ الْعَلَمِینَ» غافر/66

بگو: «من نهی شده ام از این که معبودهایی را که شما غیر از خدا می خوانید بپرستم، چون دلایل روشن از جانب پروردگارم برای من آمده است؛ و مأمورم که تنها در برابر پروردگار عالمیان تسلیم باشم!»

219 تسلیم خدا شدن موجب اطمینان است

«وَ مَن یُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَی اللَّهِ وَ هُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَکَ بِالْعُرْوَهِ الْوُثْقَی وَ إِلَی اللَّهِ عَقِبَهُ الْأُمُورِ» لقمان/22

کسی که روی خود را تسلیم خدا کند در حالی که نیکوکار باشد، به دستگیره محکمی چنگ زده (و به تکیه گاه مطمئنی تکیه کرده است)؛ و عاقبت همه کارها به سوی خداست.

220 دین را بازیچه و سرگرمی قرار ندهید

«وَذَرِ الَّذِینَ اتَّخَذُوا دِینَهُمْ لَعِباً وَلَهْواً وَغَرَّتْهُمُ الْحَیَوهُ الدُّنْیا وَذَکِّرْ بِهِ أَن تُبْسَلَ نَفْسٌ بِما کَسَبَتْ لَیْسَ لَها مِن دُونِ اللَّهِ وَلِیٌّ وَلَا شَفِیعٌ وَإِنْ تَعْدِلْ کُلَّ عَدْلٍ لَّا یُؤْخَذْ مِنْهآ أُولئِکَ الَّذِینَ أُبْسِلُوا بِما کَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِیمٍ وَعَذَابٌ أَلِیمٌ بِما کانُوا یَکْفُرُونَ» انعام/70

و رها کن کسانی را که آیین (فطری) خود را به بازی و سرگرمی گرفتند، و زندگی دنیا، آن ها را مغرور ساخته، و با این (قرآن)، به آن ها یادآوری نما، تا گرفتار (عواقب شوم) اعمال خود نشوند! (و در قیامت) جز خدا، نه یاوری دارند، و نه شفاعت کننده ای! و (چنین کسی) هر گونه عوضی بپردازد، از او پذیرفته نخواهد شد؛ آن ها کسانی هستند که گرفتار اعمالی شده اند که خود انجام داده اند؛ نوشابه ای از آب سوزان برای آن هاست؛ و عذاب دردناکی به خاطر این که کفر می ورزیدند (و آیات الهی را انکار) می کردند.

221 پیرو دین خالص ابراهیمی باشید

الف: «ثُمَّ أَوْحَیْنآ إِلَیْکَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّهَ إِبْرَ هِیمَ حَنِیفاً وَ ما کانَ مِنَ الْمُشْرِکِینَ» نحل/123

سپس به تو وحی فرستادیم که از آیین ابراهیم -که ایمانی خالص داشت و از مشرکان نبود- پیروی کن!

ب: «قُلْ صَدَقَ اللَّهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّهَ إِبْرَ هِیمَ حَنِیفاً وَما کانَ مِنَ الْمُشْرِکِینَ» آل عمران/95

بگو: «خدا راست گفته (و این ها در آیین پاک ابراهیم نبوده) است. بنا بر این، از آیین ابراهیم پیروی کنید، که به حق گرایش داشت، و از مشرکان نبود!»

222 تابع دین باشید

«ثُمَّ جَعَلْنَکَ عَلَی شَرِیعَهٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْها وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ الَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ * إِنَّهُمْ لَن یُغْنُوا عَنکَ مِنَ اللَّهِ شَیْأً وَ إِنَّ الظَّلِمِینَ بَعْضُهُمْ أَوْلِیآءُ بَعْضٍ وَ اللَّهُ وَلِیُّ الْمُتَّقِینَ» جاثیه/18و 19

سپس تو را بر شریعت و آیین حقّی قرار دادیم؛ از آن پیروی کن و از هوس های کسانی که آگاهی ندارند پیروی مکن! آن ها هرگز نمی توانند تو را در برابر خداوند بی نیاز کنند (و از عذابش برهانند)؛ و ظالمان یار و یاور یکدیگرند، امّا خداوند یار و یاور پرهیزگاران است!

223 استقامت در دین داشته باشید(1)

«فَلِذَ لِکَ فَادْعُ وَ اسْتَقِمْ کَمآ أُمِرْتَ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَ قُلْ ءَامَنتُ بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ مِن کِتابٍ وَ أُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَیْنَکُمُ اللَّهُ رَبُّنا وَ رَبُّکُمْ لَنآ أَعْمَلُنا وَ لَکُمْ أَعْمَلُکُمْ لَا حُجَّهَ بَیْنَنا وَ بَیْنَکُمُ اللَّهُ یَجْمَعُ بَیْنَنا وَ إِلَیْهِ الْمَصِیرُ» شورا/15

پس به همین خاطر تو نیز آنان را به سوی این آیین واحد الهی دعوت کن و آنچنان که مأمور شده ای استقامت نما، و از هوی و هوس های آنان پیروی مکن، و بگو: «به هر کتابی که خدا نازل کرده ایمان آورده ام و مأمورم در میان شما عدالت کنم؛ خداوند پروردگار ما و شماست؛ نتیجه اعمال ما از

آن ما است و نتیجه اعمال شما از آن شما، خصومت شخصی در میان ما نیست؛ و خداوند ما و شما را در یکجا جمع می کند، و بازگشت (همه) به سوی اوست!»

ص:75

1- 49. چند آیه مشابه: احقاف/13 و 14.

224 پیروان خود را به استقامت در دین دعوت کنید

«فَاسْتَقِمْ كَمآ أُمِرْتَ وَ مَن تابَ مَعَكَ وَ لَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِما تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» هود/112

پس همان گونه که فرمان یافته ای، استقامت کن؛ و همچنین کسانی که با تو به سوی خدا آمده اند (باید استقامت کنند)! و طغیان نکنید، که خداوند آنچه را انجام می دهید می بیند!

225 اگر استقامت داشته باشید...

«إِنَّ الَّذِينَ قالُوا رَبُّنا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلَّا تَخافُواوَ لَا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّهِ الَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ» فصلت/30

به یقین کسانی که گفتند: «پروردگار ما خداوند یگانه است!» سپس استقامت کردند، فرشتگان بر آنان نازل می شوند که: «نترسید و غمگین مباشید، و بشارت باد بر شما به آن بهشتی که به شما وعده داده شده است!

226 حتماً آزمایش خواهید شد

«أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّهَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُم مَّسَّتْهُمُ الْبَأْساۤءُ وَالضَّرَّآءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَآ إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ» بقره/214

آیا گمان کردید داخل بهشت می شوید، بی آن که حوادثی همچون حوادث گذشتگان به شما برسد؟! همانان که گرفتاری ها و ناراحتی ها به آن ها رسید، و آن چنان ناراحت شدند که پیامبر و افرادی که ایمان آورده بودند گفتند: «پس یاری خدا کی خواهد آمد؟!» (در این هنگام، تقاضای یاری از او کردند، و به آن ها گفته شد:) آگاه باشید، یاریِ خدا نزدیک است!

227 در دین تسامح و سستی نکنید

«فَلَا تَهِنُوا وَ تَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ وَ اللَّهُ مَعَكُمْ وَ لَن يَتِرَكُمْ أَعْمَلَكُمْ» محمد/35

پس هرگز سست نشوید و (دشمنان را) به صلح (ذلّت بار) دعوت نکنید در حالى كه شما برتريد، و خداوند با شماست و چيزى از (ثواب) اعمالتان را كم نمى كند!

228 تسامح در دين خواست دشمنان است

«وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ» قلم/9

ص:76

آن ها دوست دارند نرمش نشان دهی تا آن ها (هم) نرمش نشان دهند (نرمشی توأم با انحراف از مسیر حق)!

229 در دین سستی نکنید

«وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنتُم مُّؤْمِنِينَ» آل عمران/139

و سست نشوید! و غمگین نگردید! و شما برترید اگر ایمان داشته باشید!

230 در دین تفرقه ایجاد نکنید

الف: «إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكانُوا شِيَعاً لَّسْتَ مِنْهُمْ فِی شَیْ ءٍ إِنَّمآ أَمْرُهُمْ إِلَی اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِما كانُوا يَفْعَلُونَ» انعام/159

کسانی که آیین خود را پراکنده ساختند، و به دسته های گوناگون (و مذاهب مختلف) تقسیم شدند، تو هیچ گونه رابطه ای با آن ها نداری! سر و کار آن ها تنها با خداست؛ سپس خدا آن ها را از آنچه انجام می دادند، با خبر می کند.

ب: «شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ ما وَصَّی بِهِ نُوحاً وَ الَّذِی أَوْحَيْنآ إِلَيْکَ وَ ما وَصَّيْنا بِهِ إِبْرَ هِيمَ وَ مُوسَی وَ عِيسَی أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَی الْمُشْرِكِينَ ما تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِی إِلَيْهِ مَن يَشآءُ وَ يَهْدِی إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ» شورا/13

آیینی را برای شما تشریع کرد که به نوح توصیه کرده بود؛ و آنچه را بر تو وحی فرستادیم و به ابراهیم و موسی و عیسی سفارش کردیم این بود که: دین را برپا دارید و در آن تفرقه ایجاد نکنید! و بر مشرکان گران است آنچه شما آنان را به سویش دعوت می کنید! خداوند هر کس را بخواهد برمی گزیند، و کسی را که به سوی او بازگردد هدایت می کند.

231 دنبال علم دین و تبلیغ آن بروید

«وَما كانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كآفَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِ ّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوافِی الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ» توبه/122

شایسته نیست مؤمنان همگی (به سوی میدان جهاد) کوچ کنند؛ چرا از هر گروهی از آنان، طایفه ای کوچ نمی کند (و طایفه ای در مدینه بماند)، تا در دین (و معارف و احکام اسلام)

ص:77

آگاهی یابند و به هنگام بازگشت به سوی قوم خود، آن ها را بیم دهند؟! شاید (از مخالفت فرمان پروردگار) بترسند، و خودداری کنند!

232 در تبلیغ دین از کسی نترسید

«الَّذِینَ یُبَلِّغُونَ رِسَلَتِ اللَّهِ وَیَخْشَوْنَهُ وَ لَا یَخْشَوْنَ أَحَداً إِلَّا اللَّهَ وَ کَفَی بِاللَّهِ حَسِیباً» احزاب/39

(پیامبران) پیشین کسانی بودند که تبلیغ رسالتهای الهی می کردند و (تنها) از او می ترسیدند، و از هیچ کس جز خدا بیم نداشتند؛ و همین بس که خداوند حسابگر (و پاداش دهنده اعمال آن ها) است!

233 به خاطر اسلام آوردن منّت نگذارید

«یَمُنُّونَ عَلَیْکَ أَنْ أَسْلَمُوا قُل لَّا تَمُنُّوا عَلَیَّ إِسْلَمَکُم بَلِ اللَّهُ یَمُنُّ عَلَیْکُمْ أَنْ هَدَیکُمْ لِلْإِیمَنِ إِنْ کُنتُمْ صَدِقِینَ» حجرات/17

آن ها بر تو منّت می نهند که اسلام آورده اند؛ بگو: «اسلام آوردن خود را بر من منّت نگذارید، بلکه خداوند بر شما منّت می نهد که شما را به سوی ایمان هدایت کرده است، اگر (در ادّعای ایمان) راستگو هستید!

ارتداد

234 از دین خدا برنگردید

«یَقَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِی کَتَبَ اللَّهُ لَکُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَی أَدْبارِکُمْ فَتَنقَلِبُوا خَسِرِینَ» مائده/21

ای قوم! به سرزمین مقدّسی که خداوند برای شما مقرّر داشته، وارد شوید! و به پشت سر خود بازنگردید (و عقب گرد نکنید) که زیانکار خواهید بود!»

235 علت از دین برگشتن

«إِنَّ الَّذِینَ ارْتَدُّوا عَلَى أَدْبَرِهِم مِنْ بَعْدِ ما تَبَیَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّیْطَنُ سَوَّلَ لَهُمْ وَ أَمْلَى لَهُمْ» محمد/25

کسانی که بعد از روشن شدن هدایت برای آن ها، پشت به حق کردند، شیطان اعمال زشتشان را در نظرشان زینت داده و آنان را با آرزوهای طولانی فریفته است!

236 آثار کفر بعد از ایمان

«إِنَّ الَّذِینَ ءَامَنُوا ثُمَّ کَفَرُوا ثُمَّ ءَامَنُوا ثُمَّ کَفَرُوا ثُمَّ ازْدَادُوا کُفْراً لَّمْ یَکُنِ اللَّهُ لِیَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِیَهْدِیَهُمْ سَبِیلاً» نسا/137

کسانی که ایمان آوردند، سپس کافر شدند، باز هم ایمان آوردند، و دیگربار کافر شدند، سپس بر کفر خود افزودند، خدا هرگز آن ها را نخواهد بخشید، و آن ها را به راه (راست) هدایت نخواهد کرد.

237 اطاعت از اهل کتاب زمینه ارتداد است

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنْ تُطِیعُوا فَرِیقاً مِّنَ الَّذِینَ أُوتُوا الْکِتابَ یَرُدُّوکُم بَعْدَ إِیمَنِکُمْ کَفِرِینَ» آل عمران/100

ای کسانی که ایمان آورده اید! اگر از گروهی از اهل کتاب، (که کارشان نفاق افکنی و شعله ور ساختنِ آتش کینه و عداوت است) اطاعت کنید، شما را پس از ایمان، به کفر باز می گردانند.

238 توبه مرتد...

«إِنَّ الَّذِینَ کَفَرُوا بَعْدَ إِیمَنِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا کُفْراً لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُولئِکَ هُمُ الضَّالُّونَ» آل عمران/90

کسانی که پس از ایمان کافر شدند و سپس بر کفر (خود) افزودند، (و در این راه اصرار ورزیدند،) هیچ گاه توبه آنان، (که از روی ناچاری یا در آستانه مرگ صورت می گیرد،) قبول نمی شود؛ و آن ها گمراهان (واقعی)اند (چرا که هم راه خدا را گم کرده اند، و هم راه توبه را!).

239 نتیجه ارتداد گمراهی است

«أَمْ تُرِیدُونَ أَن تَسْئَلُوا رَسُولَکُمْ کَما سُئِلَ مُوسَی مِن قَبْلُ وَ مَن یَتَبَدَّلِ الْکُفْرَ بِالْإِیمَنِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِیلِ» بقره/108

آیا می خواهید از پیامبر خود، همان تقاضای (نامعقولی را) بکنید که پیش از این، از موسی کردند؟! (و با این بهانه جویی ها، از ایمان آوردن سر باز زدند.) کسی که کفر را به جای ایمان بپذیرد، از راه مستقیم (عقل و فطرت) گمراه شده است.

240 اگر مرتد شوید افرادی بهتر جانشین شما می شوند

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا مَن یَرْتَدَّ مِنکُمْ عَن دِینِهِ فَسَوْفَ یَأْتِی اللَّهُ بِقَوْمٍ یُحِبُّهُمْ وَیُحِبُّونَهُ أَذِلَّهٍ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ أَعِزَّهٍ عَلَی الْکَفِرِینَ یُجَهِدُونَ فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَلَا یَخافُونَ لَوْمَهَ لَآئِمٍ ذلِکَ فَضْلُ اللَّهِ یُؤْتِیهِ مَن یَشَآءُ وَاللَّهُ وَ سِعٌ عَلِیمٌ» مائده/54

ای کسانی که ایمان آورده اید! هر کس از شما، از آیین خود بازگردد، (به خدا زیانی نمی رساند) خداوند جمعیّتی را می آورد که آن ها را دوست دارد و آنان (نیز) او را دوست دارند، در برابر مؤمنان متواضع، و در برابر کافران سرسخت و نیرومندند؛ آن ها در راه خدا جهاد می کنند، و از سرزنش هیچ ملامتگری هراسی ندارند. این، فضل خداست که به هر کس بخواهد (و شایسته ببیند) می دهد؛ و (فضل) خدا وسیع، و خداوند داناست.

241 تقیه و ارتداد ظاهری، گناه نیست

«مَن کَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِیمَنِهِ إِلَّا مَنْ أُکْرِهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِیمَنِ وَ لَکِن مَّن شَرَحَ بِالْکُفْرِ صَدْراً فَعَلَیْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللَّهِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِیمٌ» نحل/106

کسانی که بعد از ایمان کافر شوند -بجز آن ها که تحت فشار واقع شده اند در حالی که قلبشان آرام و با ایمان است- آری، آن ها که سینه خود را برای پذیرش کفر گشوده اند، غضب خدا بر آن هاست؛ و عذاب عظیمی در انتظارشان!

242 با خدا مخالفت نکنید

«إِنَّ الَّذِینَ یُحآدُّونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ کُبِتُوا کَما کُبِتَ الَّذِینَ مِن قَبْلِهِمْ وَ قَدْ أَنزَلْنآ ءَایَتٍ بَیِّنَتٍ وَ لِلْکَفِرِینَ عَذَابٌ مُّهِینٌ» مجادله/5

کسانی که با خدا و رسولش دشمنی می کنند خوار و ذلیل شدند آن گونه که پیشینیان خوار و ذلیل شدند؛ ما آیات روشنی نازل کردیم، و برای کافران عذاب خوارکننده ای است...

243 عاقبت مخالفت با خدا این است

«إِنَّ الَّذِینَ یُحآدُّونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولئِکَ فِی الْأَذَلِّینَ» مجادله/20

کسانی که با خدا و رسولش دشمنی می کنند، آن ها در زُمره ذلیل ترین افرادند.!

244 عاقبت نافرمانی از خدا

«وَمَن یَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَیَتَعَدَّ حُدُودَهُ یُدْخِلْهُ ناراً خَلِداً فِیها وَلَهُ عَذَابٌ مُّهِینٌ» نسا/14

و آن کس که نافرمانی خدا و پیامبرش را کند و از مرزهای او تجاوز نماید، او را در آتشی وارد می کند که جاودانه در آن خواهد ماند؛ و برای او مجازات خوارکننده ای است.

245 با خدا دشمنی نکنید

«ذلِکَ بِأَنَّهُمْ شآقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَن یَشاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِیدُ الْعِقابِ» انفال/13

این به خاطر آن است که آن ها با خدا و پیامبرش (ص) دشمنی ورزیدند؛ و هر کس با خدا و پیامبرش دشمنی کند، (کیفر شدیدی می بیند؛) و خداوند شدید العقاب است!

246 چیزی را بر خدا مقدم نکنید

«يا أيَّهَا الّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللّهِ وَ رَسُولِهِ وَ اتَّقُوا اللّهَ إِنَّ اللّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» حجرات/1

ای کسانی که ایمان آورده اید! چیزی را بر خدا و رسولش مقدّم نشمرید (و پیشی مگیرید)، و تقوای الهی پیشه کنید که خداوند شنوا و داناست!

ص:81

247 بر خدا افترا نبندید

«قالَ لَهُم مُّوسَی وَیْلَکُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَی اللَّهِ کَذِباً فَیُسْحِتَکُم بِعَذَابٍ وَ قَدْ خابَ مَنِ افْتَرَی طه/61

موسی به آنان گفت: «وای بر شما! دروغ بر خدا نبندید، که شما را با عذابی نابود می سازد! و هر کس که (بر خدا) دروغ ببندد، نومید (و شکست خورده) می شود!»

248 افترای بر خدا گناه است

«انظُرْ کَیْفَ یَفْتَرُونَ عَلَی اللَّهِ الْکَذِبَ وَکَفَی بِهِ إِثْماً مُّبِیناً» نسا/50

ببین چگونه بر خدا دروغ می بندند! و همین گناه آشکار، (برای مجازات آنان) کافی است.

249 افترای بر خدا، بزرگ ترین ظلم وجرم است(1)

«فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَی عَلَی اللَّهِ کَذِباً أَوْ کَذَّبَ بِایَتِهِ إِنَّهُ لَا یُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ» یونس/17

چه کسی ستمکارتر است از آن کس که بر خدا دروغ می بندد، یا آیات او را تکذیب می کند؟! مسلماً مجرمان رستگار نخواهند شد!

250 تبدیل حرام و حلال خدا افتراست

«وَ لَا تَقُولُوا لِما تَصِفُ أَلْسِنَتُکُمُ الْکَذِبَ هَذَا حَلَلٌ وَ هَذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا عَلَی اللَّهِ الْکَذِبَ إِنَّ الَّذِینَ یَفْتَرُونَ عَلَی اللَّهِ الْکَذِبَ لَا یُفْلِحُونَ» نحل/116

به خاطر دروغی که بر زبانتان جاری می شود (و چیزی را مجاز و چیزی را ممنوع می کنید،) نگویید: «این حلال است و آن حرام»، تا بر خدا افترا ببندید به یقین کسانی که به خدا دروغ می بندند، رستگار نخواهند شد!

1- 50. چند آیه مشابه: هود/18، انعام/21.

251 افترا زنندگان بازخواست می شوند

«وَ یَجْعَلُونَ لِما لَا یَعْلَمُونَ نَصِیباً مِّمَّا رَزَقْنَهُمْ تاللَّهِ لَتُسْلُنَّ عَمَّا کُنتُمْ تَفْتَرُونَ» نحل/56

آنان برای بت هایی که هیچ گونه سود و زیانی از آن ها سراغ ندارند، سهمی از آنچه به آنان روزی داده ایم قرارمی دهند؛ به خدا سوگند، (در دادگاه قیامت،) از این افتراها که می بندید، بازپرسی خواهید شد!

252 افترای بیجا نزنید

« قلْ إِنَّما حَرَّمَ رَبِّیَ الْفَوَ حِشَ ماظَهَرَ مِنْها وَمابَطَنَ وَالإِْثْمَ وَ الْبَغْیَ بِغَیْرِ الْحَقِّ ّ وَأَن تُشْرِکُوا بِاللَّهِ ما لَمْ یُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَاناً وَأَن تَقُولُوا عَلَی اللَّهِ ما لَاَ تَعْلَمُونَ» اعراف/33

بگو: «خداوند، تنها اعمال زشت را، چه آشکار باشد چه پنهان، حرام کرده است؛ و (همچنین) گناه و ستم بناحق را؛ و این که چیزی را که خداوند دلیلی برای آن نازل نکرده، شریک او قرار دهید؛ و به خدا مطلبی نسبت دهید که نمی دانید.»

بت پرستی

253 در برابر خدا بت علم نکنید(1)

«فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثالَ إِنَّ اللَّهَ یَعْلَمُ وَ أَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» نحل/74

پس، برای خدا امثال (و شبیه ها) قائل نشوید! خدا می داند، و شما نمی دانید.

254 افّ بر بت و بت پرستی

«أُفٍّ لَّکُمْ وَ لِما تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ» انبیا/67

اف بر شما و بر آنچه جز خدا می پرستید! آیا اندیشه نمی کنید (و عقل ندارید)؟!

1- 51. چند آیه مشابه: ذاریات/51.

255 از بت پرستی بپرهیزید(1)

«ذ لِکَ وَ مَن یُعَظِّمْ حُرُماتِ اللَّهِ فَهُوَ خَیْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ وَ أُحِلَّتْ لَکُمُ الْأَنْعَمُ إِلَّا ما یُتْلَی عَلَیْکُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» حج/30

(مناسک حج) این است! و هر کس برنامه های الهی را بزرگ دارد، نزد پروردگارش برای او بهتر است! و چهارپایان برای شما حلال شده، مگر آنچه (ممنوع بودنش) بر شما خوانده می شود. از پلیدی های بت ها اجتناب کنید! و از سخن باطل بپرهیزید!

256 باید بت ها را شکست

«وَ تَاللَّهِ لَأَکِیدَنَّ أَصْنَمَکُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا مُدْبِرِینَ» انبیا/57

و به خدا سوگند، در غیاب شما، نقشه ای برای نابودی بت هایتان می کشم!»

شرک و مشرک

257 به خدا شرک نورزید

«قُلْ تَعالَوْا أَتْلُ ما حَرَّمَ رَبُّکُمْ عَلَیْکُمْ أَلَّا تُشْرِکُوا بِهِ شَیْأً وَبِالْوَ لِدَیْنِ إِحْسَناً وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَدَکُم مِنْ إِمْلَقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُکُمْ وَإِیَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَ حِشَ ماظَهَرَ مِنْها وَما بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِی حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَ لِکُمْ وَصّیکُم بِهِ لَعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ» انعام/151

بگو: «بیایید آنچه را پروردگارتان بر شما حرام کرده است برایتان بخوانم: این که چیزی را شریک خدا قرار ندهید! و به پدر و مادر نیکی کنید! و فرزندانتان را از (ترس) فقر، نکشید! ما شما و آن ها را روزی می دهیم؛ و نزدیک کارهای زشت نروید، چه آشکار باشد چه پنهان! و انسانی را که خداوند محترم شمرده، به قتل نرسانید! مگر بحق (و از روی استحقاق)؛ این چیزی است که خداوند شما را به آن سفارش کرده، شاید درک کنید!

1- 52. چند آیه مشابه: نسا/51، هود/109، مائده/90، غافر/66، یوسف/40، عنکبوت/17، سوره کافرون، مائده/76، احقاف/6، اسرا/39، غافر/66.

258 برای خدا شریک قرار ندهید(1)

الف: «ذلِکَ مِمَّآ أَوْحَی إِلَیْکَ رَبُّکَ مِنَ الْحِکْمَهِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً ءَاخَرَ فَتُلْقَی فِی جَهَنَّمَ مَلُوماً مَّدْحُوراً» اسرا/39

این (احکام)، از حکمت هایی است که پروردگارت به تو وحی فرستاده؛ و هرگز معبودی با خدا قرار مده، که در جهنم افکنده می شوی، در حالی که سرزنش شده، و رانده (درگاه خدا) خواهی بود!

ب: «فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً ءَاخَرَ فَتَکُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِینَ» شعرا/213

(ای پیامبر!) هیچ معبودی را با خداوند مخوان، که از معذّبین خواهی بود!

ج: «لَّاتَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً ءَاخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُوماً مَّخْذُولاً» اسرا/22

هرگز معبود دیگری را با خدا قرار مده، که نکوهیده و بی یار و یاور خواهی نشست!

د: «وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِکُوا بِهِ شَیْئاً وَبِالْوَلِدَیْنِ إِحْسَناً وَبِذِی الْقُرْبَی وَالْیَتَمَی وَالْمَسَکِینِ وَالْجارِ ذِی الْقُرْبَی وَالْجارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِیلِ وَما مَلَکَتْ أَیْمَنُکُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ مَن کانَ مُخْتالاً فَخُوراً» نسا/36

و خدا را بپرستید! و هیچ چیز را همتای او قرار ندهید! و به پدر و مادر، نیکی کنید؛ همچنین به خویشاوندان و یتیمان و مسکینان، و همسایه نزدیک، و همسایه دور، و دوست و همنشین، و واماندگان در سفر، و بردگانی که مالک آن ها هستید؛ زیرا خداوند، کسی را که متکبر و فخر فروش است، (و از ادای حقوق دیگران سرباز می زند،) دوست نمی دارد.

259 از شرک نهی شده اید(2)

«قُلْ إِنِّی نُهِیتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِینَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ قُل لَّآ أَتَّبِعُ أَهْوَآءَکُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذاً وَمآ أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِینَ» انعام/56

بگو: «من از پرستش کسانی که غیر از خدا می خوانید، نهی شده ام!» بگو: «من از هوی

1- 53. چند آیه مشابه: بقره/83، نور/55، عنکبوت/17، بقره/22، کهف/110، روم/31 و 32، قصص/88.
2- 54. چند آیه مشابه: انعام/14، حج/26، یونس/105، رعد/36، اعراف/33.

و هوس های شما، پیروی نمی کنم؛ اگر چنین کنم، گمراه شده ام؛ و از هدایت یافتگان نخواهم بود!»

260 گناه شرک خیلی سنگین است

«حُنَفَآءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّما خَرَّ مِنَ السَّمآءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ الرِّيحُ فِى مَكانٍ سَحِيقٍ» حج/31

(برنامه و مناسک حج را انجام دهید) در حالی که همگی خالص برای خدا باشد!هیچ گونه همتایی برای او قائل نشوید! و هر کس همتایی برای خدا قرار دهد، گویی از آسمان سقوط کرده، و پرندگان (در وسط هوا) او را می ربایند؛ و یا تندباد او را به جای دوردستی پرتاب می کند!

261 شرک، گناه نابخشودنی است(1)

«إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ ما دُونَ ذلِكَ لِمَن يَشاۤءُ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْماً عَظِيماً» نسا/48

خداوند (هرگز) شرک را نمی بخشد! و پایین تر از آن را برای هر کس (بخواهد و شایسته بداند) می بخشد. و آن کسی که برای خدا، شریکی قرار دهد، گناه بزرگی مرتکب شده است.

262 هوی پرستی هم شرک است

«أَفَرَءَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَواهُ وَ أَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَ خَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَ قَلْبِهِ وَ جَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ» جاثیه/23

آیا دیدی کسی را که معبود خود را هوای نفس خویش قرار داده و خداوند او را با آگاهی (بر این که شایسته هدایت نیست) گمراه ساخته و بر گوش و قلبش مُهر زده و بر چشمش پرده ای افکنده است؟! با این حال چه کسی می تواند غیر از خدا او را هدایت کند؟! آیا متذکّر نمی شوید؟!

263 مشرکان، دلیل بیاورید

«أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ ءَالِهَةً قُلْ هاتُوا بُرْهَنَكُمْ هَذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ وَ ذِكْرُ مَن قَبْلِى بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُم مُّعْرِضُونَ» انبیا/24

1- 55. چند آیه مشابه: نسا/116، لقمان/13.

آیا آن ها معبودانی جز خدا برگزیدند؟! بگو: «دلیلتان را بیاورید! این سخن کسانی است که با من هستند، و سخن کسانی [= پیامبرانی] است که پیش از من بودند!» امّا بیشتر آن ها حق را نمی دانند؛ و به همین دلیل (از آن) روی گردانند.

264 آیا کتاب و دلیلی دارید

«فَأْتُوا بِكِتَبِكُمْ إِنْ كُنتُمْ صَدِقِينَ» صافات/157

کتابتان را بیاورید اگر راست می گویید!

265 شرک، دلیل ندارد

«وَ مَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً ءَاخَرَ لَا بُرْهَنَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَفِرُونَ» مؤمنون/117

و هر کس معبود دیگری را با خدا بخواند -و مسلّماً هیچ دلیلی بر آن نخواهد داشت- حساب او نزد پروردگارش خواهد بود؛ یقیناً کافران رستگار نخواهند شد!

266 شرک، تباه کننده اعمال است(1)

«ذلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِى بِهِ مَن يَشاَءُ مِنْ عِبادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كانُوا يَعْمَلُونَ» انعام/88

این، هدایت خداست؛ که هر کس از بندگان خود را بخواهد با آن راهنمایی می کند! و اگر آن ها مشرک شوند، اعمال (نیکی) که انجام داده اند، نابود می گردد (و نتیجه ای از آن نمی گیرند).

267 هیچ شریکی وجود ندارد

«قُلْ أَرُونِىَ الَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِ شُرَكآءَ كَلَّا بَلْ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ» سبا/27

بگو: «کسانی را که بعنوان شریک به او ملحق ساخته اید به من نشان دهید! هرگز چنین نیست! (او شریک و شبیهی ندارد)، بلکه او خداوند عزیز و حکیم است!

268 والدین حقّ دستور بر شرک ندارند

«وَ وَصَّیْنا الْإِنسَنَ بِوَ لِدَیْهِ حُسْناً وَ إِنْ جَهَدَاکَ لِتُشْرِکَ بِی ما لَیْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمآ

ص:87

1- 56. آیه مشابه: زمر/65.

إِلَیَّ مَرْجِعُکُمْ فَأُنَبِّئُکُم بِما کُنتُمْ تَعْمَلُونَ» عنکبوت/8

ما به انسان توصیه کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند، و اگر آن دو (مشرک باشند و) تلاش کنند که برای من همتایی قائل شوی که به آن علم نداری، از آن ها پیروی مکن! بازگشت شما به سوی من است، و شما را از آنچه انجام می دادید با خبر خواهم ساخت!

269 خدایان شما خود مخلوقند(1)

«وَالَّذِینَ یَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا یَخْلُقُونَ شَیْئاً وَ هُمْ یُخْلَقُونَ» نحل/20

معبودهایی را که غیر از خدا می خوانند، چیزی را خلق نمی کنند؛ بلکه خودشان هم مخلوقند!

270 از شرک فرار کنید

«وَ إِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَ ما یَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأْوُوا إِلَی الْکَهْفِ یَنشُرْ لَکُمْ رَبُّکُم مِن رَّحْمَتِهِ وَ یُهَیِّئْ لَکُم مِنْ أَمْرِکُم مِّرْفَقاً» کهف/16

و (به آن ها گفتیم:) هنگامی که از آنان و آنچه جز خدا می پرستند کناره گیری کردید، به غار پناه برید؛ که پروردگارتان (سایه) رحمتش را بر شما می گستراند؛ و در این امر، آرامشی برای شما فراهم می سازد!

271 خدایان شما هیچکاره اند

«قُلِ ادْعُوا الَّذِینَ زَعَمْتُم مِن دُونِهِ فَلَا یَمْلِکُونَ کَشْفَ الضُّرِّ عَنکُمْ وَ لَا تَحْوِیلاً» اسرا/56

بگو: «کسانی را که غیر از خدا (معبود خود) می پندارید، بخوانید! آن ها نه می توانند مشکلی را از شما برطرف سازند، و نه تغییری در آن ایجاد کنند.»

272 غیر از خدا هیچکاره اند

«وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ اللَّهِ ما لَا یَنفَعُکَ وَ لَا یَضُرُّکَ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّکَ إِذاً مِّنَ الظَّلِمِینَ» یونس/106

و جز خدا، چیزی را که نه سودی به تو می رساند و نه زیانی، مخوان! که اگر چنین کنی، از ستمکاران خواهی بود!

ص:88

1- 57. چند آیه مشابه: حج/73، اعراف/191.

273 خدایان شما مگسی را هم نمی توانند بیافرینند

«یأَیُّها النّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِینَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَن یَخْلُقُوا ذُباباً وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِن یَسْلُبْهُمُ الذُّبابُ شَیْأً لَّا یَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ» حجّ/73

ای مردم! مثلی زده شده است، به آن گوش فرا دهید: کسانی را که غیر از خدا می خوانید، هرگز نمی توانند مگسی بیافرینند، هر چند برای این کار دست به دست هم دهند! و هرگاه مگس چیزی از آن ها برباید، نمی توانند آن را باز پس گیرند! هم این طلب کنندگان ناتوانند، و هم آن مطلوبان (هم این عابدان، و هم آن معبودان)!

274 خدایان شما مالک هیچ چیزی نیستند(1)

«قُلِ ادْعُوا الَّذِینَ زَعَمْتُم مِن دُونِ اللَّهِ لَا یَمْلِکُونَ مِثْقالَ ذَرَّةٍ فِی السَّمَاواتِ وَلَا فِی الْأَرْضِ وَ ما لَهُمْ فِیهِما مِن شِرْکٍ وَ ما لَهُ مِنْهُم مِن ظَهِیرٍ» سبا/22

بگو: «کسانی را که غیر از خدا (معبود خود) می پندارید بخوانید! (آن ها هرگز گرهی از کار شما نمی گشایند، چرا که) آن ها به اندازه ذرّه ای در آسمان ها و زمین مالک نیستند، و نه در (خلقت و مالکیّت) آن ها شریکند، و نه یاور او (در آفرینش) بودند.

275 وای بر مشرکان

«...وَ وَیْلٌ لِّلْمُشْرِکِینَ * الَّذِینَ لَا یُؤْتُونَ الزَّکَوةَ وَ هُم بِالْأَخِرَةِ هُمْ کَفِرُونَ» فصلت/6 و 7

... وای بر مشرکان! همان ها که زکات را نمی پردازند، و آخرت را منکرند!

276 هدف مشرکان، گمراه کردن مردم است

«وَ جَعَلُوا لِلَّهِ أَندَاداً لِّیُضِلُّوا عَن سَبِیلِهِ قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِنَّ مَصِیرَکُمْ إِلَی النَّارِ» ابراهیم/30

آن ها برای خدا همتایانی قرار داده اند، تا (مردم را) از راه او (منحرف و) گمراه سازند؛ بگو: (چند روزی از زندگی دنیا و لذّات آن) بهره گیرید؛ امّا

عاقبت کار شما به سوی آتش (دوزخ) است!

277 مشرک از بهشت محروم است

«لَقَدْ کَفَرَ الَّذِینَ قالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِیحُ ابْنُ مَرْیَمَ وَقالَ الْمَسِیحُ یَبَنِی إِسْرَ ءِیلَ اعْبُدُوا اللَّهَ

ص:89

1- 58. چند آیه مشابه: کهف 26، یونس/18، اعراف/194.

رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَما لِلظَّلِمِينَ مِنْ أَنصارٍ» مائده/72

آن ها که گفتند: «خداوند همان مسیح بن مریم است»، به یقین کافر شدند، (با این که خود) مسیح گفت: ای بنی اسرائیل! خداوند یگانه را، که پروردگار من و شماست، پرستش کنید! زیرا هر کس شریکی برای خدا قرار دهد، خداوند بهشت را بر او حرام کرده است؛ و جایگاه او دوزخ است؛ و ستمکاران، یار و یاوری ندارند.

278 مشرکان پاک نیستند

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنَّما الْمُشْرِکُونَ نَجَسٌ فَلَا یَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَیْلَةً فَسَوْفَ یُغْنِیکُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ إِنْ شآءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِیمٌ حَکِیمٌ» توبه/28

ای کسانی که ایمان آورده اید! مشرکان ناپاکند؛ پس نباید بعد از امسال، نزدیک مسجد الحرام شوند! و اگر از فقر می ترسید، خداوند هرگاه بخواهد، شما را به کرمش بی نیاز می سازد؛ (و از راه دیگر جبران می کند؛) خداوند دانا و حکیم است.

279 از مشرکان اعراض کن(1)

«فَاصْدَعْ بِما تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِکِینَ» حجر/94

آنچه را مأموریت داری، آشکارا بیان کن! و از مشرکان روی گردان (و به آن ها اعتنا نکن)!

280 مشرکان حق جو را پناه بدهید

«وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِکِینَ اسْتَجارَکَ فَأَجِرْهُ حَتَّی یَسْمَعَ کَلَمَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأمَنَهُ ذلِکَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا یَعْلَمُونَ» توبه/6

و اگر یکی از مشرکان از تو پناهندگی بخواهد، به او پناه ده تا سخن خدا را بشنود (و در آن بیندیشد)! سپس او را به محل امنش برسان، چرا که آن ها گروهی ناآگاهند!

281 با مشرکان پیمان شکن عهد نبندید

«كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِندَ اللّهِ وَعِندَ رَسُولِهِ إِلّا الّذِينَ عَهَدتُّمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

1- 59. چند آيه مشابه: انعام/106، قصص/87.

فَما اسْتَقَمُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ» توبه/7

چگونه برای مشرکان پیمانی نزد خدا و رسول او خواهد بود (در حالی که آن ها همواره آماده شکستن پیمانشان هستند)؟! مگر کسانی که نزد مسجد الحرام با آنان پیمان بستید؛ (و پیمان خود را محترم شمردند؛) تا زمانی که در برابر شما وفادار باشند، شما نیز وفاداری کنید، که خداوند پرهیزگاران را دوست دارد!

282 با مشرکان پیمان شکن بجنگید

«وَإِنْ نَّكَثُوا أَيْمَنَهُم مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِى دِينِكُمْ فَقَتِلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لاَ أَيْمَنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ» توبه/12

و اگر پیمان های خود را پس از عهد خویش بشکنند، و آیین شما را مورد طعن قرار دهند، با پیشوایان کفر پیکار کنید؛ چرا که آن ها پیمانی ندارند؛ شاید (با شدّت عمل) دست بردارند!

283 برای مشرکان دعا نکنید

«ما كانَ لِلنَّبِىِّ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا أَن يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كانُوا أُولِى قُرْبَى مِنْ بَعْدِ ما تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحاب الْجَحِيمِ» توبه/113

برای پیامبر و مؤمنان، شایسته نبود که برای مشرکان (از خداوند) طلب آمرزش کنند، هر چند از نزدیکانشان باشند؛ (آن هم) پس از آن که بر آن ها روشن شد که این گروه، اهل دوزخند!

کفر و کافر

قسمت اول

284 چرا کافر می شوید

«كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَ كُنتُمْ أَمْوَ تاً فَأَحْيَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ» بقره/28

چگونه به خداوند کافر می شوید؟! در حالی که شما مردگان (و اجسام بی روحی) بودید، و او شما را زنده کرد؛ سپس شما را می میراند؛ و بار دیگر

شما را زنده می کند؛ سپس به سوی او بازگردانده می شوید. (بنابر این، نه حیات و زندگی شما از شماست، و نه مرگتان؛ آنچه دارید از خداست).

285 کفر و دشمنی با خدا نکنید

«مَن كانَ عَدُوًّا للَّهِ ِ وَ مَلائِكَتِهِ وَ رُسُلِهِ وَ جِبْرِيلَ وَمِيكالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَفِرِينَ» بقره/98

کسی که دشمن خدا و فرشتگان و رسولان او و جبرئیل و میکائیل باشد (کافر است؛ و) خداوند دشمن کافران است.

286 کفر به خدا گمراهی است

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتابِ الَّذِى نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتابِ الَّذِى أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَلاً بَعِيداً» نسا/136

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خدا و پیامبرش، و کتابی که بر او نازل کرده، و کتب (آسمانی) که پیش از این فرستاده است، ایمان (واقعی) بیاورید کسی که خدا و فرشتگان او و کتاب ها و پیامبرانش و روز واپسین را انکار کند، در گمراهی دور و درازی افتاده است.

287 به قرآن و پیامبر کافر نشوید

«وَ ءَامِنُوا بِمآ أَنزَلْتُ مُصَدِّقاً لِّما مَعَكُمْ وَ لَا تَكُونُوا أَوَّلَ كافِرٍ بِهِ وَ لَا تَشْتَرُوابِايَتِى ثَمَناً قَلِيلاً وَ إِيَّىَ فَاتَّقُونِ» بقره/41

و به آنچه نازل کرده ام [= قرآن] ایمان بیاورید! که نشانه های آن، با آنچه در کتاب های شماست، مطابقت دارد؛ و نخستین کافر به آن نباشید! و آیات مرا به بهای ناچیزی نفروشید! (و به خاطر درآمد مختصری، نشانه های قرآن و پیامبر اسلام را، که در کتب شما موجود است، پنهان نکنید!) و تنها از من (و مخالفت دستورهایم) بترسید (نه از مردم)!

288 به کجا می روید؟

«فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ» تکویر/26

پس به کجا می روید؟!

289 سود وزیان کفر بر خودشان است

الف: «مَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَ مَنْ عَمِلَ صَلِحاَ فَلِأنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ» روم/44

ص:92

هر کس کافر شود، کفرش بر زیان خود اوست؛ و آن ها که کار شایسته انجام دهند، به سود خودشان آماده می سازند.

ب: «هُوَ الَّذِی جَعَلَکُمْ خَلَئِفَ فِی الْأَرْضِ فَمَن کَفَرَ فَعَلَیْهِ کُفْرُهُ وَ لَا یَزِیدُ الْکَفِرِینَ کُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتاً وَ لَا یَزِیدُ الْکَفِرِینَ کُفْرُهُمْ إِلَّا خَساراً» فاطر/39

اوست که شما را جانشینانی در زمین قرار داد؛ هر کس کافر شود، کفر او به زیان خودش خواهد بود، و کافران را کفرشان جز خشم و غضب در نزد پروردگار چیزی نمی افزاید، و (نیز) کفرشان جز زیان و خسران چیزی بر آن ها اضافه نمی کند!

290 از زیادی اموال کافران تعجب نکنید

«فَلَا تُعْجِبْکَ أَمْوَ لُهُمْ وَلاَ أَوْلَدُهُمْ إِنَّما یُرِیدُ اللَّهُ لِیُعَذِّبَهُم بِها فِی الْحَیَوهِ الدُّنْیا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ کَفِرُونَ» توبه/55

و (فزونی) اموال و اولاد آن ها، تو را در شگفتی فرو نبرد؛ خدا می خواهد آنان را به وسیله آن، در زندگی دنیا عذاب کند، و در حال کفر بمیرند!

291 بر کافران تأسف نخورید

«قالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَهٌ عَلَیْهِمْ أَرْبَعِینَ سَنَهً یَتِیهُونَ فِی الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَی الْقَوْمِ الْفَسِقِینَ» مائده/26

خداوند (به موسی) فرمود: «این سرزمین (مقدس)، تا چهل سال بر آن ها ممنوع است (و به آن نخواهند رسید)؛ پیوسته در زمین (در این بیابان)، سرگردان خواهند بود؛ و در باره (سرنوشت) این جمعیّت گنهکار، غمگین مباش!»

292 گول زرق و برق کافران را نخورید

الف: «ما یُجَدِلُ فِی ءَایَتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِینَ کَفَرُوا فَلَا یَغْرُرْکَ تَقَلُّبُهُمْ فِی الْبِلَدِ» غافر/4

تنها کسانی که در آیات ما مجادله می کنند که (از روی عناد) کافر شده اند؛ پس مبادا رفت و آمد آنان در شهرها (و قدرت نمایی آنان) تو را

بفریبد!

ب: «لَا یَغُرَّنَّکَ تَقَلُّبُ الَّذِینَ کَفَرُوا فِی الْبِلَدِ» آل عمران/196

رفت و آمد (پیروزمندانه) کافران در شهرها، تو را نفریبد!

ص:93

293 از کافران نباش

«وَ هِیَ تَجْرِی بِهِمْ فِی مَوْجٍ کالْجِبالِ وَ نادَی نُوحٌ ابْنَهُ وَ کانَ فِی مَعْزِلٍ یَبُنَیَّ ارْکَب مَّعَنا وَ لَا تَکُن مَّعَ الْکَفِرِینَ» هود/42

و آن کشتی، آن ها را از میان امواجی همچون کوه ها حرکت میداد؛ (در این هنگام،) نوح فرزندش را که در گوشه ای بود صدا زد: «پسرم! همراه ما سوار شو، و با کافران مباش!»

294 برای کافران نگرانی نداشته باش(1)

الف: «یا أَیُّهَا الرَّسُولُ لَا یَحْزُنکَ الَّذِینَ یُسَرِعُونَ فِی الْکُفْرِ مِنَ الَّذِینَ قالُوا ءَامَنَّا بِأَفْوَ هِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِینَ هادُوا سَمَّعُونَ لِلْکَذِبِ سَمَّعُونَ لِقَوْمٍ ءَاخَرِینَ لَمْ یَأْتُوکَ یُحَرِّفُونَ الْکَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ یَقُولُونَ إِنْ أُوتِیتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَن یُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَن تَمْلِکَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَیْاً أُولئِکَ الَّذِینَ لَمْ یُرِدِ اللَّهُ أَن یُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِی الدُّنْیا خِزْیٌ وَلَهُمْ فِی الْأَخِرَهِ عَذَابٌ عَظِیمٌ» مائده/41

ای فرستاده (خدا)! آن ها که در مسیر کفر شتاب می کنند و با زبان می گویند: «ایمان آوردیم» و قلب آن ها ایمان نیاورده، تو را اندوهگین نسازند! و (همچنین) گروهی از یهودیان که خوب به سخنان تو گوش می دهند، تا دستاویزی برای تکذیب تو بیابند؛ آن ها جاسوسان گروه دیگری هستند که خودشان نزد تو نیامده اند؛ آن ها سخنان را از مفهوم اصلیش تحریف می کنند، و (به یکدیگر) می گویند: «اگر این (که ما می خواهیم) به شما داده شد (و محمد بر طبق خواسته شما داوری کرد،) بپذیرید، وگرنه (از او) دوری کنید!» (ولی) کسی را که خدا (بر اثر گناهان پی درپی او) بخواهد مجازات کند، قادر به دفاع از او نیستی؛ آن ها کسانی هستند که خدا نخواسته دل هایشان را پاک کند؛ در دنیا رسوایی، و در آخرت مجازات بزرگی نصیبشان خواهد شد.

ب: «فَلَا یَحْزُنکَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ ما یُسِرُّونَ وَ ما یُعْلِنُونَ» یس/76

پس سخنانشان تو را غمگین نسازد، ما آنچه را پنهان می دارند و آنچه را آشکار می کنند می دانیم!

1- 60. آیه مشابه: لقمان/23.

295 کفر مردم به خدا ضرری نمی رساند[1]

«وَقالَ مُوسَی إِن تَکْفُرُوا أَنتُمْ وَمَن فِی الْأَرْضِ جَمِیعاً فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِیٌّ حَمِیدٌ» ابراهیم/8

و موسی (به بنی اسرائیل) گفت: «اگر شما و همه مردم روی زمین کافر شوید، (به خدا زیانی نمی رسد؛ چرا که) خداوند، بی نیاز و شایسته ستایش است!»

296 کافران را محرم اسرار خود ندانید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بِطانَةً مِن دُونِکُمْ لَا یَأْلُونَکُمْ خَبالاً وَدُّوا ما عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضآءُ مِنْ أَفْوَ هِهِمْ وَما تُخْفِی صُدُورُهُمْ أَکْبَرُ قَدْ بَیَّنَّا لَکُمُ الْأَیَتِ إِنْ کُنتُمْ تَعْقِلُونَ» آل عمران/118

ای کسانی که ایمان آورده اید! محرم اسراری از غیر خود، انتخاب نکنید! آن ها از هرگونه شرّ و فسادی در باره شما، کوتاهی نمی کنند. آن ها دوست دارند شما در رنج و زحمت باشید. (نشانه های) دشمنی از دهان (و کلام)شان آشکار شده؛ و آنچه در دل هایشان پنهان می دارند، از آن مهمتر است. ما آیات (و راه های پیشگیری از شرّ آن ها) را برای شما بیان کردیم اگر اندیشه کنید!

297 با کافران دوستی نکنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِینَ اتَّخَذُوا دِینَکُمْ هُزُواً وَلَعِباً مِّنَ الَّذِینَ أُوتُوا الْکِتابَ مِن قَبْلِکُمْ وَالْکُفَّارَ أَوْلِیآءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» مائده/57

ای کسانی که ایمان آورده اید! افرادی که آیین شما را به باد استهزاء و بازی می گیرند از (اهل کتاب و مشرکان) ولیّ خود انتخاب نکنید و از خدا بپرهیزید اگر ایمان دارید!

298 دوستان کافر، شما را کافر می کنند

«وَدُّوا لَوْ تَکْفُرُونَ کَما کَفَرُوا فَتَکُونُونَ سَوَآءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِیآءَ حَتَّی یُهاجِرُوا فِی سَبِیلِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَیْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِیّاً وَلَا نَصِیراً» نسا/89

ص:95

1- 61. آیه مشابه: ابراهیم/8.

آنان آرزو می کنند که شما هم مانند ایشان کافر شوید، و مساوی یکدیگر باشید. بنابر این، از آن ها دوستانی انتخاب نکنید، مگر این که (توبه کنند، و) در راه خدا هجرت نمایند. هرگاه از این کار سر باز زنند، (و به اقدام بر ضدّ شما ادامه دهند،) هر جا آن ها را یافتید، اسیر کنید! و (در صورت احساس خطر) به قتل برسانید! و از میان آن ها، دوست و یار و یاوری اختیار نکنید!.

299 با کافران، دوستی نکنید حتی خویشاوندان نزدیک

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا ءَابآءَکُمْ وَإِخْوَ نَکُمْ أَوْلِیآءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْکُفْرَ عَلَى الْإِیمَنِ وَمَن یَتَوَلَّهُم مِّنکُمْ فَأُولئِکَ هُمُ الظَّلِمُونَ * قُلْ إِنْ کانَ ءَابآؤُکُمْ وَأَبْنَآؤُکُمْ وَإِخْوَ نُکُمْ وَأَزْوَ جُکُمْ وَعَشِیرَتُکُمْ وَأَمْوَ لٌ اقْتَرَفْتُمُوها وَتِجَرَةٌ تَخْشَوْنَ کسادَها وَمَسَکِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَیْکُم مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَ جهاد فِی سَبِیلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى یَأْتِیَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الْفَسِقِینَ» توبه/23 و 24

قسمت دوم

ای کسانی که ایمان آورده اید! هرگاه پدران و برادران شما، کفر را بر ایمان ترجیح دهند، آن ها را ولیّ (و یار و یاور و تکیه گاه) خود قرار ندهید! و کسانی از شما که آنان را ولیّ خود قرار دهند، ستمگرند! بگو: «اگر پدران و فرزندان و برادران و همسران و طایفه شما، و اموالی که به دست آورده اید، و تجارتی که از کساد شدنش می ترسید، و خانه هائی که به آن علاقه دارید، در نظرتان از خداوند و پیامبرش و جهاد در راهش محبوبتر است، در انتظار باشید که خداوند عذابش را بر شما نازل کند؛ و خداوند جمعیّت نافرمانبردار را هدایت نمی کند!

300 کافران را دوست نگیرید

الف: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْکَفِرِینَ أَوْلِیآءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِینَ أَتُرِیدُونَ أَن تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَیْکُمْ سُلْطَناً مُّبِیناً» نسا/144

ای کسانی که ایمان آورده اید! غیر از مؤمنان، کافران را ولّی و تکیه گاه خود قرار ندهید! آیا می خواهید (با این عمل،) دلیل آشکاری بر ضدّ خود در پیشگاه خدا قرار دهید؟!

ب: «لَّا یَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْکَفِرِینَ أَوْلِیآءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِینَ وَمَن یَفْعَلْ ذلِکَ فَلَیْسَ مِنَ اللَّهِ فِی شَیْءٍ إِلَّآ أَن تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَیةً وَیُحَذِّرُکُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَإِلَى

اللّٰهِ الْمَصِيرُ» آل عمران/28

افراد باایمان نباید به جای مؤمنان، کافران را دوست و سرپرست خود انتخاب کنند؛ و هر کس چنین کند، هیچ رابطه ای با خدا ندارد (و پیوند او به کلّی از خدا گسسته می شود)؛ مگر این که از آن ها بپرهیزید (و به خاطر هدف های مهم تری تقیّه کنید). خداوند شما را از (نافرمانی) خود، برحذر می دارد؛ و بازگشت (شما) به سوی خداست.

301 کافر بر مؤمن سلطه ندارد

«الَّذِینَ یَتَرَبَّصُونَ بِکُمْ فَإِن کَانَ لَکُمْ فَتْحٌ مِّنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَکُن مَّعَکُمْ وَإِنْ کانَ لِلْکَفِرِینَ نَصِیبٌ قالُوا أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَیْکُمْ وَنَمْنَعْکُم مِّنَ الْمُؤْمِنِینَ فَاللَّهُ یَحْکُمُ بَیْنَکُمْ یَوْمَ الْقِیَمَهِ وَلَن یَجْعَلَ اللَّهُ لِلْکَفِرِینَ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ سَبِیلاً» نسا/141

منافقان همانها هستند که پیوسته انتظار می کشند و مراقب شما هستند؛ اگر فتح و پیروزی نصیب شما گردد، می گویند: مگر ما با شما نبودیم؟ (پس ما نیز در افتخارات و غنایم شریکیم!) «و اگر بهره ای نصیب کافران گردد، به آنان می گویند: مگر ما شما را به مبارزه و عدم تسلیم در برابر مؤمنان، تشویق نمی کردیم؟ (پس با شما شریک خواهیم بود!)» خداوند در روز رستاخیز، میان شما داوری می کند؛ و خداوند هرگز کافران را بر مؤمنان تسلّطی نداده است.

302 از مکر و حیله کافران ناراحت نباش

«وَ اصْبِرْ وَ ما صَبْرُکَ إِلَّا بِاللَّهِ وَ لَا تَحْزَنْ عَلَیْهِمْ وَ لَا تَکُ فِی ضَیْقٍ مِّمَّا یَمْکُرُونَ» نحل/127

صبر کن، و صبر تو فقط برای خدا و به توفیق خدا باشد! و به خاطر (کارهای) آن ها، اندوهگین و دلسرد مشو! و از توطئه های آن ها، در تنگنا قرار مگیر!

303 از زیادی کافران غمگین نشو

«وَلَا یَحْزُنکَ الَّذِینَ یُسَرِعُونَ فِی الْکُفْرِ إِنَّهُمْ لَن یَضُرُّوا اللَّهَ شَیْأً یُرِیدُ اللَّهُ أَلَّا یَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِی الْأَخِرَهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِیمٌ» آل عمران/176

کسانی که در راه کفر، شتاب میکنند، تو را غمگین نسازند! به یقین، آن ها هرگز زیانی به خداوند نمی رسانند. (بعلاوه) خدا می خواهد (آن ها را به حال خودشان واگذارد؛ و در

ص:97

نتیجه،) بهره ای برای آن ها در آخرت قرار ندهد. و برای آن ها مجازات بزرگی است!

304 از کافران اطاعت نکنید

الف: «وَ لَا تُطِعِ الْكَفِرِينَ وَ الْمُنَفِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَ كَفَى بِاللَّهِ وَكِيلاً» احزاب/48

و از کافران و منافقان اطاعت مکن، و به آزارهای آن ها اعتنا منما، و بر خدا توکّل کن، و همین بس که خدا حامی و مدافع (تو) است!

ب: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ تُطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلَى أَعْقَبِكُمْ فَتَنقَلِبُواخَسِرِينَ» آل عمران/149

ای کسانی که ایمان آورده اید! اگر از کسانی که کافر شده اند اطاعت کنید، شما را به گذشته هایتان باز می گردانند؛ و سرانجام، زیانکار خواهید شد.

ج: «فَلَا تُطِعِ الْكَفِرِينَ وَ جَهِدْهُم بِهِ جهادا كَبِيراً» فرقان/52

بنابر این از کافران اطاعت مکن، و بوسیله آن [= قرآن با آنان جهاد بزرگی بنما!

د: «يا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَ لَا تُطِعِ الْكَفِرِينَ وَ الْمُنَفِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كانَ عَلِيماً حَكِيماً» احزاب/1

ای پیامبر! تقوای الهی پیشه کن و از کافران و منافقان اطاعت مکن که خداوند عالم و حکیم است.

305 از سرنوشت کافران عبرت بگیر

«هُوَ الَّذِى أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتابِ مِن دِيَرِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ ما ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا وَ ظَنُّوا أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ اللَّهِ فَأَتَيهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَ أَيْدِى الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَاأُولِى الْأَبْصارِ» حشر/2

او کسی است که کافران اهل کتاب را در نخستین برخورد (با مسلمانان) از خانه هایشان بیرون راند! گمان نمی کردید آنان خارج شوند، و خودشان نیز گمان می کردند که دِژهای محکمشان آن ها را از عذاب الهی مانع می شود؛ امّا خداوند از آنجا که گمان نمی کردند به سراغشان آمد و در دل هایشان ترس و وحشت افکند، بگونه ای که خانه های خود را با دست خویش و با دست مؤمنان ویران می کردند؛ پس عبرت بگیرید ای صاحبان چشم!

ص:98

306 از کافران پشتیبانی نکنید

«وَ ما کُنتَ تَرْجُوا أَن یُلْقَی إِلَیْکَ الْکِتابُ إِلَّا رَحْمَهً مِن رَّبِّکَ فَلَا تَکُونَنَّ ظَهِیراً لِّلْکَفِرِینَ» قصص/86

و تو هرگز امید نداشتی که این کتاب آسمانی به تو القا گردد؛ ولی رحمت پروردگارت چنین ایجاب کرد! اکنون که چنین است، هرگز از کافران پشتیبانی مکن!

307 از کافران کناره گیری کنید

الف: «فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ انتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ» سجده/30

حال که چنین است، از آن ها روی بگردان و منتظر باش؛ آن ها نیز منتظرند! (تو منتظر رحمت خدا و آن ها هم منتظر عذاب او!)

ب: «وَ اصْبِرْ عَلَی ما یَقُولُونَ وَ اهْجُرْهُمْ هَجْراً جَمِیلاً» مزمل/10

و در برابر آنچه (دشمنان) می گویند شکیبا باش و بطرزی شایسته از آنان دوری گزین!

ج: «وَأَنِ احْکُم بَیْنَهُم بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَن یَفْتِنُوکَ عَنْ بَعْضِ مآ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَیْکَ فَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا یُرِیدُ اللَّهُ أَن یُصِیبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ کَثِیراً مِّنَ النَّاسِ لَفَسِقُونَ» مائده/49

و در میان آن ها [= اهل کتاب ، طبق آنچه خداوند نازل کرده، داوری کن! و از هوس های آنان پیروی مکن! و از آن ها برحذر باش، مبادا تو را از بعض احکامی که خدا بر تو نازل کرده، منحرف سازند! و اگر آن ها (از حکم و داوری تو)، روی گردانند، بدان که خداوند می خواهد آنان را به خاطر پاره ای از گناهانشان مجازات کند؛ و بسیاری از مردم فاسقند.

308 از کافران روی گردان باش(1)

«فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّی حِینٍ * وَ أَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ یُبْصِرُونَ» صافات/174 و 175

از آن ها [= کافران] روی بگردان تا زمان معیّنی (که فرمان جهاد فرارسد)!و وضع آن ها را بنگر (چه بی محتواست) اما بزودی (نتیجه اعمال

خود را) می بینند!

ص:99

1- 62. چند آیه مشابه: صافات/178 و 179، ذاریات/54.

309 توبه کافران پذیرفته می شود

«قُل لِّلَّذِینَ کُفَرُوا إِنْ یَنتَهُوا یُغْفَرْ لَهُم مَّا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ یَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الأَوَّلِینَ» انفال/38

به آن ها که کافر شدند بگو: «چنانچه از مخالفت باز ایستند، (و ایمان آورند،) گذشته آن ها بخشوده خواهد شد؛ و اگر به اعمال سابق بازگردند، سنّت خداوند در گذشتگان، درباره آن ها جاری می شود (؛و حکم نابودی آنان صادر می گردد).

310 لعنت بر کافران

«وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَی عَلَی اللَّهِ کَذِباً أُولئِکَ یُعْرَضُونَ عَلَی رَبِّهِمْ وَ یَقُولُ الْأَشْهَدُ هَؤُلَآءِ الَّذِینَ کَذَبُوا عَلَی رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَهُ اللَّهِ عَلَی الظَّلِمِینَ* الَّذِینَ یَصُدُّونَ عَن سَبِیلِ اللَّهِ وَ یَبْغُونَها عِوَجاً وَ هُم بِالْأَخِرَهِ هُمْ کَفِرُونَ» هود/18 و 19

چه کسی ستمکارتر است از کسانی که بر خدا افترا می بندند؟! آنان (روز رستاخیز) بر پروردگارشان عرضه می شوند، در حالی که شاهدان [= پیامبران و فرشتگان] می گویند: «این ها همان ها هستند که به پروردگارشان دروغ بستند! ای لعنت خدا بر ظالمان باد!» همان ها که (مردم را) از راه خدا باز می دارند؛ و راه حق را کج و معوج نشان می دهند؛ و به سرای آخرت کافرند!

تهدید کافران

311 کافران را به من بسپار!

«ذَرْنِی وَ مَنْ خَلَقْتُ وَحِیداً» مدثر/11

مرا با کسی که او را خود به تنهایی آفریده ام واگذار!

312 فعلاً رها کن آن ها را!

« ذَرْهُمْ یَأْکُلُوا وَ یَتَمَتَّعُوا وَیُلْهِهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ یَعْلَمُونَ» حجر/3

بگذار آن ها بخورند، و بهره گیرند، و آرزوها آنان را غافل سازد؛ ولی بزودی خواهند فهمید!

313 کافران را به حال خود واگذار(1)

«فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَ يَلْعَبُوا حَتَّی يُلَقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِی يُوعَدُونَ» معارج/42

آنان را به حال خود واگذار تا در باطل خود فرووروند و بازی کنند تا زمانی که روز موعود خود را ملاقات نمایند!

314 به کافران بگو منتظر باشید!(2)

الف: «هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ الْمَلائِكَةُ أَوْ يَأْتِیَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِیَ بَعْضُ ءَايَتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِی بَعْضُ ءَايَتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْساً إِيمَنُها لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِی إِيمَنِها خَيْراً قُلِ انتَظِرُوا إِنَّا مُنتَظِرُونَ» انعام/158

آيا جز اين انتظار دارند که فرشتگان (مرگ) به سراغشان آيند، يا خداوند (خودش) به سوی آن ها بيايد، يا بعضی از آيات پروردگارت (و نشانه های رستاخيز)؟! اما آن روز که بعضی از آيات پروردگارت تحقّق پذيرد، ايمان آوردن افرادی که قبلاً ايمان نياورده اند، يا در ايمانشان عمل نيکی انجام نداده اند، سودی به حالشان نخواهد داشت! بگو: («اکنون که شما چنين انتظارات نادرستی داريد،) انتظار بکشيد ما هم انتظار (کيفر شما را) می کشيم!»

ب: «فَهَلْ يَنتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِهِمْ قُلْ فَانتَظِرُوا إِنِّی مَعَكُم مِّنَ الْمُنتَظِرِينَ» يونس/102

آيا آن ها (چيزی) جز همانند روزهای پيشينيان (و بلاها و مجازات هايشان) را انتظار می کشند؟! بگو: «شما انتظار بکشيد، من نيز با شما انتظار می کشم!»

ج: «قالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِن رَّبِّكُمْ رِجْسٌ وَ غَضَبٌ أَتُجَدِلُونَنِی فِی أَسْمآءٍ سَمَّيْتُمُوهآ أَنتُمْ وَ ءَابآؤُكُم مَّانَزَّلَ اللَّهُ بِها مِن سُلْطَنٍ فَانتَظِرُوا إِنِّی مَعَكُم مِّنَ الْمُنتَظِرِينَ» اعراف/71

گفت: «پلیدی و غضب پروردگارتان، شما را فرا گرفته است! آیا با من در مورد نام هایی

ص:101

1- 63. چند آیه مشابه: قلم/44، مزمل/11، انعام/91 و 112 و 137، زخرف/83، طور/45.
2- 64. چند آیه مشابه: یونس/20، هود/122، طور/31، دخان/10 و 11، 59، طه/135.

مجادله می کنید که شما و پدرانتان (به عنوان معبود و خدا، بر بت ها) گذارده اید، در حالی که خداوند هیچ دلیلی درباره آن نازل نکرده است؟! پس شما منتظر باشید، من هم با شما انتظار می کشم! (شما انتظار شکست من، و من انتظار عذاب الهی برای شما!)»

315 هر کار می خواهید بکنید!(1)

الف: «قُلْ يَقَوْمِ اعْمَلُوا عَلَي مَكانَتِكُمْ إِنِّى عامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن تَكُونُ لَهُ عَقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّلِمُونَ» انعام/135

بگو: «ای قوم من! هر کار در قدرت دارید بکنید! من (هم به وظیفه خود) عمل می کنم؛ امّا بزودی خواهید دانست چه کسی سرانجام نیک خواهد داشت (و پیروزی با چه کسی است! امّا) به یقین، ظالمان رستگار نخواهند شد!»

ب: «قُلْ يَقَوْمِ اعْمَلُوا عَلَى مَكانَتِكُمْ إِنِّى عَمِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ» زمر/39

بگو: «ای قوم من! شما هر چه در توان دارید انجام دهید، من نیز به وظیفه خود عمل می کنم؛ امّا بزودی خواهید دانست...

316 مهلت دادن به کافران!

«وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّما نُمْلِى لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّما نُمْلِى لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْماً وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ» آل عمران/178

آن ها که کافر شدند، (و راه طغیان پیش گرفتند،) تصور نکنند اگر به آنان مهلت می دهیم، به سودشان است! ما به آنان مهلت می دهیم فقط برای این که بر گناهان خود بیفزایند؛ و برای آن ها، عذاب خوارکننده ای (آماده شده) است!

317 به کافران مهلت بدهید

«فَمَهِّلِ الْكَفِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْداً» طارق/17

حال که چنین است کافران را (فقط) اندکی مهلت ده (تا سزای اعمالشان را ببینند)!

318 به گمراهان مهلت بدهید

«فَذَرْهُمْ فِی غَمْرَتِهِمْ حَتَّی حِینٍ» مؤمنون/54

ص:102

1- 65. چند آیه مشابه: فصلت/40، نحل/55، ابراهیم/30، هود/93، 121 و 122، زمر/8، روم/34.

آن ها را در جهل و غفلتشان بگذار تا زمانی (که مرگشان فرا رسد یا گرفتار عذاب الهی شوند).

319 به مجرمان مهلت بدهید

«كُلُوا وَ تَمَتَّعُوا قَلِيلاً إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ» مرسلات/46

(و به مجرمان بگو:) بخورید و بهره گیرید در این مدت کم (از زندگی دنیا، ولی بدانید عذاب الهی در انتظار شماست) چرا که شما مجرمید!

320 لعنت خدا بر کافران

الف: «وَ قالُوا قُلُوبُنا غُلْفٌ بَل لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلاً مَّا يُؤْمِنُونَ» بقره/88

و (آن ها از روی استهزا) گفتند: دل های ما در غلاف است! (و ما از گفته تو چیزی نمی فهمیم. آری، همین طور است!) خداوند آن ها را به خاطر کفرشان، از رحمت خود دور ساخته، (به همین دلیل، چیزی درک نمی کنند؛) و کمتر ایمان می آورند.

ب: «وَ لَمَّا جاءَهُمْ كِتابٌ مِنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّما مَعَهُمْ وَ كانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جاءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَفِرِينَ» بقره/89

و هنگامی که از طرف خداوند، کتابی برای آن ها آمد که موافق نشانه هایی بود که با خود داشتند، و پیش از این، به خود نوید پیروزی بر کافران می دادند (که با کمک آن، بر دشمنان پیروز گردند.) با این همه، هنگامی که این کتاب، و پیامبری را که از قبل شناخته بودند نزد آن ها آمد، به او کافر شدند؛ لعنت خدا بر کافران باد!

321 وای بر کافران

الف: «فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ» مریم/37

ولی (بعد از او) گروه هایی از میان پیروانش اختلاف کردند؛ وای به حال کافران از مشاهده روز بزرگ (رستاخیز)!

ب: «فَوَيْلٌ لَلّٖذِينَ كَفَرُوا مِن يَوْمِهِمُ الّٖذِى يُوعَدُونَ» ذاريات/60

پس وای بر کسانی که کافر شدند از روزی که به آن ها وعده داده می شود!

ص:103

322 خدا کافران را لعنت می کند

«إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَفِرِينَ وَ أَعَدَّ لَهُمْ سَعِيراً * خَلِدِينَ فِيهآ أَبَداً لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَ لَا نَصِيراً» احزاب/65

خداوند کافران را لعن کرده (و از رحمت خود دور داشته) و برای آنان آتش سوزاننده ای آماده نموده است در حالی که همواره در آن تا ابد می مانند، و ولیّ و یاوری نخواهند یافت!

323 عاقبت کافران جهنم است

«قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَى جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهادُ» آل عمران/12

به آن ها که کافر شدند بگو: («از پیروزی موقت خود در جنگ اُحُد، شاد نباشید!) بزودی مغلوب خواهید شد؛ (و سپس در رستاخیز) به سوی جهنم، محشور خواهید شد. و چه بد جایگاهی است!»

324 با کافران جهاد کنید

«يا أَيُّهَا النَّبِىُّ جَهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَفِقِينَ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَ مَأْوَيهُمْ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ» تحریم/9

ای پیامبر! با کفّار و منافقین پیکار کن و بر آنان سخت بگیر! جایگاهشان جهنم است، و بد فرجامی است!

325 خدا کافران را عذاب می کند

«فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَأُعَذِّبُهُمْ عَذَاباً شَدِيداً فِى الدُّنْيا وَالْأَخِرَهِ وَما لَهُم مِن نَّصِرِينَ» آل عمران/56

امّا آن ها که کافر شدند، (و پس از شناختن حق، آن را انکار کردند،) در دنیا و آخرت، آنان را مجازات دردناکی خواهم کرد؛ و برای آن ها، یاورانی نیست.

نفاق و منافق

326 نشانه نفاق وřKŬYŬƠچیست

«الْمُنَفِقُونَ وَالْمُنَفِقَتُ بَعْضُهُم مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ

ص:104

أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَفِقِينَ هُمُ الْفَسِقُونَ» توبه/67

مردان منافق و زنان منافق، همه از يک گروهند! آن ها امر به منكر، و نهى از معروف مى كنند؛ و دست هايشان را (از انفاق و بخشش) مى بندند؛ خدا را فراموش كردند، و خدا (نيز) آن ها را فراموش كرد (،و رحمتش را از آن ها قطع نمود)؛ به يقين، منافقان همان فاسقانند!

327 دورويى نشانه منافقان است

« وَ إِذَا لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قالُوا ءَامَنَّا وَ إِذَا خَلَوْا إِلَى شَيطِينِهِمْ قالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّما نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ» بقره/14

و هنگامى كه افراد باايمان را ملاقات مى كنند، و مى گويند: «ما ايمان آورده ايم!» (ولى) هنگامى كه با شيطان هاى خود خلوت مى كنند، مى گويند: «ما با شمائيم! ما فقط (آن ها را) مسخره مى كنيم!»

328 دو زبانى نشانه منافقان است

«وَيَقُولُونَ طاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِندِكَ بَيَّتَ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ الَّذِى تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ ما يُبَيِّتُونَ....» نسا/81

آن ها در حضور تو مى گويند: «فرمانبرداريم»؛ امّا هنگامى كه از نزد تو بيرون مى روند، جمعى از آنان بر خلاف گفته هاى تو، جلسات سرّى شبانه تشكيل مى دهند؛ آنچه را در اين جلسات مى گويند، خداوند مى نويسد. اعتنايى به آن ها نكن! (و از نقشه هاى آنان وحشت نداشته باش!) و بر خدا توكّل كن! كافى است كه او يار و مدافع تو باشد...

329 عبادت منافقان، ظاهرى است

«قُلْ أَنفِقُوا طَوْعاً أَوْ كَرْهاً لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْماً فَسِقِينَ * وَما مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَتُهُمْ إِلاَّ أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَوةَ إِلَّا وَهُمْ كُسالَى وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَرِهُونَ» توبه/53 و 54

بگو: «انفاق كنيد؛ خواه از روى ميل باشد يا اكراه، هرگز از شما پذيرفته نمى شود؛ چرا كه شما قوم فاسقى بوديد!» هيچ چيز مانع قبول انفاق هاى آن ها نشد، جز اين كه آن ها به خدا

و پیامبرش کافر شدند، و نماز بجا نمی آورند جز با کسالت، و انفاق نمی کنند مگر با کراهت!

330 منافقان مثل کافرانند

«وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِى الْكِتابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ ءَايَتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِها وَيُسْتَهْزَأُ بِها فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذاً مِّثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جامِعُ الْمُنَفِقِينَ وَالْكَفِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعاً» نسا/140

و خداوند (این حکم را) در قرآن بر شما نازل کرده که هرگاه بشنوید افرادی آیات خدا را انکار و استهزا می کنند، با آن ها ننشینید تا به سخن دیگری بپردازند! وگرنه، شما هم مثل آنان خواهید بود. خداوند، منافقان و کافران را همگی در دوزخ جمع می کند.

331 از منافقان دوری کنید

الف: «وَيَقُولُونَ طاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِندِكَ بَيَّتَ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ الَّذِى تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ ما يُبَيِّتُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلاً» نسا/81

آن ها در حضور تو می گویند: «فرمانبرداریم»؛ امّا هنگامی که از نزد تو بیرون می روند، جمعی از آنان بر خلاف گفته های تو، جلسات سرّی شبانه تشکیل می دهند؛ آنچه را در این جلسات می گویند، خداوند می نویسد. اعتنایی به آن ها نکن! (و از نقشه های آنان وحشت نداشته باش!) و بر خدا توکّل کن! کافی است که او یار و مدافع تو باشد.

ب: «وَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسامُهُمْ وَ إِنْ يَقُولُواتَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ» منافقون/4

هنگامی که آن ها را می بینی، جسم و قیافه آنان تو را در شگفتی فرو می برد؛ و اگر سخن بگویند، به سخنانشان گوش فرا می دهی؛ اما گویی چوب های خشکی هستند که به دیوار تکیه داده شده اند! هر فریادی از هر جا بلند شود بر ضد خود می پندارند؛ آن ها دشمنان واقعی تو هستند، پس از آنان بر حذر باش! خداوند آن ها را بکشد، چگونه از حق منحرف می شوند؟!

332 زیادی اموال و اولاد منافقان شما را متعجب نکند

«وَلَا تُعْجِبْکَ أَمْوَ لُهُمْ وَأَوْلَدُهُمْ إِنَّما یُرِیدُ اللَّهُ أَن یُعَذِّبَهُم بِها فِی الدُّنْیا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ کَفِرُونَ» توبه/85

ص:106

مبادا اموال و فرزندانشان، مایه شگفتی تو گردد! (این برای آن ها نعمت نیست؛ بلکه) خدا می خواهد آن ها را به این وسیله در دنیا عذاب کند، و جانشان برآید در حالی که کافرند!

333 مانند منافقان نباشید

«وَلَا تَكُونُوا كالَّذِينَ قالُوا سَمِعْنا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ» انفال/21

و همانند کسانی نباشید که می گفتند: «شنیدیم!» ولی در حقیقت نمی شنیدند!

334 از منافقان اطاعت نکنید(1)

«وَ لَا تُطِعِ الْكَفِرِينَ وَالْمُنَفِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَ كَفَى بِاللَّهِ وَكِيلاً» احزاب/48

و از کافران و منافقان اطاعت مکن، و به آزارهای آن ها اعتنا منما، و بر خدا توکّل کن، و همین بس که خدا حامی و مدافع (تو) است!

335 خدا منافقان را بکشد

«وَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسامُهُمْ وَ إِنْ يَقُولُواتَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ» منافقون/4

هنگامی که آن ها را می بینی، جسم و قیافه آنان تو را در شگفتی فرو می برد؛ و اگر سخن بگویند، به سخنانشان گوش فرا می دهی؛ اما گویی چوب های خشکی هستند که به دیوار تکیه داده شده اند! هر فریادی از هر جا بلند شود بر ضد خود می پندارند؛ آن ها دشمنان واقعی تو هستند، پس از آنان بر حذر باش! خداوند آن ها را بکشد، چگونه از حق منحرف می شوند؟!

336 منافقان منتظر عذاب باشند

«قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنآ إِلاَّ إِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَن يُصِيبَكُمُ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِندِهِ أَوْ بِأَيْدِينا فَتَرَبَّصُوا إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ» توبه/52

بگو: «آیا درباره ما، جز یکی از دو نیکی را انتظار دارید؟!(: یا پیروزی یا شهادت) ولی ما انتظار داریم که خداوند، عذابی از سوی خودش (در آن جهان) به شما برساند، یا (در این

1- 66. آیه مشابه: احزاب/1.

جهان) به دست ما (مجازات شوید) اکنون که چنین است، شما انتظار بکشید، ما هم با شما انتظار می کشیم!»

337 با منافقان جهاد کنید

«یا أَیُّهَا النَّبِیُّ جَهِدِ الْکُفَّارَ وَالْمُنَفِقِینَ وَ اغْلُظْ عَلَیْهِمْ وَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِیرُ» تحریم/9

ای پیامبر! با کفّار و منافقین پیکار کن و بر آنان سخت بگیر! جایگاهشان جهنم است، و بد فرجامی است!

338 عاقبت منافقان آتش جهنم است

«وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَفِقِینَ وَالْمُنَفِقَتِ وَالْکُفَّارَ نارَ جَهَنَّمَ خَلِدِینَ فِیها هِیَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِیمٌ * کالَّذِینَ مِن قَبْلِکُمْ کانُوا أَشَدَّ مِنکُمْ قُوَّةً وَأَکْثَرَ أَمْوَ لاً وَأَوْلَداً فَاسْتَمْتَعُوابِخَلَقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُم بِخَلَقِکُمْ کَما اسْتَمْتَعَ الَّذِینَ مِن قَبْلِکُم بِخَلَقِهِمْ وَخُضْتُمْ کالَّذِی خاضُوا أُولئِکَ حَبِطَتْ أَعْمَلُهُمْ فِی الدُّنْیا وَالأَخِرَهِ وَ أُولئِکَ هُمُ الْخَسِرُونَ» توبه/68 و 69

خداوند به مردان و زنان منافق و کفّار، وعده آتش دوزخ داده؛ جاودانه در آن خواهند ماند -همان برای آن ها کافی است!- و خدا آن ها را از رحمت خود دور ساخته؛ و عذاب همیشگی برای آن هاست! (شما منافقان،) همانند کسانی هستید که قبل از شما بودند (و راه نفاق پیمودند؛ بلکه) آن ها از شما نیرومندتر، و اموال و فرزندانشان بیشتر بود! آن ها از بهره خود (از مواهب الهی در راه گناه و هوس) استفاده کردند؛ شما نیز از بهره خود، (در این راه) استفاده کردید، همان گونه که آن ها استفاده کردند؛ شما (در کفر و نفاق و استهزای مؤمنان) فرو رفتید، همان گونه که آن ها فرو رفتند؛ (ولی سرانجام) اعمالشان در دنیا و آخرت نابود شد؛ و آن ها همان زیانکارانند!

339 منافقان را به عذاب بشارت بده

«بَشِّرِ الْمُنَفِقِینَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَاباً أَلِیماً * الَّذِینَ یَتَّخِذُونَ الْکَفِرِینَ أَوْلِیآءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِینَ أَیَبْتَغُونَ عِندَهُمُ الْعِزَّهَ فَإِنَّ الْعِزَّهَ لِلَّهِ جَمِیعاً» نسا/138 و 139

به منافقان بشارت ده که مجازات دردناکی در انتظار آن هاست! همان ها که کافران را به جای مؤمنان، دوست خود انتخاب می کنند. آیا عزّت و آبرو نزد آنان می جویند؟ با این که همه عزّت ها از آن خداست؟!

توبیخ های خدا

340 چرا به خدا ایمان نمی آورند؟

«أَوَ لَمْ یَرَ الَّذِینَ کَفَرُواْ أَنَّ السَّمَاواتِ وَ الْأَرْضَ کانَتا رَتْقاً فَفَتَقْنَهُما وَجَعَلْنا مِنَ الْماَءِ کُلَّ شَیْ ءٍ حَیٍّ أَفَلَا یُؤْمِنُونَ» انبیا/30

آیا کافران ندیدند که آسمان ها و زمین به هم پیوسته بودند، و ما آن ها را از یکدیگر باز کردیم؛ و هر چیز زنده ای را از آب قرار دادیم؟! آیا ایمان نمی آورند؟!

341 چرا تعقل نمی کنید؟(1)

الف: «لَقَدْ أَنزَلْناَ إِلَیْکُمْ کِتَباً فِیهِ ذِکْرُکُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ» انبیا/10

ما بر شما کتابی نازل کردیم که وسیله تذکّر (و بیداری) شما در آن است! آیا نمی فهمید؟!

ب: «یَأَهْلَ الْکِتابِ لِمَ تُحاَجُّونَ فِی إِبْرَ هِیمَ وَماَ أُنزِلَتِ التَّوْرَاهُ وَالْإِنجِیلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ» آل عمران/65

ای اهل کتاب! چرا درباره ابراهیم، گفتگو و نزاع می کنید (و هر کدام، او را پیرو آیین خودتان معرفی می نمایید)؟! در حالی که تورات و انجیل، بعد از او نازل شده است! آیا اندیشه نمی کنید؟!

ج: «وَ هُوَ الَّذِی یُحْیِ وَ یُمِیتُ وَ لَهُ اخْتِلَفُ الَّیْلِ وَ النَّهارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ» مؤمنون/80

و او کسی است که زنده می کند و می میراند؛ و رفت و آمد شب و روز از آن اوست؛ آیا اندیشه نمی کنید؟!

د: «وَ ماَ أَرْسَلْنا مِن قَبْلِکَ إِلَّا رِجالاً نُّوحِی إِلَیْهِم مِنْ أَهْلِ الْقُرَی أَفَلَمْ یَسِیرُواْ فِی الْأَرْضِ

1- 67. چند آیه مشابه: بقره/76، هود/51، یس/68، یونس/16، صافات/138، اعراف/169.

فَیَنظُرُواْ کَیْفَ کانَ عَقِبَهُ الَّذِینَ مِن قَبْلِهِمْ وَ لَدَارُ الْأَخِرَهِ خَیْرٌ لِّلَّذِینَ اتَّقَوْاْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ» یوسف/109

و ما نفرستادیم پیش از تو، جز مردانی از اهل آبادی ها که به آن ها وحی می کردیم! آیا (مخالفان دعوت تو،) در زمین سیر نکردند تا ببینند عاقبت کسانی که پیش از آن ها بودند چه شد؟! و سرای آخرت برای پرهیزگاران بهتر است! آیا فکر نمی کنید؟!

ه: «أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنسَوْنَ أَنفُسَکُمْ وَ أَنتُمْ تَتْلُونَ الْکِتابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ» بقره/44

آیا مردم را به نیکی (و ایمان به پیامبری که صفات او آشکارا در تورات آمده) دعوت می کنید، اما خودتان را فراموش می نمایید؛ با این که شما کتاب (آسمانی) را می خوانید! آیا نمی اندیشید؟!

و: «وَما الْحَیَوهُ الدُّنْیآ إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلدَّارُ الْأَخِرَهُ خَیْرٌ لِّلَّذِینَ یَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ» انعام/32

زندگی دنیا، چیزی جز بازی و سرگرمی نیست! و سرای آخرت، برای آن ها که پرهیزگارند، بهتر است! آیا نمی اندیشید؟!

342 چرا در قرآن تدبّر نمی کنند؟

الف: «أَفَلَا یَتَدَبَّرُونَ الْقُرْءَانَ وَلَوْ کانَ مِنْ عِندِ غَیْرِ اللَّهِ لَوَجَدُواْ فِیهِ اخْتِلَفاً کَثِیراً» نسا/82

آیا درباره قرآن نمی اندیشند؟! اگر از سوی غیر خدا بود، اختلاف فراوانی در آن می یافتند.

ب: «أَفَلَا یَتَدَبَّرُونَ الْقُرْءَانَ أَمْ عَلَی قُلُوبٍ أَقْفالُهآ» محمد/24

آیا آن ها در قرآن تدبّر نمی کنند، یا بر دل هایشان قفل نهاده شده است؟!

343 چرا توبه نمی کنند؟

«أَفَلَا یَتُوبُونَ إِلَی اللَّهِ وَیَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» مائده/74

آیا به سوی خدا باز نمی گردند، و از او طلب آمرزش نمی کنند؟ (در حالی که) خداوند آمرزنده مهربان است.

344 چرا تفکر نمی کنید؟

«قُل لَّآ أَقُولُ لَکُمْ عِندِی خَزَآئِنُ اللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ الْغَیْبَ وَلَآ أَقُولُ لَکُمْ إِنِّی مَلَکٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا ما یُوحَی إِلَیَّ قُلْ هَلْ یَسْتَوِی الْأَعْمَی وَالْبَصِیرُ أَفَلَا تَتَفَکَّرُونَ» انعام/50

ص:110

بگو: «من نمی گویم خزاین خدا نزد من است؛ و من، (جز آنچه خدا به من بیاموزد،) از غیب آگاه نیستم! و به شما نمی گویم من فرشته ام؛ تنها از آنچه به من وحی می شود پیروی می کنم.» بگو: «آیا نابینا و بینا مساویند؟! پس چرا نمی اندیشید؟!»

345 چرا نمی فهمید؟

الف: «وَحآجَّهُ قَوْمُهُ قالَ أَتُحَجُّونِّى فِى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلَآ أَخافُ ما تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّآ أَن يَشاَءَ رَبِّى شَيْاً وَسِعَ رَبِّى كُلَّ شَىْ ءٍ عِلْماً أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ» انعام/80

ولی قوم او [=ابراهیم ، با وی به گفتگو و ستیز پرداختند؛ گفت: «آیا درباره خدا با من گفتگو و ستیز می کنید؟! در حالی که خداوند، مرا با دلایل روشن هدایت کرده؛ و من از آنچه شما همتای (خدا) قرار می دهید، نمی ترسم (و به من زیانی نمی رسانند)! مگر پروردگارم چیزی را بخواهد! وسعت آگاهی پروردگارم همه چیز را در برمی گیرد؛ آیا متذکّر (و بیدار) نمی شوید؟!

ب: «اللَّهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمَاواتِ وَ الْأَرْضَ وَ ما بَيْنَهُما فِى سِتَّهِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ ما لَكُم مِن دُونِهِ مِن وَلِيٍّ وَ لَا شَفِيعٍ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ» سجده/4

خداوند کسی است که آسمان ها و زمین و آنچه را میان این دو است در شش روز [= شش دوران] آفرید، سپس بر عرش (قدرت) قرار گرفت؛ هیچ سرپرست و شفاعت کننده ای برای شما جز او نیست؛ آیا متذکّر نمی شوید؟!

346 چرا پرهیزگار نمی شوید؟

الف: «قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّماَءِ وَالْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَرَ وَ مَن يُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَىِ ّ وَ مَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ» یونس/31

بگو: «چه کسی شما را از آسمان و زمین روزی می دهد؟ یا چه کسی مالک (و خالق) گوش و چشم هاست؟ و چه کسی زنده را از مرده، و مرده را از زنده بیرون می آورد؟ و چه کسی امور (جهان) را تدبیر می کند؟» بزودی (در پاسخ) می گویند: «خدا»، بگو: «پس چرا تقوا پیشه نمی کنید (و از خدا نمی ترسید)؟!

ب: «وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا نُوحاً إِلَی قَوْمِهِ فَقالَ یَقَوْمِ اعْبُدُواْ اللَّهَ ما لَکُم مِنْ إِلَهٍ غَیْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ» مؤمنون/23

و ما نوح را به سوی قومش فرستادیم؛ او به آن ها گفت: «ای قوم من! خداوند یکتا را بپرستید، که جز او معبودی برای شما نیست! آیا (از پرستش بت ها) پرهیز نمی کنید؟!

ج: «وَإِلَی عادٍ أَخاهُمْ هُوداً قالَ یَقَوْمِ اعْبُدُواْ اللَّهَ ما لَکُم مِنْ إِلَهٍ غَیْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ» اعراف/65

و به سوی قوم عاد، برادرشان «هود» را (فرستادیم)؛ گفت: «ای قوم من! (تنها) خدا را پرستش کنید، که جز او معبودی برای شما نیست! آیا پرهیزگاری پیشه نمی کنید؟!»

د: «فَأَرْسَلْنا فِیهِمْ رَسُولاً مِّنْهُمْ أَنِ اعْبُدُواْ اللَّهَ ما لَکُم مِنْ إِلَهٍ غَیْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ» مؤمنون/32

و در میان آنان رسولی از خودشان فرستادیم که: «خدا را بپرستید؛ جز او معبودی برای شما نیست؛ آیا (با این همه، از شرک و بت پرستی) پرهیز نمی کنید؟!»

ه: «قُلْ مَن رَّبُّ السَّماوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِیمِ * سَیَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ» مؤمنون/86و 87

بگو: «چه کسی پروردگار آسمان های هفتگانه، و پروردگار عرش عظیم است؟» بزودی خواهند گفت: «همه این ها از آن خداست!» بگو: «آیا تقوا پیشه نمی کنید (و از خدا نمی ترسید و دست از شرک برنمی دارید)؟!»

347 چرا متذکر نمی شوید؟(1)

الف: «أَفَمَن یَخْلُقُ کَمَن لَّا یَخْلُقُ أَفَلَا تَذَکَّرُونَ» نحل/17

آیا کسی که (این گونه مخلوقات را) می آفریند، همچون کسی است که نمی آفریند؟! آیا متذکّر نمی شوید؟!

ب: «إِنَّ رَبَّکُمُ اللَّهُ الَّذِی خَلَقَ السَّمَاواتِ وَ الْأَرْضَ فِی سِتَّهِ أَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَی عَلَی الْعَرْش یَدَبِّرُ الْأَمْرَ ما مِن شَفِیع إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَ لِکُمُ اللَّهُ رَبُّکُمْ

فَاعْبُدُوهُ أفَلَاَ تَذَكّرُونَ» یونس/3

ص:112

1- 68. چند آیه مشابه: صافات/155، مؤمنون/85، هود/30.

پروردگار شما، خداوندی است که آسمان ها و زمین را در شش روز [= شش دوران] آفرید؛ سپس بر تخت (قدرت) قرار گرفت، و به تدبیر کار (جهان) پرداخت؛ هیچ شفاعت کننده ای، جز با اذن او نیست؛ این است خداوند، پروردگار شما! پس او را پرستش کنید! آیا متذکّر نمی شوید؟!

ج: «أَفَرَءَیْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَ أَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَی عِلْمٍ وَ خَتَمَ عَلَی سَمْعِهِ وَ قَلْبِهِ وَ جَعَلَ عَلَی بَصَرِهِ غِشَوَهً فَمَن یَهْدِیهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَکَّرُونَ» جاثیه/23

آیا دیدی کسی را که معبود خود را هوای نفس خویش قرار داده و خداوند او را با آگاهی (بر این که شایسته هدایت نیست) گمراه ساخته و بر گوش و قلبش مُهر زده و بر چشمش پرده ای افکنده است؟! با این حال چه کسی می تواند غیر از خدا او را هدایت کند؟! آیا متذکّر نمی شوید؟!

د: «مَثَلُ الْفَرِیقَیْنِ کالْأَعْمَی وَ الْأَصَمِّ وَ الْبَصِیرِ وَ السَّمِیعِ هَلْ یَسْتَوِیانِ مَثَلاً أَفَلَا تَذَکَّرُونَ» هود/24

حال این دو گروه [= مؤمنان و منکران ، حال «نابینا و کر» و «بینا و شنوا» است؛ آیا این دو، همانند یکدیگرند؟! آیا پند نمی گیرند؟!

348 چرا نمی شنوید؟

الف: «قُلْ أَرَءَیْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَیْکُمُ الَّیْلَ سَرْمَداً إِلَی یَوْمِ الْقِیَمَهِ مَنْ إِلَهٌ غَیْرُ اللَّهِ یَأْتِیکُم بِضِیَاءٍ أَفَلَا تَسْمَعُونَ» قصص/71

بگو: «به من خبر دهید اگر خداوند شب را تا قیامت بر شما جاودان سازد، آیا معبودی جز خدا می تواند روشنایی برای شما بیاورد؟! آیا نمی شنوید؟!»

ص:113

ب: «أَوَ لَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنا مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِی مَسَکِنِهِمْ إِنَّ فِی ذلِکَ لَأَیَتٍ أَفَلَا یَسْمَعُونَ» سجده/26

آیا برای هدایت آن ها همین کافی نیست که افراد زیادی را که در قرن پیش از آنان زندگی داشتند هلاک کردیم؟! این ها در مساکن (ویران شده) آنان راه می روند؛ در این آیاتی است (از قدرت خداوند و مجازات دردناک مجرمان)؛ آیا نمی شنوند؟!

349 چرا نمی بینید؟

الف: «وَفِی الْأَرْضِ آیاتٌ لِّلْمُوقِنِینَ * وَفِی أَنفُسِکُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ» ذاریات/20 و 21

و در زمین آیاتی برای جویندگان یقین است و در وجود خود شما (نیز آیاتی است)؛ آیا نمی بینید؟!

ب: «قُلْ أَرَءَیْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَیْکُمُ النَّهارَ سَرْمَداً إِلَی یَوْمِ الْقِیَمَهِ مَنْ إِلَهٌ غَیْرُ اللَّهِ یَأْتِیکُم بِلَیْلٍ تَسْکُنُونَ فِیهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ» قصص/72

بگو: «به من خبر دهید اگر خداوند روز را تا قیامت بر شما جاودان کند، کدام معبود غیر از خداست که شبی برای شما بیاورد تا در آن آرامش یابید؟ آیا نمی بینید؟!»

350 چرا نمی بینند؟

الف: «أَفَلَا یَرَوْنَ أَلَّا یَرْجِعُ إِلَیْهِمْ قَوْلاً وَ لَا یَمْلِکُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعاً» طه/89

آیا نمی بینند که (این گوساله) هیچ پاسخی به آنان نمی دهد، و مالک هیچ گونه سود و زیانی برای آن ها نیست؟!

ب: «بَلْ مَتَّعْنا هَؤُلَآءِ وَ ءَابآءَهُمْ حَتَّی طالَ عَلَیْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا یَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِی الْأَرْضَ نَنقُصُها مِنْ أَطْرَافِهآ أَفَهُمُ الْغَلِبُونَ» انبیا/44

ما آن ها و پدرانشان را (از نعمت ها) بهره مند ساختیم، تا آنجا که عمر طولانی پیدا کردند (و مایه غرور و طغیانشان شد)؛ آیا نمی بینند که ما پیوسته به سراغ زمین آمده، و از آن (و اهلش) می کاهیم؟! آیا آن ها غالبند (یا ما)؟!

ج: «أوَ لَمْ يَرَوْاْ أنَّا نَسُوقُ الْماَءَ إِلَى الْأرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعاَ تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَمُهُمْ وَ أَنفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ» سجده/27

آیا ندیدند که ما آب را به سوی زمین های خشک می رانیم و بوسیله آن زراعت هایی می رویانیم که هم چهارپایانشان از آن می خورند و هم خودشان تغذیه می کنند؛ آیا نمی بینند؟!

351 چرا شاکر نیستند؟

الف: «لِيَأْكُلُواْ مِن ثَمَرِهِ وَ ما عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ» یس/35

تا از میوه آن بخورند در حالی که دست آنان هیچ دخالتی در ساختن آن نداشته است! آیا شکر خدا را بجا نمی آورند؟!

ص:114

ب: «وَ لَهُمْ فِيها مَنَفِعُ وَ مَشارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ» يس/73

و برای آنان بهره های دیگری در آن (حیوانات) است و نوشیدنی هایی گوارا؛ آیا با این حال شکرگزاری نمی کنند؟!

نفرین های خدا

352 مرگ بر ابولهب

«تَبَّتْ يَدَآ أَبِى لَهَبٍ وَ تَبَّ» مسد/1

بریده باد هر دو دست ابولهب (و مرگ بر او باد)!

353 مرگ بر زن ابولهب

«وَ امْرَأَتُهُ حَمَّالَهَ الْحَطَبِ» مسد/4

و (نیز) همسرش، در حالی که هیزم کش (دوزخ) است،

354 مرگ بر شکنجه گران

«قُتِلَ أَصْحابُ الْأُخْدُودِ» بروج/4

مرگ بر شکنجه گران صاحب گودال (آتش).

355 مرگ بر انسان ناسپاس

«قُتِلَ الْإِنسانُ ما أَكْفَرَهُ» عبس/17

مرگ بر این انسان، چقدر کافر و ناسپاس است!

356 مرگ بر کافران

«لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِى إِسْرَءِيلَ عَلَى لِسانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذلِكَ بِما عَصَوا وَّكانُوايَعْتَدُونَ» مائده/78

کافران بنی اسرائیل، بر زبان داوود و عیسی بن مریم، لعن (و نفرین) شدند! این به خاطر آن بود که گناه کردند، و تجاوز می نمودند.

357 نفرين بر كافران

«إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيراً» احزاب/64

خداوند كافران را لعن كرده (و از رحمت خود دور داشته) و براى آنان آتش سوزاننده اى آماده نموده است

358 مرگ بر مرتدان

«كَيْفَ يَهْدِى اللَّهُ قَوْماً كَفَرُوا بَعْدَ إِيَمانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَآءَهُمُ الْبَيِّناتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ * أُولَئِكَ جَزَآؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَهِ وَالنّاسِ أَجْمَعِينَ» آل عمران/86 و 87

چگونه خداوند جمعيّتى را هدايت مى كند كه بعد از ايمان و گواهى به حقّانيّت رسول و آمدن نشانه هاى روشن براى آن ها، كافر شدند؟! و خدا، جمعيّت ستمكاران را هدايت نخواهد كرد! كيفر آن ها، اين است كه لعن (و طرد) خداوند و فرشتگان و مردم همگى بر آن هاست.

359 نفرين بر كافران يهود

«وَقالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقالَتِ النَّصارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَاهِهِمْ يُضهُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ قتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ» توبه/30

يهود گفتند: «عزير پسر خداست!» و نصارى كفتند: «مسيح پسر خداست!» اين سخنى است كه با زبان خود مى گويند، كه همانند گفتار كافران پيشين است؛ خدا آنان را بكشد، چگونه از حق انحراف مى يابند؟!

360 نفرين بر ستمگران

«وَنادَى أَصْحابُ الْجَنَّهِ أَصْحابَ النّارِ أَن قَدْ وَجَدْنا ما وَعَدَنا رَبُّنا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَهُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ» اعراف/44

و بهشتيان دوزخيان را صدا مى زنند كه: «آنچه را پروردگارمان به ما وعده داده بود، همه را حق يافتيم؛ آيا شما هم آنچه را پروردگارتان به شما وعده

داده بود حق یافتید؟!» گویند: آری. در این هنگام، ندا دهنده ای در میان آن ها ندا می دهد که: «لعنت خدا بر ستمگران باد!

ص:116

361 اف بر بت وبت پرستی

«أُفٍّ لَّكُمْ وَ لِما تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ» انبیا/67

اف بر شما و بر آنچه جز خدا می پرستید! آیا اندیشه نمی کنید (و عقل ندارید)؟!

362 مرگ بر منافقان

«وَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسامُهُمْ وَ إِنْ يَقُولُواتَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ» منافقون/4

هنگامی که آن ها را می بینی، جسم و قیافه آنان تو را در شگفتی فرو می برد؛ و اگر سخن بگویند، به سخنانشان گوش فرا می دهی؛ اما گویی چوب های خشکی هستند که به دیوار تکیه داده شده اند! هر فریادی از هر جا بلند شود بر ضد خود می پندارند؛ آن ها دشمنان واقعی تو هستند، پس از آنان بر حذر باش! خداوند آن ها را بکشد، چگونه از حق منحرف می شوند؟!

ص:117

فصل دوم: نبوّت

وحی و نبوّت

363 فرستادن انبیاء نعمت خداست

«وَإِذْ قالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَقَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيآءَ وَجَعَلَكُم مُّلُوكاً وَءَاتَيكُم مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَداً مِّنَ الْعَلَمِينَ» مائده/20

(به یاد آورید) هنگامی را که موسی به قوم خود گفت: «ای قوم من! نعمت خدا را بر خود متذکّر شوید هنگامی که در میان شما، پیامبرانی قرار داد؛ (و زنجیر بندگی و اسارت فرعونی را شکست) و شما را حاکم و صاحب اختیار خود قرار داد؛ و به شما چیزهایی بخشید که به هیچ یک از جهانیان نداده بود!

364 وحی الهی را ابلاغ کنید

«وَاتْلُ مآ أُوحِىَ إِلَيْکَ مِن كِتابِ رَبِّکَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَتِهِ وَ لَن تَجِدَ مِن دُونِهِ مُلْتَحَداً» کهف/27

آنچه را از کتاب پروردگارت به تو وحی شده تلاوت کن! هیچ چیز سخنان او را دگرگون نمی سازد؛ و هرگز پناهگاهی جز او نمی یابی!

365 پیامبر انذاردهنده است

«قُلْ يا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمآ أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ» حج/49

بگو: «ای مردم! من برای شما بیم دهنده آشکاری هستم!

ص:118

366 پیامبر با وحی انذار می کند

«قُلْ إِنَّمآ أُنذِرُکُم بِالْوَحْیِ وَ لَا یَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعآءَ إِذَا ما یُنذَرُونَ» انبیا/45

بگو: «من تنها بوسیله وحی شما را انذار می کنم!» ولی آن ها که گوش هایشان کر است، هنگامی که انذار می شوند، سخنان را نمی شنوند!

رسالت پیامبر

367 گوش به فرمان وحی باش

«وَ أَنَا اخْتَرْتُکَ فَاسْتَمِعْ لِما یُوحَی طه/13

و من تو را (برای مقام رسالت) برگزیدم؛ اکنون به آنچه بر تو وحی می شود، گوش فراده!

368 به وحی الهی یقین داشته باش

«فَإِن کُنتَ فِی شَکٍّ مِّمَّآ أَنزَلْنآ إِلَیْکَ فَسْئَلِ الَّذِینَ یَقْرَءُونَ الْکِتابَ مِن قَبْلِکَ لَقَدْ جآءَکَ الْحَقُّ مِن رَّبِّکَ فَلَا تَکُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِینَ» یونس/94

و اگر در آنچه بر تو نازل کرده ایم تردیدی داری، از کسانی که پیش از تو کتاب آسمانی را می خواندند بپرس، به یقین، «حق» از طرف پروردگارت به تو رسیده است؛ بنابر این، هرگز از تردیدکنندگان مباش!

369 از وحی الهی پیروی و تبعیت کن

الف: «وَ اتَّبِعْ ما یُوحَی إِلَیْکَ مِن رَّبِّکَ إِنَّ اللَّهَ کانَ بِما تَعْمَلُونَ خَبِیراً» احزاب/2

و از آنچه از سوی پروردگارت به تو وحی می شود پیروی کن که خداوند به آنچه انجام می دهید آگاه است.

ب: «اتَّبِعْ مآ أُوحِیَ إِلَیْکَ مِن رَّبِّکَ لَآ إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِکِینَ» انعام/106

از آنچه که از سوی پروردگارت بر تو وحی شده، پیروی کن! هیچ معبودی جز او نیست! و از مشرکان، روی بگردان!

ص:119

ج: «وَ اتَّبِعْ ما یُوحَی إِلَیْکَ وَ اصْبِرْ حَتَّی یَحْکُمَ اللَّهُ وَ هُوَ خَیْرُ الْحَکِمِینَ» یونس/109

و از آنچه بر تو وحی می شود پیروی کن، و شکیبا باش (و استقامت نما)، تا خداوند فرمان (پیروزی) را صادر کند؛ و او بهترین حاکمان است!

370 فقط از وحی خدا پیروی می کنم

«قُل لَّآ أَقُولُ لَکُمْ عِندِی خَزَآئِنُ اللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ الْغَیْبَ وَلَآ أَقُولُ لَکُمْ إِنِّی مَلَکٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا ما یُوحَی إِلَیَّ قُلْ هَلْ یَسْتَوِی الْأَعْمَی وَالْبَصِیرُ أَفَلَا تَتَفَکَّرُونَ» انعام/50

بگو: «من نمی گویم خزاین خدا نزد من است؛ و من، (جز آنچه خدا به من بیاموزد،) از غیب آگاه نیستم! و به شما نمی گویم من فرشته ام؛ تنها از آنچه به من وحی می شود پیروی می کنم.» بگو: «آیا نابینا و بینا مساویند؟! پس چرا نمی اندیشید؟!»

371 به راه خدا دعوت کن

الف: «ادْعُ إِلَی سَبِیلِ رَبِّکَ بِالْحِکْمَهِ وَالْمَوْعِظَهِ الْحَسَنَهِ وَ جَدِلْهُم بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّکَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِیلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِینَ» نحل/125

با حکمت و اندرز نیکو، به راه پروردگارت دعوت نما! و با آن ها به روشی که نیکوتر است، استدلال و مناظره کن! پروردگارت، از هر کسی بهتر می داند چه کسی از راه او گمراه شده است؛ و او به هدایت یافتگان داناتر است.

ب: «لِّکُلِّ أُمَّهٍ جَعَلْنا مَنسَکاً هُمْ ناسِکُوهُ فَلَا یُنَزِعُنَّکَ فِی الْأَمْرِ وَ ادْعُ إِلَی رَبِّکَ إِنَّکَ لَعَلَی هُدًی مُّسْتَقِیمٍ» حج/67

برای هر امّتی عبادتی قرار دادیم، تا آن عبادت را (در پیشگاه خدا) انجام دهند؛ پس نباید در این امر با تو به نزاع برخیزند! به سوی پروردگارت دعوت کن، که بر هدایت مستقیم قرار داری (و راه راست همین است که تو می پویی).

372 نزدیکان خود را انذار کن

«وَ أَنذِرْ عَشِیرَتَکَ الْأَقْرَبِینَ» شعرا/214

و خویشاوندان نزدیکت را انذار کن!

ص:120

373 به مردم تذکّر بده

«فَذَكِّرْ إِنَّمآ أَنتَ مُذَكِّرٌ» غاشیه/21

پس تذکّر ده که تو فقط تذکّر دهنده ای!

374 بر حکم خدا صبر داشته باش

«وَ اصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ» طور/48

در راه ابلاغ حکم پروردگارت صبر و استقامت کن، چرا که تو در حفاظت کامل ما قرار داری! و هنگامی که برمی خیزی پروردگارت را تسبیح و حمد گوی!

375 پیامبرگونه صبر داشته باش

«فَاصْبِرْ كَما صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَ لَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ ما يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا ساعَةً مِن نَّهارٍ بَلَغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَسِقُونَ» احقاف/35

پس صبر کن آن گونه که پیامبران «اُولو العزم» صبر کردند، و برای (عذاب) آنان شتاب مکن! هنگامی که وعده هایی را که به آن ها داده می شود ببینند، احساس می کنند که گویی فقط ساعتی از یک روز (در دنیا) توقّف داشتند؛ این ابلاغی است برای همگان؛ آیا جز قوم فاسق هلاک می شوند؟!

376 ای پیامبر بر کافران تأسف نخور

«قُلْ يَأَهْلَ الْكِتابِ لَسْتُمْ عَلَى شَىْ ءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ وَمآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِن رَّبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيراً مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَناً وَكُفْراً فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَفِرِينَ» مائده/68

ای اهل کتاب! شما هیچ آیین صحیحی ندارید، مگر این که تورات و انجیل و آنچه را از طرف پروردگارتان بر شما نازل شده است، برپا دارید. ولی آنچه بر تو از سوی پروردگارت نازل شده، (نه تنها مایه بیداری آن ها نمی گردد، بلکه) بر طغیان و کفر بسیاری از آن ها می افزاید. بنابر این، از این قوم کافر، (و مخالفت آن ها،) غمگین مباش!

377 پیامبر بر مؤمنان ولایت دارد

الف: «إِنَّما وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَوةَ وَهُمْ رَ كِعُونَ» مائده/55

سرپرست و ولىّ شما، تنها خداست و پیامبر او و آن ها که ایمان آورده اند؛ همان ها که نماز را برپا می دارند، و در حال رکوع، زکات می دهند.

ب: «النَّبِىُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَ أَزْوَ جُهُ أُمَّهَتُهُمْ وَأُولُوا الْأَرْحامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِى كِتَبِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُهَجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفْعَلُواْ إِلى أَوْلِيآئِكُم مَّعْرُوفاً كانَ ذلِكَ فِى الْكِتابِ مَسْطُوراً» احزاب/6

پیامبر نسبت به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است؛ و همسران او مادران آن ها [=مؤمنان] محسوب می شوند؛ و خویشاوندان نسبت به یکدیگر از مؤمنان و مهاجران در آنچه خدا مقرّر داشته اولی هستند، مگر این که بخواهید نسبت به دوستانتان نیکی کنید (و سهمی از اموال خود را به آن ها بدهید)؛ این حکم در کتاب (الهی) نوشته شده است.

378 دعوت پیامبر را اجابت کنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعاكُمْ لِما يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ» انفال/24

ای کسانی که ایمان آورده اید! دعوت خدا و پیامبر را اجابت کنید هنگامی که شما را به سوی چیزی می خواند که شما را حیات می بخشد! و بدانید خداوند میان انسان و قلب او حایل می شود، و همه شما (در قیامت) نزد او گردآوری می شوید!

379 به پیامبر ایمان بیاورید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ ءَامِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِ وَ يَجْعَل لَّكُمْ نُوراً تَمْشُونَ بِهِ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» حدید/28

ای کسانی که ایمان آورده اید! تقوای الهی پیشه کنید و به رسولش ایمان بیاورید تا دو سهم از رحمتش به شما ببخشد و برای شما نوری قرار دهد که با آن (در میان مردم و در مسیر زندگی خود) راه بروید و گناهان شما را ببخشد؛ و خداوند غفور و رحیم است.

380 به پیامبر و کتب آسمانی ایمان بیاورید(1)

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْکِتابِ الَّذِی نَزَّلَ عَلَی رَسُولِهِ وَالْکِتابِ الَّذِی أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن یَکْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِکَتِهِ وَکُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْیَوْمِ الْأَخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَلاً بَعِیداً» نسا/136

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خدا و پیامبرش، و کتابی که بر او نازل کرده، و کتب (آسمانی) که پیش از این فرستاده است، ایمان (واقعی) بیاورید کسی که خدا و فرشتگان او و کتاب ها و پیامبرانش و روز واپسین را انکار کند، در گمراهی دور و درازی افتاده است.

381 بیعت با پیامبر بیعت با خداست

«إِنَّ الَّذِینَ یُبایِعُونَکَ إِنَّما یُبایِعُونَ اللَّهَ یَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَیْدِیهِمْ فَمَن نَّکَثَ فَإِنَّمَا یَنکُثُ عَلَی نَفْسِهِ وَ مَنْ أَوْفَی بِمَا عَهَدَ عَلَیْهُ اللَّهَ فَسَیُؤْتِیهِ أَجْراً عَظِیماً» فتح/10

کسانی که با تو بیعت می کنند (در حقیقت) تنها با خدا بیعت می نمایند، و دست خدا بالای دست آن هاست؛ پس هر کس پیمان شکنی کند، تنها به زیان خود پیمان شکسته است؛ و آن کس که نسبت به عهدی که با خدا بسته وفا کند، بزودی پاداش عظیمی به او خواهد داد.

اطاعت از پیامبر

382 از پیامبر اطاعت کنید(2)

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا أَطِیعُوا اللَّهَ وَأَطِیعُوا الرَّسُولَ وَأُولِی الْأَمْرِ مِنکُمْ فَإِن تَنَزَعْتُمْ فِی شَیْ ءٍ

1- 69. چند آیه مشابه: اعراف/158، نسا/170، تغابن/8، حدید/7.
2- 70. چند آیه مشابه: احزاب/33، حجرات/14.

فَرُدُّوهُ إِلَی اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ کُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْیَوْمِ الْأَخِرِ ذلِکَ خَیْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِیلاً» نسا/59

ای کسانی که ایمان آورده اید! اطاعت کنید خدا را! و اطاعت کنید پیامبر خدا و اولو الأمر [=اوصیای پیامبر] را! و هرگاه در چیزی نزاع داشتید، آن را به خدا و پیامبر بازگردانید (و از آن ها داوری بطلبید) اگر به خدا و روز رستاخیز ایمان دارید! این (کار) برای شما بهتر، و عاقبت و پایانش نیکوتر است.

383 اطاعت، سخن همه پیامبران است(1)

«فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِیعُونِ» شعرا/108

تقوای الهی پیشه کنید و مرا اطاعت نمایید!

384 اطاعت پیامبر، اطاعت خداست

«مَّن یُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطاعَ اللَّهَ وَمَن تَوَلَّی فَمآ أَرْسَلْنَکَ عَلَیْهِمْ حَفِیظاً» نسا/80

کسی که از پیامبر اطاعت کند، خدا را اطاعت کرده؛ و کسی که سرباز زند، تو را نگهبان (و مراقب) او نفرستادیم (و در برابر او، مسؤول نیستی).

385 از رسول خدا اطاعت کنید(2)

«وَأَطِیعُوا اللَّهَ وَأَطِیعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِن تَوَلَّیْتُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَی رَسُولِنا الْبَلَغُ الْمُبِینُ» مائده/92

اطاعت خدا و اطاعت پیامبر کنید! و (از مخالفت فرمان او) بترسید! و اگر روی برگردانید، (مستحق مجازات خواهید بود؛ و) بدانید بر پیامبر ما، جز ابلاغ آشکار، چیز دیگری نیست (و این وظیفه را در برابر شما، انجام داده است).

386 از امر ونهی پیامبر اطاعت کنید

«... وَ مآ ءَاتَیکُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهَیکُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِیدُ الْعِقابِ» حشر/7

1- 71. چند آیه مشابه: مجادله/13، تغابن/12، شعراء/110 و126 و131 و 144 و150 و 163 و179.
2- 72. چند آیه مشابه: آل عمران/132، انفال/46، نور/56.

.... آنچه را رسول خدا برای شما آورده بگیرید (و اجرا کنید)، و از آنچه نهی کرده خودداری نمایید؛ و از (مخالفت) خدا بپرهیزید که خداوند کیفرش شدید است!

387 در مقابل حکم پیامبر حقی ندارید

«وَ ما كانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَهٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْراً أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَهُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَ مَن يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَلاً مُّبِيناً» احزاب/36

هیچ مرد و زن با ایمانی حق ندارد هنگامی که خدا و پیامبرش امری را لازم بدانند، اختیاری (در برابر فرمان خدا) داشته باشد؛ و هر کس نافرمانی خدا و رسولش را کند، به گمراهی آشکاری گرفتار شده است!

388 پذیرش حکم پیامبر، نشانه ایمان است

«فَلَا وَرَبِّکَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوکَ فِيما شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِى أَنفُسِهِمْ حَرَجاً مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيماً» نسا/65

به پروردگارت سوگند که آن ها مؤمن نخواهند بود، مگر این که در اختلافات خود، تو را به داوری طلبند؛ و سپس از داوری تو، در دل خود احساس ناراحتی نکنند؛ و کاملا تسلیم باشند.

389 داوری پیامبر عادلانه است

«سَمَّعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّلُونَ لِلسُّحْتِ فَإِن جآءُوکَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَن يَضُرُّوکَ شَيْئاً وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ» مائده/42

آن ها بسیار به سخنان تو گوش می دهند تا آن را تکذیب کنند؛ مال حرام فراوان می خورند؛ پس اگر نزد تو آمدند، در میان آنان داوری کن، یا (اگر صلاح دانستی) آن ها را به حال خود واگذار! و اگر از آنان صرف نظر کنی، به تو هیچ زیانی نمی رسانند؛ و اگر میان آن ها داوری کنی، با عدالت داوری کن، که خدا عادلان را دوست دارد!

390 از همه پیامبران خدا اطاعت کنید(1)

«وَ جآءَ مِنْ أَقْصا الْمَدِینَهِ رَجُلٌ یَسْعَی قالَ یَقَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِینَ * اتَّبِعُوا مَن لَّا یَسْئَلُکُمْ أَجْراً وَ هُم مُّهْتَدُونَ» یس/20 و 21

و مردی (با ایمان) از دورترین نقطه شهر با شتاب فرا رسید، گفت: «ای قوم من! از فرستادگان (خدا) پیروی کنید! از کسانی پیروی کنید که از شما مزدی نمی خواهند و خود هدایت یافته اند!

391 اطاعت پیامبر، موجب محبت خداست

«قُلْ إِنْ کُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ وَیَغْفِرْ لَکُمْ ذُنُوبَکُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» آل عمران/31

بگو: «اگر خدا را دوست می دارید، از من پیروی کنید! تا خدا (نیز) شما را دوست بدارد؛ و گناهانتان را ببخشد؛ و خدا آمرزنده مهربان است.»

392 پاداش اطاعت از پیامبر چیست

«تِلْکَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَن یُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ یُدْخِلْهُ جَنَّتٍ تَجْرِی مِن تَحْتِها الْأَنْهَرُ خَلِدِینَ فِیها وَذلِکَ الْفَوْزُ الْعَظِیمُ» نسا/13

این ها مرزهای الهی است؛ و هر کس خدا و پیامبرش را اطاعت کند، (و قوانین او را محترم بشمرد،) خداوند وی را در باغ هایی از بهشت وارد می کند که همواره، آب از زیر درختانش جاری است؛ جاودانه در آن می مانند؛ و این، پیروزی بزرگی است!

393 پاداش اطاعت از پیامبر چنین است(2)

«وَ مَن یُطِعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ یَخْشَ اللَّهَ وَیَتَّقْهِ فَأُولئِکَ هُمُ الْفآئِزُونَ» نور/52

و هر کس خدا و پیامبرش را اطاعت کند، و از خدا بترسد و از مخالفت فرمانش بپرهیزد، چنین کسانی همان پیروزمندان واقعی هستند!

1- 73. آیه مشابه: طه/90.
2- 74. چند آیه مشابه: محمد/33، انفال/20، انفال/1، احزاب/71.

394 ادب در محضر پیامبر را رعایت کنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِىِّ إِلَّآ أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعامٍ غَيْرَ نَظِرِينَ إِنَيهُ وَ لَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانتَشِرُوا وَ لَا مُسْتْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَ لِكُمْ كانَ يُؤْذِى النَّبِىَّ فَيَسْتَحْىِ مِنكُمْ وَ اللَّهُ لَا يَسْتَحْىِ مِنَ الْحَقِّ وَ إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَعاً فَسْلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجابٍ ذَ لِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَ قُلُوبِهِنَّ وَ ما كانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَ لَآ أَن تَنكِحُوا أَزْوَ جَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَداً إِنَّ ذَ لِكُمْ كانَ عِندَ اللَّهِ عَظِيماً» احزاب/53

ای کسانی که ایمان آورده اید! در خانه های پیامبر داخل نشوید مگر به شما برای صرف غذا اجازه داده شود، در حالی که (قبل از موعد نیایید و) در انتظار وقت غذا ننشینید؛ امّا هنگامی که دعوت شدید داخل شوید؛ و وقتی غذا خوردید پراکنده شوید، و (بعد از صرف غذا) به بحث و صحبت ننشینید؛ این عمل، پیامبر را ناراحت می نماید، ولی از شما شرم می کند (و چیزی نمی گوید)؛ امّا خداوند از (بیان) حق شرم ندارد! و هنگامی که چیزی از وسایل زندگی را (بعنوان عاریت) از آنان [= همسران پیامبر] می خواهید از پشت پرده بخواهید؛ این کار برای پاکی دل های شما و آن ها بهتر است! و شما حق ندارید رسول خدا را آزار دهید، و نه هرگز همسران او را بعد از او به همسری خود درآورید که این کار نزد خدا بزرگ است!

395 نزد پیامبر، صدایتان را پایین بیاورید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَ تَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِىِّ وَ لَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَلُكُمْ وَ أَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ * إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَ تَهُمْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ أُولئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَ أَجْرٌ عَظِيمٌ» حجرات/3

ای کسانی که ایمان آورده اید! صدای خود را فراتر از صدای پیامبر نکنید، و در برابر او بلند سخن مگویید (و داد و فریاد نزنید) آن گونه که بعضی از شما در برابر بعضی بلند صدا

می کنند، مبادا اعمال شما نابود گردد در حالی که نمی دانید! آن ها که صدای خود را نزد رسول خدا کوتاه می کنند همان کسانی هستند که خداوند دل هایشان را برای تقوا خالص نموده، و برای آنان آمرزش و پاداش عظیمی است!

396 پیامبر را مانند دیگران صدا نکنید

«لَّا تَجْعَلُوا دُعآءَ الرَّسُولِ بَیْنَکُمْ کَدُعآءِ بَعْضِکُم بَعْضاً قَدْ یَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِینَ یَتَسَلَّلُونَ مِنکُمْ لِوَاذاً فَلْیَحْذَرِ الَّذِینَ یُخالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِیبَهُمْ فِتْنَهٌ أَوْ یُصِیبَهُمْ عَذَابٌ أَلِیمٌ» نور/63

صدا کردن پیامبر را در میان خود، مانند صدا کردن یکدیگر قرار ندهی؛ خداوند کسانی از شما را که پشت سر دیگران پنهان می شوند، و یکی پس از دیگری فرار می کنند می داند! پس آنان که فرمان او را مخالفت می کنند، باید بترسند از این که فتنه ای دامنشان را بگیرد، یا عذابی دردناک به آن ها برسد!

397 پیامبر را از مقابل و آرام صدا کنید

«إِنَّ الَّذِینَ یُنادُونَکَ مِن وَرَآءِ الْحُجُرَ تِ أَکْثَرُهُمْ لَا یَعْقِلُونَ» حجرات/4

(ولی) کسانی که تو را از پشت حجره ها بلند صدا می زنند، بیشترشان نمی فهمند!

398 پیامبر را اذیت نکنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَکُونُوا کالَّذِینَ ءَاذَوْا مُوسَی فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قالُوا وَ کانَ عِندَ اللَّهِ وَجِیهاً» احزاب/69

ای کسانی که ایمان آورده اید! همانند کسانی نباشید که موسی را آزار دادند؛ و خداوند او را از آنچه در حق او می گفتند مبرا ساخت؛ و او نزد خداوند، آبرومند (و گرانقدر) بود!

399 آنان که پیامبر را اذیت می کنند ملعونند

«إِنَّ الَّذِینَ یُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِی الدُّنْیا وَ الْأَخِرَهِ وَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَاباً مُّهیناً» احزاب/57

آن ها کَه خدا و پیامبرش را آزار می دهند، خداوند آنان را از رحمت خود در دنیا و آخرت دور ساخته، و برای آن ها عذاب خوارکننده ای آماده کرده است.

ص:128

400 برای صحبت خصوصی با پیامبر صدقه بدهید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِذَا نَجَیْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیْ نَجْوَاکُمْ صَدَقَةً ذلِکَ خَیْرٌ لَّکُمْ وَ أَطْهَرُ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» مجادله/12

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که می خواهید با رسول خدا نجوا کنید (و سخنان درگوشی بگویید)، قبل از آن صدقه ای (در راه خدا) بدهید؛ این برای شما بهتر و پاکیزه تر است و اگر توانایی نداشته باشید، خداوند غفور و رحیم است!

401 پیامبر الگو همه شماست

«لَّقَدْ کانَ لَکُمْ فِی رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن کانَ یَرْجُوا اللَّهَ وَ الْیَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَکَرَ اللَّهَ کَثِیراً» احزاب/21

مسلّماً برای شما در زندگی رسول خدا سرمشق نیکویی بود، برای آن ها که امید به رحمت خدا و روز رستاخیز دارند و خدا را بسیار یاد می کنند.

402 بر پیامبر صلوات بفرستید

«إِنَّ اللَّهَ وَ مَلائِکَتَهُ یُصَلُّونَ عَلَی النَّبِیِ ّ یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَیْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِیماً» احزاب/56

خدا و فرشتگانش بر پیامبر درود می فرستد؛ ای کسانی که ایمان آورده اید، بر او درود فرستید و سلام گویید و کاملاً تسلیم (فرمان او) باشید.

403 بر پیامبر پیشی نگیرید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِیعٌ عَلِیمٌ» حجرات/1

ای کسانی که ایمان آورده اید! چیزی را بر خدا و رسولش مقدّم نشمرید (و پیشی مگیرید)، و تقوای الهی پیشه کنید که خداوند شنوا و داناست!

404 به پیامبر خیانت نکنید

«يا أَيُّهَا الّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَخُونُوا اللّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أمَنَتِكُمْ وَأنتُمْ تَعْلَمُونَ» انفال/27

ص:129

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خدا و پیامبر خیانت نکنید! و (نیز) در امانات خود خیانت روا مدارید، در حالی که میدانید (این کار، گناه بزرگی است)!

405 با پیامبر دشمنی نکنید

«أَلَمْ یَعْلَمُوا أَنَّهُ مَن یُحادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نارَ جَهَنَّمَ خَلِداً فِیها ذلِکَ الْخِزْیُ الْعَظِیمُ» توبه/63

آیا نمی دانند هر کس با خدا و رسولش دشمنی کند، برای او آتش دوزخ است؛ جاودانه در آن می ماند؟! این، همان رسوایی بزرگ است!

406 ای پیامبر مؤمنان را از خود طرد نکن(1)

«وَلَا تَطْرُدِ الَّذِینَ یَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَوهِ وَالْعَشِیِ ّ یُرِیدُونَ وَجْهَهُ ما عَلَیْکَ مِنْ حِسابِهِم مِن شَیْ ءٍ وَما مِنْ حِسابِکَ عَلَیْهِم مِن شَیْ ءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَکُونَ مِنَ الظَّلِمِینَ» انعام/52

و کسانی را که صبح و شام خدا را می خوانند، و جز ذات پاک او نظری ندارند، از خود دور مکن! نه چیزی از حساب آن ها بر توست، و نه چیزی از حساب تو بر آن ها! اگر آن ها را طرد کنی، از ستمگران خواهی بود!

407 ای پیامبر از مکر کافران ناراحت نباش

«وَ لَا تَحْزَنْ عَلَیْهِمْ وَ لَا تَکُن فِی ضَیْقٍ مِّمَّا یَمْکُرُونَ» نمل/70

از (تکذیب و انکار) آنان غمگین مباش، و سینه ات از توطئه آنان تنگ نشود!

408 عاقبت معصیت و نافرمانی از پیامبر، جهنم است

«وَمَن یَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَیَتَعَدَّ حُدُودَهُ یُدْخِلْهُ ناراً خَلِداً فِیها وَلَهُ عَذَابٌ مُّهِینٌ» نسا/14

و آن کس که نافرمانی خدا و پیامبرش را کند و از مرزهای او تجاوز نماید، او را در آتشی وارد می کند که جاودانه در آن خواهد ماند؛ و برای او مجازات خوارکننده ای است.

409 پیامبر را یاری کنید

«إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِینَ کَفَرُوا ثانِیَ اثْنَیْنِ إِذْ هُما فِی الْغارِ إِذْ یَقُولُ

ص:130

1- 75. آیه مشابه: هود/29.

لِصَحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنا فَأَنزَلَ اللَّهُ سَکِینَتَهُ عَلَیْهِ وَأَیَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْها وَجَعَلَ کَلِمَهَ الَّذِینَ کَفَرُوا السُّفْلَی وَکَلِمَهُ اللَّهِ هِیَ الْعُلْیا وَاللَّهُ عَزِیزٌ حَکِیمٌ» توبه/40

اگر او را یاری نکنید، خداوند او را یاری کرد؛ (و در مشکلترین ساعات، او را تنها نگذاشت؛) آن هنگام که کافران او را (از مکّه) بیرون کردند، در حالی که دوّمین نفر بود (و یک نفر بیشتر همراه نداشت)؛ در آن هنگام که آن دو در غار بودند، و او به همراه خود می گفت: «غم مخور، خدا با ماست!» در این موقع، خداوند سکینه (و آرامش) خود را بر او فرستاد؛ و با لشکرهایی که مشاهده نمی کردید، او را تقویت نمود؛ و گفتار (و هدف) کافران را پایین قرار داد، (و آن ها را با شکست مواجه ساخت؛) و سخن خدا (و آیین او)، بالا (و پیروز)است؛ و خداوند عزیز و حکیم است!

مخالفت با پیامبر

410 مسؤولیت عدم اطاعت از پیامبر به عهده شماست(1)

«قُلْ أَطِیعُوا اللَّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَیْهِ مَا حُمِّلَ وَ عَلَیْکُم مَّا حُمِّلْتُمْ وَ إِنْ تُطِیعُوهُ تهْتَدُوا وَ ما عَلَی الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَغُ الْمُبِینُ» نور/54

بگو: «خدا را اطاعت کنید، و از پیامبرش فرمان برید! و اگر سرپیچی نمایید، پیامبر مسؤول اعمال خویش است و شما مسؤول اعمال خود! امّا اگر از او اطاعت کنید، هدایت خواهید شد؛ و بر پیامبر چیزی جز رساندن آشکار نیست!»

411 با امر پیامبر مخالفت نکنید

«ما کانَ لِأَهْلِ الْمَدِینَهِ وَ مَنْ حَوْلَهُم مِّنَ الْأَعْرَابِ أَن یَتَخَلَّفُوا عَن رَّسُولِ اللَّهِ وَ لَا یَرْغَبُوا بِأَنفُسِهِمْ عَن نَّفْسِهِ ذلِکَ بِأَنَّهُمْ لَا یُصِیبُهُمْ ظَمَأٌ وَ لَا نَصَبٌ وَ لَا مَخْمَصَهٌ فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَ لَا یَطَونَ مَوْطِئاً یَغِیظُ الْکُفَّارَ وَ لَا یَنالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَّیْلاً إِلَّا کُتِبَ لَهُم بِهِ عَمَلٌ صَلِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا یُضِیعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِینَ» توبه/120

1- 76. چند آیه مشابه: آل عمران/32، تغابن/12.

سزاوار نیست که اهل مدینه، و بادیه نشینانی که اطراف آن ها هستند، از رسول خدا تخلّف جویند؛ و برای حفظ جان خویش، از جان او چشم بپوشند! این به خاطر آن است که هیچ تشنگی و خستگی، و گرسنگی در راه خدا به آن ها نمی رسد و هیچ گامی که موجب خشم کافران می شود برنمی دارند، و ضربه ای از دشمن نمی خورند، مگر این که به خاطر آن، عمل صالحی برای آن ها نوشته می شود؛ زیرا خداوند پاداش نیکوکاران را تباه نمی کند!

412 از مخالفت با پیامبر بترسید(1)

«لَّا تَجْعَلُوا دُعآءَ الرَّسُولِ بَیْنَکُمْ کَدُعآءِ بَعْضِکُم بَعْضاً قَدْ یَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِینَ یَتَسَلَّلُونَ مِنکُمْ لِوَاذاً فَلْیَحْذَرِ الَّذِینَ یُخالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِیبَهُمْ فِتْنَهٌ أَوْ یُصِیبَهُمْ عَذَابٌ أَلِیمٌ» نور/63

صدا کردن پیامبر را در میان خود، مانند صدا کردن یکدیگر قرار ندهی؛ خداوند کسانی از شما را که پشت سر دیگران پنهان می شوند، و یکی پس از دیگری فرار می کنند می داند! پس آنان که فرمان او را مخالفت می کنند، باید بترسند از این که فتنه ای دامنشان را بگیرد، یا عذابی دردناک به آن ها برسد!

413 عاقبت مخالفت با پیامبر جهنم است

«وَمَن یُشاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ ما تَبَیَّنَ لَهُ الْهُدَی وَیَتَّبِعْ غَیْرَ سَبِیلِ الْمُؤْمِنِینَ نُوَلِّهِ ما تَوَلَّی وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسآءَتْ مَصِیراً» نسا/115

کسی که بعد از آشکار شدن حق، با پیامبر مخالفت کند، و از راهی جز راه مؤمنان پیروی نماید، ما او را به همان راه که می رود می بریم؛ و به دوزخ داخل می کنیم؛ و جایگاه بدی دارد.

414 کفر به پیامبر گمراهی است

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْکِتابِ الَّذِی نَزَّلَ عَلَی رَسُولِهِ وَالْکِتابِ الَّذِی أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن یَکْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِکَتِهِ وَکُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْیَوْمِ الْأَخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَلاً بَعِیداً» نسا/136

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خدا و پیامبرش، و کتابی که بر او نازل کرده، و کتب (آسمانی) که پیش از این فرستاده است، ایمان (واقعی) بیاورید کسی که خدا و فرشتگان او و کتاب ها و پیامبرانش و روز واپسین را انکار کند، در گمراهی دور و درازی افتاده است.

ص:132

1- 77. چند آیه مشابه: مجادله/5 و20، انفال/13.

415 ای پیامبر امامت را ابلاغ کن(1)

«یا أَیُّها الرَّسُولُ بَلِّغْ مآ أُنزِلَ إِلَیْکَ مِن رَّبِّکَ وَإِنْ لَّمْ تَفْعَلْ فَما بَلَّغْتَ رِسالَتَهُ وَاللَّهُ یَعْصِمُکَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الْکَفِرِینَ» مائده/67

ای پیامبر! آنچه از طرف پروردگارت بر تو نازل شده است، کاملاً (به مردم) برسان! و اگر نکنی، رسالت او را انجام نداده ای! خداوند تو را از (خطرات احتمالی) مردم، نگاه می دارد؛ و خداوند، جمعیّت کافران (لجوج) را هدایت نمی کند.

416 ولی اللّه و امام کیست(2)

«إِنَّما وَلِیُّکُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِینَ ءَامَنُوا الَّذِینَ یُقِیمُونَ الصَّلَوةَ وَیُؤْتُونَ الزَّکَوةَ وَهُمْ رَکِعُونَ» مائده/55

سرپرست و ولیّ شما، تنها خداست و پیامبر او و آن ها که ایمان آورده اند؛ همان ها که نماز را برپا می دارند، و در حال رکوع، زکات می دهند.

417 از ولی امر و امام اطاعت کنید(3)

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا أَطِیعُوا اللَّهَ وَأَطِیعُوا الرَّسُولَ وَأُولِی الْأَمْرِ مِنکُمْ فَإِن تَنَزَعْتُمْ فِی شَیْ ءٍ

ص:133

1- 78. همه علمای شیعه و بسیاری از علمای اهل سنّت نقل کرده اند که این آیه در واقعه غدیر و درباره «علی» نازل شده است. اصول کافی ج 2 ص 398.
2- 79. از معروف ترین فضایل امیرالمؤمنین علی علیه السلام است که شیعه و سنی آن را نقل کرده اند.
3- 80. طبق حدیث جابر منظور از اولی الامر، دوازده امام هستند. اصول کافی ج 2 ص 390.

فَرُدُّوهُ إِلَی اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ کُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْیَوْمِ الْأَخِرِ ذلِکَ خَیْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِیلاً» نسا/59

ای کسانی که ایمان آورده اید! اطاعت کنید خدا را! و اطاعت کنید پیامبر خدا و اولو الأمر [=اوصیای پیامبر] را! و هرگاه در چیزی نزاع داشتید، آن را به خدا و پیامبر باز گردانید (و از آن ها داوری بطلبید) اگر به خدا و روز رستاخیز ایمان دارید! این (کار) برای شما بهتر، و عاقبت و پایانش نیکوتر است.

418 با معصومین و امامان همراه باشید(1)

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ کُونُوا مَعَ الصَّدِقِینَ» توبه/119

ای کسانی که ایمان آورده اید! از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید، و با صادقان باشید!

419 از اهل بیت سؤال کنید(2)

«وَ مآ أَرْسَلْنا قَبْلَکَ إِلَّا رِجالاً نُّوحِی إِلَیْهِمْ فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّکْرِ إِنْ کُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» انبیا/7

ما پیش از تو، جز مردانی که به آنان وحی می کردیم، نفرستادیم! (همه انسان بودند، و از جنس بشر!) اگر نمی دانید، از آگاهان بپرسید.

420 امامان طاهر و معصومند

«...إِنَّما یُرِیدُ اللَّهُ لِیُذْهِبَ عَنکُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَیْتِ وَ یُطَهِّرَکُمْ تَطْهِیراً» احزاب/33

... خداوند فقط می خواهد پلیدی و گناه را از شما اهل بیت دور کند و کاملاً شما را پاک سازد.

421 هر امّتی امامی دارد(3)

«... إِنَّما أَنتَ مُنذِرٌ وَلِکُلِّ قَوْمٍ هادٍ» رعد/7

... تو فقط بیم دهنده ای! و برای هر گروهی هدایت کننده ای است

1- 81. منظور از صادقین پیامبر و امامان علیهم السلام هستند. از کتب اهل سنّت صواعق المحرقه، باب 11، ص 90؛ و اخبار صحیح و متواتر از شیعه در این زمینه وجود دارد. اصول کافی، ج 2، ص 146.
2- 82. پیامبرصلی الله علیه وآله فرمودند: من و امامان، اهل ذکر هستیم. اصول کافی، ج 2، ص 152.
3- 83. خود پیامبر فرموده اند: من منذر و علی هادی است. بحار الانوار، ج 36، ص 315.

اهل کتاب

فصل چهارم: اهل کتاب

قسمت اول

422 ای اهل کتاب به توحید روی آورید

«قُلْ يَأَهْلَ الْكِتابِ تَعالَوْا إِلَى كَلِمَهٍ سَوَآءٍ بَيْنَنا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْأً وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنا بَعْضاً أَرْباباً مِن دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُواشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ آل عمران/64

بگو: «ای اهل کتاب! بیایید به سوی سخنی که میان ما و شما یکسان است؛ که جز خداوند یگانه را نپرستیم و چیزی را همتای او قرار ندهیم؛ و بعضی از ما، بعضی دیگر را -غیر از خدای یگانه- به خدایی نپذیرد.» هرگاه (از این دعوت،) سرباز زنند، بگویید: «گواه باشید که ما مسلمانیم!»

423 ای اهل کتاب به پیامبر وقرآن ایمان بیاورید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ ءَامِنُوا بِما نَزَّلْنا مُصَدِّقاً لِّما مَعَكُم مِن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهاً فَنَرُدَّها عَلَى أَدْبارِهآ أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَما لَعَنَّآ أَصْحاب السَّبْتِ وَكانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولاً» نسا/47

ای کسانی که کتاب (خدا) به شما داده شده! به آنچه (بر پیامبر خود) نازل کردیم -و هماهنگ با نشانه هایی است که با شماست- ایمان بیاورید، پیش از آن که صورت هایی را محو کنیم، سپس به پشت سر باز گردانیم، یا آن ها را از رحمت خود دور سازیم، همان گونه که «اصحاب سبت» [= گروهی از تبهکاران بنی اسرائیل را دور ساختیم؛ و فرمان خدا، در هر حال انجام شدنی است!

424 ای اهل کتاب به قرآن ایمان بیاورید

«وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ قالُوا نُؤْمِنُ بِمآ أُنزِلَ عَلَيْنا وَ يَكْفُرُونَ بِما وَ رَآءَهُ وَ هُوَ

ص:135

الْحَقُّ مُصَدِّقاً لِّما مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيآءَ اللَّهِ مِن قَبْلُ إِنْ كُنتُم مُّؤْمِنِينَ» بقره/91

و هنگامی که به آن ها گفته شود: «به آنچه خداوند نازل فرموده، ایمان بیاورید!» می گویند: «ما به چیزی ایمان می آوریم که بر خود ما نازل شده است.» و به غیر آن، کافر می شوند؛ در حالی که حق است؛ و آیاتی را که بر آن ها نازل شده، تصدیق می کند. بگو: «اگر (راست می گویید، و به آیاتی که بر خودتان نازل شده) ایمان دارید، پس چرا پیامبران خدا را پیش از این، به قتل می رساندید؟!»

425 همه این گونه بگویید

«قُولُوا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مآ أُنزِلَ إِلَيْنا وَ مآ أُنزِلَ إِلى إِبْرَ هِيمَ وَ إِسْمَعِيلَ وَ إِسْحَقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْباطِ وَ مآ أُوتِىَ مُوسَى وَ عِيسَى وَمآ أُوتِىَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ» بقره/136

بگویید: «ما به خدا ایمان آورده ایم؛ و به آنچه بر ما نازل شده؛ و آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و پیامبران از فرزندان او نازل گردید، و (همچنین) آنچه به موسی و عیسی و پیامبران (دیگر) از طرف پروردگار داده شده است، و در میان هیچ یک از آن ها جدایی قائل نمی شویم، و در برابر فرمان خدا تسلیم هستیم؛ (و تعصبات نژادی و اغراض شخصی، سبب نمی شود که بعضی را بپذیریم و بعضی را رها کنیم.)»

426 اگر اهل کتاب مؤمن و متقی شوند

«وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتابِ ءَامَنُوا وَاتَّقَوا لَكَفَّرْنا عَنْهُمْ سَيِّاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَهُمْ جَنَّتِ النَّعِيمِ» مائده/65

و اگر اهل کتاب ایمان بیاورند و تقوا پیشه کنند، گناهان آن ها را می بخشیم؛ و آن ها را در باغ های پر نعمت بهشت، وارد می سازیم.

427 هرکس به خدا و معاد و عمل صالح ایمان بیاورد

«إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هادُوا وَ النَّصَرَى وَ الصَّبِينَ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَلِحاً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ» بقره/62

کسانی که (به پیامبر اسلام) ایمان آورده اند، و کسانی که به آئین یهود گرویدند و نصاری و صابئان [= پیروان یحیی] هر گاه به خدا و روز رستاخیز ایمان آورند، و عمل صالح انجام دهند، پاداششان نزد پروردگارشان مسلم است؛ و هیچ گونه ترس و اندوهی برای آن ها نیست. (هر کدام از پیروان ادیان الهی، که در عصر و زمان خود، بر طبق وظایف و فرمان دین عمل کرده اند، مأجور و رستگارند.)

428 ای اهل کتاب حجّت بر شما تمام است

«يَأَهْلَ الْكِتابِ قَدْ جآءَكُمْ رَسُولُنا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَن تَقُولُوا ما جآءَنا مِنْ بَشِيرٍ وَ لَا نَذِيرٍ فَقَدْ جآءَكُم بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِ ّ شَىْ ءٍ قَدِيرٌ» مائده/19

ای اهل کتاب! رسول ما، پس از فاصله و فترتی میان پیامبران، به سوی شما آمد؛ در حالی که حقایق را برای شما بیان می کند؛ تا مبادا (روز قیامت) بگویید: «نه بشارت دهنده ای به سراغ ما آمد، و نه بیم دهنده ای»! (هم اکنون، پیامبر) بشارت دهنده و بیم دهنده، به سوی شما آمد! و خداوند بر همه چیز تواناست.

429 ای دانشمندان اهل کتاب چرا امر به معروف و نهی از منکر نمی کنید

«لَوْلَا يَنْهَيهُمُ الرَّبَّنِيُّونَ وَالْأَحْبارُ عَن قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ ما كانُوا يَصْنَعُونَ»

مائده/63

چرا دانشمندان نصاری و علمای یهود، آن ها را از سخنان گناه آمیز و خوردن مال حرام، نهی نمی کنند؟! چه زشت است عملی که انجام می دادند!

430 ای اهل کتاب چرا پیمان خدا را کتمان می کنید

«وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَناً قَلِيلاً فَبِئْسَ ما يَشْتَرُونَ» آل عمران/187

و (به خاطر بیاورید) هنگامی را که خدا، از کسانی که کتاب (آسمانی) به آن ها داده شده، پیمان گرفت که حتماً آن را برای مردم آشکار سازید و کتمان نکنید! ولی آن ها، آن را پشت سر افکندند؛ و به بهای کمی فروختند؛ و چه بد متاعی می خرند؟!

ص:137

431 ای اهل کتاب حقّ را کتمان نکنید

«یَأَهْلَ الْکِتابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَطِلِ وَتَکْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ» آل عمران/71

ای اهل کتاب! چرا حق را با باطل (می آمیزید و) مشتبه می کنید (تا دیگران نفهمند و گمراه شوند)، و حقیقت را پوشیده می دارید در حالی که می دانید؟!

432 لعنت خدا بر کتمان کنندگان اهل کتاب

«إِنَّ الَّذِینَ یَکْتُمُونَ مآ أَنزَلْنا مِنَ الْبَیِّنَتِ وَ الْهُدَی مِنْ بَعْدِ ما بَیَّنَّهُ لِلنَّاسِ فِی الْکِتابِ أُولئِکَ یَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَ یَلْعَنُهُمُ اللَّعِنُونَ» بقره/159

کسانی که دلایل روشن، و وسیله هدایتی را که نازل کرده ایم، بعد از آن که در کتاب برای مردم بیان نمودیم، کتمان کنند، خدا آن ها را لعنت می کند؛ و همه لعن کنندگان نیز، آن ها را لعن می کنند.

433 ای اهل کتاب به آیات خدا کافر نشوید

الف: «قُلْ یَأَهْلَ الْکِتابِ لِمَ تَکْفُرُونَ بِایَتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِیدٌ عَلَی ما تَعْمَلُونَ» آل عمران/98

بگو: «ای اهل کتاب! چرا به آیات خدا کفر می ورزید؟! و خدا گواه است بر اعمالی که انجام می دهید!»

ب: «یَأَهْلَ الْکِتابِ لِمَ تَکْفُرُونَ بِایَتِ اللَّهِ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ» آل عمران/70

ای اهل کتاب! چرا به آیات خدا کافر می شوید، در حالی که (به درستی آن) گواهی می دهید؟!

434 ای اهل کتاب چرا در مورد ابراهیم نزاع می کنید

«یَأَهْلَ الْکِتابِ لِمَ تُحآجُّونَ فِی إِبْرَ هِیمَ وَمآ أُنزِلَتِ التَّوْرَاهُ وَالْإِنجِیلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ» آل عمران/65

ای اهل کتاب! چرا درباره ابراهیم، گفتگو و نزاع می کنید (و هر کدام، او را پیرو آیین خودتان معرفی می نمایید)؟! در حالی که تورات و انجیل، بعد از او نازل شده است! آیا اندیشه نمی کنید؟!

435 ای مؤمنان مواظب باشید اهل کتاب شما را مرتد نکنند

«وَدَّ کَثِیرٌ مِنْ أَهْلِ الْکِتابِ لَوْ یَرُدُّونَکُم مِنْ بَعْدِ إِیمَنِکُمْ کُفَّاراً حَسَداً مِنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِنْ بَعْدِ ما تَبَیَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَ اصْفَحُوا حَتَّی یَأْتِیَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ» بقره/109

ص:138

بسیاری از اهل کتاب، از روی حسد -که در وجود آن ها ریشه دوانده- آرزو می کردند شما را بعد از اسلام و ایمان، به حال کفر باز گردانند؛ با این که حق برای آن ها کاملاً

روشن شده است. شما آن ها را عفو کنید و گذشت نمایید؛ تا خداوند فرمان خودش (فرمان جهاد) را بفرستد؛ خداوند بر هر چیزی تواناست.

436 ای مؤمنان با اهل کتاب دوستی نکنید که از آنان می شوید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَرَى أَوْلِيَآءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّلِمِينَ» مائده/51

ای کسانی که ایمان آورده اید! یهود و نصاری را ولّی (و دوست و تکیه گاه خود،) انتخاب نکنید! آن ها اولیای یکدیگرند؛ و کسانی که از شما با آنان دوستی کنند، از آن ها هستند؛ خداوند، جمعیّت ستمکار را هدایت نمی کند

437 ای اهل کتاب به تورات و انجیل واقعی عمل کنید

«قُلْ يَأَهْلَ الْكِتابِ لَسْتُمْ عَلَى شَىْ ءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ وَمآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِن رَّبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيراً مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَناً وَكُفْراً فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَفِرِينَ» مائده/68

قسمت دوم

ای اهل کتاب! شما هیچ آیین صحیحی ندارید، مگر این که تورات و انجیل و آنچه را از طرف پروردگارتان بر شما نازل شده است، برپا دارید. ولی آنچه بر تو از سوی پروردگارت نازل شده، (نه تنها مایه بیداری آن ها نمی گردد، بلکه) بر طغیان و کفر بسیاری از آن ها می افزاید. بنابر این، از این قوم کافر، (و مخالفت آن ها،) غمگین مباش!

438 ای اهل کتاب غلو نکنید

الف: «يَأَهْلَ الْكِتابِ لَا تَغْلُوا فِى دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّما الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَيهآ إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ فَامِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَثَةٌ انتَهُوا خَيْراً لَّكُمْ إِنَّما اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَنَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ ما فِى السَّمَاواتِ وَما فِى الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلاً» نسا/171

ای اهل کتاب! در دین خود، غلوّ (و زیاده روی) نکنید! و در باره خدا، غیر از حق نگویید! مسیح عیسی بن مریم فقط فرستاده خدا، و کلمه (و مخلوق) اوست، که او را به مریم القا نمود؛ و روحی (شایسته) از طرف او بود. بنابر این، به خدا و پیامبران او، ایمان بیاورید! و نگویید: («خداوند) سه گانه است!» (از این سخن) خودداری کنید که برای شما بهتر است! خدا، تنها معبود یگانه است؛ او منزه است که فرزندی داشته باشد؛ (بلکه) از آن اوست آنچه در آسمان ها و در زمین است؛ و برای تدبیر و سرپرستی آن ها، خداوند کافی است.

ب: «قُلْ يَأَهْلَ الْكِتابِ لَا تَغْلُوا فِى دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقّ ِ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِن قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيراً وَضَلُّوا عَن سَوَآءِ السَّبِيلِ» مائده/77

بگو: «ای اهل کتاب! در دین خود، غلوّ (و زیاده روی) نکنید! و غیر از حق نگویید! و از هوس های جمعیّتی که پیشتر گمراه شدند و دیگران را گمراه کردند و از راه راست منحرف گشتند، پیروی ننمایید!»

439 ای اهل کتاب خرده و بهانه نگیرید

«قُلْ يَأَهْلَ الْكِتابِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَمآ أُنزِلَ إِلَيْنا وَمآ أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَسِقُونَ» مائده /59

بگو: «ای اهل کتاب! آیا به ما خرده می گیرید؟ (مگر ما چه کرده ایم) جز این که به خداوند یگانه، و به آنچه بر ما نازل شده، و به آنچه پیش از این نازل گردیده، ایمان آورده ایم. و این، به خاطر آن است که بیشتر شما، از راه حق، خارج شده اید.»

440 با اهل کتاب به نیکویی مناظره کنید

الف: «وَ لَا تُجَدِلُوا أَهْلَ الْكِتابِ إِلَّا بِالَّتِى هِىَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَ قُولُواءَامَنَّا بِالَّذِى أُنزِلَ إِلَيْنا وَ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَ إِلَهُنا وَ إِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ» عنکبوت/46

با اهل کتاب جز به روشی که از همه نیکوتر است مجادله نکنید، مگر کسانی از آنان که ستم کردند؛ و (به آن ها) بگویید: «ما به تمام آنچه از سوی خدا بر ما و شما نازل شده ایمان آورده ایم، و معبود ما و شما یکی است، و ما در برابر او تسلیم هستیم!»

ب: «ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّکَ بِالْحِکْمَهِ وَالْمَوْعِظَهِ الْحَسَنَهِ وَ جَدِلْهُم بِالَّتِى هِىَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّکَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ» نحل/125

با حکمت و اندرز نیکو، به راه پروردگارت دعوت نما! و با آن ها به روشی که نیکوتر است، استدلال و مناظره کن! پروردگارت، از هر کسی بهتر می داند چه کسی از راه او گمراه شده است؛ و او به هدایت یافتگان داناتر است.

441 از هوی و هوس اهل کتاب پیروی نکنید

«...وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَ قُلْ ءَامَنتُ بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ مِن کِتابٍ وَ أُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَکُمُ اللَّهُ رَبُّنا وَ رَبُّکُمْ لَنآ أَعْمَلُنا وَ لَکُمْ أَعْمَلُکُمْ لَا حُجَّهَ بَيْنَنا وَ بَيْنَکُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنا وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ» شورا/15

... و از هوی و هوس های آنان پیروی مکن، و بگو: «به هر کتابی که خدا نازل کرده ایمان آورده ام و مأمورم در میان شما عدالت کنم؛ خداوند پروردگار ما و شماست؛ نتیجه اعمال ما از آن ما است و نتیجه اعمال شما از آن شما، خصومت شخصی در میان ما نیست؛ و خداوند ما و شما را در یکجا جمع می کند، و بازگشت (همه) به سوی اوست!»

442 ای پیامبر بر کافران اهل کتاب تأسف نخور

«قُلْ يَأَهْلَ الْکِتابِ لَسْتُمْ عَلَى شَىْءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التَّوْرَاهَ وَالْإِنجِيلَ وَمآ أُنزِلَ إِلَيْکُم مِن رَّبِّکُمْ وَلَيَزِيدَنَّ کَثِيراً مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْکَ مِن رَّبِّکَ طُغْيَناً وَکُفْراً فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْکَفِرِينَ» مائده/68

ای اهل کتاب! شما هیچ آیین صحیحی ندارید، مگر این که تورات و انجیل و آنچه را از طرف پروردگارتان بر شما نازل شده است، برپا دارید. ولی آنچه بر تو از سوی پروردگارت نازل شده، (نه تنها مایه بیداری آن ها نمی گردد، بلکه) بر طغیان و کفر بسیاری از آن ها می افزاید. بنابر این، از این قوم کافر، (و مخالفت آن ها) غمگین مباش!

443 آنچه بر اهل کتاب حرام کردیم

«وَعَلَى الّذِينَ هادُوا حَرَّمْنا كُلّ ذِى ظَفُرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمآ إِلَّا ما

ص:141

حَمَلَتْ ظُهُورُهُمآ أَوِ الْحَوَايآ أَوْ ما اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذلِکَ جَزَيْنَهُم بِبَغْيِهِمْ وَإِنَّا لَصَدِقُونَ» انعام/146

و بر یهودیان، هر حیوان ناخن دار [= حیواناتی که سم یکپارچه دارند] را حرام کردیم؛ و از گاو و گوسفند، پیه و چربیشان را بر آنان تحریم نمودیم؛ مگر چربی هایی که بر پشت آن ها قرار دارد، و یا در دو طرف پهلوها، و یا آن ها که با استخوان آمیخته است؛ این را به خاطر ستمی که می کردند به آن ها کیفر دادیم؛ و ما راست می گوییم.

444 بر اهل کتاب به حکم الهی داوری کن

«وَأَنِ احْکُم بَيْنَهُم بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوکَ عَنْ بَعْضِ مآ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْکَ فَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ كَثِيراً مِّنَ النَّاسِ لَفَسِقُونَ» مائده/49

و در میان آن ها [= اهل کتاب ، طبق آنچه خداوند نازل کرده، داوری کن! و از هوس های آنان پیروی مکن! و از آن ها برحذر باش، مبادا تو را از بعض احکامی که خدا بر تو نازل کرده، منحرف سازند! و اگر آن ها (از حکم و داوری تو)، روی گردانند، بدان که خداوند می خواهد آنان را به خاطر پاره ای از گناهانشان مجازات کند؛ و بسیاری از مردم فاسقند.

445 به حکم الهی داوری کنید

«إِنَّآ أَنزَلْنا التَّوْرَاةَ فِيها هُدىً وَنُورٌ يَحْكُمُ بِها النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هادُوا وَالرَّبَّنِيُّونَ وَالْأَحْبارُ بِما اسْتُحْفِظُوا مِن كِتَبِ اللَّهِ وَكانُوا عَلَيْهِ شُهَدَآءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا بِايَتِى ثَمَناً قَلِيلاً وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولئِکَ هُمُ الْكَفِرُونَ * وَكَتَبْنا عَلَيْهِمْ فِيهآ أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنفَ بِالْأَنفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصاصٌ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولئِکَ هُمُ الظَّلِمُونَ * وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ الْإِنجِيلِ بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولئِکَ هُمُ الْفَسِقُونَ» مائده/44 تا 47

ما تورات را نازل کردیم در حالی که در آن، هدایت و نور بود؛ و پیامبران، که در برابر فرمان

خدا تسلیم بودند، با آن برای یهود حکم می کردند؛ و (همچنین) علما و دانشمندان به این کتاب که به آن ها سپرده شده و بر آن گواه بودند، داوری می نمودند. بنابر این، (به خاطر داوری بر طبق آیات الهی،) از مردم نهراسید! و از من بترسید! و آیات مرا به بهای ناچیزی نفروشید! و آن ها که به احکامی که خدا نازل کرده حکم نمی کنند، کافرند. و بر آن ها [=بنی اسرائیل در آن [=تورات ، مقرر داشتیم که جان در مقابل جان، و چشم در مقابل چشم، و بینی در برابر بینی، و گوش در مقابل گوش، و دندان در برابر دندان می باشد؛ و هر زخمی، قصاص دارد؛ و اگر کسی آن را ببخشد (و از قصاص، صرف نظر کند)، کفاره (گناهان) او محسوب می شود؛ و هر کس به احکامی که خدا نازل کرده حکم نکند، ستمگر است. و بدنبال آن ها [=پیامبران پیشین ، عیسی بن مریم را فرستادیم در حالی که کتاب تورات را که پیش از او فرستاده شده بود تصدیق داشت؛ و انجیل را به او دادیم که در آن، هدایت و نور بود؛ و (این کتاب آسمانی نیز) تورات را، که قبل از آن بود، تصدیق می کرد؛ و هدایت و موعظه ای برای پرهیزگاران بود.اهل انجیل [=پیروان مسیح] نیز باید به آنچه خداوند در آن نازل کرده حکم کنند! و کسانی که بر طبق آنچه خدا نازل کرده حکم نمی کنند، فاسقند.

446 ارتباط مسلمانان با اهل کتاب

«الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ حِلٌّ لَّكُمْ وَطَعامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ وَالْمُحْصَنَتُ مِنَ الْمُؤْمِنَتِ وَالْمُحْصَنَتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَفِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِى أَخْدَانٍ وَمَن يَكْفُرْ بِالْإِيمَنِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِى الْأَخِرَهِ مِنَ الْخَسِرِينَ» مائده/5

امروز چیزهای پاکیزه برای شما حلال شده؛ و (همچنین) طعام اهل کتاب، برای شما حلال است؛ و طعام شما برای آن ها حلال؛ و (نیز) پاکدامنان از مسلمانان، و پاکدامنان از اهل کتاب، حلالند؛ هنگامی که مهر آن ها را بپردازید و پاکدامن باشید؛ نه زناکار، و نه دوست پنهانی و نامشروع گیرید. و کسی که انکار کند آنچه را باید به آن ایمان بیاورد، اعمال او تباه می گردد؛ و در سرای دیگر، از زیانکاران خواهد بود.

ص:143

قرآن، معجزه جاویدان

فصل پنجم: قرآن، معجزه جاویدان

توضیح

447 ماه رمضان ماه نزول قرآن است

«شَهْرُ رَمَضانَ الَّذِی أُنزِلَ فِیهِ الْقُرْءَانُ هُدًی لِّلنَّاسِ وَ بَیِّنتٍ مِّنَ الْهُدَی وَالْفُرْقانِ فَمَن شَهِدَ مِنکُمُ الشَّهْرَ فَلْیَصُمْهُ وَمَن کانَ مَرِیضاً أَوْ عَلَی سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَیَّامٍ أُخَرَ یُرِیدُ اللَّهُ بِکُمُ الْیُسْرَ وَلَا یُرِیدُ بِکُمُ الْعُسْرَ وَلِتُکْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُکَبِّرُوا اللَّهَ عَلَی ما هَدَیکُمْ وَلَعَلَّکُمْ تَشْکُرُونَ» بقره/185

(روزه، در چند روز معدودِ) ماهِ رمضان است؛ ماهی که قرآن، برای راهنمایی مردم، و نشانه های هدایت، و فرق میان حق و باطل، در آن نازل شده است. پس آن کس از شما که در ماه رمضان در حضر باشد، روزه بدارد! و آن کس که بیمار یا در سفر است، روزهای دیگری را به جای آن، روزه بگیرد! خداوند، راحتی شما را می خواهد، نه زحمت شما را! هدف این است که این روزها را تکمیل کنید؛ و خدا را بر این که شما را هدایت کرده، بزرگ بشمرید؛ باشد که شکرگزاری کنید!

448 شب نزول قرآن لیله القدر است

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ *إِنَّا أَنزَلْناهُ فِی لَیْلَهِ الْقَدْرِ* وَ ما أَدْرَیکَ ما لَیْلَهُ الْقَدْرِ * لَیْلَهُ الْقَدْرِ خَیْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ * تَنَزَّلُ الْمَلَائِکَهُ وَ الرُّوحُ فِیها بِإِذْنِ رَبِّهِم مِن کُلِّ أَمْرٍ * سَلامٌ هِیَ حَتَّی مَطْلَعِ الْفَجْرِ» سوره قدر

به نام خداوند بخشنده بخشایشگر، ما آن [= قرآن را در شب قدر نازل کردیم! و تو چه می دانی شب قدر چیست؟! شب قدر بهتر از هزار ماه است! فرشتگان و «روح» در آن شب به

اذن پروردگارشان برای (تقدیر) هر کاری نازل می شوند.شبی است سرشار از سلامت (و برکت و رحمت) تا طلوع سپیده!

449 به قرآن ایمان بیاورید

«فَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ النُّورِ الَّذِی أَنزَلْنا وَ اللَّهُ بِما تَعْمَلُونَ خَبِیرٌ» تغابن/8

حال که چنین است، به خدا و رسول او و نوری که نازل کرده ایم ایمان بیاورید؛ و بدانید خدا به آنچه انجام می دهید آگاه است!

450 به قرآن و همه کتب آسمانی ایمان بیاورید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْکِتابِ الَّذِی نَزَّلَ عَلَی رَسُولِهِ وَالْکِتابِ الَّذِی أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن یَکْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِکَتِهِ وَکُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْیَوْمِ الْأَخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَلاً بَعِیداً» نسا/136

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خدا و پیامبرش، و کتابی که بر او نازل کرده، و کتب (آسمانی) که پیش از این فرستاده است، ایمان (واقعی) بیاورید کسی که خدا و فرشتگان او و کتاب ها و پیامبرانش و روز واپسین را انکار کند، در گمراهی دور و درازی افتاده است.

451 ما از قرآن حفاظت می کنیم

«إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنا الذِّکْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَفِظُونَ» حجر/9

ما قرآن را نازل کردیم؛ و ما بطور قطع نگهدار آنیم!

452 از قرآن پیروی کنید

الف: «وَ اتَّبِعُوا أَحْسَنَ مآ أُنزِلَ إِلَیْکُم مِن رَّبِّکُم مِن قَبْلِ أَن یَأْتِیَکُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَ أَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ» زمر/55

و از بهترین دستورهایی که از سوی پروردگارتان بر شما نازل شده پیروی کنید پیش از آن که عذاب (الهی) ناگهان به سراغ شما آید در حالی که از آن خبر ندارید!

ب: «اتَّبِعُوا مآ أنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أوْلِيآءَ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ» اعراف/3

از چیزی که از طرف پروردگارتان بر شما نازل شده، پیروی کنید! و از اولیا و معبودهای دیگر جز او، پیروی نکنید! اما کمتر متذکّر می شوید!

ص:145

ج: «وَهَذَا کِتابٌ أَنزَلْنَهُ مُبارَکٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّکُمْ تُرْحَمُونَ» انعام/155

و این کتابی است پر برکت، که ما (بر تو) نازل کردیم؛ از آن پیروی کنید،و پرهیزگاری پیشه نمائید، باشد که مورد رحمت (خدا) قرار گیرید!

453 قرآن را ابلاغ و تلاوت کن

«اتْلُ ماۤ أُوحِیَ إِلَیْکَ مِنَ الْکِتابِ وَ أَقِمِ الصَّلَوهَ إِنَّ الصَّلَوهَ تَنْهَی عَنِ الْفَحْشاۤءِ وَ الْمُنکَرِ وَ لَذِکْرُ اللَّهِ أَکْبَرُ وَ اللَّهُ یَعْلَمُ ما تَصْنَعُونَ» عنکبوت/45

آنچه را از کتاب (آسمانی) به تو وحی شده تلاوت کن، و نماز را برپا دار، که نماز (انسان را) از زشتی ها و گناه بازمی دارد، و یاد خدا بزرگتر است؛ و خداوند می داند شما چه کارهایی انجام می دهید!

454 قرآن شفا و رحمت است

«وَ نُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْءَانِ ما هُوَ شِفاۤءٌ وَ رَحْمَهٌ لِّلْمُؤْمِنِینَ وَ لَا یَزِیدُ الظَّلِمِینَ إِلَّا خَساراً» اسرا/82

و از قرآن، آنچه شفا و رحمت است برای مؤمنان، نازل می کنیم؛ و ستمگران را جز خسران (و زیان) نمی افزاید.

455 در قرآن شک نکنید

«فَإِن کُنتَ فِی شَکٍّ مِّمَّاۤ أَنزَلْناۤ إِلَیْکَ فَسْئَلِ الَّذِینَ یَقْرَءُونَ الْکِتابَ مِن قَبْلِکَ لَقَدْ جاۤءَکَ الْحَقُّ مِن رَّبِّکَ فَلَا تَکُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِینَ» یونس/94

و اگر در آنچه بر تو نازل کرده ایم تردیدی داری، از کسانی که پیش از تو کتاب آسمانی را می خواندند بپرس، به یقین، «حق» از طرف پروردگارت به تو رسیده است؛ بنابر این، هرگز از تردیدکنندگان مباش!

456 قرآن برای منکران و بی دینان نفعی ندارد

«وَ إِذَا قَرَأْتَ الْقُرْءَانَ جَعَلْنا بَیْنَکَ وَ بَیْنَ الَّذِینَ لَا یُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَهِ حِجاباً مَّسْتُوراً * وَجَعَلْنا عَلَی قُلُوبِهِمْ أَکِنَّهً أَن یَفْقَهُوهُ وَ فِی ءَاذَانِهِمْ وَقْراً وَ إِذَا ذَکَرْتَ رَبَّکَ فِی الْقُرْءَانِ وَحْدَهُ وَ لَّوْا عَلَی أَدْبَرِهِمْ نُفُوراً » اسرا/45 و 46

و هنگامی که قرآن می خوانی، میان تو و آن ها که به آخرت ایمان نمی آورند، حجاب ناپیدایی قرارمی دهیم و بر دل هایشان پوشش هایی، تا آن را نفهمند؛ و در گوش هایشان سنگینی؛ و هنگامی که پروردگارت را در قرآن به یگانگی یاد می کنی، آن ها پشت می کنند و از تو روی بر می گردانند.

457 نزول قرآن تعجب ندارد

«أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ * وَتَضْحَكُونَ وَ لَا تَبْكُونَ» نجم/59 و 60

آیا از این سخن تعجّب می کنید، و می خندید و نمی گریید،

458 هر که به قرآن و کتب آسمانی کافر شود گمراه است

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتابِ الَّذِى نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتابِ الَّذِى أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَلاً بَعِيداً» نسا/136

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خدا و پیامبرش، و کتابی که بر او نازل کرده، و کتب (آسمانی) که پیش از این فرستاده است، ایمان (واقعی) بیاورید کسی که خدا و فرشتگان او و کتاب ها و پیامبرانش و روز واپسین را انکار کند، در گمراهی دور و درازی افتاده است.

قرآن وسیله انذار

459 با قرآن مردم را انذار کن

«وَأَنذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخافُونَ أَن يُحْشَرُوا إِلَى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُم مِن دُونِهِ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ» انعام/51

و به وسیله آن (قرآن)، کسانی را که از روز حشر و رستاخیز می ترسند، بیم ده! (روزی که در آن،) یاور و سرپرست و شفاعت کننده ای جز او [= خدا] ندارند؛ شاید پرهیزگاری پیشه کنند!

ص:147

460 قرآن پیام برای جهانیان است

«هَذَا بَلَغٌ لِّلنَّاسِ وَ لِيُنذَرُوا بِهِ وَ لِيَعْلَمُوا أَنَّما هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَ لِيَذَّكَّرَ أُولُواالْأَلْبَبِ» ابراهیم/52

این (قرآن،) پیام (و ابلاغی) برای (عموم) مردم است؛ تا همه به وسیله آن انذار شوند، و بدانند او خدا یکتاست؛ و تا صاحبان مغز (و اندیشه) پند گیرند!

461 قرآن انذار برای جهانیان است

«تَبارَکَ الَّذِی نَزَّلَ الْفُرْقانَ عَلَی عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَلَمِينَ نَذِيراً» فرقان/1

زوال ناپذیر و پر برکت است کسی که قرآن را بر بنده اش نازل کرد تا بیم دهنده جهانیان باشد.

462 قرآن وسیله انذار است

الف: «وَهَذَا كِتابٌ أَنزَلْنَهُ مُبارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِی بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَها وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَهِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَی صَلَاتِهِمْ يُحافِظُونَ» انعام/92

و این کتابی است که ما آن را نازل کردیم؛ کتابی است پربرکت، که آنچه را پیش از آن آمده، تصدیق می کند؛ (آن را فرستادیم تا مردم را به پاداش های الهی، بشارت دهی،) و تا (اهل) امّ القری [= مکّه و کسانی را که گرد آن هستند، بترسانی! (یقین بدان) آن ها که به آخرت ایمان دارند، و به آن ایمان می آورند؛ و بر نمازهای خویش، مراقبت می کنند!

ب: «قُلْ أَیُّ شَیْ ءٍ أَكْبَرُ شَهَدَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِی وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِیَ إِلَیَّ هَذَا الْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَى قُل لَّآ أَشْهَدُ قُلْ إِنَّما هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِی بَرِی ءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ» انعام/19

بگو: «بالاترین گواهی، گواهی کیست؟» (و خودت پاسخ بده و) بگو: «خداوند، گواه میان من و شماست؛ و (بهترین دلیل آن این است که) این قرآن بر من وحی شده، تا شما و تمام کسانی را که این قرآن به آن ها می رسد، بیم دهم (و از مخالفت فرمان خدا بترسانم). آیا براستی شما گواهی

می دهید که معبودان دیگری با خداست؟!» بگو: «من هرگز چنین گواهی نمی دهم». بگو: «اوست تنها معبود یگانه؛ و من از آنچه برای او شریک قرارمی دهید، بیزارم!»

ص:148

463 قرآن هم وسیله انذار است و هم تبشیر

«فَإِنَّمَا يَسَّرْنَهُ بِلِسَانِکَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَ تُنذِرَ بِهِ قَوْماً لُّدّاً» مریم/97

و ما فقط آن [=قرآن را بر زبان تو آسان ساختیم تا پرهیزگاران را به وسیله آن بشارت دهی، و دشمنان سرسخت را با آنان انذار کنی.

464 قرآن برای پند و تذکّر است(1)

الف: «فَإِنَّمَا يَسَّرْنَهُ بِلِسَانِکَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ» دخان/58

ما آن [=قرآن] را بر زبان تو آسان ساختیم، شاید آنان متذکّر شوند!

ب: «وَ لَقَدْ يَسَّرْنا الْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ» قمر/17

ما قرآن را برای تذکّر آسان ساختیم؛ آیا کسی هست که متذکّر شود؟!

ج: «كِتابٌ أُنزِلَ إِلَيْکَ فَلَا يَكُن فِى صَدْرِکَ حَرَجٌ مِّنْهُ لِتُنذِرَ بِهِ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ» اعراف/2

این کتابی است که بر تو نازل شده؛ و نباید از ناحیه آن، ناراحتی در سینه داشته باشی! تا به وسیله آن، (مردم را از عواقب سوء عقاید و اعمال نادرستشان) بیم دهی؛ و تذکّری است برای مؤمنان.

تحدی به قرآن

465 اگر می توانید بهتر از قرآن بیاورید

«قُلْ فَأْتُوا بِكِتَبٍ مِنْ عِندِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَى مِنْهُماَ أَتَّبِعْهُ إِنْ كُنتُمْ صَدِقِينَ» قصص/49

بگو: «اگر راست می گویید (که تورات و قرآن از سوی خدا نیست)، کتابی هدایت بخش تر از این دو از نزد خدا بیاورید، تا من از آن پیروی کنم!»

466 اگر می توانید مثل قرآن بیاورید

الف: «فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِ إِنْ كانُوا صَدِقِينَ» طور/34

اگر راست می گویند سخنی همانند آن بیاورند!

1- 84. چند آیه مشابه: قمر/22 و 32 و 40.

ب: «قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَ الْجِنُّ عَلَى أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَ لَوْ كانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيراً» اسرا/88

بگو: «اگر انسان ها و پریان (جن و انس) اتفاق کنند که همانند این قرآن را بیاورند، همانند آن را نخواهند آورد؛ هر چند یکدیگر را (در این کار) کمک کنند.

467 اگر می توانید ده سوره بیاورید

«أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَتٍ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنتُمْ صَدِقِينَ * فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمآ أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَ أَن لَّآ إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ» هود/13 و 14

آن ها می گویند: «او به دروغ این (قرآن) را (به خدا) نسبت داده (و ساختگی است)!» بگو: «اگر راست می گویید، شما هم ده سوره ساختگی همانند این قرآن بیاورید؛ و تمام کسانی را که می توانید -غیر از خدا- (برای این کار) دعوت کنید!» و اگر آن ها دعوت شما را نپذیرفتند، بدانید (قرآن) تنها با علم الهی نازل شده؛ و هیچ معبودی جز او نیست! آیا با این حال، تسلیم می شوید؟

468 اگر می توانید یک سوره بیاورید

الف: «أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنتُمْ صَدِقِينَ» یونس/38

آیا آن ها می گویند: «او قرآن را بدروغ به خدا نسبت داده است»؟! بگو: «اگر راست می گویید، یک سوره همانند آن بیاورید؛ و غیر از خدا، هر کس را می توانید (به یاری) طلبید!»

ب: «وَ إِنْ كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنا عَلَى عَبْدِنا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِن مِّثْلِهِ وَ ادْعُواشُهَدَآءَكُم مِن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنتُمْ صَدِقِينَ» بقره/23

و اگر در باره آنچه بر بنده خود [= پیامبر] نازل کرده ایم شک و تردید دارید، (دست کم) یک سوره همانند آن بیاورید؛ و گواهان خود را - غیر خدا - برای این کار، فرا خوانید اگر راست می گویید!

469 قرآن برای تدبّر و تذکّر است

الف: «كِتابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْکَ مُبَارَکٌ لِّيَدَّبَّرُوا ءَايَاتِهِ وَ لِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَبِ» ص/29

این کتابی است پربرکت که بر تو نازل کرده ایم تا در آیات آن تدبّر کنند و خردمندان متذکّر شوند!

ب: «وَ لَقَدْ صَرَّفْنا فِی هَذَا الْقُرْءَانِ لِيَذَّكَّرُوا وَ ما يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُوراً» اسرا/41

ما در این قرآن، انواع بیانات مؤثر را آوردیم تا متذکر شوند! ولی (گروهی از کوردلان،) جز بر نفرتشان نمی افزاید.

470 با قرآن تذکّر بده(1)

«نَّحْنُ أَعْلَمُ بِما يَقُولُونَ وَ مآ أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْءَانِ مَن يَخافُ وَعِيدِ» ق/45

ما به آنچه آن ها می گویند آگاهتریم، و تو مأمور به اجبار آن ها (به ایمان) نیستی؛ پس بوسیله قرآن، کسانی را که از عذاب من می ترسند متذکّر ساز (وظیفه تو همین است)!

471 چرا در قرآن تدبر نمی کنید

الف: «أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْءَانَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفالُهآ» محمد/24

آیا آن ها در قرآن تدبّر نمی کنند، یا بر دل هایشان قفل نهاده شده است؟!

ب: «أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جآءَهُم مَّا لَمْ يَأْتِ ءَابآءَهُمُ الْأَوَّلِينَ» مؤمنون/68

آیا آن ها در این گفتار نیندیشیدند، یا این که چیزی برای آنان آمده که برای نیاکانشان نیامده است؟!

ج: «أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْءَانَ وَلَوْ كانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَفاً كَثِيراً» نسا/82

آیا درباره قرآن نمی اندیشند؟! اگر از سوی غیر خدا بود، اختلاف فراوانی در آن می یافتند.

ص:151

1- 85. چند آیه مشابه: انعام/70.

472 قصص قرآن برای تفکّر است

«وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِی ءَاتَيْنَهُ ءَايَتِنا فَانسَلَخَ مِنْها فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَنُ فَكانَ مِنَ الْغاوِينَ * وَلَوْ شِئْنا لَرَفَعْنَهُ بِها وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَی الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث ذَّ لِکَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوابِايَتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ» اعراف/175و 176

و بر آن ها بخوان سرگذشت آن کس را که آیات خود را به او دادیم؛ ولی (سرانجام) خود را از آن تهی ساخت و شیطان در پی او افتاد، و از گمراهان شد! و اگر می خواستیم، (مقام) او را با این آیات (و علوم و دانش ها) بالا می بردیم؛ (اما اجبار، بر خلاف سنت ماست؛ پس او را به حال خود رها کردیم) و او به پستی گرایید، و از هوای نفس پیروی کرد! مثل او همچون سگ (هار) است که اگر به او حمله کنی، دهانش را باز، و زبانش را برون می آورد، و اگر او را به حال خود واگذاری، باز همین کار را می کند؛ (گویی چنان تشنه دنیاپرستی است که هرگز سیراب نمی شود! (این مثل گروهی است که آیات ما را تکذیب کردند؛ این داستان ها را (برای آن ها) بازگو کن، شاید بیندیشند (و بیدار شوند)!

473 به قرآن تمسّک کنید

«فَاسْتَمْسِکْ بِالَّذِی أُوحِیَ إِلَيْکَ إِنَّکَ عَلَی صِرَ طٍ مُّسْتَقِيمٍ» زخرف/43

آنچه را بر تو وحی شده محکم بگیر که تو بر صراط مستقیمی.

ادب در محضر قرآن

474 با طهارت به قرآن دست بزنید

«إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ * فِی كِتابٍ مَّكْنُونٍ * لَّا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ واقعه/77 تا 79

که آن، قرآن کریمی است، که در کتاب محفوظی جای دارد،و جز پاکان نمی توانند به آن دست زنند [= دست یابند].

475 هنگام شروع قرائت، از شيطان دورى بجويد

«فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْءَانَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيمِ» نحل/98

هنگامى كه قرآن مى خوانى، از شرّ شيطان مطرود، به خدا پناه بر!

476 قرآن تلاوت كنيد

«إِنَّما أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هاذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذِى حَرَّمَها وَلَهُ كُلُّ شَىْ ءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ * وَ أَنْ أَتْلُوَا الْقُرْءَانَ فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِ وَ مَن ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمآ أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ» نمل/91 و 92

(بگو:) من مأمورم پروردگار اين شهر (مقدّس مكّه) را عبادت كنم، همان كسى كه اين شهر را حرمت بخشيده؛ در حالى كه همه چيز از آن اوست! و من مأمورم كه از مسلمين باشم و اين كه قرآن را تلاوت كنم! هر كس هدايت شود بسود خود هدايت شده؛ و هر كس گمراه گردد (زيانش متوجّه خود اوست؛) بگو: «من فقط از انذاركنندگانم!»

477 زياد قرآن بخوانيد

«... فَاقْرَءُوا ما تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْءَانِ ... فَاقْرَءُوا ما تَيَسَّرَ مِنْهُ ...» مزمل/20

... اكنون آنچه براى شما ميسّر است قرآن بخوانيد...پس به اندازه اى كه براى شما ممكن است از آن تلاوت كنيد

478 با ترتيل قرآن بخوانيد

«... وَ رَتِّلِ الْقُرْءَانَ تَرْتِيلاً» مزمل/4

... و قرآن را با دقّت و تأمّل بخوان؛

479 هنگام قرائت قرآن ساكت باشيد

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْءَانُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» اعراف/204

هنگامى كه قرآن خوانده شود، گوش فرا دهيد و خاموش باشيد؛ شايد مشمول رحمت خدا شويد!

480 سجده کنید

الف: «كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَ اسْجُدْ وَاقْتَرِب» علق/19

چنان نیست (که آن طغیانگر می پندارد)؛ هرگز او را اطاعت مکن، و سجده نما و (به خدا) تقرّب جوی!

ب: «فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَ اعْبُدُوا» نجم/62

حال که چنین است همه برای خدا سجده کنید و او را بپرستید!

ج: «إِنَّما يُؤْمِنُ بِايَتِنا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِها خَرُّوا سُجَّداً وَ سَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ» سجده/15

تنها کسانی که به آیات ما ایمان می آورند که هر وقت این آیات به آنان یادآوری شود به سجده می افتند و تسبیح و حمد پروردگارشان را بجا می آورند، و تکبّر نمی کنند.

د: «وَ مِنْ ءَاياتِهِ الَّيْلُ وَ النَّهارُ وَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَ لَا لِلْقَمَرِ وَ اسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِى خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ» فصلت/37

و از نشانه های او، شب و روز و خورشید و ماه است؛ برای خورشید و ماه سجده نکنید، برای خدایی که آفریننده آن هاست سجده کنید اگر می خواهید او را بپرستید!

ص:154

فصل ششم: شیطان

481 ای انسان! شیطان، دشمن توست

«فَقُلْنا یَادَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَّکَ وَ لِزَوْجِکَ فَلَا یُخْرِجَنَّکُما مِنَ الْجَنَّهِ فَتَشْقَی طه/117

پس گفتیم: «ای آدم! این (ابلیس) دشمن تو و (دشمن) همسر توست! مبادا شما را از بهشت بیرون کند؛ که به زحمت و رنج خواهی افتاد!

482 ای انسان ها از شیطان دوری کنید

«إِنَّ الشَّیْطَنَ لَکُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّما یَدْعُوا حِزْبَهُ لِیَکُونُوا مِنْ أَصْحاب السَّعِیرِ» فاطر/6

البتّه شیطان دشمن شماست، پس او را دشمن بدانید؛ او فقط حزبش را به این دعوت می کند که اهل آتش سوزان (جهنّم) باشند!

483 ای انسان فریب شیطان را نخوری(1)

«یبَنِی ءَادَمَ لَا یَفْتِنَنَّکُمُ الشَّیْطَنُ کَمآ أَخْرَجَ أَبَوَیْکُم مِّنَ الْجَنَّهِ یَنزِعُ عَنْهُما لِباسَهُما لِیُرِیَهُما سَوْءَ تِهمآ إِنَّهُ یَرَیکُمْ هُوَ وَقَبِیلُهُ مِنْ حَیْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنا الشَّیَطِینَ أَوْلِیآءَ لِلَّذِینَ لَا یُؤْمِنُونَ» اعراف/27

ای فرزندان آدم! شیطان شما را نفریبد، آن گونه که پدر و مادر شما را از بهشت بیرون کرد، و لباسشان را از تنشان بیرون ساخت تا عورتشان را به آن ها نشان دهد! چه این که او

1- 86. آیه مشابه: مجادله/19.

و همکارانش شما را می بینند از جایی که شما آن ها را نمی بینید؛ (امّا بدانید) ما شیاطین را اولیای کسانی قرار دادیم که ایمان نمی آورند!

484 مواظب شیطان باشید

«وَ لَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَنُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ» زخرف/62

و شیطان شما را (از راه خدا) باز ندارد، که او دشمن آشکار شماست!

485 دستورات شیطان، مقابل دستورات خداست(1)

«الشَّيْطَنُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشآءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلاً وَاللَّهُ وَ سِعٌ عَلِيمٌ» بقره/268

شیطان، شما را (به هنگام انفاق،) وعده فقر و تهیدستی می دهد؛ و به فحشا (و زشتی ها) امر می کند؛ ولی خداوند وعده «آمرزش» و «فزونی» به شما می دهد؛ و خداوند، قدرتش وسیع، و (به هر چیز) داناست. (به همین دلیل، به وعده های خود، وفا می کند.)

486 از شیطان پیروی نکنید(2)

الف: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَ تِ الشَّيْطَنِ وَ مَن يَتَّبِعْ خُطُوَ تِ الشَّيْطَنِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشآءِ وَ الْمُنكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ مَا زَكَى مِنكُم مِنْ أَحَدٍ أَبَداً وَ لَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّى مَن يَشآءُ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» نور/21

ای کسانی که ایمان آورده اید! از گام های شیطان پیروی نکنید. هر کس پیرو گام های شیطان شود (گمراهش می سازد، زیرا) او به فحشا و منکر فرمان می دهد. و اگر فضل و رحمت الهی بر شما نبود، هرگز احدی از شما پاک نمی شد؛ ولی خداوند هر که را بخواهد تزکیه می کند، و خدا شنوا و داناست.

ب: «ياأَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَلاً طَيِّباً وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَ تِ الشَّيْطَنِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ * إِنَّما يَأْمُرُكُم بِالسُّوءِ وَ الْفَحْشآءِ وَ أَن تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ» بقره/168 و 169

ای مردم! از آنچه در زمین است، حلال و پاکیزه بخورید! و از گامهای شیطان، پیروی نکنید!

ص:156

1- 87. چند آیه مشابه: بقره/168 و 169 نور/21.
2- 88. آیه مشابه: انعام/142.

چه این که او، دشمن آشکار شماست! او شما را فقط به بدی ها و کار زشت فرمان می دهد؛ (و نیز دستور می دهد) آنچه را که نمی دانید، به خدا نسبت دهید.

ج: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ادْخُلُوا فِى السِّلْمِ كآفَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَ تِ الشَّيْطَنِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ» بقره/208

ای کسانی که ایمان آورده اید همگی در صلح و آشتی درآیید! و از گام های شیطان، پیروی نکنید؛ که او دشمن آشکار شماست

487 عاقبت پیروی از شیطان جهنم است

«كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُ يُضِلُّهُ وَ يَهْدِيهِ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ» حج/4

بر او نوشته شده که هر کس ولایتش را بر گردن نهد، بطور مسلّم گمراهش می سازد، و به آتش سوزان راهناییش می کند!

488 هنگام وسوسه شیطان به خدا پناه ببرید

الف: «وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَنِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» اعراف/200

و هرگاه وسوسه ای از شیطان به تو رسد، به خدا پناه بر؛ که او شنونده و داناست!

ب: «وَقُل رَّبِّ أَعُوذُبِكَ مِنْ هَمَزَ تِ الشَّيطِينِ*وَأَعُوذُبِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ» مؤمنون/97 و 98»

و بگو: «پروردگارا! از وسوسه های شیاطین به تو پناه می برم!و از این که آنان نزد من حاضر شوند (نیز) -ای پروردگار من- به تو پناه می برم!»

ج: «مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ الَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِالنَّاسِ مِنَ الْجِنَّهِ وَالنَّاسِ» ناس/4 تا6

از شرّ وسوسه گر پنهانکار، که در درون سینه انسانها وسوسه می کند،خواه از جنّ باشد یا از انسان!

489 رفاقت با شیطان

«وَالَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَ لَهُمْ رِئَآءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْأَخِرِ وَمَن يَكُنِ الشَّيْطَنُ لَهُ قَرِيناً فَسآءَ قَرِيناً» نسا/38

و آن ها کسانی هستند که اموال خود را برای نشان دادن به مردم انفاق می کنند، و ایمان به

ص:157

خدا و روز بازپسین ندارند؛ (چرا که شیطان، رفیق و همنشین آن هاست؛) و کسی که شیطان قرین او باشد، بد همنشین و قرینی است.

490 با دوستان شیطان بجنگید

«الَّذِينَ ءَامَنُوا يُقَتِلُونَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَتِلُونَ فِى سَبِيلِ الطَّغُوتِ فَقَتِلُوا أَوْلِيآءَ الشَّيْطَنِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَنِ كانَ ضَعِيفاً» نسا/76

کسانی که ایمان دارند، در راه خدا پیکار می کنند؛ و آن ها که کافرند، در راه طاغوت [= بت و افراد طغیانگر]. پس شما با یاران شیطان، پیکار کنید! (و از آن ها نهراسید!) زیرا که نقشه شیطان، (همانند قدرتش) ضعیف است.

491 شیطان گمراه کننده است

«أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا بِمآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحاكَمُوا إِلَى الطَّغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَلاً بَعِيداً» نسا/60

آیا ندیدی کسانی را که گمان می کنند به آنچه (از کتاب های آسمانی که) بر تو و بر پیشینیان نازل شده، ایمان آورده اند، ولی می خواهند برای داوری نزد طاغوت و حکّام باطل بروند؟! با این که به آن ها دستور داده شده که به طاغوت کافر شوند. امّا شیطان می خواهد آنان را گمراه کند، و به بیراهه های دور دستی بیفکند.

492 شیطان را عبادت نکنید

«يَأَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَنَ إِنَّ الشَّيْطَنَ كانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا» مریم/44

ای پدر! شیطان را پرستش مکن، که شیطان نسبت به خداوند رحمان، عصیانگر بود!

493 نقشه های شیطان

«وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَأَمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ ءَاذَانَ الْأَنْعَمِ وَلَأَمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَن يَتَّخِذِ الشَّيْطَنَ وَلِيًّا مِن دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَاناً مُّبِيناً» نسا/119

و آن ها را گمراه می کنم! و به آرزوها سرگرم می سازم! و به آنان دستور می دهم که (اعمال

ص:158

خرافی انجام دهند، و) گوش چهارپایان را بشکافند، و آفرینشِ پاک خدایی را تغییر دهند! (و فطرت توحید را به شرک بیالایند!)» و هر کس، شیطان را به جای خدا ولّیِ خود برگزیند، زیانِ آشکاری کرده است.

494 شیطان و تمسخر انسان

«وَ قالَ الشَّیْطَنُ لَمَّا قُضِیَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَ عَدَکُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَ وَعَدتُّکُمْ فَأَخْلَفْتُکُمْ وَ ما کانَ لِیَ عَلَیْکُم مِن سُلْطَنٍ إِلَّآ أَن دَعَوْتُکُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِی فَلَا تَلُومُونِی وَلُومُوا أَنفُسَکُم مَّآ أَنَا بِمُصْرِخِکُمْ وَ مَآ أَنتُم بِمُصْرِخِیَّ إِنِّی کَفَرْتُ بِمَآ أَشْرَکْتُمُونِ مِن قَبْلُ إِنَّ الظَّلِمِینَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِیمٌ» ابراهیم/22

و شیطان، هنگامی که کار تمام می شود، می گوید: «خداوند به شما وعده حق داد؛ و من به شما وعده (باطل) دادم، و تخلّف کردم! من بر شما تسلّطی نداشتم، جز این که دعوتتان کردم و شما دعوت مرا پذیرفتید! بنابر این، مرا سرزنش نکنید؛ خود را سرزنش کنید! نه من فریادرس شما هستم، و نه شما فریادرس من! من نسبت به شرک شما درباره خود، که از قبل داشتید، (و اطاعت مرا هم ردیف اطاعت خدا قرار دادید) بیزار و کافرم!» مسلّماً ستمکاران عذاب دردناکی دارند!

495 جایگاه شیطان وگناهکاران جهنم است

«قالَ اذْهَبْ فَمَن تَبِعَکَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُکُمْ جَزَآءً مَّوْفُوراً» اسرا/63

فرمود: «برو! هر کس از آنان از تو تبعیت کند، جهنم کیفر شماست، کیفری است فراوان!

آخرت

فصل هفتم: آخرت

اشاره

496 آمدن آخرت حتمی است

«وَ أَنَّ السَّاعَهَ ءَاتِیَهٌ لَّا رَیْبَ فِیها وَ أَنَّ اللَّهَ یَبْعَثُ مَن فِی الْقُبُورِ» حج/7

و این که رستاخیز آمدنی است، و شکّی در آن نیست؛ و خداوند تمام کسانی را که در قبرها هستند زنده می کند.

497 در حتمی بودن آخرت، شک نکنید

«وَ إِنَّهُ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَهِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِها وَ اتَّبِعُونِ هَذَا صِرَ طٌ مُّسْتَقِیمٌ» زخرف/61

و او [= مسیح] سبب آگاهی بر روز قیامت است. (زیرا نزول عیسی گواه نزدیکی رستاخیز است)؛ هرگز در آن تردید نکنید؛ و از من پیروی کنید که این راه مستقیم است!

498 به خدا قسم آخرت حتمی است

الف: «وَ قالَ الَّذِینَ کَفَرُوا لَا تَأْتِینا السَّاعَهُ قُلْ بَلَی وَ رَبِّی لَتَأْتِیَنَّکُمْ عَلِمِ الْغَیْبِ لَا یَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقالُ ذَرَّهٍ فِی السَّمَاواتِ وَ لَا فِی الْأَرْضِ وَ لَآ أَصْغَرُ مِن ذلِکَ وَ لَآ أَکْبَرُ إِلَّا فِی کِتابٍ مُّبِینٍ» سبا/3

کافران گفتند: «قیامت هرگز به سراغ ما نخواهد آمد!» بگو: «آری به پروردگارم سوگند که به سراغ شما خواهد آمد، خداوندی که از غیب آگاه است و به اندازه سنگینی ذرّه ای در آسمانها و زمین از علم او دور نخواهد ماند، و نه کوچکتر از آن و نه بزرگتر، مگر این که در کتابی آشکار ثبت است!»

ص:160

ب: «زَعَمَ الَّذِینَ کَفَرُوا أَن لَّن یُبْعَثُوا قُلْ بَلَی وَ رَبِّی لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِما عَمِلْتُمْ وَ ذلِکَ عَلَی اللَّهِ یَسِیرٌ» تغابن/7

کافران پنداشتند که هرگز برانگیخته نخواهند شد، بگو: «آری به پروردگارم سوگند که همه شما (در قیامت) برانگیخته خواهید شد، سپس آنچه را عمل می کردید به شما خبر داده می شود، و این برای خداوند آسان است!»

499 آخرت مهم ترین خبر است

«عَمَّ یَتَساءَلُونَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِیمِ الَّذِی هُمْ فِیهِ مُخْتَلِفُونَ » نبأ/1 تا 3

آن ها از چه چیز از یکدیگر سؤال می کنند؟! از خبر بزرگ و پراهمیّت (رستاخیز)! همان خبری که پیوسته در آن اختلاف دارند!

500 آخرت نزدیک است

«اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسابُهُمْ وَ هُمْ فِی غَفْلَهٍ مُّعْرِضُونَ» انبیا/1

حساب مردم به آنان نزدیک شده، در حالی که در غفلتند و روی گردانند!

501 به آخرت امید داشته باشید

«وَ إِلَی مَدْیَنَ أَخاهُمْ شُعَیْباً فَقالَ یَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ ارْجُوا الْیَوْمَ الْأَخِرَ وَ لَا تَعْثَوْاْ فِی الْأَرْضِ مُفْسِدِینَ» عنکبوت/36

و ما به سوی «مدین»، برادرشان «شعیب» را فرستادیم؛ گفت: «ای قوم من! خدا را بپرستید، و به روز بازپسین امیدوار باشید، و در زمین فساد نکنید!»

502 منکران آخرت تو را گمراه نکنند

«فَلَا یَصُدَّنَّکَ عَنْها مَن لَّا یُؤْمِنُ بِها وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَی طه/16

پس مبادا کسی که به آن ایمان ندارد و از هوس های خویش پیروی می کند، تو را از آن بازدارد؛ که هلاک خواهی شد!

503 هر که به آخرت کافر شود گمراه است

«يا أَيُّهَا الّذِينَ ءَامَنُوا ءَامِنُوا بِاللّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتابِ الّذِى

ص:161

نَزَّلَ عَلَی رَسُولِهِ وَالْکِتابِ الَّذِی أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن یَکْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلائِکَتِهِ وَکُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْیَوْمِ الْأَخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَلاً بَعِیداً» نسا/136

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خدا و پیامبرش، و کتابی که بر او نازل کرده، و کتب (آسمانی) که پیش از این فرستاده است، ایمان (واقعی) بیاورید کسی که خدا و فرشتگان او و کتاب ها و پیامبرانش و روز واپسین را انکار کند، در گمراهی دور و درازی افتاده است.

504 با منکران آخرت بجنگید

« قتِلُوا الَّذِینَ لَا یُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْیَوْمِ الأُْخِرِ وَلَا یُحَرِّمُونَ ما حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا یَدِینُونَ دِینَ الْحَقِ ّ مِنَ الَّذِینَ أُوتُوا الْکِتبَ حَتَّی یُعْطُواالْجِزْیَهَ عَن یَدٍ وَهُمْ صغِرُونَ» توبه/29

با کسانی از اهل کتاب که نه به خدا، و نه به روز جزا ایمان دارند، و نه آنچه را خدا و رسولش تحریم کرده حرام می شمرند، و نه آیین حق را می پذیرند، پیکار کنید تا زمانی که با خضوع و تسلیم، جزیه را به دست خود بپردازند!

505 چرا آخرت را تصدیق نمی کنید

«نَحْنُ خَلَقْنَکُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ» واقعه/57

ما شما را آفریدیم؛ پس چرا (آفرینش مجدّد را) تصدیق نمی کنید؟!

506 چرا آخرت را تکذیب می کنید

«فَما یُکَذِّبُکَ بَعْدُ بِالدِّینِ» تین/7

پس چه چیز سبب می شود که بعد از این همه (دلایل روشن) روز جزا را انکار کنی؟!

507 عاقبت تکذیب آخرت، آتش است

الف: «بَلْ کَذَّبُوا بِالسَّاعَهِ وَ أَعْتَدْنا لِمَن کَذَّبَ بِالسَّاعَهِ سَعِیراً» فرقان/11

(این ها همه بهانه است) بلکه آنان قیامت را تکذیب کرده اند؛ و ما برای کسی که قیامت را تکذیب کند، آتشی شعله ور و سوزان فراهم کرده ایم!

ب: «وَ كُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ حَتَّى أَتَينا الْيَقِينُ» مدثر/46 و 47

و همواره روز جزا را انکار می کردیم، تا زمانی که مرگ ما فرا رسید!»(1)

1- 89. جهنمی ها می گویند: یکی از عللی که اهل جهنم شدیم این بود که آخرت را تکذیب و انکار می کردیم.

508 آنان را از آخرت بترسان(1)

الف: «وَ أَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْأَزِفَهِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَناجِرِ كَظِمِينَ ما لِلظَّلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَ لَا شَفِيعٍ يُطاعُ» غافر/18

و آن ها را از روز نزدیک بترسان، هنگامی که از شدّت وحشت دلها به گلوگاه می رسد و تمامی وجود آن ها مملوّ از اندوه می گردد؛ برای ستمکاران دوستی وجود ندارد، و نه شفاعت کننده ای که شفاعتش پذیرفته شود.

ب: «وَ أَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَهِ إِذْ قُضِىَ الْأَمْرُ وَ هُمْ فِى غَفْلَهٍ وَ هُمْ لَا يُؤْمِنُونَ» مریم/39

آنان را از روز حسرت [= روز رستاخیز که برای همه مایه تأسف است] بترسان، در آن هنگام که همه چیز پایان می یابد! و آن ها در غفلتند و ایمان نمی آورند!

509 ما شما را از آخرت می ترسانیم

«إِنَّآ أَنذَرْنَكُمْ عَذَاباً قَرِيباً يَوْمَ يَنظُرُ الْمَرْءُ ما قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَ يَقُولُ الْكافِرُ يَلَيْتَنِى كُنتُ تُرَ بَاً» نبأ/40

و ما شما را از عذاب نزدیکی بیم دادیم! این عذاب در روزی خواهد بود که انسان آنچه را از قبل با دست های خود فرستاده می بیند، و کافر می گوید: «ای کاش خاک بودم (و گرفتار عذاب نمی شدم)!»

510 از آخرت بترسید(2)

الف: «وَاتَّقُوا يَوْماً تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ» بقره/281

و از روزی بپرهیزید (و بترسید) که در آن روز، شما را به سوی خدا باز می گردانند؛ سپس به هر کس، آنچه انجام داده، به طور کامل باز پس داده می شود، و به آن ها ستم نخواهد شد. (چون هر چه می بینند، نتایج اعمال خودشان است.)

ب: «وَ اتَّقُوا يَوْماً لّا تَجْزِى نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْاً وَ لَا يُقْبَلُ مِنْها شَفَعَهٌ وَ لَا يُؤْخَذُ مِنْها عَدْلٌ وَ لَا هُمْ يُنصَرُونَ» بقره /48

1- 90. چند آیه مشابه: یونس/2، نوح/1.
2- 91. چند آیه مشابه: شعرا/135، حشر/7، زمر/13.

و از آن روز بترسید که کسی مجازات دیگری را نمی پذیرد و نه از او شفاعت پذیرفته می شود؛ و نه غرامت از او قبول خواهد شد؛ و نه یاری می شوند.

ج: «يا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَ اخْشَوْا يَوْماً لَّا يَجْزِى وَالِدٌ عَن وَلَدِهِ وَ لَا مَوْلُودٌ هُوَ جازٍ عَن وَالِدِهِ شَيْئاً إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيا وَ لَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ» لقمان/33

ای مردم! تقوای الهی پیشه کنید و بترسید از روزی که نه پدر کیفر اعمال فرزندش را تحمّل می کند، و نه فرزند چیزی از کیفر (اعمال) پدرش را؛ به یقین وعده الهی حقّ است؛ پس مبادا زندگانی دنیا شما را بفریبد، و مبادا (شیطان) فریبکار شما را (به کرم) خدا مغرور سازد!

511 آخرت کی می آید

«يَسْئَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَيها قُلْ إِنَّما عِلْمُها عِندَ رَبِّي لَا يُجَلِّيها لِوَقْتِهآ إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً يَسْئَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِىٌّ عَنْها قُلْ إِنَّما عِلْمُها عِندَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ» اعراف/187

درباره قیامت از تو سؤال می کنند، کی فرامی رسد؟! بگو: «علمش فقط نزد پروردگار من است؛ و هیچ کس جز او (نمی تواند) وقت آن را آشکار سازد؛ (اما قیام قیامت، حتی) در آسمان ها و زمین، سنگین (و بسیار پر اهمیت) است؛ و جز بطور ناگهانی، به سراغ شما نمی آید!» (باز) از تو سؤال می کنند، چنان که گویی تو از زمان وقوع آن باخبری! بگو: «علمش تنها نزد خداست؛ ولی بیشتر مردم نمی دانند.»

512 آخرت را فراموش نکنید

«الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْواً وَلَعِباً وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيا فَالْيَوْمَ نَنسَيهُمْ كَما نَسُوا لِقآءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَما كانُوا بِايَتِنا يَجْحَدُونَ» اعراف/51

همان ها که دین و آیین خود را سرگرمی و بازیچه گرفتند؛ و زندگی دنیا آنان را مغرور ساخت؛ امروز ما آن ها را فراموش می کنیم، همان گونه که لقای چنین روزی را فراموش کردند و آیات ما را انکار نمودند.

513 عاقبت از یاد بردن آخرت این است

«وَ قِیلَ الْیَوْمَ نَنسَیکُمْ کَما نَسِیتُمْ لِقآءَ یَوْمِکُمْ هَذَا وَ مَأْوَاکُمُ النَّارُ وَ ما لَکُم مِن نَّصِرِینَ» جاثیه/34

و به آن ها گفته می شود: «امروز شما را فراموش می کنیم همان گونه که شما دیدار امروزتان را فراموش کردید؛ و جایگاه شما دوزخ است و هیچ یاوری ندارید!

اجل و مرگ

514 اجل به دست خداست

«وَ لَوْ یُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِم مَّا تَرَکَ عَلَیْها مِن دَآبَّهٍ وَلَکِن یُؤَخِّرُهُمْ إِلی أَجَلٍ مُّسَمًّی فَإِذَا جآءَ أَجَلُهُمْ لَا یَسْتَأْخِرُونَ سَاعَهً وَ لَا یَسْتَقْدِمُونَ» نحل/61

و اگر خداوند مردم را به خاطر ظلمشان مجازات می کرد، جنبنده ای را بر پشت زمین باقی نمی گذارد؛ ولی آن ها را تا زمان معیّنی به تأخیر می اندازد. و هنگامی که اجلشان فرا رسد، نه ساعتی تأخیر می کنند، و نه ساعتی پیشی می گیرند.

515 مرگ، فقط با اذن خداست

الف: «وَما کانَ لِنَفْسٍ أَن تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ کِتَباً مُّؤَجَّلاً وَمَن یُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْیا نُؤْتِهِ مِنْها وَمَن یُرِدْ ثَوَابَ الْأَخِرَهِ نُؤْتِهِ مِنْها وَسَنَجْزِی الشَّکِرِینَ» آل عمران/145

هیچ کس، جز به فرمان خدا، نمی میرد؛ سرنوشتی است تعیین شده؛ (بنابر این، مرگ پیامبر یا دیگران، یک سنّت الهی است.) هر کس پاداش دنیا را بخواهد (و در زندگی خود، در این راه گام بردارد،) چیزی از آن به او خواهیم داد؛ و هر کس پاداش آخرت را بخواهد، از آن به او می دهیم؛ و بزودی سپاسگزاران را پاداش خواهیم داد.

ب: «اللَّهُ یَتَوَفَّی الْأَنفُسَ حِینَ مَوْتِها وَ الَّتِی لَمْ تَمُتْ فِی مَنامِها فَیُمْسِکُ الَّتِی قَضَی عَلَیْها الْمَوْتَ وَ یُرْسِلُ الْأُخْرَی إِلی أَجَلٍ مُّسَمًّی إِنَّ فِی ذلِکَ لَأَیَتٍ لِّقَوْمٍ یَتَفَکَّرُونَ» زمر/42

خداوند ارواح را به هنگام مرگ قبض می کند، و ارواحی را که نمرده اند نیز به هنگام خواب

ص:165

می گیرد؛ سپس ارواح کسانی که فرمان مرگشان را صادر کرده نگه می دارد و ارواح دیگری را (که باید زنده بمانند) باز می گرداند تا سرآمدی معیّن؛در این امر نشانه های روشنی است برای کسانی که اندیشه می کنند!

516 مرگ همگانی است

الف: «کُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَهُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَیْنا تُرْجَعُونَ» عنکبوت/57

هر انسانی مرگ را می چشد، سپس شما را به سوی ما بازمی گردانند.

ب: «کُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَهُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوکُم بِالشَّرِّ وَ الْخَیْرِ فِتْنَهً وَ إِلَیْنا تُرْجَعُونَ» انبیا/35

هر انسانی طعم مرگ را می چشد! و شما را با بدی ها و خوبی ها آزمایش می کنیم؛ و سرانجام به سوی ما بازگردانده می شوید!

ج: « کُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَهُ الْمَوْتِ وَإِنَّما تُوَفَّوْنَ أُجُورَکُمْ یَوْمَ الْقِیمَهِ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّهَ فَقَدْ فَازَ وَما الْحَیَوهُ الدُّنْیآ إِلَّا مَتعُ الْغُرُورِ» آل عمران/185

هر کسی مرگ را می چشد؛ و شما پاداش خود را بطور کامل در روز قیامت خواهید گرفت؛ آن ها که از آتش (دوزخ) دور شده، و به بهشت وارد شوند نجات یافته و رستگار شده اند و زندگی دنیا، چیزی جز سرمایه فریب نیست!

517 مرگ، دیر یا زود می آید

«قُلْ یَتَوَفَّیکُم مَّلَکُ الْمَوْتِ الَّذِی وُکِّلَ بِکُمْ ثُمَّ إِلَی رَبِّکُمْ تُرْجَعُونَ» سجده 11/

بگو: «فرشته مرگ که بر شما مأمور شده، (روح) شما را می گیرد؛ سپس شما را به سوی پروردگارتان باز می گردانند.»

518 زمان و مکان مرگ را فقط خدا می داند

«إِنَّ اللّهَ عِندَهُ عِلْمُ السَّاعَهِ وَ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَ يَعْلَمُ ما فِى الْأَرْحامِ وَ ما تَدْرِى نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَداً وَ ما تَدْرِى نَفْسٌ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ» لقمان/34

آگاهی از زمان قیام قیامت مخصوص خداست، و اوست که باران را نازل می کند، و آنچه را که در رحم ها(ی مادران) است می داند، و هیچ کس نمی داند فردا چه به دست می آورد، و هیچ کس نمی داند در چه سرزمینی می میرد؟ خداوند عالم و آگاه است!

ص:166

519 از مرگ نمی توانید فرار کنید

«أَيْنَما تَكُونُوا يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِى بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُواْ هَذِهِ مِنْ عِندِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِندِ اللَّهِ فَمالِ هَؤُلَآءِ الْقَوْمِ لَا يَكادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثاً» نسا/78

هر جا باشید، مرگ شما را درمی یابد؛ هر چند در برج های محکم باشید! و اگر به آن ها [=منافقان] حسنه (و پیروزی) برسد، می گویند: «این، از ناحیه خداست.»و اگر سیّئه (و شکستی) برسد، می گویند: «این، از ناحیه توست.» بگو: «همه این ها از ناحیه خداست.» پس چرا این گروه حاضر نیستند سخنی را درک کنند؟!

520 فرار از مرگ سودی ندارد

«قُل لَّن يَنفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُم مِّنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَ إِذاً لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلاً» احزاب/16

بگو: «اگر از مرگ یا کشته شدن فرار کنید، سودی به حال شما نخواهد داشت؛ و در آن هنگام جز بهره کمی از زندگانی نخواهید گرفت!»

521 مرگ حتمی و به دنبال شماست

«قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِى تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَى عَلِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهَدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِما كُنتُمْ تَعْمَلُونَ» جمعه /8

بگو: «این مرگی که از آن فرار می کنید سرانجام با شما ملاقات خواهد کرد؛ سپس به سوی کسی که دانای پنهان و آشکار است بازگردانده می شوید؛ آنگاه شما را از آنچه انجام می دادید خبر می دهد!»

قدرت خدا

522 همه شما زنده می شوید

«قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَهِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ» جاثيه/26

بگو: «خداوند شما را زنده می کند، سپس می میراند، بار دیگر در روز قیامت که در آن تردیدی نیست گردآوری می کند؛ ولی بیشتر مردم نمی دانند.»

ص:167

523 بدانید خدا همه چیز را زنده می کند

«اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ یُحْیِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِها قَدْ بَیَّنَّا لَکُمُ الْأَیَتِ لَعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ» حدید/17

بدانید خداوند زمین را بعد از مرگ آن زنده می کند! ما آیات (خود) را برای شما بیان کردیم، شاید اندیشه کنید!

524 همه از قبر بیرون می آیند

«أَفَلَا یَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ ما فِی الْقُبُورِ * وَحُصِّلَ ما فِی الصُّدُورِ» عادیات/9 و 10

آیا نمی داند در آن روز که تمام کسانی که در قبرها هستند برانگیخته می شوند، و آنچه در درون سینه هاست آشکار می گردد،

525 خدا بر زنده کردن مردگان قدرت دارد(1)

الف: «أَوَ لَمْ یَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِی خَلَقَ السَّمَاواتِ وَ الْأَرْضَ وَ لَمْ یَعْیَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَدِرٍ عَلَی أَن یُحْیِیَ الْمَوْتَی بَلَی إِنَّهُ عَلَی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ» احقاف/33

آیا آن ها نمی دانند خداوندی که آسمان ها و زمین را آفریده و از آفرینش آن ها ناتوان نشده است، می تواند مُردگان را زنده کند؟! آری او بر هر چیز تواناست!

ب: «أَوَ لَمْ یَرَوْاْ کَیْفَ یُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ یُعِیدُهُ وإِنَّ ذلِکَ عَلَی اللَّهِ یَسِیرٌ» عنکبوت/19

آیا آنان ندیدند چگونه خداوند آفرینش را آغاز می کند، سپس بازمی گرداند؟! این کار برای خدا آسان است!

ج: « أَیَحْسَبُ الْإِنسنُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظامَهُ * بَلَی قدِرِینَ عَلَی أَن نُّسَوِّیَ بَنانَهُ» قیامت/3 و 4

آیا انسان می پندارد که هرگز استخوان های او را جمع نخواهیم کرد؟!آری قادریم که (حتّی خطوط سر) انگشتان او را موزون و مرتّب کنیم!

د: «إِنَّهُ عَلَی رَجْعِهِ لَقادِرٌ» طارق/8

مسلّماً او [= خدائی که انسان را از چنین چیز پستی آفرید] می تواند او را بازگرداند!

ص:168

1- 92. آیه مشابه: کهف/48.

526 ای نفس مطمئنه به سوی خدا برگرد

«يا أَيَّتُها النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّهُ * ارْجِعِی إِلَی رَبِّکِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً» فجر/27 و 28

تو ای روح آرام یافته! به سوی پروردگارت بازگرد در حالی که هم تو از او خشنودی و هم او از تو خشنود است.

ویژگی های روز قیامت

قسمت اول

527 روز حکم فرمایی خدا

«الْمُلْکُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْکُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّلِحَتِ فِی جَنَّتِ النَّعِيمِ» حج/ 56

حکومت و فرمانروایی در آن روز از آن خداست؛ و میان آن ها داوری می کند: کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده اند، در باغ های پرنعمت بهشتند؛

528 روز بازگشت به خدا

«إِنَّ إِلَی رَبِّکَ الرُّجْعَی علق/8

و به یقین بازگشت (همه) به سوی پروردگار تو است!

529 روز حشر عمومی

«وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعاً ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَکُوا أَيْنَ شُرَکآؤُکُمُ الَّذِينَ کُنتُمْ تَزْعُمُونَ» انعام/22

آن روز که همه آن ها را محشور می کنیم؛ سپس به مشرکان می گوییم: «معبودهایتان، که همتای خدا می پنداشتید، کجایند؟» (چرا به یاری شما نمی شتابند؟!)

530 روز آشکار شدن پنهانی ها

«يَوْمَ تُبْلَى السَّرَآئِرُ» طارق/9

در آن روز که اسرار نهان (انسان) آشکار میشود،

ص:169

531 روزی که روابط دنیایی در آن حاکم نیست

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنكُم مِن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفعَةٌ وَ الْكفِرُونَ هُمُ الظَّلِمُونَ» بقره/254

ای کسانی که ایمان آورده اید! از آنچه به شما روزی داده ایم، انفاق کنید! پیش از آن که روزی فرا رسد که در آن، نه خرید و فروش است (تا بتوانید سعادت و نجات از کیفر را برای خود خریداری کنید)، و نه دوستی (و رفاقت های مادی سودی دارد)، و نه شفاعت؛ (زیرا شما شایسته شفاعت نخواهید بود.) و کافران، خود ستمگرند؛ (هم به خودشان ستم می کنند، هم به دیگران).

532 روزی که تردیدی ندارد

« رَبَّنَآ إِنَّکَ جامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعادَ» آل عمران/9

پروردگارا! تو مردم را، برای روزی که تردیدی در آن نیست، جمع خواهی کرد؛ زیرا خداوند، از وعده خود، تخلّف نمی کند. (ما به تو و رحمت بی پایانت، و به وعده رستاخیز و قیامت ایمان داریم.)»

533 روز دیدار اعمال

«يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَراً وَما عَمِلَتْ مِن سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَها وَبَيْنَهُ أَمَداً بَعِيداً وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبادِ» آل عمران/30

روزی که هر کس، آنچه را از کار نیک انجام داده، حاضر می بیند؛ و آرزو می کند میان او، و آنچه از اعمال بد انجام داده، فاصله زمانیِ زیادی باشد. خداوند شما را از (نافرمانی) خودش، برحذر می دارد؛ و (در عین حال،) خدا نسبت به همه بندگان، مهربان است.»

534 روز رو سفیدان و روسیاهان

«يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمنِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِما كُنتُمْ تَكْفُرُونَ» آل عمران/106

(آن عذاب عظیم) روزی خواهد بود که چهره هائی سفید، و چهره هائی سیاه می گردد، اما

آن ها که صورت هایشان سیاه شده، (به آن ها گفته می شود:) آیا بعد از ایمان، و (اخوّت و برادری در سایه آن،) کافر شدید؟! پس بچشید عذاب را، به سبب آنچه کفر می ورزیدید!

535 روز رستاخیز همگانی

الف: «اللَّهُ لَآ إِلهَ إِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيمَهِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثاً» نساء/87

خداوند، معبودی جز او نیست! و به یقین، همه شما را در روز رستاخیز -که شکی در آن نیست- جمع می کند! و کیست که از خداوند، راستگوتر باشد؟

ب: «قُل لِّمَن مَّا فِی السَّموَتِ وَالْأَرْضِ قُل لِّلَّهِ كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَهَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيمَهِ لَا رَيْبَ فِيهِ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ» انعام/12

بگو: «آنچه در آسمان ها و زمین است، از آن کیست؟» بگو: «از آن خداست؛ رحمت (و بخشش) را بر خود، حتم کرده؛ (و به همین دلیل،) بطور قطع همه شما را در روز قیامت، که در آن شکّ و تردیدی نیست، گرد خواهد آورد. (آری،) فقط کسانی که سرمایه های وجود خویش را از دست داده و گرفتار خسران شدند، ایمان نمی آورند.

536 روز راست گویان

«قالَ اللَّهُ هذَا يَوْمُ يَنفَعُ الصَّدِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِها الْأَنْهرُ خلِدِينَ فِيهآ أَبَداً رَّضِىَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ» مائده/119

خداوند می گوید: «امروز، روزی است که راستی راستگویان، به آن ها سود می بخشد؛ برای آن ها باغ هایی از بهشت است که نهرها از زیر (درختان) آن می گذرد، و تا ابد، جاودانه در آن می مانند؛ هم خداوند از آن ها خشنود است، و هم آن ها از خدا خشنودند؛ این، رستگاری بزرگ است!»

537 روز سوزاندن گناه کاران

«يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْها فِي نارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِها جِباهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظَهُورُهُمْ هذَا ما كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا ما كُنتُمْ تَكْنِزُونَ » توبه/35

در آن روز که آن را در آتش جهنم، گرم و سوزان کرده، و با آن صورت ها و پهلوها

ص:171

و پشت هایشان را داغ می کنند؛ (و به آن ها می گویند): این همان چیزی است که برای خود اندوختید (و گنجینه ساختید)! پس بچشید چیزی را که برای خود می اندوختید!

538 روزی که همه خواهند دید

«إِنَّ فِی ذلِکَ لَأَیَةً لِّمَنْ خافَ عَذَابَ الْأَخِرَهِ ذلِکَ یَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ النَّاسُ وَ ذلِکَ یَوْمٌ مَّشْهُودٌ» هود/103

در این، نشانه ای است برای کسی که از عذاب آخرت می ترسد؛ همان روزی است که مردم در آن جمع می شوند، و روزی که همه آن را مشاهده می کنند.

539 روزی که کسی حقّ سخن ندارد

یَوْمَ یَأْتِ لَا تَکَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ شَقِیٌّ وَ سَعِیدٌ» هود/105

آن روز که (قیامت و زمان مجازات) فرا رسد، هیچ کس جز به اجازه او سخن نمی گوید؛ گروهی بدبختند و گروهی خوشبخت!

540 روزی که زمین و آسمان تبدیل می شود

یَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَیْرَ الْأَرْضِ وَ السَّموَ تُ وَ بَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ» ابراهیم/48

در آن روز که این زمین به زمین دیگر، و آسمان ها (به آسمان های دیگری) مبدل می شود، و آنان در پیشگاه خداوند واحد قهار ظاهر می گردند!

541 روزی که انسان از نزدیکان خود فرار می کند

«فَإِذَا جاءَتِ الصَّآخَّةُ * یَوْمَ یَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِیهِ * وَأُمِّهِ وَأَبِیهِ * وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِیهِ * لِکُلِّ امْرِیٍ مِّنْهُمْ یَوْمَئِذٍ شَأْنٌ یُغْنِیهِ» عبس/33 تا 37

هنگامی که آن صدای مهیب [= صیحه رستاخیز] بیاید، (کافران در اندوه عمیقی فرومی روند)! در آن روز که انسان از برادر خود می گریزد،و از مادر و پدرش، و زن و فرزندانش؛ در آن روز هر کدام از آن ها وضعی دارد که او را کاملاً به خود مشغول می سازد!

542 روزی که راه فرار نیست

«يَقُولُ الْإِنسَنُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ * كَلَّا لَا وَزَرَ» قيامت /10 و 11

ص:172

آن روز انسان می گوید: «راه فرار کجاست؟!» هرگز چنین نیست، راه فرار و پناهگاهی وجود ندارد!

543 روز حسرت

«وَ أَنذِرْهُمْ یَوْمَ الْحَسْرَهِ إِذْ قُضِیَ الْأَمْرُ وَ هُمْ فِی غَفْلَهٍ وَ هُمْ لَا یُؤْمِنُونَ» مریم/39

آنان را از روز حسرت [= روز رستاخیز که برای همه مایه تأسف است] بترسان، در آن هنگام که همه چیز پایان می یابد! و آن ها در غفلتند و ایمان نمی آورند!

544 روزی که متقین به بهشت و مجرمان به جهنم می روند

«یَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِینَ إِلَی الرَّحْمنِ وَفْداً * وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِینَ إِلَی جَهَنَّمَ وِرْداً»

مریم/85 و 86»

در آن روز که پرهیزگاران را دسته جمعی به سوی خداوند رحمان (و پاداش های او) محشور می کنیم... و مجرمان را (همچون شتران تشنه کامی که به سوی آبگاه می روند) به جهنّم می رانیم...

545 روزی که همه تنهایند

«وَ کُلُّهُمْ ءَاتِیهِ یَوْمَ الْقِیمَهِ فَرْداً» مریم/95

و همگی روز رستاخیز، تک و تنها نزد او حاضر می شوند!

546 روزی که طومار آسمان پیچیده می شود

«یَوْمَ نَطْوِی السَّمآءَ کَطَیِّ السِّجِلِّ لِلْکُتُبِ کَما بَدَأْنآ أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِیدُهُ وَعْداً عَلَیْنآ إِنَّا کُنَّا فعِلِینَ» انبیاء/104

در آن روز که آسمان را چون طوماری در هم می پیچیم، (سپس) همان گونه که آفرینش را آغاز کردیم، آن را بازمی گردانیم؛ این وعده ای است بر ما، و قطعاً آن را انجام خواهیم داد.

547 روزی که مادران فرزندان را فراموش می کنند

«یَوْمَ تَرَوْنَها تَذْهَلُ کُلُّ مُرْضِعَهٍ عَمَّآ أَرْضَعَتْ وَ تَضَعُ کُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَها وَ تَرَی النَّاسَ سُکرَی وَ ما هُم بِسُکرَی وَ لکِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَدِیدٌ» حج/2

روزی که آن را می بینید، (آنچنان وحشت سراپای همه را فرامی گیرد که) هر مادر

ص:173

شیردهی، کودک شیرخوارش را فراموش می کند؛ و هر بارداری جنین خود را بر زمین می نهد؛ و مردم را مست می بینی، در حالی که مست نیستند؛ ولی عذاب خدا شدید است!

548 روزی که ظالمان دست خود را می گزند

«وَ یَوْمَ یَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَی یَدَیْهِ یَقُولُ یلَیْتَنِی اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِیلاً» فرقان/27

و (به خاطر آور) روزی را که ستمکار دست خود را (از شدّت حسرت) به دندان می گزد و می گوید: «ای کاش با رسول (خدا) راهی برگزیده بودم!

549 روزی که مال و فرزند سودی ندارد

«یَوْمَ لَا یَنفَعُ مالٌ وَ لَا بَنُونَ * إِلَّا مَنْ أَتَی اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِیمٍ»شعراء/89

در آن روز که مال و فرزندان سودی نمی بخشد، مگر کسی که با قلب سلیم به پیشگاه خدا آید!»

قسمت دوم

550 روز عذاب فراگیر

«یَوْمَ یَغْشَیهُمُ الْعَذَابُ مِن فَوْقِهِمْ وَ مِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَ یَقُولُ ذُوقُوا ما کُنتُمْ تَعْمَلُونَ» عنکبوت/55

آن روز که عذاب (الهی) آن ها را از بالای سر و پایین پایشان فرامی گیرد و به آن ها می گوید: «بچشید آنچه را عمل می کردید» (روز سخت و دردناکی برای آن هاست!)

551 روز نومیدی مجرمان

«وَ یَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ یُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ» روم/12

آن روز که قیامت برپا می شود، مجرمان در نومیدی و غم و اندوه فرو می روند!

552 روز هزار ساله

«یُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمآءِ إِلَی الْأَرْضِ ثُمَّ یَعْرُجُ إِلَیْهِ فِی یَوْمٍ کانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَهٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ» سجده/5

امور این جهان را از آسمان به سوی زمین تدبیر می کند؛ سپس در روزی که مقدار آن هزار سال از سال هایی است که شما می شمرید به سوی او بالا می رود (و دنیا پایان می یابد).

ص:174

553 روزی که تأخیر ندارد

قُل لَّکُم مِّیعادُ یَوْمٍ لَّا تَسْتَْخِرُونَ عَنْهُ ساعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ» سبا/30

بگو: «وعده شما روزی خواهد بود که نه ساعتی از آن تأخیر می کنید و نه (بر آن) پیشی خواهید گرفت!»

554 روزی که هیچ کس مالک دیگری نیست

فَالْیَوْمَ لَا یَمْلِکُ بَعْضُکُمْ لِبَعْضٍ نَّفْعاً وَ لَا ضَرًّا وَ نَقُولُ لِلَّذِینَ ظَلَمُواذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِی کُنتُم بِها تُکَذِّبُونَ» سبا/42

(آری) امروز هیچ یک از شما نسبت به دیگری مالک سود و زیانی نیست! و به ظالمان می گوییم: «بچشید عذاب آتشی را که تکذیب می کردید!»

555 روزی که بر کسی ظلم نمی شود

فَالْیَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَیْاً وَ لَا تُجْزَوْنَ إِلَّا ما کُنتُمْ تَعْمَلُونَ» یس/54

(و به آن ها گفته می شود:) امروز به هیچ کس ذرّه ای ستم نمی شود، و جز آنچه را عمل می کردید جزا داده نمی شوید!

556 روزی که اعضای غیر زبان سخن می گویند

هذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِی کُنتُمْ تُوعَدُونَ * اصْلَوْها الْیَوْمَ بِما کُنتُمْ تَکْفُرُونَ * الْیَوْمَ نَخْتِمُ عَلَی أَفْوَ هِهِمْ وَ تُکَلِّمُناَ أَیْدِیهِمْ وَ تَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِما کانُوا یَکْسِبُونَ» یس/62 تا 65

این همان دوزخی است که به شما وعده داده می شد! امروز وارد آن شوید و به خاطر کفری که داشتید به آتش آن بسوزید! امروز بر دهانشان مُهر می نهیم، و دست هایشان با ما سخن می گویند و پاهایشان کارهایی را که انجام می دادند شهادت می دهند!

557 روز جزا

«وَقالُوا یوَیْلَنا هذَا یَوْمُ الدِّینِ * هذَا یَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِی کُنتُم بِهِ تُکَذِّبُونَ)صافات/20 و 21

و می گویند: «ای وای بر ما، این روز جزاست!» (آری) این همان روز جدایی (حقّ از باطل) است که شما آن را تکذیب می کردید!

ص:175

558 روز روسیاهی متکبران

«وَيَوْمَ الْقِيمَهِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ» زمر/60

و روز قیامت کسانی را که بر خدا دروغ بستند می بینی که صورت هایشان سیاه است؛ آیا در جهنّم جایگاهی برای متکبّران نیست؟!

559 روز حکومت خدا

«يَوْمَ هُم بارِزُونَ لَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَىْ ءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ للَّهِ ِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ» غافر/16

روزی که همه آنان آشکار می شوند و چیزی از آن ها بر خدا پنهان نخواهد ماند؛ (و گفته می شود:) حکومت امروز برای کیست؟ برای خداوند یکتای قهّار است!

560 روز کیفر و پاداش

«الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِما كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسابِ» غافر/17

امروز هر کس در برابر کاری که انجام داده است پاداش داده می شود؛ امروز هیچ ظلمی نیست؛ خداوند سریع الحساب است!

561 روز فرار از یکدیگر

وَ يقَوْمِ إِنِّى أَخافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنادِ * يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ ما لَكُم مِّنَ اللَّهِ مِنْ عاصِمٍ وَ مَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَما لَهُ مِنْ هادٍ» غافر/32 و 33

ای قوم من! من بر شما از روزی که مردم یکدیگر را صدا می زنند (و از هم یاری می طلبند و صدایشان به جایی نمی رسد) بیمناکم! همان روزی که روی می گردانید و فرار می کنید؛ امّا هیچ پناهگاهی در برابر عذاب خداوند برای شما نیست؛ و هر کس را خداوند (به خاطر اعمالش) گمراه سازد، هدایت کننده ای برای او نیست!

562 روزی که عذرخواهی سودی ندارد

«يَوْمَ لَا يَنفَعُ الظّٰلِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ وَ لَهُمُ اللّٰعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ» غافر/52

روزی که عذرخواهی ظالمان سودی به حالشان نمی بخشد؛ و لعنت خدا برای آن ها، و خانه (و جایگاه) بد نیز برای آنان است.

ص:176

563 روزی که دشمنان خدا را به جهنم می برند

«وَ یَوْمَ یُحْشَرُ أَعْدَآءُ اللَّهِ إِلَی النَّارِ فَهُمْ یُوزَعُونَ» فصلت/19

به خاطر بیاورید روزی را که دشمنان خدا را جمع کرده به سوی دوزخ می برند،و صفوف پیشین را نگه می دارند (تا صف های بعد به آن ها ملحق شوند!)

564 روزی که در آسمان دود پدید می آید

فَارْتَقِبْ یَوْمَ تَأْتِی السَّمآءُ بِدُخانٍ مُّبِینٍ * یَغْشَی النَّاسَ هذَا عَذَابٌ أَلِیمٌ» دخان/10 و 11

پس منتظر روزی باش که آسمان دود آشکاری پدید آورد... که همه مردم را فرا می گیرد؛ این عذاب دردناکی است!

565 روز انتقام گیری

«یَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْکُبْرَی إِنَّا مُنتَقِمُونَ» دخان/16

(ما از آن ها انتقام می گیریم) در آن روز که آن ها را با قدرت خواهیم گرفت؛ آری ما انتقام گیرنده ایم!

566 روزی که دوستی ها از هم می پاشد

«إِنَّ یَوْمَ الْفَصْلِ مِیقتُهُمْ أَجْمَعِینَ * یَوْمَ لَا یُغْنِی مَوْلًی عَن مَّوْلًی شَیْئاً وَ لَا هُمْ یُنصَرُونَ» دخان/41

روز جدایی (حق از باطل) وعده گاه همه آن هاست! روزی که هیچ دوستی کمترین کمکی به دوستش نمی کند، و از هیچ سو یاری نمی شوند؛

567 روز زمین گیر شدن

«وَ تَرَی کُلَّ أُمَّةٍ جاثِیَةً کُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَی إِلَی کِتبِها الْیَوْمَ تُجْزَوْنَ ما کُنتُمْ تَعْمَلُونَ» جاثیه/28

در آن روز هر امّتی را می بینی (که از شدّت ترس و وحشت) بر زانو نشسته؛ هر امّتی به سوی کتابش خوانده می شود، و (به آن ها می گویند:) امروز جزای آنچه را انجام می دادید به شما می دهند!

568 روز فراموش شدن منکران قیامت

«وَ قِيلَ الْيَوْمَ نَنسَيكُمْ كَما نَسِيتُمْ لِقآءَ يَوْمِكُمْ هذَا وَ مَأْوَيكُمُ النَّارُ وَ ما لَكُم مِن نَّاصِرِينَ» جاثيه/34

و به آن ها گفته می شود: «امروز شما را فراموش می کنیم همان گونه که شما دیدار امروزتان را فراموش کردید؛ و جایگاه شما دوزخ است و هیچ یاوری ندارید!

569 روز مجازات مستکبران

«وَ يَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبتِكُمْ فِي حَياتِكُمُ الدُّنْيا وَ اسْتَمْتَعْتُم بِها فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِما كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِى الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ بِما كُنتُمْ تَفْسُقُونَ» احقاف/20

آن روز که کافران را بر آتش عرضه می کنند (به آن ها گفته می شود:) از طیّبات و لذایذ در زندگی دنیای خود استفاده کردید و از آن بهره گرفتید؛ اما امروز عذاب ذلّت بار به خاطر استکباری که در زمین بناحق کردید و به خاطر گناهانی که انجام می دادید؛ جزای شما خواهد بود!

570 روز جاودانه

«ادْخُلُوها بِسَلمٍ ذلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ» ق/34

(به آنان گفته می شود:) بسلامت وارد بهشت شوید، امروز روز جاودانگی است!

571 روز خروج همگانی از قبر

«وَ اسْتَمِعْ يَوْمَ يُنادِ الْمُنادِ مِن مَّكانٍ قَرِيبٍ * يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ» ق/41 و 42

و گوش فرا ده و منتظر روزی باش که منادی از مکانی نزدیک ندا می دهد،روزی که همگان صیحه رستاخیز را بحق می شنوند؛ آن روز، روز خروج (از قبرها) است!

572 روز شکافتن زمین

«يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعاً ذلِکَ حَشْرٌ عَلَيْنا يَسِيرٌ» ق/44

روزی که زمین به سرعت از روی آن ها شکافته می شود و (از قبرها) خارج می گردند؛ و این جمع کردن برای ما آسان است!

ص:178

573 روز آتش سوزی مجرمان

«يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ» ذاريات/13

(آرى) همان روزى است كه آن ها را بر آتش مى سوزانند!

574 روز حركت آسمان و كوه ها

«يَوْمَ تَمُورُ السَّمآءُ مَوْراً * وَ تَسِيرُ الْجِبالُ سَيْراً» طور/9 و 10

(اين عذاب الهى) در آن روزى است كه آسمان به شدّت به حركت درمى آيد،و كوه ها از جا كنده و متحرّك مى شوند!

575 روز به آتش بردن مجرمان

يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَى نارِ جَهَنَّمَ دَعًّا» طور/13

در آن روز كه آن ها را بزور به سوى آتش دوزخ مى رانند!

576 روزى كه مجرمان يارى نمى شوند

يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْاً وَ لَا هُمْ يُنصَرُونَ» طور/46

روزى كه نقشه هاى آنان سودى به حالشان نخواهد داشت و (از هيچ سو) يارى نمى شوند!

قسمت سوم

577 روز سخت و دردناك

«فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَىْ ءٍ نُّكُرٍ * خُشَّعاً أَبْصرُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ * مُّهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكفِرُونَ هذَا يَوْمٌ عَسِرٌ» قمر/6 تا 8

بنابر اين از آن ها روى بگردان، و روزى را به ياد آور كه دعوت كننده الهى مردم را به امر وحشتناكى دعوت مى كند (دعوت به حساب اعمال)! آنان در حالى كه چشم هايشان از شدّت وحشت به زير افتاده، همچون ملخ هاى

پراکنده از قبرها خارج می شوند، در حالی که (بر اثر وحشت و اضطراب) به سوی این دعوت کننده گردن می کشند؛ کافران می گویند: «امروز روز سخت و دردناکی است!»

578 روزی که آتش به چهره ها زنند

«یَوْمَ یُسْحَبُونَ فِی النَّارِ عَلَی وُجُوهِهِمْ ذُوقُوامَسَّ سَقَرَ» قمر/48

ص:179

در آن روز که در آتش دوزخ به صورتشان کشیده می شوند (و به آن ها گفته می شود:) بچشید آتش دوزخ را!

579 روزی که فدیه قبول نمی شود

«فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَ لَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَيكُمُ النَّارُ هِىَ مَوْلَيكُمْ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ» پس امروز نه از شما فديه ای پذيرفته می شود، و نه از كافران؛ و جايگاهتان آتش است و همان سرپرستتان می باشد؛ و چه بد جايگاهی است! «قمر/34»

580 روز خبر دادن اعمال

«يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُهُم بِما عَمِلُوا أَحْصَيهُ اللَّهُ وَ نَسُوهُ وَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَىْ ءٍ شَهِيدٌ» مجادله/6

در آن روز كه خداوند همه آن ها را برمی انگيزد و از اعمالی كه انجام دادند با خبر می سازد، اعمالی كه خداوند حساب آن را نگه داشته و آن ها فراموشش كردند؛ و خداوند بر هر چيز شاهد و ناظر است!

581 روز تغابن و خسارت

«يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذلِكَ يَوْمُ التَّغابُنِ وَ مَن يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَ يَعْمَلْ صلِحاً يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّاتِهِ وَ يُدْخِلْهُ جَنَّتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِها الْأَنْهرُ خلِدِينَ فِيهآ أَبَداً ذلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ» تغابن/9

اين در زمانی خواهد بود كه همه شما را در روز اجتماع [= روز رستاخيز] گردآوری می كند؛ آن روز روز تغابن است (روز احساس خسارت و پشيمانی)! و هر كس به خدا ايمان بياورد و عمل صالح انجام دهد، گناهان او را می بخشد و او را در باغ هايی از بهشت كه نهرها از زير درختانش جاری است وارد می كند، جاودانه در آن می مانند؛ و اين پيروزی بزرگ است!

582 روز پا برهنگی

يَوْمَ يُكْشَفُ عَن ساقٍ وَ يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ» قلم/42

(به خاطر بیاورید) روزی را که ساق پاها (از وحشت) برهنه می گردد و دعوت به سجود می شوند، امّا نمی توانند (سجود کنند).

ص:180

583 روز 50 هزار ساله

«تَعْرُجُ الْمَلَائِكَهُ وَ الرُّوحُ إِلَيْهِ فِی يَوْمٍ كانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَهٍ * فَاصْبِرْ صَبْراً جَمِيلاً معارج/ 4 و 5

فرشتگان و روح [= فرشته مقرّب خداوند] به سوی او عروج می کنند در آن روزی که مقدارش پنجاه هزار سال است! پس صبر جميل پيشه کن،

584 روز متلاشی شدن آسمان و كوه ها

«يَوْمَ تَكُونُ السَّمآءُ كالْمُهْلِ * وَتَكُونُ الْجِبالُ كالْعِهْنِ» معارج/8 و 9

همان روز که آسمان همچون فلز گداخته می شود، و کوه ها مانند پشم رنگين متلاشی خواهد بود

585 روز وعده داده شده

«يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعاً كَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ يُوفِضُونَ * خاشِعَهً أَبْصرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّهٌ ذلِكَ الْيَوْمُ الَّذِی كانُوا يُوعَدُونَ» معارج/43 و 44

همان روز که از قبرها به سرعت خارج می شوند، گويی به سوی بت ها می دوند... در حالی که چشم هايشان از شرم و وحشت به زير افتاده، و پرده ای از ذلّت و خواری آن ها را پوشانده است! اين همان روزی است که به آن ها وعده داده می شد!

586 روز زلزله شديد

«يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَ الْجِبالُ وَ كانَتِ الْجِبالُ كَثِيباً مَّهِيلاً» مزمل/14

در آن روز که زمين و کوه ها سخت به لرزه درمی آيد، و کوه ها (چنان درهم کوبيده می شود که) به شکل توده هايی از شن نرم درمی آيد!

587 روز سخت كافران

«فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ * عَلَى الْكفِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ مدثر/ 9 و 10

آن روز، روز سختی است، و برای کافران آسان نيست!

588 روز جدایی حقّ از باطل

«هذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ * وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ * وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ * هذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنكُمْ وَالْأَوَّلِينَ» مرسلات/35 تا 38

ص:181

امروز روزی است که سخن نمی گویند (و قادر بر دفاع از خویشتن نیستند)، و به آن ها اجازه داده نمی شود که عذرخواهی کنند! وای در آن روز بر تکذیب کنندگان! (و به آن ها گفته می شود:) امروز همان روز جدایی (حق از باطل) است که شما و پیشینیان را در آن جمع کرده ایم!

589 روزی که همه صف بایستند

«يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَ الْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَّا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمنُ وَ قالَ صَوَاباً * ذلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَن شاَءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ مَاباً» نبأ/38 و 39

روزی که «روح» و «ملائکه» در یک صف می ایستند و هیچ یک، جز به اذن خداوند رحمان، سخن نمی گویند، و (آنگاه که می گویند) درست می گویند آن روز حق است؛ هر کس بخواهد راهی به سوی پروردگارش برمی گزیند!

590 روز حادثه های بزرگ

«يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَهُ * تَتْبَعُها الرَّادِفَهُ» نازعات/6 و 7

آن روز که زلزله های وحشتناک همه چیز را به لرزه درمی آورد، و به دنبال آن، حادثه دومین [= صیحه عظیم محشر] رخ می دهد،

591 روز یادآوری

«يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنسنُ ما سَعَى نازعات/35

در آن روز انسان به یاد کوشش هایش می افتد،

592 روز فرار

«يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ * وَأُمِّهِ وَ أَبِيهِ * وَ صحِبَتِهِ وَ بَنِيهِ» عبس/34 تا 36

در آن روز که انسان از برادر خود می گریزد، و از مادر و پدرش،و زن و فرزندانش؛

593 روزی که هر کسی به خود مشغول است

«لِكُلِّ امْرِىٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ» عبس/37

در آن روز هر کدام از آن ها وضعی دارد که او را کاملاً به خود مشغول می سازد!

ص:182

594 روز خدا

«يَوْمَ لَا تَمْلِکُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْاً وَ الْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ» انفطار/19

روزی است که هیچ کس قادر بر انجام کاری به سود دیگری نیست، و همه امور در آن روز از آن خداست!

595 روز خنده مؤمنان بر کافران

«فَالْيَوْمَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ» مطففين/34

ولی امروز مؤمنان به کفار می خندند.

596 روز موعود

«وَ الْيَوْمِ الْمَوْعُودِ» بروج/2

و سوگند به آن روز موعود،

597 روز آشکاری اسرار

«يَوْمَ تُبْلَی السَّرَآئِرُ» طارق/9

در آن روز که اسرار نهان (انسان) آشکار میشود،

598 روز حاضر شدن جهنم

«وَجِای ءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنسنُ وَ أَنَّی لَهُ الذِّكْرَی فجر/23

و در آن روز جهنم را حاضر می کنند؛ (آری) در آن روز انسان متذکّر می شود؛ امّا این تذکّر چه سودی برای او دارد؟!

599 روز پراکندگی انسان ها و کوه ها

«يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ * وَتَكُونُ الْجِبالُ كالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ» قارعه/4 و 5

روزی که مردم مانند پروانه های پراکنده خواهند بود، و کوه ها مانند پشم رنگین حلاّجی شده می گردد!

600 قیامت جای بهانه و عذر نیست

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ کَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْیَوْمَ إِنَّما تُجْزَوْنَ ما کُنتُمْ تَعْمَلُونَ» تحریم/7

ص:183

ای کسانی که کافر شده اید امروز عذرخواهی نکنید، چرا که تنها به اعمالتان جزا داده می شوید!

601 رحمت خدا زیاد و عذابش دردناک است

«نَبِّئْ عِبادِی أَنِّی أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِیمُ * وَأَنَّ عَذَابِی هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِیمُ» حجر/50

بندگانم را آگاه کن که من بخشنده مهربانم! و (این که) عذاب و کیفر من، همان عذاب دردناک است!

602 دوستانی که دشمن می شوند

«الْأَخِلَّآءُ یَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِینَ» زخرف/67

دوستان در آن روز دشمن یکدیگرند، مگر پرهیزگاران!

603 از نعمت ها سؤال می شود

«ثُمَّ لَتُسْئلُنَّ یَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِیمِ» تکاثر/8

سپس در آن روز (همه شما) از نعمت هایی که داشته اید بازپرسی خواهید شد!

604 از همه چیز و همه کس سؤال می شود

«فَوَرَبِّکَ لَنَسْئلَنَّهُمْ أَجْمَعِینَ * عَمَّا کانُوا یَعْمَلُونَ» حجر/92 و 93

به پروردگارت سوگند، (در قیامت) از همه آن ها سؤال خواهیم کرد...از آنچه عمل می کردند!

اثر اعمال دنیا در آخرت

605 دنیا، توشه آخرت است(1)

«وَ ابْتَغِ فِیمآ ءَاتَیکَ اللَّهُ الدَّارَ الْأَخِرَهَ وَ لَا تَنسَ نَصِیبَکَ مِنَ الدُّنْیا وَ أَحْسِن کَمآ أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَیْکَ وَ لَا تَبْغِ الْفَسادَ فِی الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ الْمُفْسِدِینَ» قصص/77

و در آنچه خدا به تو داده، سرای آخرت را بطلب؛ و بهره ات را از دنیا فراموش مکن؛ و همان گونه که خدا به تو نیکی کرده نیکی کن؛ و هرگز در زمین در جستجوی فساد مباش، که خدا مفسدان را دوست ندارد!

1- 93. چند آیه مشابه: نازعات/34 و 35، نجم/39 و 40.

606 برای آخرت توشه بفرستید

الف: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِیرٌ بِما تَعْمَلُونَ» حشر/18

ای کسانی که ایمان آورده اید از (مخالفت) خدا بپرهیزید؛ و هر کس باید بنگرد تا برای فردایش چه چیز از پیش فرستاده؛ و از خدا بپرهیزید که خداوند از آنچه انجام می دهید آگاه است!

ب: «... وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِکُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّکُم مُّلَقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِینَ» بقره /223

...اثر نیکی برای خود، از پیش بفرستید! و از خدا بپرهیزید و بدانید او را ملاقات خواهید کرد و به مؤمنان، بشارت ده!

607 اعمال خود را خواهید دید

«وَ أَقِیمُوا الصَّلَوهَ وَءَاتُوا الزَّکَوهَ وَ ما تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِکُم مِنْ خَیْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِما تَعْمَلُونَ بَصِیرٌ» بقره /110

و نماز را برپا دارید و زکات را ادا کنید؛ و هر کار خیری را برای خود از پیش می فرستید، آن را نزد خدا (در سرای دیگر) خواهید یافت؛ خداوند به اعمال شما بیناست.

608 نامه اعمال خود را بگیرید و بخوانید

«وَ کُلَّ إِنسَنٍ أَلْزَمْنَهُ طَئِرَهُ فِی عُنُقِهِ وَ نُخْرِجُ لَهُ یَوْمَ الْقِیَمَهِ کِتَباً یَلْقَیهُ مَنشُوراً * اقْرَأْ کِتَبَکَ کَفَی بِنَفْسِکَ الْیَوْمَ عَلَیْکَ حَسِیباً» اسرا/13 و 14

و هر انسانی، اعمالش را بر گردنش آویخته ایم؛ و روز قیامت، کتابی برای او بیرون می آوریم که آن را در برابر خود، گشوده می بیند! (این همان نامه اعمال اوست! و به او می گوییم:) کتابت را بخوان، کافی است که امروز، خود حسابگر خویش باشی!

609 تمام اعمال شما ثبت است

«وَ وُضِعَ الْکِتابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَ يَقُولَونَ يَوَيْلَتَنا مالِ هَذَا الْكِتابِ لَا يُغادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحْصَيها وَ وَجَدُوا ما عَمِلُوا حاضِراً وَلَا يَظْلِمُ رَبُّکَ أَحَداً» کهف/49

ص:185

و کتاب [= کتابی که نامه اعمال همه انسان هاست] در آن جا گذارده می شود، پس گنهکاران را می بینی که از آنچه در آن است، ترسان و هراسانند؛ و می گویند: «ای وای بر ما! این چه کتابی است که هیچ عمل کوچک و بزرگی را فرونگذاشته مگر این که آن را به شمار آورده است؟! و (این در حالی است که) همه اعمال خود را حاضر می بینند؛ و پروردگارت به هیچ کس ستم نمی کند.

610 گناه هر کسی به دوش خودش است

الف: «مَّنِ اهْتَدَی فَإِنَّمَا یَهْتَدِی لِنَفْسِهِ وَ مَن ضَلَّ فَإِنَّمَا یَضِلُّ عَلَیْهَا وَ لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَی وَ ما کُنَّا مُعَذِّبِینَ حَتَّی نَبْعَثَ رَسُولاً» اسرا/15

هرکس هدایت شود، برای خود هدایت یافته؛ و آن کس که گمراه گردد، به زیان خود گمراه شده است؛ و هیچ کس بار گناه دیگری را به دوش نمی کشد؛ و ما هرگز (قومی را) مجازات نخواهیم کرد، مگر آن که پیامبری مبعوث کرده باشیم (تا وظایفشان را بیان کند.)

ب: «أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَی نجم/38

که هیچ کس بار گناه دیگری را بر دوش نمی گیرد،

ج: «وَ لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَی وَ إِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَی حِمْلِها لَا یُحْمَلْ مِنْهُ شَیْءٌ وَ لَوْ کانَ ذَا قُرْبَی إِنَّما تُنذِرُ الَّذِینَ یَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَیْبِ وَ أَقامُوا الصَّلَوةَ وَ مَن تَزَکَّی فَإِنَّمَا یَتَزَکَّی لِنَفْسِهِ وَ إِلَی اللَّهِ الْمَصِیرُ» فاطر/18

هیچ گنهکاری بار گناه دیگری را بر دوش نمی کشد؛ و اگر شخص سنگین باری دیگری را برای حمل گناه خود بخواند، چیزی از آن را بر دوش نخواهد گرفت، هر چند از نزدیکان او باشد! تو فقط کسانی را بیم می دهی که از پروردگار خود در پنهانی می ترسند و نماز را برپا می دارند؛ و هر کس پاکی (و تقوا) پیشه کند، نتیجه آن به خودش بازمی گردد؛ و بازگشت (همگان) به سوی خداست!

د: «إِنْ تَکْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِیٌّ عَنکُمْ وَ لَا یَرْضَی لِعِبَادِهِ الْکُفْرَ وَ إِنْ تَشْکُرُوا یَرْضَهُ لَکُمْ وَ لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَی ثُمَّ إِلَی رَبِّکُم مَّرْجِعُکُمْ فَیُنَبِّئُکُم بِما کُنتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِیمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ» زمر/7

اگر کفران کنید، خداوند از شما بی نیاز است و هرگز کفران را برای بندگانش نمی پسندد؛ و اگر شکر او را بجا آورید آن را برای شما می پسندد! و هیچ گنهکاری گناه دیگری را بر دوش نمی کشد! سپس بازگشت همه شما به سوی پروردگارتان است، و شما را از آنچه انجام می دادید آگاه می سازد؛ چرا که او به آنچه در سینه هاست آگاه است!

ه «قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْ ءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْها وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ثُمَّ إِلَى رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِما كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ» انعام/164

بگو: «آیا غیر خدا، پروردگاری را بطلبم، در حالی که او پروردگار همه چیز است؟! هیچ کس، عمل (بدی) جز به زیان خودش، انجام نمی دهد؛ و هیچ گنهکاری گناه دیگری را متحمّل نمی شود؛ سپس بازگشت همه شما به سوی پروردگارتان است؛ و شما را از آنچه در آن اختلاف داشتید، خبر خواهد داد.

611 پاداش اخروی نیکوکاران و بدکاران(1)

الف: «مَن جآءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ خَيْرٌ مِّنْها وَ هُم مِن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ * وَ مَن جآءَ بِالسَّيِّئَهِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِى النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا ما كُنتُمْ تَعْمَلُونَ» نمل/89 و 90

کسانی که کار نیکی انجام دهند پاداشی بهتر از آن خواهند داشت؛ و آنان از وحشت آن روز درامانند! و آن ها که اعمال بدی انجام دهند، به صورت در آتش افکنده می شوند؛ آیا جزایی جز آنچه عمل می کردید خواهید داشت؟!

ب: «مَن جآءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ خَيْرٌ مِّنْها وَ مَن جآءَ بِالسَّيِّئَهِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُواالسَّيِّاتِ إِلَّا ما كانُوا يَعْمَلُونَ» قصص/84

کسی که کار نیکی انجام دهد، برای او پاداشی بهتر از آن است؛ و به کسانی که کارهای بد انجام دهند، مجازات بدکاران جز (به مقدار) اعمالشان نخواهد بود.

ج: «مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَها وَ مَنْ عَمِلَ صَلِحاً مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّهَ يُرْزَقُونَ فِيها بِغَيْرِ حِسابٍ» غافر/40

1- 94. چند آیه مشابه: شورا/40، طه/75.

هر کس بدی کند، جز بمانند آن کیفر داده نمی شود؛ ولی هر کس کار شایسته ای انجام دهد -خواه مرد یا زن- در حالی که مؤمن باشد آن ها وارد بهشت می شوند و در آن روزی بی حسابی به آن ها داده خواهد شد.

612 حساب رسی دقیق اعمال

فَمَن يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ * وَمَن يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ» زلزله /7 و 8

پس هر کس هموزن ذرّه ای کار خیر انجام دهد آن را می بیند!و هر کس هموزن ذرّه ای کار بد کرده آن را می بیند!

613 پاداش خود را بگیرید

«كُلُوا وَ اشْرَبُوا هَنِيَاً بِمآ أَسْلَفْتُمْ فِى الْأَيَّامِ الْخالِيَهِ» حاقه/24

(و به آنان گفته می شود:) بخورید و بیاشامید گوارا در برابر اعمالی که در ایّام گذشته انجام دادید!

شفاعت

614 شفاعت به اذن خدا است

«يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ الشَّفَعَهُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَ رَضِىَ لَهُ قَوْلاً» طه/109

در آن روز، شفاعت هیچ کس سودی نمی بخشد، جز کسی که خداوند رحمان به او اجازه داده، و به گفتار او راضی است.

615 شفاعت با رضایت خدا است

«يَعْلَمُ ما بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ ما خَلْفَهُمْ وَ لَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى وَ هُم مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ» انبيا/28

او اعمال امروز و آینده و اعمال گذشته آن ها را می داند؛ و آن ها جز برای کسی که خدا راضی (به شفاعت برای او) است شفاعت نمی کنند؛ و از ترس او بیمناکند.

616 شفاعت مخصوص افراد خاص است

«لَّا يَمْلِكُونَ الشَّفَعَهَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِندَ الرَّحْمَنِ عَهْداً» مريم/87

آنان هرگز مالک شفاعت نیستند؛ مگر کسی که نزد خداوند رحمان، عهد و پیمانی دارد.

617 شفاعت برای ظالمان پذیرفتنی نیست

«فَأَوْحَيْنآ إِلَيْهِ أَنِ اصْنَعِ الْفُلْکَ بِأَعْيُنِنا وَ وَحْيِنا فَإِذَا جآءَ أَمْرُنَا وَ فَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُکْ فِيها مِن کُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَ أَهْلَکَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تُخَطِبْنِی فِی الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ» مؤمنون/27

ما به نوح وحی کردیم که: «کشتی را در حضور ما، و مطابق وحی ما بساز. و هنگامی که فرمان ما (برای غرق آنان) فرا رسد، و آب از تنور بجوشد (که نشانه فرا رسیدن طوفان است)، از هر یک از انواع حیوانات یک جفت در کشتی سوار کن؛ و همچنین خانواده ات را، مگر آنانی که قبلاً وعده هلاکشان داده شده [= همسر و فرزند کافرت ؛ و دیگر درباره ستمگران با من سخن مگو، که آنان همگی هلاک خواهند شد.

618 شفاعت برای گنهکاران سودی ندارد

«فَما تَنفَعُهُمْ شَفَعَهُ الشَّفِعِينَ» مدثر/48

از این رو شفاعت شفاعت کنندگان به حال آن ها سودی نمی بخشد.

بهشت

619 خوب ها و بدها از هم جدا شوید

«وَ امْتَزُوا الْيَوْمَ أَيُّها الْمُجْرِمُونَ» يس/59

(و به آن ها می گویند:) جدا شوید امروز ای گنهکاران!

620 بهشتیان به بهشت داخل شوید(1)

«ادْخُلُوها بِسَلَمٍ ءَامِنِینَ * وَنَزَعْنا ما فِی صُدُورِهِم مِنْ غِلٍّ إِخْوَ ناً عَلَی سُرُرٍ مُّتَقَبِلِینَ» حجر/46 و 47

(فرشتگان به آن ها می گویند:) داخل این باغ ها شوید با سلامت و امنیّت! هر گونه غلّ [=حسد و کینه و دشمنی] را از سینه آن ها برمی کنیم (و روحشان را پاک می سازیم)؛ در حالی که همه برابرند، و بر تخت ها رو به روی یکدیگر قرار دارند.

621 بهشت، جایگاه پرهیزگاران است

«تِلْکَ الدَّارُ الْأَخِرَةُ نَجْعَلُها لِلَّذِینَ لَا یُرِیدُونَ عُلُوًّا فِی الْأَرْضِ وَلَا فَساداً وَ الْعَقِبَةُ لِلْمُتَّقِینَ» قصص/83

(آری،) این سرای آخرت را (تنها) برای کسانی قرار می دهیم که اراده برتری جویی در زمین و فساد را ندارند؛ و عاقبت نیک برای پرهیزگاران است!

622 پرهیزگاران را به بهشت ببرید

« وَ سِیقَ الَّذِینَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَی الْجَنَّهِ زُمَراً حَتَّی إِذَا جآءُوها وَ فُتِحَتْ أَبْوَ بُها وَ قالَ لَهُمْ خَزَنَتُها سَلمٌ عَلَیْکُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوها خلِدِینَ» زمر/73

و کسانی که تقوای الهی پیشه کردند گروه گروه به سوی بهشت برده می شوند؛ هنگامی که به آن می رسند درهای بهشت گشوده می شود و نگهبانان به آنان می گویند: «سلام بر شما! گوارایتان باد این نعمت ها! داخل بهشت شوید و جاودانه بمانید!»

623 بهشت ویژه خدا برای بندگان خاص

«فَادْخُلِی فِی عِبَدِی * وَ ادْخُلِی جَنَّتِی» فجر/29 و 30

پس در سلک بندگانم درآی، و در بهشتم وارد شو!

624 بهشت، جای ترس واندوه نیست

«أهَؤُلآَءِ الّذِينَ أقْسَمْتُمْ لَا يَنالَهُمُ اللّهُ بِرَحْمَهٍ ادْخُلَوا الّجَنَّهَ لَاخَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلآَ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ» اعراف/49

ص:190

1- 95. چند آیه مشابه: نحل/30 و 31 و 32، زمر/73 و 74.

آیا این ها [= این واماندگان بر اعراف] همانان نیستند که سوگند یاد کردید رحمت خدا هرگز شامل حالشان نخواهد شد؟! (ولی خداوند به خاطر ایمان و بعضی اعمال خیرشان، آن ها را بخشید؛ هم اکنون به آن ها گفته می شود:) داخل بهشت شوید، که نه ترسی دارید و نه غمناک می شوید!

جهنم

625 جهنّم موعود حتمی است

«هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِی کُنتُمْ تُوعَدُونَ * اصْلَوْها الْیَوْمَ بِما کُنتُمْ تَکْفُرُونَ» یس/63 و 64

این همان دوزخی است که به شما وعده داده می شد! امروز وارد آن شوید و به خاطر کفری که داشتید به آتش آن بسوزید!

626 شما را از آتش جهنم می ترسانم

«فَأَنذَرْتُکُمْ ناراً تَلَظَّی لیل/14

و من شما را از آتشی که زبانه می کشد بیم می دهم،

627 از جهنّم بترسید(1)

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَکُمْ وَ أَهْلِیکُمْ ناراً وَقُودُها النَّاسُ وَ الْحِجارَهُ عَلَیْها مَلائِکَهٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا یَعْصُونَ اللَّهَ مآ أَمَرَهُمْ وَ یَفْعَلُونَ ما یُؤْمَرُونَ» تحریم/6

ای کسانی که ایمان آورده اید خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسان ها و سنگ هاست نگه دارید؛ آتشی که فرشتگانی بر آن گمارده شده که خشن و سختگیرند و هرگز فرمان خدا را مخالفت نمی کنند و آنچه را فرمان داده شده اند (به طور کامل) اجرا می نمایند!

628 جهنّمیان را جهت محاکمه بیاورید

«احْشُرُوا الَّذِینَ ظَلَمُوا وَ أَزْوَ جَهُمْ وَ ما کانُوا یَعْبُدُونَ * مِن دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَی صِرَاطِ

1- 96. چند آیه مشابه: بقره /24، آل عمران/131.

الْجَحِيمِ * وَقِفُوهُمْ إِنَّهُم مَّسْوُلُونَ * ما لَكُمْ لَا تَناصَرُونَ» صافات/22 و 25

(در این هنگام به فرشتگان دستور داده می شود:) ظالمان و همردیفانشان و آنچه را می پرستیدند... (آری آنچه را) جز خدا می پرستیدند جمع کنید و به سوی راه دوزخ هدایتشان کنید! آن ها را نگهدارید که باید بازپرسی شوند! شما را چه شده که از هم یاری نمی طلبید؟!

629 کافران را به جهنّم بریزید(1)

«وَ سِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ زُمَراً حَتَّى إِذَا جآءُوها فُتِحَتْ أَبْوَ بُهاوَ قالَ لَهُمْ خَزَنَتُهآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَتِ رَبِّكُمْ وَ يُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قالُوا بَلَى وَ لَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَفِرِينَ * قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَ بَ جَهَنَّمَ خَلِدِينَ فِيها فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ» زمر/71 و 72

و کسانی که کافر شدند گروه گروه به سوی جهنّم رانده می شوند؛ وقتی به دوزخ می رسند، درهای آن گشوده می شود و نگهبانان دوزخ به آن ها می گویند: «آیا رسولانی از میان شما به سویتان نیامدند که آیات پروردگارتان را برای شما بخوانند و از ملاقات این روز شما را بر حذر دارند؟!» می گویند: «آری، (پیامبران آمدند و آیات الهی را بر ما خواندند، و ما مخالفت کردیم!) ولی فرمان عذاب الهی بر کافران مسلّم شده است. به آنان گفته می شود: «از درهای جهنّم وارد شوید، جاودانه در آن بمانید؛ چه بد جایگاهی است جایگاه متکبّران!»

630 جهنمیان را بگیرید و ببندید

«خُذُوهُ فَغُلُّوهُ * ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ * ثُمَّ فِى سِلْسِلَةٍ ذَرْعُها سَبْعُونَ ذِرَاعاً فَاسْلُكُوهُ» حاقه/30 و 32

او را بگیرید و دربند و زنجیرش کنید! سپس او را در دوزخ بیفکنید!بعد او را به زنجیری که هفتاد ذراع است ببندید

631 جهنّم، جایگاه گناهکاران است

«قالَ اذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُوراً» اسرا/63

1- 97. چند آیه مشابه: غافر/76، نحل/29.

فرمود: «برو! هر کس از آنان از تو تبعیت کند، جهنم کیفر شماست، کیفری است فراوان!

632 جهنم، بدون مرگ و میر است

«إِنَّهُ مَن یَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِماً فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا یَمُوتُ فِیهَا وَلَا یَحْیَی طه/74

هر کس در محضر پروردگارش خطاکار حاضر شود، آتش دوزخ برای اوست؛ در آن جا، نه می میرد و نه زندگی می کند!

633 گناه کاران کم بخندند و زیاد گریه کنند

«فَلْیَضْحَکُوا قَلِیلاً وَلْیَبْکُوا کَثِیراً جَزَآءً بِما کانُوا یَکْسِبُونَ» توبه/82

از این رو آن ها باید کمتر بخندند و بسیار بگریند! (چرا که آتش جهنم در انتظارشان است) این، جزای کارهایی است که انجام می دادند!

634 باید واویلا کنید

«لَّا تَدْعُوا الْیَوْمَ ثُبُوراً وَاحِداً وَ ادْعُوا ثُبُوراً کَثِیراً» فرقان/14

(به آنان گفته می شود:) امروز یک بار واویلا نگویید، بلکه بسیار واویلا بگویید!

635 داد و فریاد شما بیهوده است

«لَا تَجْرُوا الْیَوْمَ إِنَّکُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ» مؤمنون/65

(امّا به آن ها گفته می شود:) امروز فریاد نکنید، زیرا از سوی ما یاری نخواهید شد!

636 دور شوید و حرف نزنید

«قالَ اخْسُوا فِیها وَلَا تُکَلِّمُونِ» مؤمنون/108

(خداوند) می گوید: «دور شوید در دوزخ، و با من سخن مگویید!

عذاب

637 عذاب الهی شدید است

«كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِى الْحُطَمَهِ * وَ مآ أَدْرَيكَ ما الْحُطَمَهُ * نارُ اللَّهِ الْمُوقَدَهُ * الَّتِى تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْدَهِ * إِنَّها عَلَيْهِم مُّؤْصَدَهٌ * فِى عَمَدٍ مُّمَدَّدَهٍ» همزه/4 تا 9

ص:193

چنین نیست که می پندارد؛ بزودی در «حُطَمه» [= آتشی خردکننده] پرتاب می شود! و تو چه می دانی «حُطمه» چیست؟! آتش برافروخته الهی است،آتشی که از دل ها سرمی زند! این آتش بر آن ها فروبسته شده،در ستون های کشیده و طولانی!

638 مردم را از عذاب الهی بترسان

«وَ أَنذِرِ النَّاسَ یَوْمَ یَأْتِیهِمُ الْعَذَابُ فَیَقُولُ الَّذِینَ ظَلَمُوا رَبَّنَآ أَخِّرْنآ إِلی أَجَلٍ قَرِیبٍ نُّجِبْ دَعْوَتَکَ وَ نَتَّبِعِ الرُّسُلَ أَوَ لَمْ تَکُونُوا أَقْسَمْتُم مِن قَبْلُ ما لَکُم مِن زَوَالٍ» ابراهیم/44

و مردم را از روزی که عذاب الهی به سراغشان می آید، بترسان! آن روز که ظالمان می گویند: «پروردگارا! مدّت کوتاهی ما را مهلت ده، تا دعوت تو را بپذیریم و از پیامبران پیروی کنیم!» (امّا پاسخ می شنوند که:) مگر قبلاً سوگند یاد نکرده بودید که زوال و فنایی برای شما نیست؟!

639 عذاب الهی همه جانبه است

«وَلَوْ تَرَی إِذْ یَتَوَفَّی الَّذِینَ کَفَرُوا الْمَلائِکَهُ یَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَرَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِیقِ» انفال/50

و اگر ببینی کافران را هنگامی که فرشتگان (مرگ)، جانشان را می گیرند و بر صورت و پشت آن ها می زنند و (می گویند:) بچشید عذاب سوزنده را (،به حال آنان تأسف خواهی خورد)!

640 عذاب دنیایی چنین است

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ * أَلَمْ تَرَ کَیْفَ فَعَلَ رَبُّکَ بِأَصْحاب الْفِیلِ * أَلَمْ یَجْعَلْ کَیْدَهُمْ فِی تَضْلِیلٍ * وَ أَرْسَلَ عَلَیْهِمْ طَیْراً أَبابِیلَ * تَرْمِیهِم بِحِجارَهٍ مِن سِجِّیلٍ * فَجَعَلَهُمْ کَعَصْفٍ مَّأْکُولٍ» سوره فیل

به نام خداوند بخشنده بخشایشگر آیا ندیدی پروردگارت با فیل سواران [= لشکر ابرهه که برای نابودی کعبه آمده بودند] چه کرد؟! آیا نقشه آن ها را در ضلالت و تباهی قرار نداد؟!و بر سر آن ها پرندگانی را گروه گروه فرستاد، که با سنگ های کوچکی آنان را هدف قرارمی دادند؛ سرانجام آن ها را همچون کاه خورده شده (و متلاشی) قرار داد!

641 عذاب الهی را بچشید(1)

«فَالْیَوْمَ لَا یَمْلِکُ بَعْضُکُمْ لِبَعْضٍ نَّفْعاً وَ لَا ضَرًّا وَ نَقُولُ لِلَّذِینَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِی کُنتُم بِها تُکَذِّبُونَ» سبا/42

(آری) امروز هیچ یک از شما نسبت به دیگری مالک سود و زیانی نیست! و به ظالمان می گوییم: «بچشید عذاب آتشی را که تکذیب می کردید!»

642 مجرمان را وعده عذاب بده

«فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِیمٍ» انشقاق/24

پس آن ها را به عذابی دردناک بشارت ده!

643 عذاب جهنم جاویدان است

«فَذُوقُوا بِما نَسِیتُمْ لِقاءَ یَوْمِکُمْ هَذَآ إِنَّا نَسِینَکُمْ وَ ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِما کُنتُمْ تَعْمَلُونَ» سجده /14

(و به آن ها می گویم:) بچشید (عذاب جهنم را)! به خاطر این که دیدار امروزتان را فراموش کردید، ما نیز شما را فراموش کردیم؛ و بچشید عذاب جاودان را به خاطر اعمالی که انجام می دادید!

644 عذاب روی عذاب!

«فَذُوقُوا فَلَن نَّزِیدَکُمْ إِلَّا عَذَاباً» نبأ/30

پس بچشید که چیزی جز عذاب بر شما نمی افزاییم!

645 وای بر ظالمان از عذاب دردناک

«فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَیْنِهِمْ فَوَیْلٌ لِّلَّذِینَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ یَوْمٍ أَلِیمٍ» زخرف/65

ولی گروه هایی از میان آن ها (درباره مسیح) اختلاف کردند (و بعضی او را خدا پنداشتند)؛ وای بر کسانی که ستم کردند از عذاب روزی دردناک!

646 آیا خبر عذاب شدگان به شما رسید

«أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ فَذَاقُوا وَ بالَ أَمْرِهِمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ» تغابن/5

ص:195

1- 98. چند آیه مشابه: انعام/30، ص/57.

آیا خبر کسانی که پیش از این کافر شدند به شما نرسیده است؟! (آری) آن ها طعم کیفر گناهان بزرگ خود را چشیدند؛ و عذاب دردناک برای آن هاست!

647 عذاب، نتیجه اعمال شماست

«ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِما كُنتُمْ تَكْسِبُونَ» يونس/52

سپس به کسانی که ستم کردند گفته می شود: عذاب ابدی را بچشید! آیا جز به آنچه انجام می دادید کیفر داده می شوید؟!»

648 ما کافران را مجازات می کنیم

«فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَاباً شَدِيداً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِى كانُوايَعْمَلُونَ * ذلِكَ جَزَآءُ أَعْدَآءِ اللَّهِ النَّارُ لَهُمْ فِيها دَارُ الْخُلْدِ جَزَآءً بِما كانُوا بِايَتِنا يَجْحَدُونَ» فصلت/27 و 28

به یقین به کافران عذاب شدیدی می چشانیم، و آن ها را به بدترین اعمالی که انجام می دادند کیفر می دهیم! این آتش کیفر دشمنان خدا است، سرای جاویدشان در آن خواهد بود، کیفری است به خاطر این که آیات ما را انکار می کردند.

649 مردم از شدت عذاب، مست و دیوانه می شوند

«يا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَىْ ءٌ عَظِيمٌ * يَوْمَ تَرَوْنَها تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ أَرْضَعَتْ وَ تَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَها وَ تَرَى النَّاسَ سُكَرَى وَ ما هُم بِسُكَرَى وَ لَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ» حج/ 1 و 2

ای مردم! از (عذاب) پروردگارتان بترسید، که زلزله رستاخیز امر عظیمی است! روزی که آن را می بینید، (آنچنان وحشت سراپای همه را فرا می گیرد که) هر مادر شیردهی، کودک شیرخوارش را فراموش می کند؛ و هر بارداری جنین خود را بر زمین می نهد؛ و مردم را مست می بینی، در حالی که مست نیستند؛ ولی عذاب خدا شدید است!

650 وعده عذاب بر اصرار کنندگان بر گناه

«وَيْلٌ لَكُلِّ أَفّاكٍ أثِيمٍ * يَسْمَعُ ءَايَتِ اللّهِ تُتْلَى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِراً كَأن لّمْ يَسْمَعْها فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ» جاثيه/8

ص:196

وای بر هر دروغگوی گنهکار...که پیوسته آیات خدا را می شنود که بر او تلاوت می شود، امّا از روی تکبّر اصرار بر مخالفت دارد؛ گویی اصلاً آن را هیچ نشنیده است؛ چنین کسی را به عذابی دردناک بشارت ده!

651 عذاب الهی خواهد رسید

«أَتَی أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَنَهُ وَ تَعَلَی عَمَّا یُشْرِکُونَ» نحل/1

فرمان خدا (برای مجازات مشرکان و مجرمان،) فرا رسیده است؛ برای آن عجله نکنید! منزّه و برتر است خداوند از آنچه همتای او قرارمی دهند!

بخش دوم : احکام

فصل اوّل: احکام نماز

وجوب نماز

652 ای مؤمنان نماز را به پا دارید

«قُل لِّعِبادِیَ الَّذِینَ ءَامَنُوا یُقِیمُوا الصَّلَوهَ وَ یُنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِیَهً مِن قَبْلِ أَن یَأْتِیَ یَوْمٌ لَّا بَیْعٌ فِیهِ وَلَا خِلَلٌ» ابراهیم/31

به بندگان من که ایمان آورده اند بگو نماز را برپا دارند؛ و از آنچه به آن ها روزی داده ایم، پنهان و آشکار، انفاق کنند؛ پیش از آن که روزی فرا رسد که نه در آن خرید و فروش است، و نه دوستی! (نه با مال می توانند از کیفر خدا رهایی یابند، و نه با پیوندهای مادی!)

653 نماز بر مؤمنان واجب است

«فَإِذَا قَضَیْتُمُ الصَّلَوهَ فَاذْکُرُوا اللَّهَ قِیَماً وَقُعُوداً وَعَلَی جُنُوبِکُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِیمُوا الصَّلَوهَ إِنَّ الصَّلَوهَ کَانَتْ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ کِتَباً مَّوْقُوتاً» نسا/103

و هنگامی که نماز را به پایان رساندید، خدا را یاد کنید؛ ایستاده، و نشسته، و در حالی که به پهلو خوابیده اید! و هرگاه آرامش یافتید (و حالت ترس زایل گشت)، نماز را (به طور معمول) انجام دهید، زیرا نماز، وظیفه ثابت و معیّنی برای مؤمنان است!

654 واجب است نماز را به پا دارید(1)

«وَأَنْ أَقِیمُوا الصَّلَوهَ وَاتَّقُوهُ وَهُوَ الَّذِی إِلَیْهِ تُحْشَرُونَ» انعام/72

ص:200

1- 99. چند آیه مشابه: نور/56، مجادله/13، مزمل/20، بقره/43، بقره/110، حج/78.

و (نیز به ما فرمان داده شده به) این که: نماز را برپا دارید! و از او بپرهیزید! و تنها اوست که به سویش محشور خواهید شد.»

655 نماز بر گذشتگان هم واجب بوده

«وَ أَوْحَیْنَآ إِلَی مُوسَی وَ أَخِیهِ أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِکُما بِمِصْرَ بُیُوتاً وَ اجْعَلُوا بُیُوتَکُمْ قِبْلَةً وَ أَقِیمُوا الصَّلَوةَ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِینَ» یونس/87

و به موسی و برادرش وحی کردیم که: «برای قوم خود، خانه هایی در سرزمین مصر انتخاب کنید؛ و خانه هایتان را مقابل یکدیگر (و متمرکز) قرار دهید! و نماز را برپا دارید! و به مؤمنان بشارت ده (که سرانجام پیروز می شوند!)»

656 نماز بر زنان هم واجب است

«وَ قَرْنَ فِی بُیُوتِکُنَّ وَ لَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَهِلِیَّهِ الْأُولَی وَ أَقِمْنَ الصَّلَوةَ وَ ءَاتِینَ الزَّکَوةَ وَ أَطِعْنَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ...» احزاب/33

و در خانه های خود بمانید، و همچون دوران جاهلیّت نخستین (در میان مردم) ظاهر نشوید، و نماز را برپا دارید، و زکات را بپردازید، و خدا و رسولش را اطاعت کنید.

657 برای یاد خدا نماز بخوانید

«إِنَّنِی أَنَا اللَّهُ لَآ إِلَهَ إِلَّآ أَنَا فَاعْبُدْنِی وَ أَقِمِ الصَّلَوةَ لِذِکْرِی» طه/14

من «اللَّه» هستم؛ معبودی جز من نیست! مرا بپرست، و نماز را برای یاد من بپادار!

658 فقط برای خدا نماز بخوانید

«فَصَلِّ لِرَبِّکَ وَ انْحَرْ» کوثر/2

پس برای پروردگارت نماز بخوان وقربانی کن!

659 دیگران را به نماز امر کنید

«وَ أمُرْ أهْلَکَ بِالصَّلَوهِ وَ اصْطَبِرْ عَلَیْها لَا نَسْلَکَ رِزْقاَ نَّحْنُ نَرْزُقُکَ وَ الّعَقِبَهُ لِلتَّقْوَی طه/132

خانواده خود را به نماز فرمان ده؛ و بر انجام آن شکیبا باش! از تو روزی نمی خواهیم؛ (بلکه) ما به تو روزی می دهیم؛ و عاقبت نیک برای تقواست!

ص:201

660 فرزندان را به نماز وصیت کنید

«یَبُنَیَّ أَقِمِ الصَّلَوةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنکَرِ وَاصْبِرْ عَلَی مآ أَصابَکَ إِنَّ ذلِکَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ» لقمان/17

پسرم! نماز را برپا دار، و امر به معروف و نهی از منکر کن، و در برابر مصایبی که به تو می رسد شکیبا باش که این از کارهای مهمّ است!

661 از نماز روی گردانی نکنید

«وَ إِذْ أَخَذْنا مِیثَقَ بَنِی إِسْرَ ءِیلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَ لِدَیْنِ إِحْساناً وَ ذِی الْقُرْبَی وَ الْیَتَمَی وَ الْمَسَکِینِ وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْناً وَ أَقِیمُوا الصَّلَوةَ وَ ءَاتُواالزَّکَوةَ ثُمَّ تَوَلَّیْتُمْ إِلَّا قَلِیلاً مِّنکُمْ وَ أَنتُم مُّعْرِضُونَ» بقره/83

و (به یاد آورید) زمانی را که از بنی اسرائیل پیمان گرفتیم که جز خداوند یگانه را پرستش نکنید؛ و به پدر و مادر و نزدیکان و یتیمان و بینوایان نیکی کنید؛ و به مردم نیک بگویید؛ نماز را برپا دارید؛ و زکات بدهید. سپس (با این که پیمان بسته بودید) همه شما -جز عده کمی- سرپیچی کردید؛ و (از وفای به پیمان خود) روی گردان شدید.

وقت نماز

662 نماز را در ظهر و شب و صبح بخوانید

«أَقِمِ الصَّلَوةَ لِدُلُوکِ الشَّمْسِ إِلَی غَسَقِ الَّیْلِ وَ قُرْءَانَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْءَانَ الْفَجْرِ کانَ مَشْهُوداً» اسرا/78

نماز را از زوال خورشید (هنگام ظهر) تا نهایت تاریکی شب [= نیمه شب برپا دار؛ و همچنین قرآن فجر [= نماز صبح را؛ چرا که قرآن فجر، مشهود (فرشتگان شب و روز) است!

663 در اول و آخر روز نماز بخوانید

«وَ أَقِمِ الصَّلَوةَ طَرَفَیِ النَّهارِ وَ زُلَفاً مِّنَ الَّیْلِ إِنَّ الْحَسَنَتِ یُذْهِبْنَ السَّیِّاتِ ذلِکَ ذِکْرَی لِلذَّ کِرِینَ» هود/114

در دو طرف روز، و اوایل شب، نماز را برپا دار؛ چرا که حسنات، سیئات (و آثار آن ها را) از بین می برند؛ این تذکّری است برای کسانی که اهل تذکّرند!

664 نماز ظهر را حفظ کنید

«حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَ تِ وَالصَّلَوهِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَنِتِينَ» بقره/238

در انجام همه نمازها، (به خصوص) نماز وسطی [= نماز ظهر] کوشا باشید! و از روی خضوع و اطاعت، برای خدا بپاخیزید!

665 نماز شب و صبح

«وَ مِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَ إِدْبَرَ النُّجُومِ» طور/49

(همچنین) به هنگام شب او را تسبیح کن و به هنگام پشت کردن ستارگان (و طلوع صبح)!

666 نمازهای پنجگانه روزانه

«فَاصْبِرْ عَلَى ما يَقُولُونَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلَ غُرُوبِها وَ مِنْ ءَاناَيِ الَّيْلِ فَسَبِّحْ وَ أَطْرَافَ النَّهارِ لَعَلَّكَ تَرْضَى طه/130

پس در برابر آنچه می گویند، صبر کن! و پیش از طلوع آفتاب، و قبل از غروب آن؛ تسبیح و حمد پروردگارت را بجا آور؛ و همچنین (برخی) از ساعات شب و اطراف روز (پروردگارت را) تسبیح گوی؛ باشد که (از الطاف الهی) خشنود شوی!

سایر نمازها

667 نماز را به جماعت بخوانید

الف: «وَ أَقِيمُوا الصَّلَوةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوةَ وَ ارْكَعُوا مَعَ الرَّ كِعِينَ» بقره/43

و نماز را بپا دارید، و زکات را بپردازید، و همراه رکوع کنندگان رکوع کنید (و نماز را با جماعت بگزارید)!

ب: «يَمَرْيَمُ اقْنُتِى لِرَبِّكِ وَاسْجُدِى وَارْكَعِى مَعَ الرَّ كِعِينَ» آل عمران/43

ص:203

ای مریم! (به شکرانه این نعمت) برای پروردگار خود، خضوع کن و سجده بجا آور! و با رکوع کنندگان، رکوع کن!

668 به سوی نماز جمعه بشتابید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِیَ لِلصَّلَوهِ مِن یَوْمِ الْجُمُعَهِ فَاسْعَوْا إِلَی ذِکْرِ اللَّهِ وَ ذَرُوا الْبَیْعَ ذَ لِکُمْ خَیْرٌ لَّکُمْ إِنْ کُنتُمْ تَعْلَمُونَ» جمعه/9

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که برای نماز روز جمعه اذان گفته شود، به سوی ذکر خدا بشتابید و خرید و فروش را رها کنید که این برای شما بهتر است اگر می دانستید!

669 نماز خوف برای هنگام جنگ و خطر است

الف: «وَإِذَا کُنتَ فِیهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَوهَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَهٌ مِّنْهُم مَّعَکَ وَلْیَأْخُذُواأَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْیَکُونُوا مِن وَرَآئِکُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَهٌ أُخْرَی لَمْ یُصَلُّوا فَلْیُصَلُّوا مَعَکَ وَلْیَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِینَ کَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِکُمْ وَأَمْتِعَتِکُمْ فَیَمِیلُونَ عَلَیْکُم مَّیْلَهً وَاحِدَهً وَلَا جُناحَ عَلَیْکُمْ إِنْ کانَ بِکُمْ أَذیً مِن مَّطَرٍ أَوْ کُنتُم مَّرْضَی أَن تَضَعُوا أَسْلِحَتَکُمْ وَخُذُوا حِذْرَکُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْکَفِرِینَ عَذَاباً مُّهِیناً» نسا/102

و هنگامی که در میان آن ها باشی، و (در میدان جنگ) برای آن ها نماز را برپا کنی، باید دسته ای از آن ها با تو (به نماز) برخیزند، و سلاح هایشان را با خود برگیرند؛ و هنگامی که سجده کردند (و نماز را به پایان رساندند)، باید به پشتِ سرِ شما (به میدان نبرد) بروند، و آن دسته دیگر که نماز نخوانده اند (و مشغول پیکار بوده اند)، بیایند و با تو نماز بخوانند؛ آن ها باید وسایل دفاعی و سلاح هایشان (را در حال نماز) با خود حمل کنند؛ (زیرا) کافران آرزو دارند که شما از سلاح ها و متاع های خود غافل شوید و یکباره به شما هجوم آورند. و اگر از باران ناراحتید، و یا بیمار (و مجروح)هستید، مانعی ندارد که سلاح های خود را بر زمین بگذارید؛ ولی وسایل دفاعی (مانند زره و خود را) با خود بردارید خداوند، عذاب خوارکننده ای برای کافران فراهم ساخته است.

ب: «فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالاً أَوْ رُکْبَاناً فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَاذْکُرُوا اللَّهَ کَمَا عَلَّمَکُم مَّا لَمْ تَکُونُواتَعْلَمُونَ» بقره/239

و اگر (به خاطر جنگ، یا خطر دیگری) بترسید، (نماز را) در حال پیاده یا سواره انجام دهید! اما هنگامی که امنیت خود را بازیافتید، خدا را یاد کنید! [= نماز را به صورت معمولی بخوانید!] همان گونه که خداوند، چیزهایی را که نمی دانستید، به شما تعلیم داد.

670 نماز شب بخوانید

الف: «وَ مِنَ الَّیْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نافِلَهً لَّکَ عَسَی أَن یَبْعَثَکَ رَبُّکَ مَقاماً مَّحْمُوداً» اسرا/79

و پاسی از شب را (از خواب برخیز، و) قرآن (و نماز) بخوان! این یک وظیفه اضافی برای توست؛ امید است پروردگارت تو را به مقامی در خور ستایش برانگیزد!(1)

ب: «قُمِ الَّیْلَ إِلَّا قَلِیلاً * نِّصْفَهُ أَوِ انقُصْ مِنْهُ قَلِیلاً» مزمل/2 و 3

شب را، جز کمی، بپاخیز! نیمی از شب را، یا کمی از آن کم کن،

ج: «وَ الَّذِینَ یَبِیتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَ قِیَماً» فرقان/64

کسانی که شبانگاه برای پروردگارشان سجده و قیام می کنند؛

د: «وَ مِنَ الَّیْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَ سَبِّحْهُ لَیْلاً طَوِیلاً» انسان/26

و در شبانگاه برای او سجده کن، و مقداری طولانی از شب، او را تسبیح گوی!

671 نماز مسافر شکسته است

«وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِی الْأَرْضِ فَلَیْسَ عَلَیْکُمْ جُناحٌ أَن تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَوهِ إِنْ خِفْتُمْ أَن یَفْتِنَکُمُ الَّذِینَ کَفَرُوا إِنَّ الْکَفِرِینَ کانُوا لَکُمْ عَدُوًّا مُّبِیناً» نسا/101

هنگامی که سفر می کنید، گناهی بر شما نیست که نماز را کوتاه کنید اگر از فتنه (و خطر) کافران بترسید؛ زیرا کافران، برای شما دشمن آشکاری هستند.

672 بر منافقان و کافران نماز میت نخوان

«وَلَا تُصَلِّ عَلَی أحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أبَداً وَلَا تَقُمْ عَلَی قَبْرِهِ إِنَّهُمْ کَفَرُوا بِاللّهِ وَرَسُولِهِ وَماتُوا وَهُمْ فَسِقُونَ» توبه/84

ص:205

1- 100. نماز شب برای پیامبر به عنوان یک وظیفه و تکلیف واجب بوده است، لکن برای سایرین، از مستحبات مؤکد است که اثرات فراوانی بر زندگی دنیا و آخرت انسان دارد.

هرگز بر مرده هیچ یک از آنان، نماز نخوان! و بر کنار قبرش، (برای دعا و طلب آمرزش،) نایست! چرا که آن ها به خدا و رسولش کافر شدند؛ و در حالی که فاسق بودند از دنیا رفتند!

طهارت نمازگزار

673 برای نماز وضو بگیرید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَی الصَّلَوهِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَکُمْ وَأَیْدِیَکُمْ إِلَی الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِکُمْ وَأَرْجُلَکُمْ إِلَی الْکَعْبَیْنِ....» مائده/6

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که به نماز می ایستید، صورت و دست ها را تا آرنج بشویید! و سر و پاها را تا مفصل [= برآمدگی پشت پا] مسح کنید!...

674 بعد از جنابت برای نماز غسل کنید(1)

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَی الصَّلَوهِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَکُمْ وَأَیْدِیَکُمْ إِلَی الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِکُمْ وَأَرْجُلَکُمْ إِلَی الْکَعْبَیْنِ وَإِنْ کُنتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا...» .مائده/6

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که به نماز می ایستید، صورت و دست ها را تا آرنج بشویید! و سر و پاها را تا مفصل [= برآمدگی پشت پا] مسح کنید! و اگر جنب باشید، خود را بشویید (و غسل کنید)!...

675 اگر عذری دارید به جای وضو تیمّم کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَوهَ وَأَنتُمْ سُکَرَی حَتَّی تَعْلَمُوا ما تَقُولُونَ وَلَاجُنُباً إِلَّا عابِرِی سَبِیلٍ حَتَّی تَغْتَسِلُوا وَإِنْ کُنتُم مَّرْضَی أَوْ عَلَی سَفَرٍ أَوْجآءَ أَحَدٌ مِّنکُم مِّنَ الْغآئِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسآءَ فَلَمْ تَجِدُوا مآءً فَتَیَمَّمُوا صَعِیداً طَیِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِکُمْ وَأَیْدِیکُمْ إِنَّ اللَّهَ کانَ عَفُوًّا غَفُوراً» نسا/43

ای کسانی که ایمان آورده اید! در حال مستی به نماز نزدیک نشوید، تا بدانید چه می گویید! و همچنین هنگامی که جنب هستید -مگر این که مسافر باشید- تا غسل کنید. و اگر بیمارید، یا

1- 101. آیه مشابه: نسا/43.

مسافر، و یا «قضای حاجت» کرده اید، و یا با زنان آمیزش جنسی داشته اید، و در این حال، آب (برای وضو یا غسل) نیافتید، با خاک پاکی تیمّم کنید! (به این طریق که) صورت ها و دستهایتان را با آن مسح نمایید. خداوند، بخشنده و آمرزنده است.

676 اگر برای غسل عذری دارید تیمّم کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَی الصَّلَوهِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَکُمْ وَأَیْدِیَکُمْ إِلَی الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِکُمْ وَأَرْجُلَکُمْ إِلَی الْکَعْبَیْنِ وَإِنْ کُنتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا وَإِن کُنتُم مَّرْضَی أَوْ عَلَی سَفَرٍ أَوْجآءَ أَحَدٌ مِّنکُم مِّنَ الْغَآئِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسآءَ فَلَمْ تَجِدُوا مآءً فَتَیَمَّمُوا صَعِیداً طَیِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِکُمْ وَأَیْدِیکُم مِّنْهُ ما یُرِیدُ اللَّهُ لِیَجْعَلَ عَلَیْکُم مِنْ حَرَجٍ وَلَکِن یُرِیدُ لِیُطَهِّرَکُمْ وَلِیُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَیْکُمْ لَعَلَّکُمْ تَشْکُرُونَ» مائده/6

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که به نماز می ایستید، صورت و دست ها را تا آرنج بشویید! و سر و پاها را تا مفصل [= برآمدگی پشت پا] مسح کنید! و اگر جنب باشید، خود را بشویید (و غسل کنید)! و اگر بیمار یا مسافر باشید، یا یکی از شما از محل پستی آمده [=قضای حاجت کرده ، یا با آنان تماس گرفته (و آمیزش جنسی کرده اید)، و آب (برای غسل یا وضو) نیابید، با خاک پاکی تیمم کنید! و از آن، بر صورت [= پیشانی و دست ها بکشید! خداوند نمی خواهد مشکلی برای شما ایجاد کند؛ بلکه می خواهد شما را پاک سازد و نعمتش را بر شما تمام نماید؛ شاید شکر او را بجا آورید!

677 لباس نمازگزار باید طاهر باشد

«وَ ثِیابَکَ فَطَهِّرْ* وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ» مدثر/4 و 5

و لباست را پاک کن، و از پلیدی دوری کن،

قبله نماز

678 قدس قبله اوّل مسلمانان

«وَکَذلِکَ جَعَلْنَکُمْ أُمَّةً وَسَطاً لِّتَکُونُوا شُهَدَآءَ عَلَی النَّاسِ وَ یَکُونَ الرَّسُولُ عَلَیْکُمْ شَهِیداً

وَ ما جَعَلْنا الْقِبْلَهَ الَّتِی کُنتَ عَلَیْهآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن یَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن یَنقَلِبُ عَلَی عَقِبَیْهِ وَ إِنْ کانَتْ لَکَبِیرَهً إِلَّا عَلَی الَّذِینَ هَدَی اللّهُ وَ ما کانَ اللّهُ لِیُضِیعَ إِیمَنَکُمْ إِنَّ اللّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِیمٌ» بقره/143

همان گونه (که قبله شما، یک قبله میانه است) شما را نیز، امت میانه ای قرار دادیم (در حد اعتدال، میان افراط و تفریط؛) تا بر مردم گواه باشید؛ و پیامبر هم بر شما گواه است. و ما، آن قبله ای را که قبلا بر آن بودی، تنها برای این قرار دادیم که افرادی که از پیامبر پیروی می کنند، از آن ها که به جاهلیت باز می گردند، مشخص شوند. و مسلماً این حکم، جز بر کسانی که خداوند آن ها را هدایت کرده، دشوار بود. (این را نیز بدانید که نمازهای شما در برابر قبله سابق، صحیح بوده است؛) و خدا هرگز ایمان [= نماز] شما را ضایع نمی گرداند؛ زیرا خداوند، نسبت به مردم، رحیم و مهربان است.

679 تغییر قبله از قدس به مسجد الحرام

«قَدْ نَرَی تَقَلُّبَ وَجْهِکَ فِی السَّمآءِ فَلَنُوَلِّیَنَّکَ قِبْلَهً تَرْضَیها فَوَلِّ وَجْهَکَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ حَیْثُ ما کُنتُمْ

ص:208

فَوَلُّوا وُجُوهَکُمْ شَطْرَهُ وَ إِنَّ الَّذِینَ أُوتُواالْکِتابَ لَیَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَ ما اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا یَعْمَلُونَ» بقره/144

نگاه های انتظارآمیز تو را به سوی آسمان (برای تعیین قبله نهایی) می بینیم! اکنون تو را به سوی قبله ای که از آن خشنود باشی، باز می گردانیم. پس روی خود را به سوی مسجد الحرام کن! و هر جا باشید، روی خود را به سوی آن بگردانید! و کسانی که کتاب آسمانی به آن ها داده شده، بخوبی می دانند این فرمانِ حقی است که از ناحیه پروردگارشان صادر شده؛ (و در کتاب های خود خوانده اند که پیغمبر اسلام، به سوی دو قبله، نماز می خواند). و خداوند از اعمال آن ها (در مخفی داشتن این آیات) غافل نیست!

680 هر جا هستید به سوی مسجد الحرام نماز بخوانید

«وَ مِنْ حَیْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَکَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ إِنَّهُ لَلْحَقُّ مِن رَّبِّکَ وَ ما اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ * وَ مِنْ حَیْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَکَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ حَیْثُ ما کُنتُمْ فَوَلُّواوُجُوهَکُمْ شَطْرَهُ لِئَلاَّ یَکُونَ لِلنَّاسِ عَلَیْکُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِینَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِی وَ لِأُتِمَّ نِعْمَتِی عَلَیْکُمْ وَ لَعَلَّکُمْ تَهْتَدُونَ» بقره/149 و 150

از هر جا (و از هر شهر و نقطه ای) خارج شدی، (به هنگام نماز،) روی خود را به جانب «مسجد الحرام» کن! این دستور حقی از طرف پروردگار توست! و خداوند، از آنچه انجام می دهید، غافل نیست! و از هر جا خارج شدی، روی خود را به جانب مسجد الحرام کن! و هر جا بودید، روی خود را به سوی آن کنید! تا مردم، جز ظالمان (که دست از لجاجت برنمی دارند،) دلیلی بر ضدّ شما نداشته باشند؛ (زیرا از نشانه های پیامبر، که در کتب آسمانی پیشین آمده، این است که او، به سوی دو قبله، نماز می خواند.) از آن ها نترسید! و (تنها) از من بترسید! (این تغییر قبله، به خاطر آن بود که) نعمت خود را بر شما تمام کنم، شاید هدایت شوید!

آداب و اجزای نماز

681 قرائت را نه زیاد بلند نه زیاد آهسته بخوانید

«قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَیًّا مَّا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمآءُ الْحُسْنَى وَ لَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِکَ وَ لَا تُخافِتْ بِها وَ ابْتَغِ بَیْنَ ذلِکَ سَبِیلاً» اسرا/110

بگو: ««اللّه» را بخوانید یا «رحمان» را، هر کدام را بخوانید، (ذات پاکش یکی است؛ و) برای او بهترین نام هاست!» و نمازت را زیاد بلند، یا خیلی آهسته نخوان؛ و در میان آن دو، راهی (معتدل) انتخاب کن!

682 رکوع و سجود کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا ارْکَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّکُمْ وَ افْعَلُوا الْخَیْرَ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ» حج/77

ای کسانی که ایمان آورده اید! رکوع کنید، و سجود بجا آورید، و پروردگارتان را عبادت کنید، و کار نیک انجام دهید، شاید رستگار شوید!

ص:209

سجدهای واجب قرآن

سوره های:علق/19، سجده/15، نجم/62، فصلت/37

683 در نماز سهل انگاری نکنید

«فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ* الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ ساهُونَ» ماعون/4 و 5

پس واى بر نمازگزارانى كه... در نماز خود سهل انگارى مى كنند.

684 برای ریا نماز نخوانید

« فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ * الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ ساهُونَ * الَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ» ماعون/4 تا 6

پس واى بر نمازگزارانى كه... در نماز خود سهل انگارى مى كنند، همان كسانى كه ريا مى كنند...

685 جهنم کیفر نماز نخواندن است

« ما سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ * قالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ» مدثر/42 و 43

چه چيز شما را به دوزخ وارد ساخت؟!» مى گويند: «ما از نمازگزاران نبوديم.

686 در حال مستی به نماز نزدیک نشوید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَوةَ وَأَنتُمْ سُكَرَى حَتَّى تَعْلَمُوا ما تَقُولُونَ....» نسا/43

اى كسانى كه ايمان آورده ايد! در حال مستى به نماز نزديک نشويد، تا بدانيد چه مى گوييد!...

687 نماز شما را از فحشا دور می کند

«اتْلُ مآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتابِ وَ أَقِمِ الصَّلَوةَ إِنَّ الصَّلَوةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشآءِ وَ الْمُنكَرِ وَ لَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ ما تَصْنَعُونَ» عنكبوت/45

آنچه را از کتاب (آسمانی) به تو وحی شده تلاوت کن، و نماز را برپا دار، که نماز (انسان را) از زشتی ها و گناه باز می دارد، و یاد خدا بزرگتر است؛ و خداوند می داند شما چه کارهایی انجام می دهید!

688 به تعقیبات نماز بپرداز

«فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ» شرح/7

پس هنگامی که از کار مهمّی فارغ می شوی به مهم دیگری پرداز،

689 مساجد مال خداست

«وَ أَنَّ الْمَسَجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَداً» جن/18

و این که مساجد از آن خداست، پس هیچ کس را با خدا نخوانید!

690 مسجدسازی مخصوص مؤمنان است

«إِنَّما يَعْمُرُ مَسَجِدَ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الأُْخِرِ وَأَقامَ الصَّلَوةَ وَءَاتَى الزَّكَوةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَى أُولئِکَ أَن يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ» توبه/18

مساجد خدا را تنها کسی آباد می کند که ایمان به خدا و روز قیامت آورده، و نماز را برپا دارد، و زکات را بپردازد، و جز از خدا نترسد؛ امید است چنین گروهی از هدایت یافتگان باشند.

691 مشرکان حقّ مسجد سازی ندارند

«ما كانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَن يَعْمُرُوا مَسَجِدَ اللَّهِ شَهِدِينَ عَلَى أَنفُسِهِم بِالْكُفْرِ أُولئِکَ حَبِطَتْ أَعْمَلُهُمْ وَفِى النَّارِ هُمْ خَلِدُونَ» توبه/17

مشرکان حق ندارند مساجد خدا را آباد کنند در حالی که به کفر خویش گواهی می دهند! آن ها اعمالشان نابود (و بی ارزش) شده؛ و در آتش (دوزخ)، جاودانه خواهند ماند!

692 مسجد را پاک نگه دارید

«وَ إِذْ بَوَّأْنا لِإِبْرَ هِيمَ مَكانَ الْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْئاً وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَ الْقَآئِمِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ» حج/26

(به خاطر بیاور) زمانی را که جای خانه (کعبه) را برای ابراهیم آماده ساختیم (تا خانه را بنا کند؛ و به او گفتیم:) چیزی را همتای من قرار مده! و خانه ام را برای طواف کنندگان و قیام کنندگان و رکوع کنندگان و سجودکنندگان (از آلودگی بت ها و از هر گونه آلودگی) پاک ساز!

693 عبادت را در مسجد انجام دهید

«قُلْ أَمَرَ رَبِّی بِالْقِسْطِ وَأَقِیمُوا وُجُوهَکُمْ عِندَ کُلِّ مَسْجِدٍ وَ ادْعُوهُ مُخْلِصِینَ لَهُ الدِّینَ کَما بَدَأَکُمْ تَعُودُونَ» اعراف/29

بگو: «پروردگارم امر به عدالت کرده است؛ و توجّه خویش را در هر مسجد (و به هنگام عبادت) به سوی او کنید! و او را بخوانید، در حالی که دین (خود) را برای او خالص گردانید! (و بدانید) همان گونه که در آغاز شما را آفرید، (بار دیگر در رستاخیز) بازمی گردید!

694 خود را برای مسجد زینت نمایید

«یَبَنِی ءَادَمَ خُذُوا زِینَتَکُمْ عِندَ کُلِّ مَسْجِدٍ وَکُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ» اعراف/31

ای فرزندان آدم! زینت خود را به هنگام رفتن به مسجد، با خود بردارید! و (از نعمت های الهی) بخورید و بیاشامید، ولی اسراف نکنید که خداوند مسرفان را دوست نمی دارد!

695 مسجد الحرام قبله مسلمانان است

«قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِکَ فِی السَّمآءِ فَلَنُوَلِّیَنَّکَ قِبْلَةً تَرْضَیها فَوَلِّ وَجْهَکَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ حَیْثُ ما کُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَکُمْ شَطْرَهُ وَ إِنَّ الَّذِینَ أُوتُواالْکِتابَ لَیَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَ ما اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا یَعْمَلُونَ» بقره/144

نگاه های انتظارآمیز تو را به سوی آسمان (برای تعیین قبله نهایی) می بینیم! اکنون تو را به سوی قبله ای که از آن خشنود باشی، باز می گردانیم. پس روی خود را به سوی مسجد الحرام کن! و هر جا باشید، روی خود را به سوی آن بگردانید! و کسانی که کتاب آسمانی به آن ها داده شده، بخوبی می دانند این فرمانِ حقی است که از ناحیه پروردگارشان صادر شده؛ (و در کتاب های خود خوانده اند که پیغمبر اسلام، به سوی دو قبله، نماز می خواند). و خداوند از اعمال آن ها (در مخفی داشتن این آیات) غافل نیست!

696 مشرکان را به مسجد راه ندهید

«يا أيَّهَا الّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّما الّمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الّمَسْجِدَ الّحَرَامَ بَعْدَ عامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ إِن شآءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ» توبه/28

ص:212

ای کسانی که ایمان آورده اید! مشرکان ناپاکند؛ پس نباید بعد از امسال، نزدیک مسجد الحرام شوند! و اگر از فقر می ترسید، خداوند هرگاه بخواهد، شما را به کرمش بی نیاز می سازد؛ (و از راه دیگر جبران می کند؛) خداوند دانا و حکیم است.

697 بستن مسجد از گناهان بزرگ است

«وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَجِدَ اللَّهِ أَن يُذْكَرَ فِيها اسْمُهُ وَ سَعَى فِى خَرَابِهَآ أُولئِکَ ما كانَ لَهُمْ أَن يَدْخُلُوهآ إِلَّا خآئِفِينَ لَهُمْ فِى الدُّنْيا خِزْىٌ وَ لَهُمْ فِى الْأَخِرَهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ» بقره/114

کیست ستمکارتر از آن کس که از بردن نام خدا در مساجد او جلوگیری کرد و سعی در ویرانی آن ها نمود؟! شایسته نیست آنان، جز با ترس و وحشت، وارد این (کانون های عبادت) شوند. بهره آن ها در دنیا (فقط)رسوایی است و در سرای دیگر، عذاب عظیم (الهی)!!

698 مسجد واقعی براساس تقوا است

«... لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ» توبه/108

... آن مسجدی که از روز نخست بر پایه تقوا بنا شده، شایسته تر است که در آن (به عبادت) بایستی؛ در آن، مردانی هستند که دوست می دارند پاکیزه باشند؛ و خداوند پاکیزگان را دوست دارد!

699 در مسجد ضرار حاضر نشوید

«وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِداً ضِرَاراً وَ كُفْراً وَ تَفْرِيقاً بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِرْصاداً لِّمَنْ حارَبَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ مِن قَبْلُ وَ لَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّا الْحُسْنَى وَ اللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَذِبُونَ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَداً» توبه/107 و 108

(گروهی دیگر از آن ها) کسانی هستند که مسجدی ساختند برای زیان (به مسلمانان)، و (تقویت) کفر، و تفرقه افکنی میان مؤمنان، و کمینگاه برای کسی که از پیش با خدا و پیامبرش مبارزه کرده بود؛ آن ها سوگند یاد می کنند که: «جز نیکی (و خدمت)، نظری نداشته ایم!» امّا خداوند گواهی می دهد که آن ها دروغگو هستند! هرگز در آن (مسجد به عبادت) نایست... .

700 روزه بر شما واجب است

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا کُتِبَ عَلَیْکُمُ الصِّیامُ کَما کُتِبَ عَلَی الَّذِینَ مِن قَبْلِکُمْ لَعَلَّکُمْ تَتَّقُونَ» بقره/183

ای افرادی که ایمان آورده اید! روزه بر شما نوشته شده، همان گونه که بر کسانی که قبل از شما بودند نوشته شد؛ تا پرهیزگار شوید.

701 ماه رمضان ماه روزه است

«شَهْرُ رَمَضانَ الَّذِی أُنزِلَ فِیهِ الْقُرْءَانُ هُدًی لِّلنَّاسِ وَ بَیِّنَتٍ مِّنَ الْهُدَی وَالْفُرْقانِ فَمَن شَهِدَ مِنکُمُ الشَّهْرَ فَلْیَصُمْهُ...» بقره/185

(روزه، در چند روز معدودِ) ماهِ رمضان است؛ ماهی که قرآن، برای راهنمایی مردم، و نشانه های هدایت، و فرق میان حق و باطل، در آن نازل شده است. پس آن کس از شما که در ماه رمضان در حضر باشد، روزه بدارد.

702 زمان روزه از صبح تا شام است

«.... وَکُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّی یَتَبَیَّنَ لَکُمُ الْخَیْطُ الْأَبْیَضُ مِنَ الْخَیْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّیامَ إِلَی الَّیْلِ وَلَا تُبَشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَکِفُونَ فِی الْمَسَجِدِ تِلْکَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوها کَذلِکَ یُبَیِّنُ اللَّهُ ءَایاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ یَتَّقُونَ» بقره/187

... و بخورید و بیاشامید، تا رشته سپید صبح، از رشته سیاه (شب) برای شما آشکار گردد! سپس روزه را تا شب، تکمیل کنید! و در حالی که در مساجد به اعتکاف پرداخته اید، با زنان

آمیزش نکنید! این، مرزهای الهی است؛ پس به آن نزدیک نشوید! خداوند، این چنین آیات خود را برای مردم، روشن می سازد، باشد که پرهیزگار گردند!

703 روزه بر مسافر و مریض واجب نیست

الف: «أَیَّاماً مَّعْدُودَ تٍ فَمَن کانَ مِنکُم مَّرِیضاً أَوْ عَلَی سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَیَّامٍ أُخَرَ وَ عَلَی الَّذِینَ یُطِیقُونَهُ فِدْیَةٌ طَعامُ مِسْکِینٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَیْراً فَهُوَ خَیْرٌ لَّهُ وَ أَن تَصُومُواخَیْرٌ لَّکُمْ إِنْ کُنتُمْ تَعْلَمُونَ» بقره/184

چند روز معدودی را (باید روزه بدارید!) و هر کس از شما بیمار یا مسافر باشد تعدادی از روزهای دیگر را (روزه بدارد) و بر کسانی که روزه برای آن ها طاقت فرساست؛ (همچون بیماران مزمن، و پیرمردان و پیرزنان،) لازم است کفّاره بدهند: مسکینی را اطعام کنند؛ و کسی که کارِ خیری انجام دهد، برای او بهتر است؛ و روزه داشتن برای شما بهتر است اگر بدانید!

ب: «شَهْرُ رَمَضانَ الَّذِی أُنزِلَ فِیهِ الْقُرْءَانُ هُدًی لِّلنَّاسِ وَ بَیِّنَتٍ مِّنَ الْهُدَی وَالْفُرْقانِ فَمَن شَهِدَ مِنکُمُ الشَّهْرَ فَلْیَصُمْهُ وَمَن کانَ مَرِیضاً أَوْ عَلَی سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَیَّامٍ أُخَرَ یُرِیدُ اللَّهُ بِکُمُ الْیُسْرَ وَلَا یُرِیدُ بِکُمُ الْعُسْرَ وَلِتُکْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُکَبِّرُوااللَّهَ عَلَی ما هَدَاکُمْ وَلَعَلَّکُمْ تَشْکُرُونَ» بقره/185

(روزه، در چند روز معدودِ) ماهِ رمضان است؛ ماهی که قرآن، برای راهنمایی مردم، و نشانه های هدایت، و فرق میان حق و باطل، در آن نازل شده است. پس آن کس از شما که در ماه رمضان در حضر باشد، روزه بدارد! و آن کس که بیمار یا در سفر است، روزهای دیگری را به جای آن، روزه بگیرد! خداوند، راحتی شما را می خواهد، نه زحمت شما را! هدف این است که این روزها را تکمیل کنید؛ و خدا را بر این که شما را هدایت کرده، بزرگ بشمرید؛ باشد که شکرگزاری کنید!

704 آمیزش با همسر در شب ماه رمضان حلال است

«أُحِلَّ لَکُمْ لَیْلَةَ الصِّیامِ الرَّفَثُ إِلَی نِسآئِکُمْ هُنَّ لِباسٌ لَّکُمْ وَأَنتُمْ لِباسٌ لَّهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّکُمْ کُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَکُمْ فَتابَ عَلَیْکُمْ وَعَفا عَنکُمْ فَالْنَ بَشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا ما کَتَبَ اللَّهُ لَکُمْ...» بقره/187

آمیزش جنسی با همسرانتان، در شبِ روزهایی که روزه می گیرید، حلال است. آن ها لباس شما هستند؛ و شما لباس آن ها (هر دو زینت هم و سبب حفظ یکدیگرید). خداوند می دانست که شما به خود خیانت می کردید؛ (و این کارِ ممنوع را انجام می دادید؛) پس توبه شما را پذیرفت و شما را بخشید. اکنون با آن ها آمیزش کنید، و آنچه را خدا برای شما مقرر داشته، طلب نمایید!....

ص:216

705 خمس اموال شما مال خداست

«وَاعْلَمُوا أَنَّما غَنِمْتُم مِن شَیْ ءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِی الْقُرْبَی وَالْیَتَمَی وَالْمَسَکِینِ وَابْنِ السَّبِیلِ إِنْ کُنتُمْ ءَامَنتُم بِاللَّهِ وَمآ أَنزَلْنا عَلَی عَبْدِنا یَوْمَ الْفُرْقانِ یَوْمَ الْتَقَی الْجَمْعانِ وَاللَّهُ عَلَی کُلِ ّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ» انفال/41

بدانید هرگونه غنیمتی به دست آورید، خمس آن برای خدا، و برای پیامبر، و برای ذی القربی و یتیمان و مسکینان و واماندگان در راه (از آن ها) است، اگر به خدا و آنچه بر بنده خود در روز جدایی حق از باطل، روز درگیری دو گروه (باایمان و بی ایمان) [= روز جنگ بدر] نازل کردیم، ایمان آورده اید؛ و خداوند بر هر چیزی تواناست!

706 سهم مخصوص امام(1)

«مَّآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَی رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَی فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِی الْقُرْبَی وَالْیَتامَی وَالْمَساکِینِ وَابْنِ السَّبِیلِ کَیْ لَا یَکُونَ دُولَهً بَیْنَ الْأَغْنِیَآءِ مِنکُمْ وَما آتاکُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَما نَهاکُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِیدُ الْعِقابِ» حشر/7

آنچه را خداوند از اهل این آبادیها به رسولش بازگرداند، از آن خدا و رسول و خویشاوندان او، و یتیمان و مستمندان و در راه ماندگان است، تا (این اموال عظیم) در میان ثروتمندان شما دست به دست نگردد! آنچه را رسول خدا برای شما آورده بگیرید (و اجرا کنید)، و از آنچه نهی کرده خودداری نمایید؛ و از (مخالفت) خدا بپرهیزید که خداوند کیفرش شدید است!

1- 102. امام علی علیه السلام فرموده اند از آنجا که خداوند سهمی از زکات را برای اهل بیت و سادات قرار نداده است، خمس و فی ء را مخصوص ایشان کرده است. اصول کافی ج 3 ص 604.

707 خمس را به مصرف خود برسانید

«وَاعْلَمُوا أَنَّما غَنِمْتُم مِن شَیْ ءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِی الْقُرْبَی وَالْیَتَمَی وَالْمَسَکِینِ وَابْنِ السَّبِیلِ....» انفال/41

بدانید هرگونه غنیمتی به دست آورید، خمس آن برای خدا، و برای پیامبر، و برای ذی القربی و یتیمان و مسکینان و واماندگان در راه (از آن ها) است،...

708 انفال برای خدا و رسول است

«یَسْلُونَکَ عَنِ الأَنفالِ قُلِ الأَنفالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَیْنِکُمْ وَأَطِیعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» انفال/1

از تو درباره انفال [= غنایم، و هرگونه مال بدون مالک مشخص] سؤال می کنند؛ بگو: «انفال مخصوص خدا و پیامبر است؛ پس، از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید! و خصومت هایی را که در میان شماست، آشتی دهید! و خدا و پیامبرش را اطاعت کنید اگر ایمان دارید!

ص:218

709 واجب است زکات بپردازید(1)

«وَ أَقِيمُوا الصَّلَوةَ وَءَاتُوا الزَّكَوةَ وَ ما تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِما تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» بقره/110

و نماز را برپا دارید و زکات را ادا کنید؛ و هر کار خیری را برای خود از پیش می فرستید، آن را نزد خدا (در سرای دیگر) خواهید یافت؛ خداوند به اعمال شما بیناست.

710 پرداخت زکات برای پاک شدن شماست(2)

«خُذْ مِنْ أَمْوَ لِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَ تُزَكِّيهِم بِها وَ صَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَوتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» توبه/103

از اموال آن ها صدقه ای (بعنوان زکات) بگیر، تا بوسیله آن، آن ها را پاک سازی و پرورش دهی! و (به هنگام گرفتن زکات،) به آن ها دعا کن؛ که دعای تو، مایه آرامش آن هاست؛ و خداوند شنوا و داناست!

711 گیرنده اصلی زکات خداست

«أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبادِهِ وَ يأْخُذُ الصَّدَقَتِ وَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ» توبه/104

آیا نمی دانستند که فقط خداوند توبه را از بندگانش می پذیرد، و صدقات را می گیرد، و خداوند توبه پذیر و مهربان است؟!

1- 103. مقدار و نوع مالی که باید زکات آن پرداخت شود را مراجع معظم تقلید در رساله های عملیه مشخص فرموده اند؛ مراجعه شود.
2- 104. ترجمه تفسیر المیزان ج 9 ص 512: اینجا صدقه به معنای زکات واجب مالی است.

712 حقّ کشاورزی و زراعت خود را بپردازید(1)

«وَهُوَ الَّذِی أَنشَأَ جَنَّتٍ مَّعْرُوشَتٍ وَغَیْرَ مَعْرُوشَتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُکُلُهُ وَالزَّیْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَبِهاً وَغَیْرَ مُتَشَبِهٍ کُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَءَاتُواحَقَّهُ یَوْمَ حَصادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ» انعام/141

اوست که باغ های معروش [= باغ هایی که درختانش روی داربست ها قرار دارد]، و باغ های غیرمعروش [= باغ هایی که نیاز به داربست ندارد] را آفرید؛ همچنین نخل و انواع زراعت را، که از نظر میوه و طعم با هم متفاوتند؛ و (نیز) درخت زیتون و انار را، که از جهتی با هم شبیه، و از جهتی تفاوت دارند؛ (برگ و ساختمان ظاهریشان شبیه یکدیگر است، در حالی که طعم میوه آن ها متفاوت می باشد.) از میوه آن، به هنگامی که به ثمر می نشیند، بخورید! و حقّ آن را به هنگام درو، بپردازید! و اسراف نکنید، که خداوند مسرفان را دوست ندارد!

713 وجوب زکات بر زنان

«وَ قَرْنَ فِی بُیُوتِکُنَّ وَ لَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَهلِیَّهِ الْأُولَی وَ أَقِمْنَ الصَّلَوهَ وَ ءَاتِینَ الزَّکَوهَ وَ أَطِعْنَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ ...» احزاب/33

و در خانه های خود بمانید، و همچون دوران جاهلیّت نخستین (در میان مردم) ظاهر نشوید، و نماز را برپا دارید، و زکات را بپردازید، و خدا و رسولش را اطاعت کنید؛ ....

714 صدقه خود را با منّت باطل نکنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَتِکُم بِالْمَنِ ّ وَالْأَذَی کالَّذِی یُنفِقُ مالَهُ رِئَآءَ النَّاسِ وَلَا یُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْیَوْمِ الْأَخِرِ فَمَثَلُهُ کَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَیْهِ تُرَابٌ فَأَصابَهُ وَابِلٌ فَتَرَکَهُ صَلْداً لَّا یَقْدِرُونَ عَلَی شَیْ ءٍ مِّمَّا کَسَبُوا وَاللَّهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الْکَفِرِینَ» بقره/264

ای کسانی که ایمان آورده اید! بخشش های خود را با منت و آزار، باطل نسازید! همانند کسی که مال خود را برای نشان دادن به مردم، انفاق می کند؛ و به خدا و روز رستاخیز،

1- 105. چند آیه مشابه: نور/56، بقره/43، مزمل/20، بقره/83، حج/78، مجادله/13.

ایمان نمی آورد؛ (کار او) همچون قطعه سنگی است که بر آن، (قشر نازکی از) خاک باشد؛ (و بذرهایی در آن افشانده شود؛) و رگبار باران به آن برسد، (و همه خاک ها و بذرها را بشوید،) و آن را صاف (و خالی از خاک و بذر) رها کند. آن ها از کاری که انجام داده اند، چیزی به دست نمی آورند؛ و خداوند، جمعیت کافران را هدایت نمی کند.

715 نیازمندان واقعی چه کسانی اند

«لِلْفُقَرَآءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِى سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْباً فِى الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجاهِلُ أَغْنِيآءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُم بِسِيمَهُمْ لَا يَسْلُونَ النَّاسَ إِلْحافاً وَما تُنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ» بقره/273

(انفاق شما، مخصوصاً باید) برای نیازمندانی باشد که در راه خدا، در تنگنا قرار گرفته اند؛ (و توجّه به آیین خدا، آن ها را از وطن های خویش آواره ساخته؛ و شرکت در میدانِ جهاد، به آن ها اجازه نمی دهد تا برای تأمین هزینه زندگی، دست به کسب و تجارتی بزنند؛) نمی توانند مسافرتی کنند (و سرمایه ای به دست آورند؛) و از شدّت خویشتن داری، افراد ناآگاه آن ها را بی نیاز می پندارند؛ امّا آن ها را از چهره هایشان می شناسی؛ و هرگز با اصرار چیزی از مردم نمی خواهند. (این است مشخّصات آن ها!) و هر چیز خوبی در راه خدا انفاق کنید، خداوند از آن آگاه است.

716 صدقه سری یا علنی

«إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَتِ فَنِعِمَّا هِىَ وَإِنْ تُخْفُوها وَتُؤْتُوها الْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِن سَيِّاتِكُمْ وَاللَّهُ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ» بقره/271

اگر انفاق ها را آشکار کنید، خوب است! و اگر آن ها را مخفی ساخته و به نیازمندان بدهید، برای شما بهتر است! و قسمتی از گناهان شما را می پوشاند؛ (و در پرتو بخشش در راه خدا، بخشوده خواهید شد.) و خداوند به آنچه انجام می دهید، آگاه است.

717 اجر صدقه دادن چیست؟

«إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَ الْمُصَّدِّقَتِ وَ أَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً يُضَعَفُ لَهُمْ وَ لَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ» حدید/18

مردان و زنان انفاق کننده، و آن ها که (از این راه) به خدا «قرض الحسنه» دهند، (این قرض الحسنه) برای آنان مضاعف می شود و پاداش پرارزشی دارند!

718 موارد مصرف صدقه وزکات کدام است

«إِنَّما الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَآءِ وَالْمَسَكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْها وَالْمُؤَلَّفَهِ قُلُوبُهُمْ وَفِى الرِّقابِ وَالْغَرِمِينَ وَفِى سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَهً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ» توبه/60

زکات ها مخصوص فقرا و مساکین و کارکنانی است که برای (جمع آوری) آن زحمت می کشند، و کسانی که برای جلب محبّتشان اقدام می شود، و برای (آزادی) بردگان، و (ادای دین) بدهکاران، و در راه (تقویت آیین) خدا، و واماندگان در راه؛ این، یک فریضه (مهم) الهی است؛ و خداوند دانا و حکیم است!

ص:222

فصل پنجم: احکام حج

قسمت اول

719 به جا آوردن حجّ، واجب است

«وَ أَذِّن فِی النَّاسِ بِالْحَجِّ یَأْتُوکَ رِجالاً وَ عَلَی کُلِّ ضامِرٍ یَأْتِینَ مِن کُلِّ فَجٍّ عَمِیقٍ» حج/27

و مردم را دعوت عمومی به حج کن؛ تا پیاده و سواره بر مرکب های لاغر از هر راه دوری به سوی تو بیایند...

720 حجّ بر افراد مستطیع واجب است

«... وَلِلَّهِ عَلَی النَّاسِ حِجُّ الْبَیْتِ مَنِ اسْتَطاعَ إِلَیْهِ سَبِیلاً وَمَن کَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِیٌّ عَنِ الْعَلَمِینَ» آل عمران/97

در آن، نشانه های روشن، (از جمله) مقام ابراهیم است؛ و هر کس داخل آن [= خانه خدا] شود؛ در امان خواهد بود، و برای خدا بر مردم است که آهنگ خانه (او) کنند، آن ها که توانایی رفتن به سوی آن دارند. و هر کس کفر ورزد (و حج را ترک کند، به خود زیان رسانده)، خداوند از همه جهانیان، بی نیاز است.

721 انجام حجّ در ایام معیّن است

«الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَتٌ فَمَن فَرَضَ فِیهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِی الْحَجِّ وَما تَفْعَلُوا مِنْ خَیْرٍ یَعْلَمْهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَیْرَ الزَّادِ التَّقْوَی وَاتَّقُونِ یَأُولِی الْأَلْبَبِ» بقره/197

حج، در ماه های معینی است! و کسانی که (با بستن احرام، و شروع به مناسک حج،) حج را بر خود فرض کرده اند، (باید بدانند که) در حج، آمیزش جنسی با زنان، و گناه و جدال نیست! و آنچه از کارهای نیک انجام دهید، خدا آن را می داند. و زاد و توشه تهیه کنید، که بهترین زاد و توشه، پرهیزگاری است! و از من بپرهیزید ای خردمندان!

722 ایام تشریق روزهای معینی است

«وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِى أَيَّامٍ مَّعْدُودَ تٍ فَمَن تَعَجَّلَ فِى يَوْمَيْنِ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ» بقره 203/

و خدا را در روزهای معیّنی یاد کنید! (روزهای 11 و 12 و 13 ماه ذی حجه). و هر کس شتاب کند، (و ذکر خدا را) در دو روز انجام دهد، گناهی بر او نیست، و هر که تأخیر کند، (و سه روز انجام دهد نیز) گناهی بر او نیست؛ برای کسی که تقوا پیشه کند. و از خدا بپرهیزید! و بدانید شما به سوی او محشور خواهید شد!

723 در حجّ از مشرکان اعلان برائت کنید

الف: «وَأَذَ نٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِى ءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ» توبه/3

و این، اعلامی است از ناحیه خدا و پیامبرش به (عموم) مردم در روز حج اکبر [= روز عید قربان] که: خداوند و پیامبرش از مشرکان بیزارند! با این حال، اگر توبه کنید، برای شما بهتر است! و اگر سرپیچی نمایید، بدانید شما نمی توانید خدا را ناتوان سازید (و از قلمرو قدرتش خارج شوید)! و کافران را به مجازات دردناک بشارت ده!

ب: «بَرَآءَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَهَدتُّم مِّنَ الْمُشْرِكِينَ» توبه/1

(این، اعلام) بیزاری از سوی خدا و پیامبر او، به کسانی از مشرکان است که با آن ها عهد بسته اید!

724 بیت الحرام محلّ قیام و قوام مردم است

«جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَماً لِّلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْىَ وَالْقَلَئِدَ ذلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ ما فِى السَّمَاواتِ وَما فِى الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَىْ ءٍ عَلِيمٌ» مائده/97

خداوند، کعبه -بیت الحرام- را وسیله ای برای استواری و سامان بخشیدن به کار مردم قرار داده؛ و همچنین ماه حرام، و قربانی های بی نشان، و قربانی های نشاندار را؛ این گونه

ص:224

احکام (حساب شده و دقیق،) به خاطر آن است که بدانید خداوند، آنچه در آسمان ها و آنچه در زمین است، می داند؛ و خدا به هر چیزی داناست.

725 بیت الحرام را تطهیر کنید

«...وَ عَهِدْنآ إِلی إِبْرَهِیمَ وَ إِسْمَعِیلَ أَن طَهِّرَا بَیْتِیَ لِلطَّآئِفِینَ وَ الْعَکِفِینَ وَ الرُّکَّعِ السُّجُودِ» بقره /125

... و ما به ابراهیم و اسماعیل امر کردیم که: «خانه مرا برای طواف کنندگان و مجاوران و رکوع کنندگان و سجده کنندگان، پاک و پاکیزه کنید!»

726 طواف خانه خدا را به جا آورید

«ثُمَّ لْیَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْیُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْیَطَّوَّفُوا بِالْبَیْتِ الْعَتِیقِ» حج/29

سپس، باید آلودگی هایشان را برطرف سازند؛ و به نذرهای خود وفا کنند؛ و بر گرد خانه گرامی کعبه، طواف کنند.

727 سعی بین صفا و مروه کنید

«إِنَّ الصَّفا وَ الْمَرْوَةَ مِن شَعآئِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَیْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُناحَ عَلَیْهِ أَن یَطَّوَّفَ بِهِما وَ مَن تَطَوَّعَ خَیْراً فَإِنَّ اللَّهَ شَاکِرٌ عَلِیمٌ» بقره/158

«صفا» و «مروه» از شعائر (و نشانه های) خداست! بنابراین، کسانی که حجِ خانه خدا و یا عمره انجام می دهند، مانعی نیست که بر آن دو طواف کنند؛ (و سعیِ صفا و مروه انجام دهند. و هرگز اعمال بی رویّه مشرکان، که بت هایی بر این دو کوه نصب کرده بودند، از موقعیّت این دو مکان مقدّس نمی کاهد!) و کسی که فرمان خدا را در انجام کارهای نیک اطاعت کند، خداوند (در برابر عمل او) شکرگزار، و (از افعال وی) آگاه است.

728 در مقام ابراهیم نماز بخوانید

«وَ إِذْ جَعَلْنا الْبَیْتَ مَثابَةً لِّلنَّاسِ وَ أَمْناً وَ اتَّخِذُوا مِن مَّقامِ إِبْرَ هِیمَ مُصَلًّی وَ عَهِدْنآ إِلی إِبْرَ هِیمَ وَ إِسْمَعِیلَ أَن طَهِّرَا بَیْتِیَ لِلطَّآئِفِینَ وَ الْعَکِفِینَ وَ الرُّکَّعِ السُّجُودِ» بقره/125

و (به خاطر بیاورید) هنگامی که خانه کعبه را محل بازگشت و مرکز امن و امان برای مردم

ص:225

قرار دادیم! و (برای تجدید خاطره،) از مقام ابراهیم، عبادتگاهی برای خود انتخاب کنید! و ما به ابراهیم و اسماعیل امر کردیم که: «خانه مرا برای طواف کنندگان و مجاوران و رکوع کنندگان و سجده کنندگان، پاک و پاکیزه کنید!»

729 قربانی در حجّ از شعائر اللَّه است

«وَ الْبُدْنَ جَعَلْنَها لَکُم مِن شَعَئِرِ اللَّهِ لَکُمْ فِیها خَیْرٌ فَاذْکُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَیْها صَوَآفَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَکُلُوا مِنْهَا وَ أَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَ الْمُعْتَرَّ کَذلِکَ سَخَّرْنَها لَکُمْ لَعَلَّکُمْ تَشْکُرُونَ» حج/36

و شترهای چاق و فربه را (در مراسم حج) برای شما از شعائر الهی قرار دادیم؛ در آن ها برای شما خیر و برکت است؛ نام خدا را (هنگام قربانی کردن) در حالی که به صف ایستاده اند بر آن ها ببرید؛ و هنگامی که پهلوهایشان آرام گرفت (و جان دادند)، از گوشت آن ها بخورید، و مستمندان قانع و فقیران را نیز از آن اطعام کنید! این گونه ما آن ها را مسخّرتان ساختیم، تا شکر خدا را بجا آورید.

730 تقوا، حقیقت قربانی است

«لَن یَنالَ اللَّهَ لُحُومُها وَ لَا دِمآؤُها وَ لَکِن یَنالُهُ التَّقْوَی مِنکُمْ کَذلِکَ سَخَّرَها لَکُمْ لِتُکَبِّرُوا اللَّهَ عَلَی ما هَدَاکُمْ وَ بَشِّرِ الْمُحْسِنِینَ» حج/37

نه گوشت ها و نه خون های آن ها، هرگز به خدا نمی رسد. آنچه به او می رسد، تقوا و پرهیزگاری شماست. این گونه خداوند آن ها را مسخّر شما ساخته، تا او را به خاطر آن که شما را هدایت کرده است بزرگ بشمرید؛ و بشارت ده نیکوکاران را!

731 قربانی در حجّ و مصرف آن

«لِّیَشْهَدُوا مَنَفِعَ لَهُمْ وَ یَذْکُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِی أَیَّامٍ مَّعْلُومَتٍ عَلَی ما رَزَقَهُم مِنْ بَهِیمَهِ الْأَنْعَمِ فَکُلُوا مِنْها وَأَطْعِمُوا الْبآئِسَ الْفَقِیرَ» حج/28

تا شاهد منافع گوناگون خویش (در این برنامه حیاتبخش) باشند؛ و در ایّام معیّنی نام خدا را، بر چهارپایانی که به آنان داده است، (به هنگام قربانی

کردن) ببرند؛ پس از گوشت آن ها بخورید؛ و بینوای فقیر را نیز اطعام نمایید!

ص:226

732 ما قربانی را واجب کردیم

«وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنا مَنسَكاً لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَى ما رَزَقَهُم مِنْ بَهِيمَهِ الْأَنْعَمِ فَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَ بَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ» حج/34

برای هر امّتی قربانگاهی قرار دادیم، تا نام خدا را (به هنگام قربانی) بر چهارپایانی که به آنان روزی داده ایم ببرند، و خدای شما معبود واحدی است؛ در برابر (فرمان) او تسلیم شوید و بشارت ده متواضعان و تسلیم شوندگان را.

733 برخی احکام و شرایط حجّ

«وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوارُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْىُ مَحِلَّهُ فَمَن كانَ مِنكُم مَّرِيضاً أَوْ بِهِ أَذىً مِن رَّأْسِهِ فَفِدْيَهٌ مِن صِيامٍ أَوْ صَدَقَهٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَمَن تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَهِ إِلَى الْحَجِّ فَما اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيامُ ثَلَثَهِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَهٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشَرَهٌ كامِلَهٌ ذلِكَ لِمَن لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حاضِرِى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقابِ» بقره /196

و حج و عمره را برای خدا به اتمام برسانید! و اگر محصور شدید، (و مانعی مانند ترس از دشمن یا بیماری، اجازه نداد که پس از احرام بستن، وارد مکه شوید،) آنچه از قربانی فراهم شود (ذبح کنید، و از احرام خارج شوید)! و سرهای خود را نتراشید، تا قربانی به محلش برسد (و در قربانگاه ذبح شود)! و اگر کسی از شما بیمار بود، و یا ناراحتی در سر داشت، (و ناچار بود سر خود را بتراشد،) باید فدیه و کفّاره ای از قبیل روزه یا صدقه یا گوسفندی بدهد! و هنگامی که (از بیماری و دشمن) در امان بودید، هر کس با ختم عمره، حج را آغاز کند، آنچه از قربانی برای او میسّر است (ذبح کند)! و هر که نیافت، سه روز در ایام حج، و هفت روز هنگامی که باز می گردید، روزه بدارد! این، ده روز کامل است. (البته) این برای کسی است که خانواده او، نزد مسجد الحرام نباشد [= اهل مکّه و اطرافِ آن نباشد]. و از خدا بپرهیزید! و بدانید که او، سخت کیفر است!

734 ذکر خدا مهم ترین عمل حجّ است

«فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ ءَابآءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْراً فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنآ ءَاتِنا فِى الدُّنْيا وَما لَهُ فِى الْأَخِرَهِ مِنْ خَلَقٍ» بقره /200

و هنگامی که مناسکِ (حج)ِ خود را انجام دادید، خدا را یاد کنید، همانند یادآوری از پدرانتان (آن گونه که رسم آن زمان بود) بلکه از آن هم بیشتر! (در این مراسم، مردم دو گروهند:) بعضی از مردم می گویند: «خداوندا! به ما در دنیا، (*نیکی*) عطا کن!» ولی در آخرت، بهره ای ندارند.

735 کسب و کار در حجّ حرام نیست

«لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُناحٌ أَن تَبْتَغُوا فَضْلاً مِن رَّبِّكُمْ....» بقره/198

گناهی بر شما نیست که از فضلِ پروردگارتان (و از منافع اقتصادی در ایّام حج) طلب کنید (که یکی از منافع حج، پی ریزیِ یک اقتصادِ صحیح است)...
.

736 عرفات و مشعر الحرام از مناسک حجّ است

«لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُناحٌ أَن تَبْتَغُوا فَضْلاً مِن رَّبِّكُمْ فَإِذَآ أَفَضْتُم مِنْ عَرَفَتٍ فَاذْكُرُوااللَّهَ عِندَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَديكُمْ وَإِنْ كُنتُم مِّن قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّآلِّينَ» بقره/198

گناهی بر شما نیست که از فضلِ پروردگارتان (و از منافع اقتصادی در ایّام حج) طلب کنید (که یکی از منافع حج، پی ریزیِ یک اقتصادِ صحیح است). و هنگامی که از «عرفات» کوچ کردید، خدا را نزد «مشعَرِ الحرام» یاد کنید! او را یاد کنید همان طور که شما را هدایت نمود و قطعاً شما پیش از این، از گمراهان بودید.

737 برخی از محرمات در حج

«الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَتٌ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِى الْحَجِّ ّ وَما تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَأُولِى الْأَلْبَبِ» بقره/197

حج، در ماه های معینی است! و کسانی که (با بستن احرام، و شروع به مناسک حج،) حج را بر خود فرض کرده اند، (باید بدانند که) در حج، آمیزش جنسی با زنان، و گناه و جدال نیست!

ص:228

و آنچه از کارهای نیک انجام دهید، خدا آن را می داند. و زاد و توشه تهیه کنید، که بهترین زاد و توشه، پرهیزگاری است! و از من بپرهیزید ای خردمندان!

738 شعائر اللَّه و محرمات در حج

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَئِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْىَ وَلَا الْقَلَئِدَ وَلَآ ءَآمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَ ناً وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَانُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَتَعاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَ نِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقابِ» مائده/2

ای کسانی که ایمان آورده اید! شعائر و حدود الهی (و مراسم حج را محترم بشمرید! و مخالفت با آن ها) را حلال ندانید! و نه ماه حرام را، و نه قربانی های بی نشان و نشاندار را، و نه آن ها را که به قصد خانه خدا برای به دست آوردن فضل پروردگار و خشنودی او می آیند! اما هنگامی که از احرام بیرون آمدید، صیدکردن برای شما مانعی ندارد. و خصومت با جمعیّتی که شما را از آمدن به مسجد الحرام (در سال حدیبیه) بازداشتند، نباید شما را وادار به تعدّی و تجاوز کند! و (همواره) در راه نیکی و پرهیزگاری با هم تعاون کنید! و (هرگز) در راه گناه و تعدّی همکاری ننمایید! و از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید که مجازات خدا شدید است!

739 صید و شکار صحرایی در حجّ حرام است

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنتُمْ حُرُمٌ وَمَن قَتَلَهُ مِنكُم مُّتَعَمِّداً فَجَزَآءٌ مِّثْلُ ما قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيَاً بَلِغَ الْكَعْبَهِ أَوْكَفَّرَهٌ طَعامُ مَسَكِينَ أَوْ عَدْلُ ذلِکَ صِياماً لِّيَذُوقَ وَبالَ أَمْرِهِ عَفا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عادَ فَيَنتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقامٍ أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعامُهُ مَتَعاً لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَهِ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مادُمْتُمْ حُرُماً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِى إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ» مائده/95 و 96

ای کسانی که ایمان آورده اید! در حال احرام، شکار نکنید، و هر کس از شما عمداً آن را به قتل برساند، باید کفاره ای معادل آن از چهارپایان بدهد؛ کفاره ای که دو نفر عادل از شما،

معادل بودن آن را تصدیق کنند؛ و به صورت قربانی به (حریم) کعبه برسد؛ یا (به جای قربانی،) اطعام مستمندان کند؛ یا معادل آن، روزه بگیرد، تا کیفر کار خود را بچشد. خداوند گذشته را عفو کرده، ولی هر کس تکرار کند، خدا از او انتقام می گیرد؛ و خداوند، توانا و صاحب انتقام است. صید دریا و طعام آن برای شما و کاروانیان حلال است؛ تا (در حال احرام) از آن بهره مند شوید؛ ولی مادام که محرم هستید، شکار صحرا برای شما حرام است؛ و از (نافرمانی) خدایی که به سوی او محشور می شوید، بترسید!

740 مشرکان نجس اند، آنان را به مسجد الحرام راه ندهید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنَّما الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا یَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَیْلَةً فَسَوْفَ یُغْنِیكُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ إِن شآءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِیمٌ حَكِیمٌ» توبه/28

ای کسانی که ایمان آورده اید! مشرکان ناپاکند؛ پس نباید بعد از امسال، نزدیک مسجد الحرام شوند! و اگر از فقر می ترسید، خداوند هرگاه بخواهد، شما را به کرمش بی نیاز می سازد؛ (و از راه دیگر جبران می کند؛) خداوند دانا و حکیم است.

741 اگر ممنوع از حجّ شدید

«وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَیْسَرَ مِنَ الْهَدْیِ وَلَا تَحْلِقُوارُءُوسَكُمْ حَتَّی یَبْلُغَ الْهَدْیُ مَحِلَّهُ فَمَن كانَ مِنكُم مَّرِیضاً أَوْ بِهِ أَذیً مِن رَّأْسِهِ فَفِدْیَهٌ مِن صِیامٍ أَوْ صَدَقَهٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَمَن تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَهِ إِلَی الْحَجِّ فَمَا اسْتَیْسَرَ مِنَ الْهَدْیِ فَمَن لَّمْ یَجِدْ فَصِیامُ ثَلَثَهِ أَیَّامٍ فِی الْحَجِّ وَسَبْعَهٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشَرَهٌ كامِلَهٌ ذلِكَ لِمَن لَّمْ یَكُنْ أَهْلُهُ حاضِرِی الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِیدُ الْعِقابِ» بقره/196

و حج و عمره را برای خدا به اتمام برسانید! و اگر محصور شدید، (و مانعی مانند ترس از دشمن یا بیماری، اجازه نداد که پس از احرام بستن، وارد مکه شوید،) آنچه از قربانی فراهم شود (ذبح کنید، و از احرام خارج شوید)! و سرهای خود را نتراشید، تا قربانی به محلش برسد (و در قربانگاه ذبح شود)! و اگر کسی از شما بیمار بود، و یا ناراحتی در سر داشت، (و ناچار بود سر خود را بتراشد،) باید فدیه و کفّاره ای از قبیل روزه یا صدقه یا گوسفندی

بدهد! و هنگامی که (از بیماری و دشمن) در امان بودید، هر کس با ختم عمره، حج را آغاز کند، آنچه از قربانی برای او میسّر است (ذبح کند)! و هر که نیافت، سه روز در ایام حج، و هفت روز هنگامی که باز می گردید، روزه بدارد! این، ده روز کامل است. (البته) این برای کسی است که خانواده او، نزد مسجد الحرام نباشد [= اهل مکّه و اطرافِ آن نباشد]. و از خدا بپرهیزید! و بدانید که او، سخت کیفر است!

742 همه با هم کوچ کنید

«ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» بقره/199

سپس از همان جا که مردم کوچ می کنند، (به سوی سرزمین منی) کوچ کنید! و از خداوند، آمرزش بطلبید، که خدا آمرزنده مهربان است!

جهاد و دفاع 1)

743 جهاد برای آزمایش مردم است

«أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّهَ وَلَمَّا یَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِینَ جَهَدُوا مِنکُمْ وَیَعْلَمَ الصَّبِرِینَ» آل عمران/142

آیا چنین پنداشتید که (تنها با ادّعای ایمان) وارد بهشت خواهید شد، در حالی که خداوند هنوز مجاهدان از شما و صابران را مشخصّ نساخته است؟!

744 بسیج و آمادگی همه جانبه برای پیشگیری از تجاوز

«وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِن قُوَّهٍ وَمِن رِّباطِ الْخَیْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّکُمْ وَءَاخَرِینَ مِن دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ یَعْلَمُهُمْ وَما تُنفِقُوا مِن شَیْ ءٍ فِی سَبِیلِ اللَّهِ یُوَفَّ إِلَیْکُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ» انفال/60

هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آن ها [= دشمنان ، آماده سازید! و (همچنین) اسب های ورزیده (برای میدان نبرد)، تا به وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید! و (همچنین) گروه دیگری غیر از این ها را، که شما نمی شناسید و خدا آن ها را می شناسد! و هر چه در راه خدا (و تقویت بنیه دفاعی اسلام) انفاق کنید، بطور کامل به شما بازگردانده می شود، و به شما ستم نخواهد شد!

745 آمادگی همگانی داشته باشید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا خُذُوا حِذْرَکُمْ فَانفِرُوا ثُباتٍ أَوِ انفِرُوا جَمِیعاً» نسا/71

ای کسانی که ایمان آورده اید! آمادگی خود را (در برابر دشمن) حفظ کنید و در دسته های متعدّد، یا بصورت دسته واحد، (طبق شرایط هر زمان و هر مکان،) به سوی دشمن حرکت نمایید!

746 برای دفاع همه مسئول اند

«انفِرُوا خِفافاً وَثِقالاً وَجَهِدُوا بِأَمْوَ لِکُمْ وَأَنفُسِکُمْ فِی سَبِیلِ اللَّهِ ذَ لِکُمْ خَیْرٌ لَّکُمْ إِنْ کُنتُمْ تَعْلَمُونَ» توبه/41

(همگی به سوی میدان جهاد) حرکت کنید؛ سبکبار باشید یا سنگین بار! و با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید!

747 همه باید آماده باشند

«قُل لِّلْمُخَلَّفِینَ مِنَ الْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَی قَوْمٍ أُولِی بَأْسٍ شَدِیدٍ تُقَتِلُونَهُمْ أَوْ یُسْلِمُونَ فَإِن تُطِیعُوا یُؤْتِکُمُ اللَّهُ أَجْراً حَسَناً وَ إِنْ تَتَوَلَّوْا کَمَا تَوَلَّیْتُم مِن قَبْلُ یُعَذِّبْکُمْ عَذَاباً أَلِیماً» فتح/16

به متخلّفان از اعراب بگو: «بزودی از شما دعوت می شود که به سوی قومی نیرومند و جنگجو بروید و با آن ها پیکار کنید تا اسلام بیاورند؛ اگر اطاعت کنید، خداوند پاداش نیکی به شما می دهد؛ و اگر سرپیچی نمایید -همان گونه که در گذشته نیز سرپیچی کردید- شما را با عذاب دردناکی کیفر می دهد!»

748 جهاد برای شما واجب است

«کُتِبَ عَلَیْکُمُ الْقِتالُ وَهُوَ کُرْهٌ لَّکُمْ وَعَسَی أَن تَکْرَهُوا شَیْآً وَهُوَ خَیْرٌ لَّکُمْ وَعَسَی أَن تُحِبُّوا شَیْآً وَهُوَ شَرٌّ لَّکُمْ وَاللَّهُ یَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» بقره/216

جهاد در راه خدا، بر شما مقرّر شد؛ در حالی که برایتان ناخوشایند است. چه بسا چیزی را خوش نداشته باشید، حال آن که خیرِ شما در آن است. و یا چیزی را دوست داشته باشید، حال آن که شرِّ شما در آن است. و خدا می داند، و شما نمی دانید.

749 با متجاوزان جهاد کنید

«وَاقْتُلَوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأخْرِجُوهُم مِنْ حَيْثُ أخْرَجُوكُمْ وَ الْفِتْنَهُ أشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَ لَا تُقَتِلُوهُمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّی یُقَتِلُوكُمْ فِیهِ فَإِن قَتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذلِكَ جَزَآءُ الْكَفِرِینَ» بقره/191

ص:233

و آن ها را [= بت پرستانی که از هیچ گونه جنایتی ابا ندارند] هر کجا یافتید، به قتل برسانید! و از آن جا که شما را بیرون ساختند [= مکه ، آن ها را بیرون کنید! و فتنه (و بت پرستی) از کشتار هم بدتر است! و با آن ها، در نزد مسجد الحرام (در منطقه حرم)، جنگ نکنید! مگر این که در آن جا با شما بجنگند. پس اگر (در آن جا) با شما پیکار کردند، آن ها را به قتل برسانید! چنین است جزای کافران!

750 با کافران جهاد کنید

الف: «فَلَا تُطِعِ الْكَفِرِينَ وَ جَهِدْهُم بِهِ جهادا كَبِيراً» فرقان/52

بنابر این از کافران اطاعت مکن، و بوسیله آن [= قرآن با آنان جهاد بزرگی بنما!

ب: «وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَما كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَآءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَآءَ حَتَّى يُهاجِرُوا فِى سَبِيلِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيراً» نسا/89

آنان آرزو می کنند که شما هم مانند ایشان کافر شوید، و مساوی یکدیگر باشید. بنابر این، از آن ها دوستانی انتخاب نکنید، مگر این که (توبه کنند، و) در راه خدا هجرت نمایند. هرگاه از این کار سر باز زنند، (و به اقدام بر ضدّ شما ادامه دهند،) هر جا آن ها را یافتید، اسیر کنید! و (در صورت احساس خطر) به قتل برسانید! و از میان آن ها، دوست و یار و یاوری اختیار نکنید!

751 با کافران و منافقان جهاد کنید

«يا أَيُّهَا النَّبِىُّ جَهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَفِقِينَ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ» تحريم/9

ای پیامبر! با کفّار و منافقین پیکار کن و بر آنان سخت بگیر! جایگاهشان جهنم است، و بد فرجامی است!

752 با سران پیمان شکن جهاد کنید

«وَإِنْ نَّكَثُوا أَيْمَنَهُم مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِى دِينِكُمْ فَقَتِلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لاَ أَيْمَنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ» توبه/12

و اگر پیمان های خود را پس از عهد خویش بشکنند، و آیین شما را مورد طعن قرار دهند، با پیشوایان کفر پیکار کنید؛ چرا که آن ها پیمانی ندارند؛ شاید (با شدّت عمل) دست بردارند!

753 چرا با پیمان شکنان جهاد نمی کنید

«أَلَا تُقَتِلُونَ قَوْماً نَّكَثُوا أَيْمَنَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّهٍ أَتَخْشَوْنَهُمْ فَاللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ إِنْ كُنتُم مُّؤْمِنِينَ» توبه/13

آیا با گروهی که پیمان های خود را شکستند، و تصمیم به اخراج پیامبر گرفتند، پیکار نمی کنید؟! در حالی که آن ها نخستین بار (پیکار با شما را) آغاز کردند؛ آیا از آن ها می ترسید؟! با این که خداوند سزاوارتر است که از او بترسید، اگر مؤمن هستید!

754 تا رفع فتنه جهاد کنید

الف: «وَقَتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَهٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنِ انتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِما يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» انفال/39

و با آن ها پیکار کنید، تا فتنه [= شرک و سلب آزادی] برچیده شود، و دین (و پرستش) همه مخصوص خدا باشد! و اگر آن ها (از راه شرک و فساد بازگردند، و از اعمال نادرست) خودداری کنند، (خداوند آن ها را می پذیرد؛) خدا به آنچه انجام می دهند بیناست.

ب: «وَقَتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَهٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنِ انتَهَوْا فَلَا عُدْوَ نَ إِلَّا عَلَى الظَّلِمِينَ» بقره/193

و با آن ها پیکار کنید! تا فتنه (و بت پرستی، و سلب آزادی از مردم،) باقی نماند؛ و دین، مخصوص خدا گردد. پس اگر (از روش نادرست خود) دست برداشتند، (مزاحم آن ها نشوید! زیرا) تعدّی جز بر ستمکاران روا نیست.

755 جهاد شما برای خدا باشد

الف: «وَ جَهِدُوا فِى اللَّهِ حَقَّ جِهادِهِ هُوَ اجْتَبَيكُمْ وَ ما جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّهَ أَبِيكُمْ إِبْرَ هِيمَ هُوَ سَمَّيكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِى هَذَا لِيَكُونَ

الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَوةَ وَ ءَاتُواالزَّكَوةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَيكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَ نِعْمَ النَّصِيرُ» حج/78

ص:235

و در راه خدا جهاد کنید، و حقّ جهادش را ادا نمایید! او شما را برگزید، و در دین (اسلام) کار سنگین و سختی بر شما قرار ندارد؛ از آیین پدرتان ابراهیم پیروی کنید؛ خداوند شما را در کتاب های پیشین و در این کتاب آسمانی «مسلمان» نامید، تا پیامبر گواه بر شما باشد، و شما گواهان بر مردم! پس نماز را برپا دارید، و زکات را بدهید، و به خدا تمسّک جویید، که او مولا و سرپرست شماست! چه مولای خوب، و چه یاور شایسته ای!

ب: «وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَعالَوْا قَتِلُوا فِى سَبِيلِ اللَّهِ أَوِ ادْفَعُوا قالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتالاً لَّاتَّبَعْنَكُمْ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَنِ يَقُولُونَ بِأَفْوَهِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِما يَكْتُمُونَ» آل عمران/167

و نیز برای این بود که منافقان شناخته شوند؛ آن هایی که به ایشان گفته شد: «بیایید در راه خدا نبرد کنید! یا (حداقل) از حریم خود، دفاع نمایید!» گفتند: «اگر می دانستیم جنگی روی خواهد داد، از شما پیروی می کردیم. (اما می دانیم جنگی نمی شود.)» آن ها در آن هنگام، به کفر نزدیکتر بودند تا به ایمان؛ به زبان خود چیزی می گویند که در دل هایشان نیست! و خداوند از آنچه کتمان می کنند، آگاهتر است.

756 در راه خدا جهاد کنید

الف: «فَلْيُقَتِلْ فِى سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَوةَ الدُّنْيا بِالْأَخِرَهِ وَمَن يُقَتِلْ فِى سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْراً عَظِيماً» نسا/74

کسانی که زندگی دنیا را به آخرت فروخته اند، باید در راه خدا پیکار کنند!و آن کس که در راه خدا پیکار کند، و کشته شود یا پیروز گردد، پاداش بزرگی به او خواهیم داد.

ب: «وَقَتِلُوا فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» بقره/244

و در راه خدا، پیکار کنید! و بدانید خداوند، شنوا و داناست.

757 از مرزهای خود مراقبت کنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اصْبِرُوا وَصابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» آل عمران/200

ای کسانی که ایمان آورده اید! (در برابر مشکلات و هوس ها،) استقامت کنید! و در برابر

ص:236

دشمنان (نیز)، پایدار باشید و از مرزهای خود، مراقبت کنید و از خدا بپرهیزید، شاید رستگار شوید!

758 هجرت مقدمه ایمان است

«إِنَّ الَّذِینَ تَوَفَّیهُمُ الْمَلائِکَهُ ظالِمِی أَنفُسِهِمْ قالُوا فِیمَ کُنتُمْ قالُوا کُنَّا مُسْتَضْعَفِینَ فِی الْأَرْضِ قالُوا أَلَمْ تَکُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَ سِعَهً فَتُهاجِرُوا فِیها فَأُولئِکَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَآءَتْ مَصِیراً» نسا/97

کسانی که فرشتگان (قبض ارواح)، روح آن ها را گرفتند در حالی که به خویشتن ستم کرده بودند، به آن ها گفتند: «شما در چه حالی بودید؟ (و چرا با این که مسلمان بودید، در صفِ کفّار جای داشتید؟!)» گفتند: «ما در سرزمین خود، تحت فشار و مستضعف بودیم.» آن ها [= فرشتگان] گفتند: «مگر سرزمین خدا، پهناور نبود که مهاجرت کنید؟!» آن ها (عذری نداشتند، و) جایگاهشان دوزخ است، و سرانجام بدی دارند.

759 معاف شدگان از هجرت

«إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِینَ مِنَ الرِّجالِ وَالنِّسآءِ وَالْوِلْدَ نِ لَا یَسْتَطِیعُونَ حِیلَهً وَلَا یَهْتَدُونَ سَبِیلاً» نسا/98

مگر آن دسته از مردان و زنان و کودکانی که براستی تحت فشار قرار گرفته اند (و حقیقتاً مستضعفند)؛ نه چاره ای دارند، و نه راهی (برای نجات از آن محیط آلوده) می یابند.

760 مؤمنان را به جهاد تشویق کن

الف: «یا أَیُّهَا النَّبِیُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِینَ عَلَی الْقِتالِ إِنْ یَکُن مِّنکُمْ عِشْرُونَ صَبِرُونَ یَغْلِبُوا مِائَتَیْنِ وَإِنْ یَکُن مِّنکُم مِّائَهٌ یَغْلِبُوا أَلْفاً مِّنَ الَّذِینَ کَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّایَفْقَهُونَ * الْئَنَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنکُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِیکُمْ ضَعْفاً فَإِن یَکُن مِّنکُم مِّائَهٌ صَابِرَهٌ یَغْلِبُوا مِائَتَیْنِ وَإِنْ یَکُن مِّنکُمْ أَلْفٌ یَغْلِبُوا أَلْفَیْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّبِرِینَ» انفال/65 و 66

ای پیامبر! مؤمنان را به جنگ (با دشمن) تشویق کن! هرگاه بیست نفر با استقامت از شما باشند، بر دویست نفر غلبه می کنند؛ و اگر صد نفر باشند، بر هزار نفر از کسانی که کافر

شدند، پیروز می گردند؛ چرا که آن ها گروهی هستند که نمی فهمند! هم اکنون خداوند به شما تخفیف داد، و دانست که در شما ضعفی است؛ بنابراین، هرگاه یکصد نفر با استقامت از شما باشند، بر دویست نفر پیروز می شوند؛ و اگر یکهزار نفر باشند، بر دو هزار نفر به فرمان خدا غلبه خواهند کرد! و خدا با صابران است!

ب: «فَقَتِلْ فِی سَبِیلِ اللَّهِ لَا تُکَلَّفُ إِلَّا نَفْسَکَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِینَ عَسَی اللَّهُ أَن یَکُفَّ بَأْسَ الَّذِینَ کَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْساً وَأَشَدُّ تَنکِیلاً» نسا/84

در راه خدا پیکار کن! تنها مسؤول وظیفه خود هستی! و مؤمنان را (بر این کار،) تشویق نما! امید است خداوند از قدرت کافران جلوگیری کند (حتی اگر تنها خودت به میدان بروی)! و خداوند قدرتش بیشتر، و مجازاتش دردناکتر است.

761 چرا از مستضعفان و مظلومان دفاع نمی کنید

«وَما لَکُمْ لَا تُقَتِلُونَ فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِینَ مِنَ الرِّجالِ وَالنِّسآءِ وَالْوِلْدَنِ الَّذِینَ یَقُولُونَ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْیَهِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَل لَّنا مِن لَّدُنکَ وَلِیًّا وَاجْعَل لَّنا مِن لَّدُنکَ نَصِیراً» نسا/75

چرا در راه خدا، و (در راه) مردان و زنان و کودکانی که (به دست ستمگران)تضعیف شده اند، پیکار نمی کنید؟! همان افراد (ستمدیده ای) که می گویند: «پروردگارا! ما را از این شهر (مکه)، که اهلش ستمگرند، بیرون ببر! و از طرف خود، برای ما سرپرستی قرار ده! و از جانب خود، یار و یاوری برای ما تعیین فرما!

762 به مظلومان اذن جهاد داده شده است

«أُذِنَ لِلَّذِینَ یُقَتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَ إِنَّ اللَّهَ عَلَی نَصْرِهِمْ لَقَدِیرٌ» حج/39

به کسانی که جنگ بر آنان تحمیل گردیده، اجازه جهاد داده شده است؛ چرا که مورد ستم قرار گرفته اند؛ و خدا بر یاری آن ها تواناست.

جهاد و دفاع 2)

763 با هجرت و جان و مال دفاع کنید

«إِنَّ الّذِينَ ءَامَنُوا وَهاجَرُوا وَجَهَدُوا بِأَمْوَ لِهِمْ وَأنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ اللّه وَالّذِينَ ءَاوَوا

ص:238

وَّنَصَرُوا أُولئِکَ بَعْضُهُمْ أَوْلِیآءُ بَعْضٍ وَالَّذِینَ ءَامَنُوا وَلَمْ یُهاجِرُوا ما لَکُم مِن وَلَیَتِهِم مِن شَیْ ءٍ حَتَّی یُهاجِرُوا وَإِنِ اسْتَنصَرُوکُمْ فِی الدِّینِ فَعَلَیْکُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَی قَوْمٍ بَیْنَکُمْ وَبَیْنَهُم مِّیثَقٌ وَاللَّهُ بِما تَعْمَلُونَ بَصِیرٌ» انفال/72

کسانی که ایمان آوردند و هجرت نمودند و با اموال و جان های خود در راه خدا جهاد کردند، و آن ها که پناه دادند و یاری نمودند، آن ها یاران یکدیگرند؛ و آن ها که ایمان آوردند و مهاجرت نکردند، هیچ گونه ولایت [= دوستی و تعّهدی] در برابر آن ها ندارید تا هجرت کنند! و (تنها) اگر در (حفظ) دین (خود) از شما یاری طلبند، بر شماست که آن ها را یاری کنید، جز بر ضدّ گروهی که میان شما و آن ها، پیمان (ترک مخاصمه) است؛ و خداوند به آنچه عمل می کنید، بیناست!

764 شما هم مقابله به مثل کنید

الف: «وَ إِنْ عاقَبْتُمْ فَعاقِبُوا بِمِثْلِ ما عُوقِبْتُم بِهِ وَ لَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَیْرٌ لِّلصَّبِرِینَ» نحل/126

و هر گاه خواستید مجازات کنید، تنها بمقداری که به شما تعدّی شده کیفر دهید! و اگر شکیبایی کنید، این کار برای شکیبایان بهتر است.

ب: «الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتُ قِصاصٌ فَمَنِ اعْتَدَی عَلَیْکُمْ فَاعْتَدُوا عَلَیْهِ بِمِثْلِ ما اعْتَدَی عَلَیْکُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِینَ» بقره/194

ماهِ حرام، در برابر ماهِ حرام! (اگر دشمنان، احترام آن را شکستند، و در آن با شما جنگیدند، شما نیز حق دارید مقابله به مثل کنید.) و تمام حرام ها، (قابلِ) قصاص است. و (به طور کلّی) هر کس به شما تجاوز کرد، همانند آن بر او تعدّی کنید! و از خدا بپرهیزید (و زیاده روی ننمایید)! و بدانید خدا با پرهیزگاران است!

765 دفاع کنید امّا تجاوز از حدّ نکنید

«وَقَتِلُوا فِی سَبِیلِ اللَّهِ الَّذِینَ یُقَتِلُونَکُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ الْمُعْتَدِینَ» بقره/190

و در راه خدا، با کسانی که با شما می جنگند، نبرد کنید! و از حدّ تجاوز نکنید، که خدا تعدّی کنندگان را دوست نمی دارد!

ص:239

766 با پیمان شکنان برخورد کنید

«وَإِمَّا تَخافَنَّ مِن قَوْمٍ خِيانَةً فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَآءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخآئِنِينَ» انفال/58

و هرگاه (با ظهور نشانه هایی،) از خیانت گروهی بیم داشته باشی (که عهد خود را شکسته، حمله غافلگیرانه کنند)، بطور عادلانه به آن ها اعلام کن که پیمانشان لغو شده است؛ زیرا خداوند، خائنان را دوست نمی دارد!

767 برای خودنمایی و ریا جنگ نکنید

«وَلَا تَكُونُوا كالَّذِينَ خَرَجُوا مِن دِيَرِهِم بَطَراً وَرِئَآءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِما يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ» انفال/47

و مانند کسانی نباشید که از روی هوی پرستی و غرور و خودنمایی در برابر مردم، از سرزمین خود به (سوی میدان بدر) بیرون آمدند؛ و (مردم را) از راه خدا باز می داشتند؛ (و سرانجام شکست خوردند) و خداوند به آنچه عمل می کنند، احاطه (و آگاهی) دارد!

768 کافران محارب را بکشید

«قَتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ» توبه/14

با آن ها پیکار کنید، که خداوند آنان را به دست شما مجازات می کند؛ و آنان را رسوا می سازد؛ و سینه گروهی از مؤمنان را شفا می بخشد(؛ و بر قلب آن ها مرهم می نهد)

769 در جهاد پایداری کنید

الف: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيراً لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» انفال/45

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که (در میدان نبرد) با گروهی رو به رو می شوید، ثابت قدم باشید! و خدا را فراوان یاد کنید، تا رستگار شوید!

ب: «إِذْ یُوحِی رَبُّکَ إِلَی الْمَلائِکَهِ أَنِّی مَعَکُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِینَ ءَامَنُوا سَأُلْقِی فِی قُلُوبِ الَّذِینَ کَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الأَعْناقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ کُلَّ بَنانٍ» انفال/12

و (به یاد آر) موقعی را که پروردگارت به فرشتگان وحی کرد: «من با شما هستم؛ کسانی را

ص:240

که ایمان آورده اند، ثابت قدم دارید! بزودی در دل های کافران ترس و وحشت می افکنم؛ ضربه ها را بر بالاتر از گردن (بر سرهای دشمنان) فرود آرید! و همه انگشتانشان را قطع کنید!

770 پرهیزگاری در جهاد را رعایت کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا اصْبِرُوا وَصابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ» آل عمران/200

ای کسانی که ایمان آورده اید! (در برابر مشکلات و هوس ها،) استقامت کنید! و در برابر دشمنان (نیز)، پایدار باشید و از مرزهای خود، مراقبت کنید و از خدا بپرهیزید، شاید رستگار شوید!

771 با تحقیق و اطلاعات وارد جنگ شوید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِی سَبِیلِ اللَّهِ فَتَبَیَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَی إِلَیْکُمُ السَّلَمَ لَسْتَ مُؤْمِناً تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَیَوهِ الدُّنْیا فَعِندَ اللَّهِ مَغانِمُ کَثِیرَهٌ کَذلِکَ کُنتُم مِن قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَیْکُمْ فَتَبَیَّنُوا إِنَّ اللَّهَ کانَ بِما تَعْمَلُونَ خَبِیراً» نسا/94

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که در راه خدا گام می زنید (و به سفری برای جهاد می روید)، تحقیق کنید! و به خاطر این که سرمایه ناپایدار دنیا (و غنایمی) به دست آورید، به کسی که اظهار صلح و اسلام می کند نگویید: «مسلمان نیستی» زیرا غنیمت های فراوانی (برای شما) نزد خداست. شما قبلاً چنین بودید؛ و خداوند بر شما منّت نهاد (و هدایت شدید). پس، (به شکرانه این نعمت بزرگ،) تحقیق کنید! خداوند به آنچه انجام می دهید آگاه است.

772 پس از در هم کوبیدن دشمن اسیر بگیرید

«فَإِذَا لَقِیتُمُ الَّذِینَ کَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّی إِذَآ أَثْخَنتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنّاً بَعْدُ وَ إِمَّا فِدَآءً حَتَّی تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذلِکَ وَلَوْ یَشآءُ اللَّهُ لَانتَصَرَ مِنْهُمْ وَ لَکِن لِّیَبْلُوَا بَعْضَکُم بِبَعْضٍ وَ الَّذِینَ قُتِلُوا فِی سَبِیلِ اللَّهِ فَلَن یُضِلَّ أَعْمَلَهُمْ» محمد/4

و هنگامی که با کافران (جنایت پیشه) در میدان جنگ روبه رو شدید گردن هایشان را بزنید، (و این کار را همچنان ادامه دهید) تا به اندازه کافی دشمن را در هم بکوبید؛ در این هنگام

ص:241

اسیران را محکم ببندید؛ سپس یا بر آنان منّت گذارید (و آزادشان کنید) یا در برابر آزادی از آنان فدیه [= غرامت] بگیرید؛ (و این وضع باید همچنان ادامه یابد) تا جنگ بار سنگین خود را بر زمین نهد، (آری) برنامه این است! و اگر خدا می خواست خودش آن ها را مجازات می کرد، اما می خواهد بعضی از شما را با بعضی دیگر بیازماید؛ و کسانی که در راه خدا کشته شدند، خداوند هرگز اعمالشان را از بین نمی برد!

773 تا پیروز نشدید اسیر نگیرید

«ما كانَ لِنَبِیٍّ أَن يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِی الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ» انفال/67

هیچ پیامبری حق ندارد اسیرانی (از دشمن) بگیرد تا کاملاً بر آن ها پیروز گردد (؛و جای پای خود را در زمین محکم کند)! شما متاع ناپایدار دنیا را می خواهید؛ (و مایلید اسیران بیشتری بگیرید، و در برابر گرفتن فدیه آزاد کنید؛ ولی خداوند، سرای دیگر را (برای شما) می خواهد؛ و خداوند قادر و حکیم است!

774 در جنگ با کافران سخت و شدید باشید

الف: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ الْكُفَّارِ وَ لْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ» توبه/123

ای کسانی که ایمان آورده اید! با کافرانی که به شما نزدیک ترند، پیکار کنید! (و دشمن دورتر، شما را از دشمنان نزدیک غافل نکند!) آن ها باید در شما شدّت و خشونت (و قدرت) احساس کنند؛ و بدانید خداوند با پرهیزگاران است!

ب: «فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَآ أَثْخَنتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثاقَ فَإِمَّا مَنًّاً بَعْدُ وَ إِمَّا فِدَآءً حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذلِکَ وَلَوْ يَشآءُ اللَّهُ لَانتَصَرَ مِنْهُمْ وَ لَكِن لِّيَبْلُوَا بَعْضَكُم بِبَعْضٍ وَ الَّذِينَ قُتِلُوا فِی سَبِيلِ اللَّهِ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَلَهُمْ» محمد/4

و هنگامی که با کافران (جنایت پیشه) در میدان جنگ روبه رو شدید گردن هایشان را بزنید، (و این کار را همچنان ادامه دهید) تا به اندازه کافی دشمن را در هم بکوبید؛ در این هنگام

اسیران را محکم ببندید؛ سپس یا بر آنان منّت گذارید (و آزادشان کنید) یا در برابر آزادی از آنان فدیه [= غرامت] بگیرید؛ (و این وضع باید همچنان ادامه یابد) تا جنگ بار سنگین خود را بر زمین نهد، (آری) برنامه این است! و اگر خدا می خواست خودش آن ها را مجازات می کرد، اما می خواهد بعضی از شما را با بعضی دیگر بیازماید؛ و کسانی که در راه خدا کشته شدند، خداوند هرگز اعمالشان را از بین نمی برد!

ج: «مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِینَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَی الْکُفَّارِ رُحَمآءُ بَیْنَهُمْ...» فتح/29

محمّد (ص) فرستاده خداست؛ و کسانی که با او هستند در برابر کفّار سرسخت و شدید، و در میان خود مهربانند...؛

د: «فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِی الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِم مَّنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ یَذَّکَّرُونَ» انفال/57

اگر آن ها را در (میدان) جنگ بیابی، آنچنان به آن ها حمله کن که جمعیّت هایی که پشت سر آن ها هستند، پراکنده شوند؛ شاید متذکّر گردند (و عبرت گیرند)!

775 بر کافران و منافقان سخت بگیرید(1)

«یا أَیُّهَا النَّبِیُّ جَهِدِ الْکُفَّارَ وَالْمُنَفِقِینَ وَاغْلُظْ عَلَیْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِیرُ» توبه/73

ای پیامبر! با کافران و منافقان جهاد کن، و بر آن ها سخت بگیر! جایگاهشان جهنم است؛ و چه بد سرنوشتی دارند!

776 ابتدا با دشمنان نزدیک بجنگید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا قَتِلُوا الَّذِینَ یَلُونَکُم مِّنَ الْکُفَّارِ وَ لْیَجِدُوا فِیکُمْ غِلْظَةً وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِینَ * وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن یَقُولُ أَیُّکُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِیمَناً فَأَمَّا الَّذِینَ ءَامَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِیمَناً وَ هُمْ یَسْتَبْشِرُونَ» توبه/123 و 124

ای کسانی که ایمان آورده اید! با کافرانی که به شما نزدیکترند، پیکار کنید! (و دشمن دورتر، شما را از دشمنان نزدیک غافل نکند!) آن ها باید در شما شدّت و خشونت (و قدرت) احساس

1- 106. آیه مشابه: تحریم/9.

کنند؛ و بدانید خداوند با پرهیزگاران است!و هنگامی که سوره ای نازل می شود، بعضی از آنان (به دیگران) می گویند: «این سوره، ایمان کدام یک از شما را افزون ساخت؟!» (به آن ها بگو:) اما کسانی که ایمان آورده اند، بر ایمانشان افزوده؛ و آن ها (به فضل و رحمت الهی) خوشحالند.

777 با یاران شیطان جهاد کنید

«الَّذِینَ ءَامَنُوا یُقَتِلُونَ فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَالَّذِینَ کَفَرُوا یُقَتِلُونَ فِی سَبِیلِ الطَّغُوتِ فَقَتِلُوا أَوْلِیآءَ الشَّیْطَنِ إِنَّ کَیْدَ الشَّیْطَنِ کانَ ضَعِیفاً» نسا/76

کسانی که ایمان دارند، در راه خدا پیکار می کنند؛ و آن ها که کافرند، در راه طاغوت [= بت و افراد طغیانگر]. پس شما با یاران شیطان، پیکار کنید! (و از آن ها نهراسید!) زیرا که نقشه شیطان، (همانند قدرتش) ضعیف است.

778 با ظالمان جهاد کنید

«فَقَتِلُوا الَّتِی تَبْغِی حَتَّی تَفِیءَ إِلی أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فآءَتْ فَأَصْلِحُوابَیْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَ أَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ یُحِبُّ الْمُقْسِطِینَ» حجرات/9

... با گروه متجاوز پیکار کنید تا به فرمان خدا بازگردد؛ و هرگاه بازگشت (و زمینه صلح فراهم شد)، در میان آن دو به عدالت صلح برقرار سازید؛ و عدالت پیشه کنید که خداوند عدالت پیشگان را دوست می دارد.

779 در جنگ سستی نکنید

الف: «وَلَا تَهِنُوا فِی ابْتِغآءِ الْقَوْمِ إِنْ تَکُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ یَأْلَمُونَ کَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ ما لَا یَرْجُونَ وَکَانَ اللَّهُ عَلِیماً حَکِیماً» نسا/104

و در راه تعقیب دشمن، (هرگز) سست نشوید! (زیرا) اگر شما درد و رنج می بینید، آن ها نیز همانند شما درد و رنج می بینند؛ ولی شما امیدی از خدا دارید که آن ها ندارند؛ و خداوند، دانا و حکیم است.

ب: «وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» آل عمران/139

و سست نشوید! و غمگین نگردید! و شما برترید اگر ایمان داشته باشید!

780 اگر صلح خواستند صلح کنید

«وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَها وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» انفال/61

و اگر تمایل به صلح نشان دهند، تو نیز از در صلح درآی؛ و بر خدا توکّل کن، که او شنوا و داناست!

781 غنیمت جنگی برای خودتان است

«فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَلاً طَيِّباً وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» انفال/69

از آنچه به غنیمت گرفته اید، حلال و پاکیزه بخورید؛ و از خدا بپرهیزید؛ خداوند آمرزنده و مهربان است!

782 شکست خوردگان اهل کتاب باید جزیه بدهند

«قَتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الأَخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ ما حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَغِرُونَ» توبه/29

با کسانی از اهل کتاب که نه به خدا، و نه به روز جزا ایمان دارند، و نه آنچه را خدا و رسولش تحریم کرده حرام می شمرند، و نه آیین حق را می پذیرند، پیکار کنید تا زمانی که با خضوع و تسلیم، جزیه را به دست خود بپردازند!

فرار از جنگ

783 از جنگ فرار نکنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفاً فَلَا تُوَلُّوهُمُ الأَدْبارَ» انفال/15

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که با انبوه کافران در میدان نبرد روبه رو شوید، به آن ها پشت نکنید (و فرار ننمایید)!

784 چرا از جنگ فرار می کنید

«يا أَيُّهَا الّذِينَ ءَامَنُوا ما لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ انفِرُوا فِى سَبِيلِ اللّهِ اثّاقَلْتُمْ إِلَى الأَرْضِ أَرَضِيتُم

ص:245

بِالْحَیَوهِ الدُّنْیا مِنَ الأْخِرَهِ فَما مَتَعُ الْحَیَوهِ الدُّنْیا فِی الأْخِرَهِ إِلَّا قَلِیلٌ» توبه/38

ای کسانی که ایمان آورده اید! چرا هنگامی که به شما گفته می شود: «به سوی جهاد در راه خدا حرکت کنید!» بر زمین سنگینی می کنید (و سستی به خرج می دهید)؟! آیا به زندگی دنیا به جای آخرت راضی شده اید؟! با این که متاع زندگی دنیا، در برابر آخرت، جز اندکی نیست!

785 برای فرار از جنگ بهانه نیاورید

الف: «وَ إِذْ قالَت طَّآئِفَهٌ مِّنْهُمْ یَأَهْلَ یَثْرِبَ لَا مُقامَ لَکُمْ فَارْجِعُوا وَ یَسْتَْذِنُ فَرِیقٌ مِّنْهُمُ النَّبِیَّ یَقُولُونَ إِنَّ بُیُوتَنا عَوْرَهٌ وَما هِیَ بِعَوْرَهٍ إِن یُرِیدُونَ إِلَّا فِرَاراً» احزاب/13

و (نیز) به خاطر آورید زمانی را که گروهی از آن ها گفتند: «ای اهل یثرب (ای مردم مدینه)! اینجا جای توقف شما نیست؛ به خانه های خود بازگردید!» و گروهی از آنان از پیامبر اجازه بازگشت می خواستند و می گفتند: «خانه های ما بی حفاظ است!»، در حالی که بی حفاظ نبود؛ آن ها فقط می خواستند (از جنگ) فرار کنند.

ب: «... إِنَّما السَّبِیلُ عَلَی الَّذِینَ یَسْتَْذِنُونَکَ وَ هُمْ أَغْنِیآءُ رَضُوا بِأَن یَکُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَی قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا یَعْلَمُونَ * سَیَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَکُمْ إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَیْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رِجْسٌ وَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَآءً بِما کانُوا یَکْسِبُونَ» توبه/93 تا 95

...راه مؤاخذه تنها به روی کسانی باز است که از تو اجازه می خواهند در حالی که توانگرند؛ (و امکانات کافی برای جهاد دارند؛) آن ها راضی شدند که با متخلّفان [= زنان و کودکان و بیماران] بمانند؛ و خداوند بر دل هایشان مهر نهاده؛ به همین جهت چیزی نمی دانند!هنگامی که به سوی آن ها (که از جهاد تخلّف کردند) باز گردید، از شما عذرخواهی می کنند؛ بگو: «عذرخواهی نکنید، ما هرگز به شما ایمان نخواهیم آورد! چرا که خدا ما را از اخبارتان آگاه ساخته؛ و خدا و رسولش، اعمال شما را می بینند؛ سپس به سوی کسی که دانای پنهان و آشکار است بازگشت داده می شوید؛ و او شما را به آنچه انجام می دادید، آگاه می کند (و جزا می دهد!)»هنگامی که به سوی آنان بازگردید، برای شما به

خدا سوگند یاد می کنند، تا از آن ها اعراض (و صرف نظر) کنید؛ از آن ها اعراض کنید (و روی بگردانید)؛ چرا که پلیدند! و جایگاهشان دوزخ است، بکیفر اعمالی که انجام می دادند.

786 فرار و عقب نشینی تاکتیکی گناه نیست

«وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفاً لِّقِتالٍ أَوْ مُتَحَيِّزاً إِلَى فِئَةٍ فَقَدْ بآءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ» انفال/16

و هر کس در آن هنگام به آن ها پشت کند -مگر آن که هدفش کناره گیری از میدان برای حمله مجدد، و یا به قصد پیوستن به گروهی (از مجاهدان) بوده باشد- (چنین کسی) به غضب خدا گرفتار خواهد شد؛ و جایگاه او جهنم، و چه بد جایگاهی است!

787 اگر از جنگ فرار کنید مجازات می شوید

الف: «إِلَّا تَنفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَاباً أَلِيماً وَيَسْتَبْدِلْ قَوْماً غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْآً وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَىْ ءٍ قَدِيرٌ» توبه/39

اگر (به سوی میدان جهاد) حرکت نکنید، شما را مجازات دردناکی می کند، و گروه دیگری غیر از شما را به جای شما قرار می دهد؛ و هیچ زیانی به او نمی رسانید؛ و خداوند بر هر چیزی تواناست!

ب: «وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفاً لِّقِتالٍ أَوْ مُتَحَيِّزاً إِلَى فِئَةٍ فَقَدْ بآءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ» انفال/16

و هر کس در آن هنگام به آن ها پشت کند -مگر آن که هدفش کناره گیری از میدان برای حمله مجدد، و یا به قصد پیوستن به گروهی (از مجاهدان) بوده باشد- (چنین کسی) به غضب خدا گرفتار خواهد شد؛ و جایگاه او جهنم، و چه بد جایگاهی است!

788 معاف شدگان از جنگ کدامند

الف: «لَّيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ ςΠلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَ لَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَ مَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَرُ وَ مَن يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَاباً أَلِيماً» فتح/17

بر نابینا و لنگ و بیمار گناهی نیست (اگر در میدان جهاد شرکت نکنند)؛ و هر کس خدا و رسولش را اطاعت نماید، او را در باغ های (از بهشت) وارد می کند که نهرها از زیر

ص:247

(درختانش) جاری است؛ و آن کس که سرپیچی کند، او را به عذاب دردناکی گرفتار می سازد!

ب: «لَّیْسَ عَلَی الضُّعَفآءِ وَلَا عَلَی الْمَرْضَی وَلَا عَلَی الَّذِینَ لَا یَجِدُونَ ما یُنفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ ما عَلَی الْمُحْسِنِینَ مِن سَبِیلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» توبه/91

بر ضعیفان و بیماران و آن ها که وسیله ای برای انفاق (در راه جهاد) ندارند، ایرادی نیست (که در میدان جنگ شرکت نجویند،) هرگاه برای خدا و رسولش خیرخواهی کنند (؛و از آنچه در توان دارند، مضایقه ننمایند). بر نیکوکاران راه مؤاخذه نیست؛ و خداوند آمرزنده و مهربان است!

ج: «وَلَا عَلَی الَّذِینَ إِذَا ما آ أَتَوْکَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لآَ أَجِدُ ما آ أَحْمِلُکُمْ عَلَیْهِ تَوَلَّواوَّ أَعْیُنُهُمْ تَفِیضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَناً أَلَّا یَجِدُوا ما یُنفِقُونَ» توبه/92

و (نیز) ایرادی نیست بر آن ها که وقتی نزد تو آمدند که آنان را بر مرکبی (برای جهاد) سوار کنی، گفتی: «مرکبی که شما را بر آن سوار کنم، ندارم!» (از نزد تو) بازگشتند در حالی که چشمانشان از اندوه اشکبار بود؛ زیرا چیزی نداشتند که در راه خدا انفاق کنند (و با آن به میدان بروند).

جهاد در حرم و ماه های حرام

789 تعداد ماه های حرام

«إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِندَ اللَّهِ اثْنا عَشَرَ شَهْراً فِی کِتَبِ اللَّهِ یَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوات وَالْأَرْضَ مِنْهآ أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذلِکَ الدِّینُ الْقَیِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِیهِنَّ أَنفُسَکُمْ وَقَتِلُواالْمُشْرِکِینَ کَآفَّةً کَما یُقَتِلُونَکُمْ کَآفَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِینَ» توبه/36

تعداد ماه ها نزد خداوند در کتاب الهی، از آن روز که آسمان ها و زمین را آفریده، دوازده ماه است؛ که چهار ماه از آن، ماه حرام است؛ (و جنگ در آن ممنوع می باشد.) این، آیین ثابت و پابرجا(ی الهی) است! بنابر این، در این ماه ها به خود ستم نکنید (و از هرگونه خونریزی

ص:248

بپرهیزید)! و (به هنگام نبرد) با مشرکان، دسته جمعی پیکار کنید، همان گونه که آن ها دسته جمعی با شما پیکار می کنند؛ و بدانید خداوند با پرهیزگاران است!

790 دفاع در ماه های حرام نیز واجب است

«یَسْئَلُونَکَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتالٍ فِیهِ قُلْ قِتالٌ فِیهِ کَبِیرٌ وَصَدٌّ عَن سَبِیلِ اللَّهِ وَکُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَکْبَرُ عِندَ اللَّهِ وَالْفِتْنَهُ أَکْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا یَزَالُونَ یُقَتِلُونَکُمْ حَتَّی یَرُدُّوکُمْ عَن دِینِکُمْ إِنِ اسْتَطَعُوا وَمَن یَرْتَدِدْ مِنکُمْ عَن دِینِهِ فَیَمُتْ وَهُوَ کافِرٌ فَأُولئِکَ حَبِطَتْ أَعْمَلُهُمْ فِی الدُّنْیا وَالْأَخِرَهِ وَأُولئِکَ أَصْحاب النَّارِ هُمْ فِیها خَلِدُونَ» بقره/217

از تو، در باره جنگ کردن در ماه حرام، سؤال می کنند؛ بگو: «جنگ در آن، (گناهی) بزرگ است؛ ولی جلوگیری از راه خدا (و گرایش مردم به آیین حق) و کفر ورزیدن نسبت به او و هتک احترام مسجد الحرام، و اخراج ساکنان آن، نزد خداوند مهمتر از آن است؛ و ایجاد فتنه، (و محیط نامساعد، که مردم را به کفر، تشویق و از ایمان بازمی دارد) حتّی از قتل بالاتر است. و مشرکان، پیوسته با شما می جنگند، تا اگر بتوانند شما را از آیینتان برگردانند؛ ولی کسی که از آیینش برگردد، و در حال کفر بمیرد، تمام اعمال نیک (گذشته) او، در دنیا و آخرت، برباد می رود؛ و آنان اهل دوزخند؛ و همیشه در آن خواهند بود.

791 حرمت ماه های حرام را نگه دارید

«فَإِذَا انسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِکِینَ حَیْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ کُلَّ مَرْصَدٍ فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَوهَ وَ ءَاتَوُا الزَّکَوهَ فَخَلُّوا سَبِیلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» توبه/5

(امّا) وقتی ماه های حرام پایان گرفت، مشرکان را هر جا یافتید به قتل برسانید؛ و آن ها را اسیر سازید؛ و محاصره کنید؛ و در هر کمینگاه، بر سر راه آن ها بنشینید! هرگاه توبه کنند، و نماز را برپا دارند، و زکات را بپردازند، آن ها را رها سازید؛ زیرا خداوند آمرزنده و مهربان است!

792 حرمت حرم امن الهی را رعایت بکنید

«وَاقْتُلَوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأخْرِجُوهُم مِنْ حَيْثُ أخْرَجُوكُمْ وَ الّفِتْنَهُ أشَدَّ مِنَ الْقَتْلِ

ص:249

وَ لَا تُقَتِلُوهُمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِن قَتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذلِکَ جَزَآءُ الْكَفِرِينَ» بقره/191

و آن ها را [= بت پرستانی که از هیچ گونه جنایتی ابا ندارند] هر کجا یافتید، به قتل برسانید! و از آن جا که شما را بیرون ساختند [= مکه ، آن ها را بیرون کنید! و فتنه (و بت پرستی) از کشتار هم بدتر است! و با آن ها، در نزد مسجد الحرام (در منطقه حرم)، جنگ نکنید! مگر این که در آن جا با شما بجنگند. پس اگر (در آن جا) با شما پیکار کردند، آن ها را به قتل برسانید! چنین است جزای کافران!

مزد جهاد

793 جهاد معامله با خداست

«إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَ أَمْوَ لَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّهَ يُقَتِلُونَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَ يُقْتَلُونَ وَعْداً عَلَيْهِ حَقًّا فِى التَّوْرَاهِ وَ الْإِنجِيلِ وَ الْقُرْءَانِ وَ مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِى بايَعْتُم بِهِ وَ ذلِکَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ» توبه/111

خداوند از مؤمنان، جان ها و اموالشان را خریداری کرده، که (در برابرش) بهشت برای آنان باشد؛ (به این گونه که:) در راه خدا پیکار می کنند، می کشند و کشته می شوند؛ این وعده حقّی است بر او، که در تورات و انجیل و قرآن ذکر فرموده؛ و چه کسی از خدا به عهدش وفادارتر است؟! اکنون بشارت باد بر شما، به داد و ستدی که با خدا کرده اید؛ و این است آن پیروزی بزرگ!

794 مدال جانبازی و پاداش بزرگ آن(1)

«يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَهٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَالْمُؤْمِنِينَ * الَّذِينَ اسْتَجابُوا لِلَّهِ ِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِماأَصابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا أَجْرٌ عَظِيمٌ» آل عمران/171 و172

1- 107. آیه مشابه: آل عمران/140.

و از نعمت خدا و فضل او (نسبت به خودشان نیز) مسرورند؛ و (می بینند که) خداوند، پاداش مؤمنان را ضایع نمی کند؛ (نه پاداش شهیدان، و نه پاداش مجاهدانی که شهید نشدند). آن ها که دعوت خدا و پیامبرصلی الله علیه وآله را، پس از آن همه جراحاتی که به ایشان رسید، اجابت کردند؛ (و هنوز زخم های میدان احد التیام نیافته بود، به سوی میدان «حمراء الاسد» حرکت نمودند؛) برای کسانی از آن ها، که نیکی کردند و تقوا پیش گرفتند، پاداش بزرگی است.

795 جراحت و زحمت شما اجر دارد

«وَلَا تَهِنُوا فِی ابْتِغَآءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَما تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ ما لَا يَرْجُونَ وَكانَ اللَّهُ عَلِيماً حَكِيماً» نسا/104

و در راه تعقیب دشمن، (هرگز) سست نشوید! (زیرا) اگر شما درد و رنج می بینید، آن ها نیز همانند شما درد و رنج می بینند؛ ولی شما امیدی از خدا دارید که آن ها ندارند؛ و خداوند، دانا و حکیم است.

796 آمرزش گناهان و بهشت، مزد مجاهدان است

«فَاسْتَجابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّی لَآ أُضِيعُ عَمَلَ عَمِلٍ مِّنكُم مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَى بَعْضُكُم مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِن دِيَرِهِمْ وَأُوذُوا فِی سَبِيلِی وَقَتَلُواوَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّتٍ تَجْرِی مِن تَحْتِها الْأَنْهَرُ ثَوَاباً مِنْ عِندِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ» آل عمران/195

خداوند، درخواست آن ها را پذیرفت؛ (و فرمود:) من عمل هیچ عمل کننده ای از شما را، زن باشد یا مرد، ضایع نخواهم کرد؛ شما همنوعید، و از جنس یکدیگر! آن ها که در راه خدا هجرت کردند، و از خانه های خود بیرون رانده شدند و در راه من آزار دیدند، و جنگ کردند و کشته شدند، بیقین گناهانشان را می بخشم؛ و آن ها را در باغ های بهشتی، که از زیر درختانش نهرها جاری است، وارد می کنم. این پاداشی است از طرف خداوند؛ و بهترین پاداش ها نزد پروردگار است.

797 شهیدان جنگ زنده اند

الف: «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِی سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَ تاً بَلْ أَحْيآءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ * فَرِحِينَ بِمآ

ءَاتَيهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِم مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» آل عمران/169 و 170

(ای پیامبر!) هرگز گمان مبر کسانی که در راه خدا کشته شدند، مردگانند! بلکه آنان زنده اند، و نزد پروردگارشان روزی داده می شوند. آن ها به خاطر نعمت های فراوانی که خداوند از فضل خود به ایشان بخشیده است، خوشحالند؛ و به خاطر کسانی که هنوز به آن ها ملحق نشده اند [= مجاهدان و شهیدان آینده] ، خوشوقتند؛ (زیرا مقامات برجسته آن ها را در آن جهان می بینند؛ و می دانند) که نه ترسی بر آن هاست، و نه غمی خواهند داشت.

ب: «وَلَا تَقُولُوا لِمَن يُقْتَلُ فِی سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَتٌ بَلْ أَحْيآءٌ وَ لَكِن لَّا تَشْعُرُونَ» بقره/154

و به آن ها که در راه خدا کشته می شوند، مرده نگویید! بلکه آنان زنده اند، ولی شما نمی فهمید!

798 شهیدان رزق نیکو دارند

«وَ الَّذِينَ هاجَرُوا فِی سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ ماتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقاً حَسَناً وَ إِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّ زِقِينَ» حج/58

و کسانی که در راه خدا هجرت کردند، سپس کشته شدند یا به مرگ طبیعی از دنیا رفتند، خداوند به آن ها روزی نیکویی می دهد؛ که او بهترین روزی دهندگان است!

799 شهیدان اجر عظیم دارند

«فَلْيُقَتِلْ فِی سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَوةَ الدُّنْيا بِالْأَخِرَهِ وَمَن يُقَتِلْ فِی سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْراً عَظِيماً» نسا/74

کسانی که زندگی دنیا را به آخرت فروخته اند، باید در راه خدا پیکار کنند!و آن کس که در راه خدا پیکار کند، و کشته شود یا پیروز گردد، پاداش بزرگی به او خواهیم داد.

800 اجر مجاهدان و شهیدان ضایع نمی شود

«وَ الّذِینَ قُتِلَوا فِی سَبِیلِ اللّهِ فَلَن یُضِلّ أعْمَلَهُمْ» محمد/4

... و کسانی که در راه خدا کشته شدند، خداوند هرگز اعمالشان را از بین نمی برد!

801 شهیدان آمرزیده شده اند

«وَلَئِن قُتِلْتُمْ فِی سَبِیلِ اللَّهِ أَوْمُتُّمْ لَمَغْفِرَهٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَحْمَهٌ خَیْرٌ مِّمَّا یَجْمَعُونَ * وَلَئِن مُّتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَی اللَّهِ تُحْشَرُونَ» آل عمران/157و 158

اگر هم در راه خدا کشته شوید یا بمیرید، (زیان نکرده اید؛ زیرا) آمرزش و رحمت خدا، از تمام آنچه آن ها (در طول عمر خود،) جمع آوری میکنند، بهتر است! و اگر بمیرید یا کشته شوید، به سوی خدا محشور می شوید. (بنابراین، فانی نمی شوید که از فنا، وحشت داشته باشید.)

802 مجاهدان بر دیگران برتری دارند

«لَّا یَسْتَوِی الْقَعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِینَ غَیْرُ أُولِی الضَّرَرِ وَالْمُجَهِدُونَ فِی سَبِیلِ اللَّهِ بِأَمْوَ لِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَهِدِینَ بِأَمْوَ لِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَی الْقَعِدِینَ دَرَجَهً وَکُلاًّ وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَی وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَهِدِینَ عَلَی الْقَعِدِینَ أَجْراً عَظِیماً * دَرَجَتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَهً وَرَحْمَهً وَکانَ اللَّهُ غَفُوراً رَّحِیماً» نسا/95 و 96

(هرگز) افراد باایمانی که بدون بیماری و ناراحتی، از جهاد بازنشستند، با مجاهدانی که در راه خدا با مال و جان خود جهاد کردند، یکسان نیستند! خداوند، مجاهدانی را که با مال و جان خود جهاد نمودند، بر قاعدان [= ترک کنندگان جهاد] برتری مهمّی بخشیده؛ و به هر یک از این دو گروه (به نسبت اعمال نیکشان،) خداوند وعده پاداش نیک داده، و مجاهدان را بر قاعدان، با پاداش عظیمی برتری بخشیده است. درجات (مهمّی) از ناحیه خداوند، و آمرزش و رحمت (نصیب آنان می گردد)؛ و (اگر لغزش هایی داشته اند،) خداوند آمرزنده و مهربان است.

803 جهاد، مایه رستگاری است

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَیْهِ الْوَسِیلَهَ وَجَهِدُوا فِی سَبِیلِهِ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ» مائده/35

ای کسانی که ایمان آورده اید! از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید! و وسیله ای برای تقرب به او بجوئید! و در راه او جهاد کنید، باشد که رستگار شوید!

804 مجاهدان، مؤمنان واقعی هستند

«وَالَّذِینَ ءَامَنُوا وَهاجَرُوا وَجَهَدُوا فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَالَّذِینَ ءَاوَوا وَّنَصَرُواأُو لَئِکَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَّهُم مَّغْفِرَهٌ وَرِزْقٌ کَرِیمٌ» انفال/74

و آن ها که ایمان آوردند و هجرت نمودند و در راه خدا جهاد کردند، و آن ها که پناه دادند و یاری نمودند، آنان مؤمنان حقیقی اند؛ برای آن ها، آمرزش (و رحمت خدا) و روزی شایسته ای است.

ص:254

805 امر به معروف و نهی از منکر واجب است

«وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَأُولئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» آل عمران/104

باید از میان شما، جمعی دعوت به نیکی، و امر به معروف و نهی از منکر کنند! و آن ها همان رستگارانند.

806 به نیکی ها دعوت کنید

«خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَهِلِينَ» اعراف/199

(به هر حال) با آن ها مدارا کن و عذرشان را بپذیر، و به نیکی ها دعوت نما، و از جاهلان روی بگردان (و با آنان ستیزه مکن)!

807 امر به معروف و نهی از منکر کنید

«يَبُنَىَّ أَقِمِ الصَّلَوةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مآ أَصابَكَ إِنَّ ذلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ» لقمان/17

پسرم! نماز را برپا دار، و امر به معروف و نهی از منکر کن، و در برابر مصایبی که به تو می رسد شکیبا باش که این از کارهای مهمّ است!

808 اگر ترک امر به معروف و نهی از منکر کنید گرفتار می شوید

«وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَّا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنكُمْ خآصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقابِ» انفال/25

و از فتنه ای بپرهیزید که تنها به ستمکاران شما نمی رسد؛ (بلکه همه را فرا خواهد گرفت؛ چرا که دیگران سکوت اختیار کردند.) و بدانید خداوند کیفر شدید دارد!

ص:255

809 خودتان عمل به معروف و دوری از منکر را فراموش نکنید

«أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَ أَنتُمْ تَتْلُونَ الْكِتابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ» بقره/44

آیا مردم را به نیکی (و ایمان به پیامبری که صفات او آشکارا در تورات آمده) دعوت می کنید، اما خودتان را فراموش می نمایید؛ با این که شما کتاب (آسمانی) را می خوانید! آیا نمی اندیشید؟!

ص:256

فصل هشتم: تولّی و تبرّی

810 با دشمنان خدا دوستی نکنید

الف: «لَّا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حآدَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَوْ كانُوا ءَاباءَهُمْ أَوْ أَبْنآءَهُمْ أَوْ إِخْوَ نَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولئِکَ كَتَبَ فِی قُلُوبِهِمُ الْإِيمَنَ وَ أَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ وَ يُدْخِلُهُمْ جَنَّتٍ تَجْرِی مِن تَحْتِها الْأَنْهَرُ خَلِدِينَ فِيها رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ أُولئِکَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» مجادله/22

هيچ قومی را كه ايمان به خدا و روز رستاخيز دارند نمی يابی كه با دشمنان خدا و رسولش دوستی كنند، هر چند پدران يا فرزندان يا برادران يا خويشاوندانشان باشند؛ آنان كسانی هستند كه خدا ايمان را بر صفحه دل هايشان نوشته و با روحی از ناحيه خودش آن ها را تقويت فرموده، و آن ها را در باغ هايی از بهشت وارد می كند كه نهرها از زير (درختانش) جاری است، جاودانه در آن می مانند؛ خدا از آن ها خشنود است، و آنان نيز از خدا خشنودند؛ آن ها «حزب اللّه»اند؛ بدانيد «حزب اللّه» پيروزان و رستگارانند.

ب: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّی وَ عَدُوَّكُمْ أَوْلِيآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّهِ وَ قَدْ كَفَرُوا بِما جآءَكُم مِّنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَ إِيَّاكُمْ أَن تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَداً فِی سَبِيلِی وَ ابْتِغآءَ مَرْضاتِی تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّهِ وَ أَنَا أَعْلَمُ بِمآ أَخْفَيْتُمْ وَ مآ أَعْلَنتُمْ وَ مَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيلِ» ممتحنه/1

ای كسانی كه ايمان آورده ايد! دشمن من و دشمن خودتان را دوست نگيريد! شما نسبت به آنان اظهار محبّت می كنيد، در حالی كه آن ها به آنچه از حقّ برای شما آمده كافر شده اند

و رسول اللَّه و شما را به خاطر ایمان به خداوندی که پروردگار همه شماست از شهر و دیارتان بیرون می رانند؛ اگر شما برای جهاد در راه من و جلب خشنودیم هجرت کرده اید؛ (پیوند دوستی با آنان برقرار نسازید!) شما مخفیانه با آن ها رابطه دوستی برقرار می کنید در حالی که من به آنچه پنهان یا آشکار می سازید از همه داناترم! و هر کس از شما چنین کاری کند، از راه راست گمراه شده است!

811 با غضب شدگان خدا دوست نشوید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْماً غَضِبَ اللَّهُ عَلَیْهِمْ قَدْ یَئِسُوا مِنَ الْأَخِرَهِ کَما یَئِسَ الْکُفَّارُ مِنْ أَصْحاب الْقُبُورِ» ممتحنه/13

ای کسانی که ایمان آورده اید! با قومی که خداوند آنان را مورد غضب قرار داده دوستی نکنید؛ آنان از آخرت مأیوسند همان گونه که کفار مدفون در قبرها مأیوس می باشند!

812 با اهل کتاب و مشرکان دوست نشوید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِینَ اتَّخَذُوا دِینَکُمْ هُزُواً وَلَعِباً مِّنَ الَّذِینَ أُوتُوا الْکِتابَ مِن قَبْلِکُمْ وَالْکُفَّارَ أَوْلِیآءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» مائده/57

ای کسانی که ایمان آورده اید! افرادی که آیین شما را به باد استهزاء و بازی می گیرند از (اهل کتاب و مشرکان) ولیّ خود انتخاب نکنید و از خدا بپرهیزید اگر ایمان دارید!

813 کافران را دوست نگیرید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْکَفِرِینَ أَوْلِیآءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِینَ أَتُرِیدُونَ أَن تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَیْکُمْ سُلْطَاناً مُّبِیناً» نسا/144

ای کسانی که ایمان آورده اید! غیر از مؤمنان، کافران را ولّی و تکیه گاه خود قرار ندهید! آیا می خواهید (با این عمل،) دلیل آشکاری بر ضدّ خود در پیشگاه خدا قرار دهید؟!

814 مؤمن کافر را دوست نمی گیرد

«لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكافِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِکَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِی شَیْ ءٍ إِلَّآ أَن تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَياةً وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَإِلَی اللَّهِ الْمَصِيرُ» آل عمران/28

ص:258

افراد باایمان نباید به جای مؤمنان، کافران را دوست و سرپرست خود انتخاب کنند؛ و هر کس چنین کند، هیچ رابطه ای با خدا ندارد (و پیوند او بکلّی از خدا گسسته می شود)؛ مگر این که از آن ها بپرهیزید (و به خاطر هدفهای مهمتری تقیّه کنید). خداوند شما را از (نافرمانی) خود، برحذر می دارد؛ و بازگشت (شما) به سوی خداست.

815 حتی با نزدیکان کافر خود دوست نشوید

«یأَیُّها الَّذِینَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوااآبَآءَکُمْ وَإِخْوَانَکُمْ أَوْلِیَآءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْکُفْرَ عَلَی الْإِیمانِ وَمَن یَتَوَلَّهُم مِّنکُمْ فَأُولَئِکَ هُمُ الظَّلِمُونَ» توبه/23

ای کسانی که ایمان آورده اید! هرگاه پدران و برادران شما، کفر را بر ایمان ترجیح دهند، آن ها را ولیّ (و یار و یاور و تکیه گاه) خود قرار ندهید! و کسانی از شما که آنان را ولیّ خود قرار دهند، ستمگرند!

ص:259

بخش سوم :احکام خانواده

فصل اوّل: پدر ومادر

816 در مورد پدر و مادر به شما سفارش می کنیم

«وَ وَصَّیْنا الْإِنسَنَ بِوَ لِدَیْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْناً عَلَی وَهْنٍ وَ فِصَلُهُ فِی عامَیْنِ أَنِ اشْکُرْ لِی وَ لِوَ لِدَیْکَ إِلَیَّ الْمَصِیرُ» لقمان/14

و ما به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کردیم؛ مادرش او را با ناتوانی روی ناتوانی حمل کرد (به هنگام بارداری هر روز رنج و ناراحتی تازه ای را متحمّل می شد)، و دوران شیرخوارگی او در دو سال پایان می یابد؛ (آری به او توصیه کردم) که برای من و برای پدر و مادرت شکر بجا آور که بازگشت (همه شما)به سوی من است!

817 زحمات پدر و مادر چه سنگین است

«وَ وَصَّیْنا الْإِنسَنَ بِوَ لِدَیْهِ إِحْسَناً حَمَلَتْهُ أُمُّهُ کُرْهاً وَ وَضَعَتْهُ کُرْهاً وَ حَمْلُهُ وَ فِصَلُهُ ثَلَثُونَ شَهْراً حَتَّی إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ بَلَغَ أَرْبَعِینَ سَنَةً قالَ رَبِّ أَوْزِعْنِی أَنْ أَشْکُرَ نِعْمَتَکَ الَّتِی أَنْعَمْتَ عَلَیَّ وَ عَلَی وَ لِدَیَّ وَ أَنْ أَعْمَلَ صَلِحاً تَرْضَیهُ وَ أَصْلِحْ لِی فِی ذُرِّیَّتِی إِنِّی تُبْتُ إِلَیْکَ وَ إِنِّی مِنَ الْمُسْلِمِینَ» احقاف/15

ما به انسان توصیه کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند، مادرش او را با ناراحتی حمل می کند و با ناراحتی بر زمین می گذارد؛ و دوران حمل و از شیر بازگرفتنش سی ماه است؛ تا زمانی که به کمال قدرت و رشد برسد و به چهل سالگی بالغ گردد می گوید: «پروردگارا! مرا توفیق ده تا شکر نعمتی را که به من و پدر و مادرم دادی بجا آورم و کار شایسته ای انجام

دهم که از آن خشنود باشی، و فرزندان مرا صالح گردان؛ من به سوی تو باز می گردم و توبه می کنم، و من از مسلمانانم!»

818 به پدر و مادر نیکی کنید(1)

الف: «وَ قَضَی رَبُّکَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّآ إِیَّاهُ وَبِالْوَ لِدَیْنِ إِحْسَناً إِمَّا یَبْلُغَنَّ عِندَکَ الْکِبَرَ أَحَدُهُمآ أَوْ کِلَاهُما فَلَا تَقُل لَّهُمآ أُفٍّ وَ لَا تَنْهَرْهُما وَ قُل لَّهُما قَوْلاً کَرِیماً» اسرا/23

و پروردگارت فرمان داده: جز او را نپرستید! و به پدر و مادر نیکی کنید! هرگاه یکی از آن دو، یا هر دوی آن ها، نزد تو به سن پیری رسند، کمترین اهانتی به آن ها روا مدار! و بر آن ها فریاد مزن! و گفتار لطیف و سنجیده و بزرگوارانه به آن ها بگو!

ب: «وَ وَصَّیْنا الْإِنسَنَ بِوَ لِدَیْهِ حُسْناً وَ إِنْ جَهَدَاکَ لِتُشْرِکَ بِی ما لَیْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمآ إِلَیَّ مَرْجِعُکُمْ فَأُنَبِّئُکُم بِما کُنتُمْ تَعْمَلُونَ» عنکبوت/8

ما به انسان توصیه کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند، و اگر آن دو (مشرک باشند و) تلاش کنند که برای من همتایی قائل شوی که به آن علم نداری، از آن ها پیروی مکن! بازگشت شما به سوی من است، و شما را از آنچه انجام می دادید با خبر خواهم ساخت!

819 به پدر و مادر نهایت تواضع و احترام را داشته باشید

«وَ اخْفِضْ لَهُما جَناحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَهِ وَ قُل رَّبِّ ارْحَمْهُما کَما رَبَّیانِی صَغِیراً» اسرا/24

و بال های تواضع خویش را از محبّت و لطف، در برابر آنان فرود آر! و بگو: «پروردگارا! همان گونه که آن ها مرا در کوچکی تربیت کردند، مشمول رحمتشان قرار ده!»

820 کجا از پدر و مادر اطاعت نکنید؟(2)

«وَ إِنْ جَهَدَاکَ عَلَی أَن تُشْرِکَ بِی ما لَیْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُما وَ صاحِبْهُما فِی الدُّنْیا مَعْرُوفاً وَ اتَّبِعْ سَبِیلَ مَنْ أَنَابَ إِلَیَّ ثُمَّ إِلَیَّ مَرْجِعُکُمْ فَأُنَبِّئُکُم بِما کُنتُمْ تَعْمَلُونَ» لقمان/15

و هرگاه آن دو، تلاش کنند که تو چیزی را همتای من قرار دهی، که از آن آگاهی نداری (بلکه می دانی باطل است)، از ایشان اطاعت مکن، ولی با آن دو، در دنیا به طرز شایسته ای رفتار

ص:263

1- 108. چند آیه مشابه: انعام/151، نسا/36.
2- 109. آیه مشابه: عنکبوت/8.

کن؛ و از راه کسانی پیروی کن که توبه کنان به سوی من آمده اند؛ سپس بازگشت همه شما به سوی من است و من شما را از آنچه عمل می کردید آگاه می کنم.

821 به پدر و مادر اُف هم نگویید(1)

«وَ قَضَی رَبُّکَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّآ إِیَّاهُ وَبِالْوَ لِدَیْنِ إِحْسَناً إِمَّا یَبْلُغَنَّ عِندَکَ الْکِبَرَ أَحَدُهُمآ أَوْ کِلَاهُما فَلَا تَقُل لَّهُمآ أُفٍّ وَ لَا تَنْهَرْهُما وَ قُل لَّهُما قَوْلاً کَرِیماً» اسرا/23

و پروردگارت فرمان داده: جز او را نپرستید! و به پدر و مادر نیکی کنید! هرگاه یکی از آن دو، یا هر دوی آن ها، نزد تو به سن پیری رسند، کمترین اهانتی به آن ها روا مدار! و بر آن ها فریاد مزن! و گفتار لطیف و سنجیده و بزرگوارانه به آن ها بگو!

822 ورود به اطاق پدر و مادر با اجازه آنان

«وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَلُ مِنکُمُ الْحُلُمَ فَلْیَسْتَْذِنُوا کَما اسْتَْذَنَ الَّذِینَ مِن قَبْلِهِمْ کَذلِکَ یُبَیِّنُ اللَّهُ لَکُمْ ءَایاتِهِ وَ اللَّهُ عَلِیمٌ حَکِیمٌ» نور/59

و هنگامی که اطفال شما به سنّ بلوغ رسند باید اجازه بگیرند، همان گونه که اشخاصی که پیش از آنان بودند اجازه می گرفتند؛ اینچنین خداوند آیاتش را برای شما بیان می کند، و خدا دانا و حکیم است!

823 زمان های ممنوعیت ورود به اطاق پدر و مادر

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لِیَسْتَْذِنکُمُ الَّذِینَ مَلَکَتْ أَیْمَنُکُمْ وَ الَّذِینَ لَمْ یَبْلُغُواالْحُلُمَ مِنکُمْ ثَلَثَ مَرَّتٍ مِن قَبْلِ صَلَوهِ الْفَجْرِ وَ حِینَ تَضَعُونَ ثِیابَکُم مِّنَ الظَّهِیرَهِ وَ مِنْ بَعْدِ صَلَوهِ الْعِشآءِ ثَلَثُ عَوْرَتٍ لَّکُمْ لَیْسَ عَلَیْکُمْ وَلَا عَلَیْهِمْ جُناحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّ فُونَ عَلَیْکُم بَعْضُکُمْ عَلَی بَعْضٍ کَذلِکَ یُبَیِّنُ اللَّهُ لَکُمُ الْأَیَتِ وَ اللَّهُ عَلِیمٌ حَکِیمٌ» نور/58

ای کسانی که ایمان آورده اید! بردگان شما، و همچنین کودکانتان که به حدّ بلوغ نرسیده اند، در سه وقت باید از شما اجازه بگیرند: پیش از نماز صبح، و نیمروز هنگامی که لباس های (معمولی) خود را بیرون می آورید، و بعد از نماز عشا؛ این سه وقت خصوصی برای

1- 110. آیه مشابه: احقاف/17.

شماست؛ امّا بعد از این سه وقت، گناهی بر شما و بر آنان نیست (که بدون اذن وارد شوند) و بر گرد یکدیگر بگردید (و با صفا و صمیمیّت به یکدیگر خدمت نمایید). این گونه خداوند آیات را برای شما بیان می کند، و خداوند دانا و حکیم است!

ص:265

فصل دوم: ازدواج

اشاره

824 مجردان خود را همسر دهید

«وَ أَنکِحُوا الْأَیَمَی مِنکُمْ وَ الصَّلِحِینَ مِنْ عِبادِکُمْ وَ إِمآئِکُمْ إِنْ یَکُونُوافُقَرَآءَ یُغْنِهِمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ وَ اللَّهُ وَ سِعٌ عَلِیمٌ» نور/32

مردان و زنانِ بی همسر خود را همسر دهید، همچنین غلامان و کنیزان صالح و درستکارتان را؛ اگر فقیر و تنگدست باشند، خداوند از فضل خود آنان را بی نیاز می سازد؛ خداوند گشایش دهنده و آگاه است.

825 با هم کفو خود ازدواج کنید(1)

«الْخَبِیثَتُ لِلْخَبِیثِینَ وَ الْخَبِیثُونَ لِلْخَبِیثَتِ وَ الطَّیِّبَتُ لِلطَّیِّبِینَ وَ الطَّیِّبُونَ لِلطَّیِّبَتِ أُولئِکَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا یَقُولُونَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَ رِزْقٌ کَرِیمٌ» نور/26

زنان ناپاک از آنِ مردان ناپاکند، و مردان ناپاک نیز به زنان ناپاک تعلق دارند؛ و زنان پاک از آنِ مردان پاک، و مردان پاک از آنِ زنان پاکند! اینان از نسبت های ناروائی که (ناپاکان) به آنان می دهند مبرّا هستند؛ و برای آنان آمرزش (الهی) و روزی پرارزشی است.

826 برای ازدواج جوانان کمک مالی کنید

«وَ لْیَسْتَعْفِفِ الَّذِینَ لَا یَجِدُونَ نِکاحاً حَتَّی یُغْنِیَهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ وَ الَّذِینَ یَبْتَغُونَ الْکِتابَ مِمَّا مَلَکَتْ أَیْمَنُکُمْ فَکاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِیهِمْ خَیْراً وَ ءَاتُوهُم مِن مَّالِ اللَّهِ الَّذِی ءَاتَیکُمْ

1- 111. چند آیه مشابه: نسا/آیه 3، 24 و 25، مائده/5.

وَ لَا تُكْرِهُوا فَتَيَتِكُمْ عَلَى الْبِغَآءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّناً لِّتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَوهِ الدُّنْيا وَ مَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَ هِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» نور/33

و کسانی که امکانی برای ازدواج نمی یابند، باید پاکدامنی پیشه کنند تا خداوند از فضل خود آنان را بی نیاز گرداند. و آن بردگانتان که خواستار مکاتبه [= قرارداد مخصوص برای آزاد شدن] هستند، با آنان قرارداد ببندید اگر رشد و صلاح در آنان احساس می کنید (که بعد از آزادی، توانایی زندگی مستقل را دارند)؛ و چیزی از مال خدا را که به شما داده است به آنان بدهید. و کنیزان خود را برای دستیابی به متاع ناپایدار زندگی دنیا مجبور به خود فروشی نکنید اگر خودشان می خواهند پاک بمانند. و هر کس آن ها را (بر این کار) اجبار کند، (سپس پشیمان گردد،) خداوند بعد از این اجبار آن ها آمرزنده و مهربان است. (توبه کنید و بازگردید، تا خدا شما را ببخشد.)

827 دوران مجردی را به پاکدامنی بگذرانید

«وَ لْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكاحاً حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ....» نور/33

و کسانی که امکانی برای ازدواج نمی یابند، باید پاکدامنی پیشه کنند تا خداوند از فضل خود آنان را بی نیاز گرداند...

828 اگر عدالت دارید، چهار همسر دائم اختیار نمایید

وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِى الْيَتامَى فَانكِحُوا ما طابَ لَكُم مِّنَ النِّسَآءِ مَثْنَى وَثُلثَ وَرُبعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ ما مَلَكَتْ أَيْمانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَى أَلَّا تَعُولُوا» نسا/3

و اگر می ترسید که (به هنگام ازدواج با دختران یتیم،) عدالت را رعایت نکنید، (از ازدواج با آنان، چشم پوشی کنید و) با زنان پاک (دیگر) ازدواج نمایید، دو یا سه یا چهار همسر و اگر می ترسید عدالت را (درباره همسران متعدد) رعایت نکنید، تنها یک همسر بگیرید، و یا از زنانی که مالک آن هایید استفاده کنید، این کار، از ظلم و ستم بهتر جلوگیری می کند.

829 بین همسران خود مساوات را رعایت کنید

«وَلَن تَسْتَطِيعُوا أن تَعْدِلَوا بَيْنَ النِّساَءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلَوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوها كالْمُعَلَّقَهِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُوراً رَّحِيماً» نسا/129

ص:267

شما هرگز نمی توانید (از نظر محّبت قلبی) در میان زنان، عدالت برقرار کنید، هر چند کوشش نمایید! ولی تمایل خود را بکلّی متوجّه یک طرف نسازید که دیگری را بصورت زنی که شوهرش را از دست داده درآورید! و اگر راه صلاح و پرهیزگاری پیش گیرید، خداوند آمرزنده و مهربان است.

830 مهریه همسران خود را بپردازید

«وَءَاتُوا النِّسآءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَىْ ءٍ مِّنْهُ نَفْساً فَكُلُوهُ هَنِيئاً مَّرِيئاً» نسا/4

و مهر زنان را (بطور کامل) بعنوان یک بدهی (یا عطیه،) به آنان بپردازید! (ولی) اگر آن ها چیزی از آن را با رضایت خاطر به شما ببخشند، حلال و گوارا مصرف کنید!

831 ازدواج موقت جایز است و مهریه دارد(1)

«وَالْمُحْصَنَتُ مِنَ النِّسآءِ إِلَّا ما مَلَكَتْ أَيْمَنُكُمْ كِتَبَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَآءَ ذَ لِكُمْ أَن تَبْتَغُوا بِأَمْوَ لِكُم مُّحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَفِحِينَ فَما اسْتَمْتَعْتُم بِهِ مِنْهُنَّ فَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَاجُناحَ عَلَيْكُمْ فِيما تَرَ ضَيْتُم بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَهِ إِنَّ اللَّهَ كانَ عَلِيماً حَكِيماً» نسا/24

و زنان شوهردار (بر شما حرام است؛) مگر آن ها را که (از راه اسارت) مالک شده اید؛ (زیرا اسارت آن ها در حکم طلاق است؛) این ها احکامی است که خداوند بر شما مقرّر داشته است. اما زنان دیگر غیر از این ها (که گفته شد)، برای شما حلال است که با اموال خود، آنان را اختیار کنید؛ در حالی که پاکدامن باشید و از زنا، خودداری نمایید. و زنانی را که متعه [=ازدواج موقت] می کنید، واجب است مهر آن ها را بپردازید. و گناهی بر شما نیست در آنچه بعد از تعیین مهر، با یکدیگر توافق کرده اید. (بعداً می توانید با توافق، آن را کم یا زیاد کنید.) خداوند، دانا و حکیم است.

832 ازدواج با بیوه بعد از مدت عدّه

«وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَ جاً يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْراً فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِى أَنفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ» بقره/234

1- 112. آیه مشابه: نسا/25.

و کسانی که از شما می میرند و همسرانی باقی می گذارند، باید چهار ماه و ده روز، انتظار بکشند (و عدّه نگه دارند)! و هنگامی که به آخر مدتشان رسیدند، گناهی بر شما نیست که هر چه می خواهند، در باره خودشان به طور شایسته انجام دهند (و با مرد دلخواه خود، ازدواج کنند). و خدا به آنچه عمل می کنید، آگاه است.

833 زمان خواستگاری و ازدواج با بیوه؟

«وَلَا جُناحَ عَلَيْكُمْ فِيما عَرَّضْتُم بِهِ مِنْ خِطْبَهِ النِّساَءِ أَوْ أَكْنَنتُمْ فِى أَنفُسِكُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَكِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّآ أَن تَقُولُوا قَوْلاً مَّعْرُوفاً وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَهَ النِّكاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ ما فِى أَنفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ» بقره/235

و گناهی بر شما نیست که به طور کنایه، (از زنانی که همسرانشان مرده اند) خواستگاری کنید، و یا در دل تصمیم بر این کار بگیرید (بدون این که آن را اظهار کنید). خداوند می دانست شما به یاد آن ها خواهید افتاد؛ (و با خواسته طبیعی شما به شکل معقول، مخالف نیست؛) ولی پنهانی با آن ها قرار زناشویی نگذارید، مگر این که به طرز پسندیده ای (به طور کنایه) اظهار کنید! (ولی در هر حال،) اقدام به ازدواج ننمایید، تا عدّه آن ها سرآید! و بدانید خداوند آنچه را در دل دارید، می داند! از مخالفت او بپرهیزید! و بدانید خداوند، آمرزنده و بردبار است (و در مجازات بندگان، عجله نمی کند)!

834 ازدواج با زنان مطلّقه بر شما حلال است

«وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّساَءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحْنَ أَزْوَ جَهُنَّ إِذَا تَرَ ضَوْا بَيْنَهُم بِالْمَعْرُوفِ ذلِکَ يُوعَظُ بِهِ مَن كانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِرِ ذَ لِكُمْ أَزْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» بقره/232

و هنگامی که زنان را طلاق دادید و عدّه خود را به پایان رساندند، مانع آن ها نشوید که با همسران (سابق) خویش، ازدواج کنند! اگر در میان آنان، به طرز پسندیده ای تراضی برقرار گردد. این دستوری است که تنها افرادی از شما، که ایمان به خدا و روز قیامت دارند،

از آن، پند می گیرند (و به آن، عمل می کنند). این (دستور)، برای رشد (خانواده های) شما مؤثرتر، و برای شستن آلودگی ها مفیدتر است؛ و خدا می داند و شما نمی دانید.

برخی ازدواج های حرام

835 ازدواج با محارم، حرام است

«حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَناتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَلَتُكُمْ وَبَناتُ الْأَخِ وَبَناتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ الَّتِى أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَهِ وَأُمَّهَاتُ نِسآئِكُمْ وَرَبَآئِبُكُمُ الَّتِى فِى حُجُورِكُم مِن نِّسآئِكُمُ الَّتِى دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلآئِلُ أَبْنَآئِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَن تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا ما قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كانَ غَفُوراً رَّحِيماً» نسا/23

حرام شده است بر شما، مادرانتان، و دختران، و خواهران، و عمه ها، و خاله ها، و دختران برادر، و دختران خواهر شما، و مادرانی که شما را شیر داده اند، و خواهران رضاعی شما، و مادران همسرانتان، و دختران همسرتان که در دامان شما پرورش یافته اند از همسرانی که با آن ها آمیزش جنسی داشته اید -و چنانچه با آن ها آمیزش جنسی نداشته اید، (دختران آن ها) برای شما مانعی ندارد- و (همچنین) همسرهای پسرانتان که از نسل شما هستند (-نه پسرخوانده ها-) و (نیز حرام است بر شما) جمع میان دو خواهر کنید؛ مگر آنچه در گذشته واقع شده؛ چرا که خداوند، آمرزنده و مهربان است.

836 با مشرکان ازدواج نکنید

«وَلَا تَنكِحُوا الْمَشْرِكَتِ حَتَّى يُؤْمِنَّ وَلَأَمَهٌ مُّؤْمِنَهٌ خَيْرٌ مِن مُّشْرِكَهٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِن مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولئِکَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّهِ وَالْمَغْفِرَهِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ ءَاياتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ» بقره/221

و با زنان مشرک و بت پرست، تا ایمان نیاورده اند، ازدواج نکنید! (اگر چه جز به ازدواج با

کنیزان، دسترسی نداشته باشید؛ زیرا) کنیز باایمان، از زن آزاد بت پرست، بهتر است؛ هر چند (زیبایی، یا ثروت، یا موقعیت او) شما را به شگفتی آورد. و زنان خود را به ازدواج مردان بت پرست، تا ایمان نیاورده اند، در نیاورید! (اگر چه ناچار شوید آن ها را به همسری غلامان باایمان درآورید؛ زیرا) یک غلام باایمان، از یک مرد آزاد بت پرست، بهتر است؛ هر چند (مال و موقعیت و زیبایی او،) شما را به شگفتی آورد. آن ها دعوت به سوی آتش می کنند؛ و خدا دعوت به بهشت و آمرزش به فرمان خود می نماید، و آیات خویش را برای مردم روشن می سازد؛ شاید متذکر شوند!

837 با زن پدر، ازدواج نکنید

«وَلَا تَنكِحُوا ما نَكَحَ ءَابآؤُكُم مِّنَ النِّسآءِ إِلَّا ما قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كانَ فَحِشَةً وَمَقْتاً وَسآءَ سَبِيلاً» نسا/22

با زنانی که پدران شما با آن ها ازدواج کرده اند، هرگز ازدواج نکنید! مگر آنچه درگذشته (پیش از نزول این حکم) انجام شده است؛ زیرا این کار، عملی زشت و تنفرآور و راه نادرستی است.

838 ازدواج با زناکار حرام است(1)

«الزَّانِى لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَ الزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهآ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَ حُرِّمَ ذلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ» نور/3

مرد زناکار جز با زن زناکار یا مشرک ازدواج نمی کند؛ و زن زناکار را، جز مرد زناکار یا مشرک، به ازدواج خود درنمی آورد؛ و این کار بر مؤمنان حرام شده است!

839 ازدواج با زن همسردار حرام است

«وَالْمُحْصَنَتُ مِنَ النِّسآءِ إِلَّا ما مَلَكَتْ أَيْمَنُكُمْ كِتَبَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ...» نسا/24

و زنان شوهردار (بر شما حرام است؛) مگر آن ها را که (از راه اسارت) مالک شده اید؛ (زیرا اسارت آن ها در حکم طلاق است؛) این ها احکامی است که خداوند بر شما مقرّر داشته است.

1- 113. منظور زناکاری است که زنای او مشهور شده، مجازات هم شده و توبه هم نکرده است. ترجمه تفسیر المیزان، ج 15، ص 114.

840 مدیریت خانواده با شوهر است

«الرِّجالُ قَوَّ مُونَ عَلَی النِّسآءِ بِما فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَی بَعْضٍ وَبِمآ أَنفَقُوا مِنْ أَمْوَ لِهِمْ فَالصَّلِحَتُ قَنِتَتٌ حَفِظَتٌ لِّلْغَیْبِ بِما حَفِظَ اللَّهُ وَالَّتِی تَخافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهجُرُوهُنَّ فِی الْمَضاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَکُمْ فَلَا تَبْغُواعَلَیْهِنَّ سَبِیلاً إِنَّ اللَّهَ کانَ عَلِیًّا کَبِیراً» نسا/34

مردان، سرپرست و نگهبان زنانند، به خاطر برتری هایی که خداوند (از نظر نظام اجتماع) برای بعضی نسبت به بعضی دیگر قرار داده است، و به خاطر انفاق هایی که از اموالشان (در مورد زنان) می کنند. و زنان صالح، زنانی هستند که متواضعند، و در غیاب (همسر خود،) اسرار و حقوق او را، در مقابل حقوقی که خدا برای آنان قرار داده، حفظ می کنند. و (امّا) آن دسته از زنان را که از سرکشی و مخالفتشان بیم دارید، پند و اندرز دهید! (و اگر مؤثر واقع نشد،) در بستر از آن ها دوری نمایید! و (اگر هیچ راهی جز شدت عمل، برای وادار کردن آن ها به انجام وظایفشان نبود،) آن ها را تنبیه کنید! و اگر از شما پیروی کردند، راهی برای تعدّی بر آن ها نجویید! (بدانید) خداوند، بلندمرتبه و بزرگ است. (و قدرت او، بالاترین قدرت هاست.)

841 همسر و فرزند، وسیله آزمایش انسان هستند

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَ جِکُمْ وَ أَوْلَدِکُمْ عَدُوًّا لَّکُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَ إِنْ تَعْفُوا وَ تَصْفَحُوا وَ تَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» تغابن/14

ای کسانی که ایمان آورده اید! بعضی از همسران و فرزندانتان دشمنان شما هستند، از آن ها برحذر باشید؛ و اگر عفو کنید و چشم بپوشید و ببخشید، (خدا شما را می بخشد)؛ چرا که خداوند بخشنده و مهربان است!

842 آمیزش زن و شوهر حلال است

«نِسآؤُکُمْ حَرْثٌ لَّکُمْ فَأْتُوا حَرْثَکُمْ أَنَّی شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِکُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّکُم مُّلَقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِینَ» بقره/223

زنان شما، محل بذرافشانی شما هستند؛ پس هر زمان که بخواهید، می توانید با آن ها آمیزش کنید. و (سعی نمائید از این فرصت بهره گرفته، با پرورش فرزندان صالح) اثر نیکی برای خود، از پیش بفرستید! و از خدا بپرهیزید و بدانید او را ملاقات خواهید کرد و به مؤمنان، بشارت ده!

843 آمیزش در شب ماه رمضان نیز حلال است

«أُحِلَّ لَکُمْ لَیْلَهَ الصِّیامِ الرَّفَثُ إِلَی نِسآئِکُمْ هُنَّ لِباسٌ لَّکُمْ وَأَنتُمْ لِباسٌ لَّهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّکُمْ کُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَکُمْ فَتابَ عَلَیْکُمْ وَعَفا عَنکُمْ فَالْنَ بَشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا ما کَتَبَ اللَّهُ لَکُمْ وَکُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّی یَتَبَیَّنَ لَکُمُ الْخَیْطُ الْأَبْیَضُ مِنَ الْخَیْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّیامَ إِلَی الَّیْلِ وَلَا تُبَشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَکِفُونَ فِی الْمَسَجِدِ تِلْکَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوها کَذلِکَ یُبَیِّنُ اللَّهُ ءَایاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ یَتَّقُونَ» بقره/187

آمیزش جنسی با همسرانتان، در شبِ روزهایی که روزه می گیرید، حلال است. آن ها لباس شما هستند؛ و شما لباس آن ها (هر دو زینت هم و سبب حفظ یکدیگرید). خداوند می دانست که شما به خود خیانت می کردید؛ (و این کارِ ممنوع را انجام می دادید؛) پس توبه شما را پذیرفت و شما را بخشید. اکنون با آن ها آمیزش کنید، و آنچه را خدا برای شما مقرر داشته، طلب نمایید! و بخورید و بیاشامید، تا رشته سپید صبح، از رشته سیاه (شب) برای شما آشکار گردد! سپس روزه را تا شب، تکمیل کنید! و در حالی که در مساجد به اعتکاف پرداخته اید، با زنان آمیزش نکنید! این، مرزهای الهی است؛ پس به آن نزدیک نشوید!

خداوند، این چنین آیات خود را برای مردم، روشن می سازد، باشد که پرهیزگار گردند!

844 در ایام حیض آمیزش نکنید

«وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذىً فَاعْتَزِلُوا النِّسآءَ فِى الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّ بِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ» بقره/222

و از تو، در باره خون حیض سؤال می کنند، بگو: «چیز زیانبار و آلوده ای است؛ از این رو در حالت قاعدگی، از آنان کناره گیری کنید! و با آن ها نزدیکی ننمایید، تا پاک شوند! و هنگامی که پاک شدند، از طریقی که خدا به شما فرمان داده، با آن ها آمیزش کنید! خداوند، توبه کنندگان را دوست دارد، و پاکان را (نیز) دوست دارد.

845 همسران خود را اذیت نکنید

الف: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَرِثُوا النِّسآءَ كَرْهاً وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوابِبَعْضِ مآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ وَعاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَن تَكْرَهُوا شَيْئاً وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْراً كَثِيراً» نسا/19

ای کسانی که ایمان آورده اید! برای شما حلال نیست که از زنان، از روی اکراه (و ایجاد ناراحتی برای آن ها،) ارث ببرید! و آنان را تحت فشار قرار ندهید که قسمتی از آنچه را به آن ها داده اید (از مهر)، تملک کنید! مگر این که آن ها عمل زشت آشکاری انجام دهند. و با آنان، بطور شایسته رفتار کنید! و اگر از آن ها، (بجهتی) کراهت داشتید، (فوراً تصمیم به جدایی نگیرید!) چه بسا چیزی خوشایند شما نباشد، و خداوند خیر فراوانی در آن قرار می دهد!

ب: «وَإِنْ أَرَدتُّمُ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكانَ زَوْجٍ وَءَاتَيْتُمْ إِحْداهُنَّ قِنطاراً فَلَا تَأْخُذُوامِنْهُ شَيْئاً أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَناً وَإِثْماً مُّبِيناً * وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنكُم مِّيثَقاً غَلِيظاً» نسا/20 و 21

و اگر تصمیم گرفتید که همسر دیگری به جای همسر خود انتخاب کنید، و مال فراوانی (بعنوان مهر) به او پرداخته اید، چیزی از آن را پس نگیرید! آیا برای باز پس گرفتن مهر آنان،

به تهمت و گناه آشکار متوسل می شوید؟! و چگونه آن را باز پس می گیرید، در حالی که شما با یکدیگر تماس و آمیزش کامل داشته اید؟ و (از این گذشته،) آن ها (هنگام ازدواج،) از شما پیمان محکمی گرفته اند!

846 زنان امانت دار شوهرند

«... فَالصَّلِحَتُ قَنِتَتٌ حَفِظَتٌ لِّلْغَيْبِ بِما حَفِظَ اللَّهُ....» نسا/34

... و زنان صالح، زنانی هستند که متواضعند، و در غیاب (همسر خود،) اسرار و حقوق او را، در مقابل حقوقی که خدا برای آنان قرار داده، حفظ می کنند....

847 مراحل برخورد با زنان ناشزه

«الرِّجالُ قَوَّ مُونَ عَلَى النِّسآءِ بِما فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمآ أَنفَقُوا مِنْ أَمْوَ لِهِمْ فَالصَّلِحَتُ قَنِتَتٌ حَفِظَتٌ لِّلْغَيْبِ بِما حَفِظَ اللَّهُ وَالَّتِى تَخافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهجُرُوهُنَّ فِى الْمَضاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً إِنَّ اللَّهَ كانَ عَلِيّاً كَبِيراً» نسا/34

مردان، سرپرست و نگهبان زنانند، به خاطر برتری هایی که خداوند (از نظر نظام اجتماع) برای بعضی نسبت به بعضی دیگر قرار داده است، و به خاطر انفاق هایی که از اموالشان (در مورد زنان) می کنند. و زنان صالح، زنانی هستند که متواضعند، و در غیاب (همسر خود،) اسرار و حقوق او را، در مقابل حقوقی که خدا برای آنان قرار داده، حفظ می کنند. و (امّا) آن دسته از زنان را که از سرکشی و مخالفتشان بیم دارید، پند و اندرز دهید! (و اگر مؤثر واقع نشد،) در بستر از آن ها دوری نمایید! و (اگر هیچ راهی جز شدت عمل، برای وادار کردن آن ها به انجام وظایفشان نبود،) آن ها را تنبیه کنید! و اگر از شما پیروی کردند، راهی برای تعدّی بر آن ها نجویید! (بدانید) خداوند، بلندمرتبه و بزرگ است. (و قدرت او، بالاترین قدرت هاست.)

848 نفقه زن و فرزند به عهده شوهر است

الف: «أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِن وُجْدِكُمْ وَ لَا تُضآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَ إِنْ كُنَّ أُولَتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ

فَاتُوهُنَّ أجُورَهُنَّ وَ أتَمِرُوا بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ وَ إِنْ تَعاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أخْرَى
لِيُنفِقْ ذُو سَعَهٍ مِن سَعَتِهِ وَ مَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ

ص:275

فَلْيُنفِقْ مِمَّآ ءَاتَيهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْساً إِلَّا مآ ءَاتَيها سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْراً» طلاق/6و 7

آن ها [= زنان مطلّقه را هر جا خودتان سکونت دارید و در توانایی شماست سکونت دهید؛ و به آن ها زیان نرسانید تا کار را بر آنان تنگ کنید (و مجبور به ترک منزل شوند)؛ و اگر باردار باشند، نفقه آن ها را بپردازید تا وضع حمل کنند؛ و اگر برای شما (فرزند را) شیر می دهند، پاداش آن ها را بپردازید؛ و (درباره فرزندان، کار را) با مشاوره شایسته انجام دهید؛ و اگر به توافق نرسیدید، آن دیگری شیردادن آن بچه را بر عهده می گیرد. آنان که امکانات وسیعی دارند، باید از امکانات وسیع خود انفاق کنند و آن ها که تنگدستند، از آنچه که خدا به آن ها داده انفاق نمایند؛ خداوند هیچ کس را جز به مقدار توانایی که به او داده تکلیف نمی کند؛ خداوند بزودی بعد از سختی ها آسانی قرار می دهد!

ب: «وَالْوَ لِدَ ـٰتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ الرَّضاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَها لَا تُضآرَّ وَ لِدَةٌ بِوَلَدِها وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالاً عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَدَكُمْ فَلَا جُناحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِما تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» بقره/233

مادران، فرزندان خود را دو سال تمام، شیر می دهند. (این) برای کسی است که بخواهد دوران شیرخوارگی را تکمیل کند. و بر آن کس که فرزند برای او متولّد شده [= پدر]، لازم است خوراک و پوشاک مادر را به طور شایسته (در مدت شیر دادن بپردازد؛ حتی اگر طلاق گرفته باشد.) هیچ کس موظّف به بیش از مقدار توانایی خود نیست! نه مادر (به خاطر اختلاف با پدر) حق ضرر زدن به کودک را دارد، و نه پدر. و بر وارث او نیز لازم است این کار را انجام دهد [= هزینه مادر را در دوران شیرخوارگی تأمین نماید]. و اگر آن دو، با رضایت یکدیگر و مشورت، بخواهند کودک را (زودتر) از شیر بازگیرند، گناهی بر آن ها نیست. و اگر (با عدم توانایی، یا عدم موافقت مادر) خواستید دایه ای برای فرزندان خود بگیرید، گناهی بر شما نیست؛ به شرط این که حق گذشته مادر را به طور شایسته بپردازید. و از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید! و بدانید خدا، به آنچه انجام می دهید، بیناست!

توضیح

849 اختلافات زن و شوهر را اصلاح کنید

«وَإِنْ خِفْتُمْ شِقاقَ بَيْنِهِما فَابْعَثُوا حَكَماً مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَماً مِنْ أَهْلِهآ إِن يُرِيدَآ إِصْلَحاً يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمآ إِنَّ اللَّهَ كانَ عَلِيماً خَبِيراً» نسا/35

و اگر از جدایی و شکاف میان آن دو (همسر) بیم داشته باشید، یک داور از خانواده شوهر، و یک داور از خانواده زن انتخاب کنید (تا به کار آنان رسیدگی کنند). اگر این دو داور، تصمیم به اصلاح داشته باشند، خداوند به توافق آن ها کمک می کند؛ زیرا خداوند، دانا و آگاه است (و از نیات همه، با خبر است).

850 با هم سازش کنید

«وَإِنِ امْرَأَةٌ خافَتْ مِنْ بَعْلِها نُشُوزاً أَوْ إِعْرَاضاً فَلَا جُناحَ عَلَيْهِمآ أَن يُصْلِحا بَيْنَهُما صُلْحاً وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً» نسا/128

و اگر زنی، از طغیان و سرکشی یا اعراضِ شوهرش، بیم داشته باشد، مانعی ندارد با هم صلح کنند (و زن یا مرد، از پاره ای از حقوق خود، به خاطر صلح، صرف نظر نماید.) و صلح، بهتر است؛ اگر چه مردم (طبق غریزه حبّ ذات، در این گونه موارد) بخل می ورزند. و اگر نیکی کنید و پرهیزگاری پیشه سازید (و به خاطر صلح، گذشت نمایید)، خداوند به آنچه انجام می دهید، آگاه است (و پاداش شایسته به شما خواهد داد).

ص:277

851 طلاق، آخرین چاره است

الف: «وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» بقره/227

و اگر تصمیم به جدایی گرفتند، (آن هم با شرایطش مانعی ندارد؛) خداوند شنوا و داناست.

ب: «وَإِنْ يَتَفَرَّقا يُغْنِ اللَّهُ كُلاًّ مِن سَعَتِهِ وَكانَ اللَّهُ وَ سِعاً حَكِيماً» نسا/130

(اما) اگر (راهی برای اصلاح در میان خود نیابند، و) از هم جدا شوند، خداوند هر کدام از آن ها را با فضل و کرم خود، بی نیاز می کند؛ و خداوند، دارای فضل و کرم، و حکیم است.

852 زمان و نحوه طلاق دادن

«يا أَيُّهَا النَّبِىُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَ أَحْصُوا الْعِدَّةَ وَ اتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَحِشَةٍ مُّبَيِّنَهٍ وَ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَ مَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِى لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذلِكَ أَمْراً» طلاق/1

ای پیامبر! هر زمان خواستید زنان را طلاق دهید، در زمان عدّه، آن ها را طلاق گویید [=زمانی که از عادت ماهانه پاک شده و با همسرشان نزدیکی نکرده باشند]، و حساب عدّه را نگه دارید؛ و از خدایی که پروردگار شماست بپرهیزید؛ نه شما آن ها را از خانه هایشان بیرون کنید و نه آن ها (در دوران عدّه) بیرون روند، مگر آن که کار زشت آشکاری انجام دهند؛ این حدود خداست، و هر کس از حدود الهی تجاوز کند به خویشتن ستم کرده؛ تو نمی دانی شاید خداوند بعد از این، وضع تازه (و وسیله اصلاحی) فراهم کند!

853 شاهد در طلاق لازم است

«... وَ أَشْهِدُوا ذَوَىْ عَدْلٍ مِّنكُمْ وَ أَقِيمُوا الشَّهَدَةَ لِلَّهِ ذَ لِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَن كانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ مَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجاً» طلاق/2

... و دو مرد عادل از خودتان را گواه گیرید؛ و شهادت را برای خدا برپا دارید؛ این چیزی است که مؤمنان به خدا و روز قیامت به آن اندرز داده

می شوند! و هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند راه نجاتی برای او فراهم می کند،

854 همسران خود را بعد از طلاق اذیت نکنید

الف: «فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْفَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ....» طلاق/2

ص:278

و چون عده آن ها سرآمد، آن ها را بطرز شایسته ای نگه دارید یا بطرز شایسته ای از آنان جدا شوید... .

ب: «وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَاراً لِّتَعْتَدُوا وَمَن يَفْعَلْ ذلِکَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا ءَايَتِ اللَّهِ هُزُواً وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ الْكِتابِ وَالْحِكْمَهِ يَعِظُكُم بِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ» بقره/231

و هنگامی که زنان را طلاق دادید، و به آخرین روزهای «عدّه» رسیدند، یا به طرز صحیحی آن ها را نگاه دارید (و آشتی کنید)، و یا به طرز پسندیده ای آن ها را رها سازید! و هیچ گاه به خاطر زیان رساندن و تعدّی کردن، آن ها را نگاه ندارید! و کسی که چنین کند، به خویشتن ستم کرده است. (و با این اعمال، و سوء استفاده از قوانین الهی،) آیات خدا را به استهزا نگیرید! و به یاد بیاورید نعمت خدا را بر خود، و کتاب آسمانی و علم و دانشی که بر شما نازل کرده، و شما را با آن، پند می دهد! و از خدا بپرهیزید! و بدانید خداوند از هر چیزی آگاه است (و از نیات کسانی که از قوانین او، سوء استفاده می کنند، با خبر است)!

ج: «وَإِنْ أَرَدتُّمُ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكانَ زَوْجٍ وَءَاتَيْتُمْ إِحْداهُنَّ قِنطاراً فَلَا تَأْخُذُوامِنْهُ شَيْئاً أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَناً وَإِثْماً مُّبِيناً * وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنكُم مِّيثَقاً غَلِيظاً» نسا/20 و 21

و اگر تصمیم گرفتید که همسر دیگری به جای همسر خود انتخاب کنید، و مال فراوانی (بعنوان مهر) به او پرداخته اید، چیزی از آن را پس نگیرید! آیا برای باز پس گرفتن مهر آنان، به تهمت و گناه آشکار متوسل می شوید؟! و چگونه آن را باز پس می گیرید، در حالی که شما با یکدیگر تماس و آمیزش کامل داشته اید؟ و (از این گذشته،) آن ها (هنگام ازدواج،) از شما پیمان محکمی گرفته اند!

855 به نیکی از هم جدا شوید و هدیه بدهید

«وَلِلْمُطَلَّقَتِ مَتَعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ» بقره/241

و برای زنان مطلقه، هدیه مناسبی لازم است (که از طرف شوهر، پرداخت گردد). این، حقی است بر مردان پرهیزگار.

856 طلاق رجعی چگونه است

«الطَّلَقُ مَرَّتانِ فَإِمْسَاکٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِیحٌ بِإِحْسَنٍ وَلَا یَحِلُّ لَکُمْ أَن تَأْخُذُوا مِمَّآ ءَاتَیْتُمُوهُنَّ شَیْئاً إِلَّآ أَن یَخافآ أَلَّا یُقِیما حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا یُقِیمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَیْهِما فِیما افْتَدَتْ بِهِ تِلْکَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوها وَمَن یَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولئِکَ هُمُ الظَّلِمُونَ» بقره/229

طلاق، (طلاقی که رجوع و بازگشت دارد،) دو مرتبه است؛ (و در هر مرتبه،) باید به طور شایسته همسر خود را نگاهداری کند (و آشتی نماید)، یا با نیکی او را رها سازد (و از او جدا شود). و برای شما حلال نیست که چیزی از آنچه به آن ها داده اید، پس بگیرید؛ مگر این که دو همسر، بترسند که حدود الهی را برپا ندارند. اگر بترسید که حدود الهی را رعایت نکنند، مانعی برای آن ها نیست که زن، فدیه و عوضی بپردازد (و طلاق بگیرد). این ها حدود و مرزهای الهی است؛ از آن، تجاوز نکنید! و هر کس از آن تجاوز کند، ستمگر است.

857 طلاق بائن و محلّل(1)

«فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّی تَنکِحَ زَوْجاً غَیْرَهُ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُناحَ عَلَیْهِمآ أَن یَتَرَاجَعآ إِنْ ظَنَّآ أَن یُقِیما حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْکَ حُدُودُ اللَّهِ یُبَیِّنُها لِقَوْمٍ یَعْلَمُونَ» بقره/230

اگر (بعد از دو طلاق و رجوع، بار دیگر) او را طلاق داد، از آن به بعد، زن بر او حلال نخواهد بود؛ مگر این که همسر دیگری انتخاب کند (و با او، آمیزش جنسی نماید. در این صورت،) اگر (همسر دوم) او را طلاق گفت، گناهی ندارد که بازگشت کنند؛ (و با همسر اول، دوباره ازدواج نماید؛) در صورتی که امید داشته باشند که حدود الهی را محترم میشمرند. این ها حدود الهی است که (خدا) آن را برای گروهی که آگاهند، بیان می نماید.

858 زن مطلّقه باید عدّه نگه دارد

«وَالْمُطَلَّقَتُ یَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَثَهَ قُرُوءٍ وَلَا یَحِلُّ لَهُنَّ أَن یَکْتُمْنَ ما خَلَقَ اللَّهُ فِی

1- 114. محلّل و ازدواج وی با زن مطلّقه شرایط خاصی دارد که حتماً باید به رساله مرجع تقلید مراجعه کرد.

أَرْحامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِرِ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِى ذلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَحاً وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِى عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ» بقره/228

زنان مطلقه، باید به مدت سه مرتبه عادت ماهانه دیدن (و پاک شدن) انتظار بکشند! [= عده نگه دارند] و اگر به خدا و روز رستاخیز، ایمان دارند، برای آن ها حلال نیست که آنچه را خدا در رحم هایشان آفریده، کتمان کنند. و همسرانشان، برای بازگرداندن آن ها (و از سرگرفتن زندگی زناشویی) در این مدت، (از دیگران) سزاوارترند؛ در صورتی که (براستی) خواهان اصلاح باشند. و برای آنان، همانند وظایفی که بر دوش آن هاست، حقوق شایسته ای قرار داده شده؛ و مردان بر آنان برتری دارند؛ و خداوند توانا و حکیم است.

859 مهریه معین وطلاق قبل از آمیزش

«وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ ما فَرَضْتُمْ إِلَّآ أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَا الَّذِى بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكاحِ وَأَن تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَلَا تَنسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِما تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» بقره/237

و اگر آنان را، پیش از آن که با آن ها تماس بگیرید و (آمیزش جنسی کنید) طلاق دهید، در حالی که مهری برای آن ها تعیین کرده اید، (لازم است) نصف آنچه را تعیین کرده اید (به آن ها بدهید) مگر این که آن ها (حق خود را) ببخشند؛ یا (در صورتی که صغیر و سفیه باشند، ولیّ آن ها، یعنی) آن کس که گره ازدواج به دست اوست، آن را ببخشد. و گذشت کردن شما (و بخشیدن تمام مهر به آن ها) به پرهیزگاری نزدیکتر است، و گذشت و نیکوکاری را در میان خود فراموش نکنید، که خداوند به آنچه انجام می دهید، بیناست!

860 مهریه غیر معین و طلاق قبل از آمیزش

الف: «لَّا جُناحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَّقْتُمُ النِّسآءَ ما لَمْ تَمَسُّوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى الْمُوسِعِ قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ مَتَعَاً بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ» بقره/236

اگر زنان را قبل از آمیزش جنسی یا تعیین مهر، (به عللی) طلاق دهید، گناهی بر شما نیست. (و در این موقع،) آن ها را (با هدیه ای مناسب،)

بهره مند سازید! آن کس که توانایی دارد، به

ص:281

اندازه تواناییش، و آن کس که تنگدست است، به اندازه خودش، هدیه ای شایسته (که مناسب حال دهنده و گیرنده باشد) بدهد! و این بر نیکوکاران، الزامی است.

ب: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِذَا نَکَحْتُمُ الْمُؤْمِنَتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَما لَکُمْ عَلَیْهِنَّ مِنْ عِدَّهٍ تَعْتَدُّونَها فَمَتِّعُوهُنَّ وَ سَرِّحُوهُنَّ سَرَاحاً جَمِیلاً» احزاب/49

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که با زنان با ایمان ازدواج کردید و قبل از همبستر شدن طلاق دادید، عدّه ای برای شما بر آن ها نیست که بخواهید حساب آن را نگاه دارید؛ آن ها را با هدیه مناسبی بهره مند سازید و بطرز شایسته ای رهایشان کنید.

861 ایلاء و حکم آن

«لِّلَّذِینَ یُؤْلُونَ مِن نِّسآئِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَهِ أَشْهُرٍ فَإِن فآءُو فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» بقره/226

کسانی که زنان خود را «ایلاء» می نمایند [= سوگند یاد می کنند که با آن ها، آمیزش جنسی ننمایند،] حق دارند چهار ماه انتظار بکشند. (و در ضمن این چهار ماه، وضع خود را با همسر خویش، از نظر ادامه زندگی یا طلاق، روشن سازند.) اگر (در این فرصت،) بازگشت کنند، (چیزی بر آن ها نیست؛ زیرا) خداوند، آمرزنده و مهربان است.

862 ظهار کردن همسر کار زشتی است(1)

«الَّذِینَ یُظَهِرُونَ مِنکُم مِن نِّسآئِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَتِهِمْ إِنْ أُمَّهَتُهُمْ إِلَّا الِّی وَ لَدْنَهُمْ وَ إِنَّهُمْ لَیَقُولُونَ مُنکَراً مِّنَ الْقَوْلِ وَ زُوراً وَ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ» مجادله/2

کسانی که از شما نسبت به همسرانشان «ظهار» می کنند (و می گویند: «أَنتِ عَلیَّ کَظَهَرِ أُمّی = تو نسبت به من بمنزله مادرم هستی)»، آنان هرگز مادرانشان نیستند؛ مادرانشان تنها کسانی اند که آن ها را به دنیا آورده اند! آن ها سخنی زشت و باطل می گویند؛ و خداوند بخشنده و آمرزنده است!

863 کفّاره ظهار چیست؟

«وَ الّذِینَ یُظَهِرُونَ مِن نِّسآئِهِمْ ثُمَّ یَعُودُونَ لِما قالَوا فَتَحْرِیرُ رَقَبَهٍ مِن قَبْلِ أن یَتَماّسَّا ذَ لِکُمْ

ص:282

1- 115. آیه مشابه: احزاب/4.

تُوعَظُونَ بِهِ وَ اللَّهُ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيامُ شَهْرَيْنِ مُتَتابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِيناً ذلِکَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ تِلْکَ حُدُودُ اللَّهِ وَ لِلْکَفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ» مجادله/3 و 4

کسانی که همسران خود را «ظِهار» می کنند، سپس از گفته خود بازمی گردند، باید پیش از آمیزش جنسی با هم، برده ای را آزاد کنند؛ این دستوری است که به آن اندرز داده می شوید؛ و خداوند به آنچه انجام می دهید آگاه است! و کسی که توانایی (آزاد کردن برده ای) نداشته باشد، دو ماه پیاپی قبل از آمیزش روزه بگیرد؛ و کسی که این را هم نتواند، شصت مسکین را اطعام کند؛ این برای آن است که به خدا و رسولش ایمان بیاورید؛ این ها مرزهای الهی است؛ و کسانی که با آن مخالفت کنند، عذاب دردناکی دارند!

عدّه نگه داشتن

864 زن مطلّقه باید عدّه نگه دارد

«وَالْمُطَلَّقتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ ما خَلَقَ اللَّهُ فِى أَرْحامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِرِ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِى ذلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَحاً وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِى عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ» بقره/228

زنان مطلقه، باید به مدت سه مرتبه عادت ماهانه دیدن (و پاک شدن) انتظار بکشند! [= عده نگه دارند] و اگر به خدا و روز رستاخیز، ایمان دارند، برای آن ها حلال نیست که آنچه را خدا در رحم هایشان آفریده، کتمان کنند. و همسرانشان، برای بازگرداندن آن ها (و از سرگرفتن زندگی زناشویی) در این مدت، (از دیگران) سزاوارترند؛ در صورتی که (براستی) خواهان اصلاح باشند. و برای آنان، همانند وظایفی که بر دوش آن هاست، حقوق شایسته ای قرار داده شده؛ و مردان بر آنان برتری دارند؛ و خداوند توانا و حکیم است.

ص:283

865 زن یائسه نیز باید عدّه نگه دارد

«وَ الِّی یَئِسْنَ مِنَ الْمَحِیضِ مِن نِّسآئِکُمْ إِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَثَهُ أَشْهُرٍ...» طلاق/4

و از زنانتان، آنان که از عادت ماهانه مأیوسند، اگر در وضع آن ها (از نظر بارداری) شک کنید، عده آنان سه ماه است،...

866 عده وفات چقدر است

«وَالَّذِینَ یُتَوَفَّوْنَ مِنکُمْ وَیَذَرُونَ أَزْوَ جاً یَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَهَ أَشْهُرٍ وَعَشْراً فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَیْکُمْ فِیمَا فَعَلْنَ فِی أَنفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِیرٌ» بقره/234

و کسانی که از شما می میرند و همسرانی باقی می گذارند، باید چهار ماه و ده روز، انتظار بکشند (و عدّه نگه دارند)! و هنگامی که به آخر مدتشان رسیدند، گناهی بر شما نیست که هر چه می خواهند، در باره خودشان به طور شایسته انجام دهند (و با مرد دلخواه خود، ازدواج کنند). و خدا به آنچه عمل می کنید، آگاه است.

867 عده زنان باردار تا چه موقع است؟

«... وَ أُولَتُ الْأَحْمالِ أَجَلُهُنَّ أَن یَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَ مَن یَتَّقِ اللَّهَ یَجْعَل لَّهُ مِنْ أَمْرِهِ یُسْراً» طلاق/4

... و عده زنان باردار این است که بار خود را بر زمین بگذارند؛ و هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند کار را بر او آسان می سازد!

868 فرزند، هدیه و امانت خداست

«لِّلَّهِ مُلْکُ السَّمَاواتِ وَ الْأَرْضِ یَخْلُقُ ما یَشآءُ یَهَبُ لِمَن یَشآءُ إِنَثاً وَ یَهَبُ لِمَن یَشآءُ الذُّکُورَ أَوْ یُزَوِّجُهُمْ ذُکْرَاناً وَ إِنَثاً وَ یَجْعَلُ مَن یَشآءُ عَقِیماً إِنَّهُ عَلِیمٌ قَدِیرٌ» شورا/49 و 50

مالکیّت و حاکمیّت آسمان ها و زمین از آن خداست؛ هر چه را بخواهد می آفریند؛ به هر کس اراده کند دختر می بخشد و به هر کس بخواهد پسر،یا (اگر بخواهد) پسر و دختر -هر دو- را برای آنان جمع میکند و هر کس را بخواهد عقیم می گذارد؛ زیرا که او دانا و قادر است.

869 فرزند وسیله امتحان شماست

«إِنَّمآ أَمْوَ لُکُمْ وَ أَوْلَدُکُمْ فِتْنَهٌ وَ اللَّهُ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِیمٌ» تغابن/15

اموال و فرزندانتان فقط وسیله آزمایش شما هستند؛ و خداست که پاداش عظیم نزد اوست!

870 همسر و فرزند، وسیله آزمایش شمایند

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَ جِکُمْ وَ أَوْلَدِکُمْ عَدُوًّا لَّکُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَ إِنْ تَعْفُوا وَ تَصْفَحُوا وَ تَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» تغابن/14

ای کسانی که ایمان آورده اید! بعضی از همسران و فرزندانتان دشمنان شما هستند، از آن ها برحذر باشید؛ و اگر عفو کنید و چشم بپوشید و ببخشید، (خدا شما را می بخشد)؛ چرا که خداوند بخشنده و مهربان است!

871 فرزندانتان شما را غافل نکنند

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوالَا تُلْهِکُمْ أَمْوَ لُکُمْ وَ لَآ أَوْلَدُکُمْ عَن ذِکْرِ اللَّهِ وَ مَن یَفْعَلْ ذلِکَ فَأُو لَئِکَ هُمُ الْخَسِرُونَ» منافقون/9

ای کسانی که ایمان آورده اید! اموال و فرزندانتان شما را از یاد خدا غافل نکند! و کسانی که چنین کنند، زیانکارانند!

872 فرزندان خود را دو سال شیر بدهید

الف: «وَالْوَ لِدَ تُ يُرْضِعْنَ أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ الرَّضاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَها..... وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالاً عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُناحَ عَلَيْهِما وَإِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَدَكُمْ فَلَا جُناحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِما تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» بقره/233

مادران، فرزندان خود را دو سال تمام، شیر می دهند. (این) برای کسی است که بخواهد دوران شیرخوارگی را تکمیل کند. و بر آن کس که فرزند برای او متولّد شده [= پدر]، لازم است خوراک و پوشاک مادر را به طور شایسته (در مدت شیر دادن بپردازد؛ حتی اگر طلاق گرفته باشد.) هیچ کس موظّف به بیش از مقدار توانایی خود نیست!.... و بر وارث او نیز لازم است این کار را انجام دهد [= هزینه مادر را در دوران شیرخوارگی تأمین نماید]. و اگر آن دو، با رضایت یکدیگر و مشورت، بخواهند کودک را (زودتر) از شیر بازگیرند، گناهی بر آن ها نیست. و اگر (با عدم توانایی، یا عدم موافقت مادر) خواستید دایه ای برای فرزندان خود بگیرید، گناهی بر شما نیست؛ به شرط این که حق گذشته مادر را به طور شایسته بپردازید. و از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید! و بدانید خدا، به آنچه انجام می دهید، بیناست!

ب: «وَ وَصَّيْنا الْإِنسَنَ بِوَ لِدَيْهِ إِحْسَناً حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهاً وَ وَضَعَتْهُ كُرْهاً وَ حَمْلُهُ وَ فِصَلُهُ ثَلَثُونَ شَهْراً حَتَّى إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ بَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قالَ رَبِّ أَوْزِعْنِى أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِى أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَ عَلَى وَ لِدَيَّ وَ أَنْ أَعْمَلَ صَلِحاً تَرْضَيهُ وَ أَصْلِحْ لِى فِى ذُرِّيَّتِى إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ وَ إِنِّى مِنَ الْمُسْلِمِينَ» احقاف/15

ما به انسان توصیه کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند، مادرش او را با ناراحتی حمل می کند و با ناراحتی بر زمین می گذارد؛ و دوران حمل و از شیر باز گرفتنش سی ماه است؛ تا

زمانى كه به كمال قدرت و رشد برسد و به چهل سالگى بالغ گردد مى گويد: «پروردگارا! مرا توفيق ده تا شكر نعمتى را كه به من و پدر و مادرم دادى بجا آورم و كار شايسته اى انجام دهم كه از آن خشنود باشى، و فرزندان مرا صالح گردان؛ من به سوى تو باز مى گردم و توبه مى كنم، و من از مسلمانانم!»

873 به فرزندان خود ضرر نرسانيد

«لَا تُضآرَّ وَ لِدَهٌ بِوَلَدِها وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُ بِوَلَدِهِ» بقره/233

نه مادر (به خاطر اختلاف با پدر) حق ضرر زدن به كودك را دارد، و نه پدر.

874 نفقه مادر و فرزند در مدت شير دادن به عهده پدر است

«وَالْوَ لِدَ تُ يُرْضِعْنَ أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ الرَّضاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَها... .» بقره/233

مادران، فرزندان خود را دو سال تمام، شير مى دهند. (اين) براى كسى است كه بخواهد دوران شيرخوارگى را تكميل كند. و بر آن كس كه فرزند براى او متولّد شده [= پدر]، لازم است خوراک و پوشاک مادر را به طور شايسته (در مدت شير دادن بپردازد؛ حتى اگر طلاق گرفته باشد.) هيچ كس موظّف به بيش از مقدار توانايى خود نيست!...

875 دايه گرفتن براى فرزند

«... وَإِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَدَكُمْ فَلَا جُناحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِما تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» بقره/233

... و اگر (با عدم توانايى، يا عدم موافقت مادر) خواستيد دايه اى براى فرزندان خود بگيريد، گناهى بر شما نيست؛ به شرط اين كه حق گذشته مادر را به طور شايسته بپردازيد. و از (مخالفت فرمان) خدا بپرهيزيد! و بدانيد خدا، به آنچه انجام مى دهيد، بيناست!

876 فرزندان خود را به خاطر فقر نكشيد

الف: «وَ لَا تَقْتُلَوا أوْلَدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَ إِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كانَ خِطْاً كَبِيراً» اسرا/31

ص:287

و فرزندانتان را از ترس فقر، نکشید! ما آن ها و شما را روزی می دهیم؛ مسلماً کشتن آن ها گناه بزرگی است!

ب: «قُلْ تَعالَوْا أَتْلُ ما حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْأً وَبِالْوَ لِدَيْنِ إِحْسَناً وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَدَكُم مِنْ إِمْلَقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَ حِشَ مَاظَهَرَ مِنْها وَما بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَ لِكُمْ وَصَّيكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ» انعام/151

بگو: «بیایید آنچه را پروردگارتان بر شما حرام کرده است برایتان بخوانم: این که چیزی را شریک خدا قرار ندهید! و به پدر و مادر نیکی کنید! و فرزندانتان را از (ترس) فقر، نکشید! ما شما و آن ها را روزی می دهیم؛ و نزدیک کارهای زشت نروید، چه آشکار باشد چه پنهان! و انسانی را که خداوند محترم شمرده، به قتل نرسانید! مگر بحق (و از روی استحقاق)؛ این چیزی است که خداوند شما را به آن سفارش کرده، شاید درک کنید!

877 فرزند در رحم را کتمان نکنید

«وَالْمُطَلَّقَتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ ما خَلَقَ اللَّهُ فِى أَرْحامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِرِ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِى ذلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَحاً وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِى عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ» بقره/228

زنان مطلقه، باید به مدت سه مرتبه عادت ماهانه دیدن (و پاک شدن) انتظار بکشند! [= عده نگه دارند] و اگر به خدا و روز رستاخیز، ایمان دارند، برای آن ها حلال نیست که آنچه را خدا در رحم هایشان آفریده، کتمان کنند. و همسرانشان، برای بازگرداندن آن ها (و از سرگرفتن زندگی زناشویی) در این مدت، (از دیگران) سزاوارترند؛ در صورتی که (براستی) خواهان اصلاح باشند. و برای آنان، همانند وظایفی که بر دوش آن هاست، حقوق شایسته ای قرار داده شده؛ و مردان بر آنان برتری دارند؛ و خداوند توانا و حکیم است.

878 فرزند خواندگی

«ما جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ وَما جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ الِّى تُظَهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهتِكُمْ وَ ما جَعَلَ أَدْعِيَآءَكُمْ أَبْنَآءَكُمْ ذَلِكُمْ قَوْلُكُم بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى السَّبِيلَ

ادْعُوهُمْ لِأَبَآئِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوا ءَاباَءَهُمْ فَإِخْوَ نُكُمْ فِی الدِّینِ وَ مَوَ لِیكُمْ وَ لَیْسَ عَلَیْكُمْ جُنَاحٌ فِیماَ أَخْطَأْتُم بِهِ وَ لَكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَ كانَ اللَّهُ غَفُوراً رَّحِیماً» احزاب/4 و 5

خداوند برای هیچ کس دو دل در درونش نیافریده؛ و هرگز همسرانتان را که مورد «ظهار» قرار می دهید مادران شما قرار نداده؛ و (نیز) فرزند خوانده های شما را فرزند حقیقی شما قرار نداده است؛ این سخن شماست که به دهان خود می گویید (سخنی باطل و بی پایه)؛ امّا خداوند حقّ را می گوید و او به راه راست هدایت می کند. آن ها را به نام پدرانشان بخوانید که این کار نزد خدا عادلانه تر است؛ و اگر پدرانشان را نمی شناسید، آن ها برادران دینی و موالی شما هستند؛ امّا گناهی بر شما نیست در خطاهایی که از شما سرمی زند (و بی توجّه آن ها را به نام دیگران صدا می زنید)، ولی آنچه را از روی عمد می گویید (مورد حساب قرار خواهد داد)؛ و خداوند آمرزنده و رحیم است.

879 حقّ فرزندان یتیم را رعایت کنید

«وَیَسْتَفْتُونَکَ فِی النِّسآءِ قُلِ اللَّهُ یُفْتِیكُمْ فِیهِنَّ وَما یُتْلَی عَلَیْكُمْ فِی الْكِتابِ فِی یَتَمَی النِّسآءِ الَّتِی لَا تُؤْتُونَهُنَّ ما كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَن تَنكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِینَ مِنَ الْوِلْدَ نِ وَأَن تَقُومُوا لِلْیَتَمَی بِالْقِسْطِ وَما تَفْعَلُوا مِنْ خَیْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِیماً» نسا/127

از تو درباره حكم زنان سؤال می كنند؛ بگو: «خداوند درباره آنان به شما پاسخ می دهد: آنچه در قرآن درباره زنان یتیمی كه حقوقشان را به آن ها نمی دهید، و می خواهید با آن ها ازدواج كنید، و نیز آنچه درباره كودكان صغیر و ناتوان برای شما بیان شده است، (قسمتی از سفارش های خداوند در این زمینه می باشد؛ و نیز به شما سفارش می كند كه) با یتیمان به عدالت رفتار كنید! و آنچه از نیكی ها انجام می دهید؛ خداوند از آن آگاه است (و به شما پاداش شایسته می دهد).

ص:289

880 وصیت کردن واجب است

«کُتِبَ عَلَیْکُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَکُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَکَ خَیْراً الْوَصِیَّهُ لِلْوَ لِدَیْنِ وَ الْأَقْرَبِینَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَی الْمُتَّقِینَ» بقره/180

بر شما نوشته شده: «هنگامی که یکی از شما را مرگ فرا رسد، اگر چیز خوبی [= مالی] از خود به جای گذارده، برای پدر و مادر و نزدیکان، بطور شایسته وصیت کند! این حقّی است بر پرهیزگاران!»

881 هنگام وصیت کردن شاهد بگیرید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا شَهَدَهُ بَیْنِکُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَکُمُ الْمَوْتُ حِینَ الْوَصِیَّهِ اثْنانِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنکُمْ أَوْ ءَاخَرَانِ مِنْ غَیْرِکُمْ إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ فِی الْأَرْضِ فَأَصَبَتْکُم مُّصِیبَهُ الْمَوْتِ تَحْبِسُونَهُما مِنْ بَعْدِ الصَّلَوهِ فَیُقْسِمانِ بِاللَّهِ إِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِی بِهِ ثَمَناً وَلَوْ کانَ ذَاقُرْبَی وَلَا نَکْتُمُ شَهَدَهَ اللَّهِ إِنَّآ إِذاً لَّمِنَ الْأَثِمِینَ» مائده/106

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که مرگ یکی از شما فرا رسد، در موقع وصیت باید از میان شما، دو نفر عادل را به شهادت بطلبد؛ یا اگر مسافرت کردید، و مصیبت مرگ شما فرا رسید، (و در آن جا مسلمانی نیافتید،) دو نفر از غیر خودتان را به گواهی بطلبید، و اگر به هنگام ادای شهادت، در صدق آن ها شک کردید، آن ها را بعد از نماز نگاه می دارید تا سوگند

یاد کنند که: «ما حاضر نیستیم حق را به چیزی بفروشیم، هر چند در مورد خویشاوندان ما باشد! و شهادت الهی را کتمان نمی کنیم، که از گناهکاران خواهیم بود!»

882 تغییر و تبدیل وصیت گناه است

«فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ ما سَمِعَهُ فَإِنَّمآ إِثْمُهُ عَلَی الَّذِینَ یُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِیعٌ عَلِیمٌ فَمَنْ خافَ مِن مُّوصٍ جَنَفاً أَوْ إِثْماً فَأَصْلَحَ بَیْنَهُمْ فَلَآ إِثْمَ عَلَیْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» بقره/181 و 182

پس کسانی که بعد از شنیدنش آن را تغییر دهند، گناه آن، تنها بر کسانی است که آن (وصیّت) را تغییر می دهند؛ خداوند، شنوا و داناست و کسی که از انحرافِ وصیت کننده (و تمایل یک جانبه او به بعض ورثه)، یا از گناه او (که مبادا وصیّت به کار خلافی کند) بترسد، و میان آن ها را اصلاح دهد، گناهی بر او نیست؛ (و مشمولِ حکم تبدیلِ وصیّت نمی باشد.) خداوند، آمرزنده و مهربان است.

883 برای زنان خود نیز وصیت کنید

«وَالَّذِینَ یُتَوَفَّوْنَ مِنکُمْ وَیَذَرُونَ أَزْوَ جاً وَصِیَّةً لِأَزْوَ جِهِم مَّتَعاً إِلَی الْحَوْلِ غَیْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَیْکُمْ فِی مَا فَعَلْنَ فِی أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِیزٌ حَکِیمٌ» بقره/240

و کسانی که از شما در آستانه مرگ قرارمی گیرند و همسرانی از خود به جا می گذارند، باید برای همسران خود وصیت کنند که تا یک سال، آن ها را (با پرداختن هزینه زندگی) بهره مند سازند؛ به شرط این که آن ها (از خانه شوهر) بیرون نروند (و اقدام به ازدواج مجدد نکنند). و اگر بیرون روند، (حقی در هزینه ندارند؛ ولی) گناهی بر شما نیست نسبت به آنچه در باره خود، به طور شایسته انجام می دهند. و خداوند، توانا و حکیم است.

884 هر کسی وارثی دارد

«وَلِکُلٍّ جَعَلْنا مَوَ لِیَ مِمَّا تَرَکَ الْوَ لِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَالَّذِینَ عَقَدَتْ أَیْمَنُکُمْ فَاتُوهُمْ نَصِیبَهُمْ إِنَّ اللَّهَ کانَ عَلَی کُلِّ شَیْ ءٍ شَهِیداً» نسا/33

برای هر کسی، وارثانی قرار دادیم، که از میراث پدر و مادر و نزدیکان ارث ببرند؛ و (نیز) کسانی که با آن ها پیمان بسته اید، نصیبشان را بپردازید! خداوند بر هر چیز، شاهد و ناظر است.

885 همه فرزندان ارث می برند

«لِّلرِّجالِ نَصِیبٌ مِّمَّا تَرَکَ الْوَ لِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّساَءِ نَصِیبٌ مِّمَّا تَرَکَ الْوَ لِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْکَثُرَ نَصِیباً مَّفْرُوضاً» نسا/7

برای مردان، از آنچه پدر و مادر و خویشاوندان از خود بر جای می گذارند، سهمی است؛ و برای زنان نیز، از آنچه پدر و مادر و خویشاوندان می گذارند، سهمی؛ خواه آن مال، کم باشد یا زیاد؛ این سهمی است تعیین شده و پرداختنی.

886 خویشاوندان نیز در طبقه بندی ارث هستند

«وَالَّذِینَ ءَامَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهاجَرُوا وَجَهَدُوا مَعَکُمْ فَأُولئِکَ مِنکُمْ وَأُولُواالْأَرْحامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَی بِبَعْضٍ فِی کِتَبِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِکُلِّ شَیْ ءٍ عَلِیمٌ» انفال/75

و کسانی که بعداً ایمان آوردند و هجرت کردند و با شما جهاد نمودند، از شما هستند؛ و خویشاوندان نسبت به یکدیگر، در احکامی که خدا مقرّر داشته، (از دیگران) سزاوارترند؛ خداوند به همه چیز داناست.

ص:292

887 ارث پدر و مادر چه مقدار است

«.... وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَکَ إِنْ كانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِى بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعاً فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيماً حَكِيماً» نسا/11

.. . و برای هر یک از پدر و مادر او، یک ششم میراث است، اگر (میت) فرزندی داشته باشد؛ و اگر فرزندی نداشته باشد، و (تنها) پدر و مادر از او ارث برند، برای مادر او یک سوم است (و بقیه از آن پدر است)؛ و اگر او برادرانی داشته باشد، مادرش یک ششم می برد (و پنج ششم باقیمانده، برای پدر است). (همه این ها،) بعد از انجام وصیتی است که او کرده، و بعد از ادای دین است -شما نمی دانید پدران و مادران و فرزندانتان، کدامیک برای شما سودمندترند!- این فریضه الهی است؛ و خداوند، دانا و حکیم است.

888 ارث پسر دو برابر دختر است

«يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِى أَوْلَدِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ....))نسا/11

خداوند در باره فرزندانتان به شما سفارش می کند که سهم (میراث) پسر، به اندازه سهم دو دختر باشد؛...

889 ارث پسر و دختر در حالات مختلف

«يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِى أَوْلَدِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِن كُنَّ نِساَءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَکَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ...» نسا/11

خداوند در باره فرزندانتان به شما سفارش می کند که سهم (میراث) پسر، به اندازه سهم دو دختر باشد؛ و اگر فرزندان شما، (دو دختر و) بیش از دو دختر باشند، دو سوم میراث از آن آن هاست؛ و اگر یکی باشد، نیمی (از میراث،) از آن اوست....

890 ارث خواهر و برادر در حالات مختلف

«یَسْتَفْتُونَکَ قُلِ اللّٰهُ یُفْتِیکُمْ فِی الْکَلٰلَهِ إِنِ امْرُؤٌا هَلَکَ لَیْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أخْتٌ فَلَها نِصْفُ ما تَرَکَ وَهُوَ یَرِثُهآ إِنْ لَّمْ یَکُن لَّها وَلَدٌ فَإِن کَانَتَا اثْنَتَیْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَکَ وَإِنْ کانُوا إِخْوَهً

ص:293

رِّجالاً وَنِساۤءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَىْ ءٍ عَلِيمٌ» نسا/176

از تو (در باره ارث خواهران و برادران) سؤال می کنند، بگو: «خداوند، حکم کلاله (خواهر و برادر) را برای شما بیان می کند: اگر مردی از دنیا برود، که فرزند نداشته باشد، و برای او خواهری باشد، نصف اموالی را که به جا گذاشته، از او (ارث) می برد؛ و (اگر خواهری از دنیا برود، وارث او یک برادر باشد،) او تمام مال را از آن خواهر به ارث می برد، در صورتی که (میّت) فرزند نداشته باشد؛ و اگر دو خواهر (از او) باقی باشند دو سوم اموال را می برند؛ و اگر برادران و خواهران با هم باشند، (تمام اموال را میان خود تقسیم می کنند؛ و) برای هر مذکّر، دو برابر سهم مؤنّث است. خداوند (احکام خود را) برای شما بیان می کند تا گمراه نشوید؛ و خداوند به همه چیز داناست.»

891 ارث همسردر حالات مختلف

«وَلَكُمْ نِصْفُ ما تَرَکَ أَزْوَ جُكُمْ إِنْ لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهاۤ أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِنْ لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهاۤ أَوْ دَيْنٍ وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَٰلَةً أَوِ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُما السُّدُسُ فَإِن كَانُوا أَكْثَرَ مِن ذلِکَ فَهُمْ شُرَكاۤءُ فِى الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهاۤ أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضاۤرٍّ وَصِيَّةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ» نسا/12

و برای شما، نصف میراث زنانتان است، اگر آن ها فرزندی نداشته باشند؛ و اگر فرزندی داشته باشند، یک چهارم از آن شماست؛ پس از انجام وصیتی که کرده اند، و ادای دین (آن ها). و برای زنان شما، یک چهارم میراث شماست، اگر فرزندی نداشته باشید؛ و اگر برای شما فرزندی باشد، یک هشتم از آن آن هاست؛ بعد از انجام وصیتی که کرده اید، و ادای دین. و اگر مردی بوده باشد که کلاله [= خواهر یا برادر] از او ارث می برد، یا زنی که برادر یا خواهری دارد، سهم هر کدام، یک ششم است (اگر برادران و خواهران مادری باشند)؛ و اگر بیش از یک نفر باشند، آن ها در یک سوم شریکند؛ پس از انجام وصیتی که شده،

و ادای دین؛ بشرط آن که (از طریق وصیت و اقرار به دین،) به آن ها ضرر نزند. این سفارش خداست؛ و خدا دانا و بردبار است.

892 سهم غیر وارث را هم بدهید

«وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُوا الْقُرْبَی وَالْيَتَمَی وَالْمَسَكِينُ فَارْزُقُوهُم مِّنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلاً مَّعْرُوفاً» نسا/8

و اگر بهنگام تقسیم (ارث)، خویشاوندان (و طبقه ای که ارث نمی برند) و یتیمان و مستمندان، حضور داشته باشند، چیزی از آن اموال را به آن ها بدهید! و با آنان به طور شایسته سخن بگویید!

893 تقسیم ارث بعد از وصیت و دین است(1)

«وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَکَ إِنْ كانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِی بِهآ أَوْ دَيْنٍ ءَابآؤُكُمْ وَأَبْنآؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعاً فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كانَ عَلِيماً حَكِيماً» نسا/11

و برای هر یک از پدر و مادر او، یک ششم میراث است، اگر (میت) فرزندی داشته باشد؛ و اگر فرزندی نداشته باشد، و (تنها) پدر و مادر از او ارث برند، برای مادر او یک سوم است (و بقیه از آن پدر است)؛ و اگر او برادرانی داشته باشد، مادرش یک ششم می برد (و پنج ششم باقیمانده، برای پدر است). (همه این ها،) بعد از انجام وصیتی است که او کرده، و بعد از ادای دین است -شما نمی دانید پدران و مادران و فرزندانتان، کدامیک برای شما سودمندترند!- این فریضه الهی است؛ و خداوند، دانا و حکیم است.

1- 116. آیه مشابه: نسا/12.

آداب راه رفتن

894 مغرورانه راه نروید فصل اول

«وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّکَ لِلنَّاسِ وَ لَا تَمْشِ فِی الْأَرْضِ مَرَحاً إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ کُلَّ مُخْتالٍ فَخُورٍ» لقمان/18

(پسرم!) با بی اعتنایی از مردم روی مگردان، و مغرورانه بر زمین راه مرو که خداوند هیچ متکبّر مغروری را دوست ندارد.

895 با اعتدال راه بروید

«وَ اقْصِدْ فِی مَشْیِکَ وَاغْضُضْ مِن صَوْتِکَ إِنَّ أَنکَرَ الْأَصْوَ تِ لَصَوْتُ الْحَمِیرِ» لقمان/19

(پسرم!) در راه رفتن، اعتدال را رعایت کن؛ از صدای خود بکاه (و هرگز فریاد مزن) که زشت ترین صداها صدای خران است.

896 با تکبر راه نرو

«وَ لَا تَمْشِ فِی الْأَرْضِ مَرَحاً إِنَّکَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَ لَن تَبْلُغَ الْجِبالَ طُولاً» اسرا/37

و روی زمین، با تکبر راه مرو! تو نمی توانی زمین را بشکافی، و طول قامتت هرگز به کوه ها نمی رسد!

897 با آرامش راه برو

«وَ عِبادُ الرَّحْمَنِ الَّذِینَ یَمْشُونَ عَلَی الْأَرْضِ هَوْناً وَ إِذَا خاطَبَهُمُ الْجَهِلُونَ قالُوا سَلَماً» فرقان/63

بندگان (خاص خداوند) رحمان، کسانی هستند که با آرامش و بی تکبّر بر زمین راه می روند؛

و هنگامی که جاهلان آن ها را مخاطب سازند (و سخنان نابخردانه گویند)، به آن ها سلام می گویند (و با بی اعتنایی و بزرگواری می گذرند)؛

آداب سخن گفتن

898 خوب سخن بگویید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَقُولُوا رَ عِنا وَ قُولُوا انظُرْنا وَ اسْمَعُوا وَلِلْکَفِرِینَ عَذَابٌ أَلِیمٌ» بقره/104

ای افراد باایمان! (هنگامی که از پیغمبر تقاضای مهلت برای درک آیات قرآن می کنید) نگویید: «راعنا»؛ بلکه بگویید: «انظرنا». (زیرا کلمه اول، هم به معنی «ما را مهلت بده!»، و هم به معنی «ما را تحمیق کن!» می باشد؛ و دستاویزی برای دشمنان است.) و (آنچه به شما دستور داده می شود) بشنوید! و برای کافران (و استهزاکنندگان) عذاب دردناکی است.

899 سخن خوب بگویید

«وَلْیَخْشَ الَّذِینَ لَوْ تَرَکُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّیَّةً ضِعَفاً خافُوا عَلَیْهِمْ فَلْیَتَّقُوا اللَّهَ وَلْیَقُولُوا قَوْلاً سَدِیداً» نسا/9

کسانی که اگر فرزندان ناتوانی از خود بیادگار بگذارند از آینده آنان می ترسند، باید (از ستم درباره یتیمان مردم) بترسند! از (مخالفت) خدا بپرهیزند، و سخنی استوار بگویند.

900 آرام صحبت کنید

«وَ اقْصِدْ فِی مَشْیِکَ وَاغْضُضْ مِن صَوْتِکَ إِنَّ أَنکَرَ الْأَصْوَ تِ لَصَوْتُ الْحَمِیرِ» لقمان/19

(پسرم!) در راه رفتن، اعتدال را رعایت کن؛ از صدای خود بکاه (و هرگز فریاد مزن) که زشت ترین صداها صدای خران است.

901 خوش زبان باشید

«قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَیْرٌ مِن صَدَقَةٍ یَتْبَعُهآ أَذیً وَاللَّهُ غَنِیٌّ حَلِیمٌ» بقره/263

گفتار پسندیده (در برابر نیازمندان)، و عفو (و گذشت از خشونت های آن ها)، از بخششی که آزاری به دنبال آن باشد، بهتر است؛ و خداوند، بی نیاز و بردبار است.

902 به عدالت سخن بگویید

«وَلَا تَقْرَبُوا مالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَها وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كانَ ذَاقُرْبَى وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَ لِكُمْ وَصَّيكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ» انعام/152

و به مال یتیم، جز به بهترین صورت (و برای اصلاح)، نزدیک نشوید، تا به حد رشد خود برسد! و حق پیمانه و وزن را بعدالت ادا کنید! -هیچ کس را، جز بمقدار تواناییش، تکلیف نمی کنیم- و هنگامی که سخنی می گویید، عدالت را رعایت نمایید، حتی اگر در مورد نزدیکان (شما) بوده باشد و به پیمان خدا وفا کنید، این چیزی است که خداوند شما را به آن سفارش می کند، تا متذکّر شوید!

903 برای تبلیغ با زبان نرم سخن بگویید

الف: «فَقُولَا لَهُ قَوْلاً لَّيِّناً لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى طه/44

اما بنرمی با او سخن بگویید؛ شاید متذکّر شود، یا (از خدا) بترسد!

ب: «وَ إِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَآءَ رَحْمَهٍ مِن رَّبِّکَ تَرْجُوها فَقُل لَّهُمْ قَوْلاً مَّيْسُوراً» اسرا/28

و هرگاه از آنان [= مستمندان روی برتابی، و انتظار رحمت پروردگارت را داشته باشی (تا گشایشی در کارت پدید آید و به آن ها کمک کنی)، با گفتار نرم و آمیخته با لطف با آن ها سخن بگو!

904 زنان به گونه ای هوس انگیز سخن نگویند

«يَنِسآءَ النَّبِىِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسآءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِى فِى قَلْبِهِ مَرَضٌ وَ قُلْنَ قَوْلاً مَّعْرُوفاً» احزاب/32

ای همسران پیامبر! شما همچون یکی از آنان معمولی نیستید اگر تقوا پیشه کنید؛ پس به گونه ای هوس انگیز سخن نگویید که بیماردلان در شما

طمع کنند، و سخن شایسته بگویید!

ص:300

905 سخن حقّ بگویید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلاً سَدِیداً * یُصْلِحْ لَکُمْ أَعْمَلَکُمْ وَ یَغْفِرْ لَکُمْ ذُنُوبَکُمْ وَ مَن یُطِعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ فازَ فَوْزاً عَظِیماً» احزاب/70 و 71

ای کسانی که ایمان آورده اید! تقوای الهی پیشه کنید و سخن حق بگویید...تا خدا کارهای شما را اصلاح کند و گناهانتان را بیامرزد؛ و هر کس اطاعت خدا و رسولش کند، به رستگاری (و پیروزی) عظیمی دست یافته است!

906 گفتار بی عمل نداشته باشید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ ما لَاتَفْعَلُونَ * کَبُرَ مَقْتاً عِندَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا ما لَا تَفْعَلُونَ» صف/2 و 3

ای کسانی که ایمان آورده اید! چرا سخنی می گویید که عمل نمی کنید؟! نزد خدا بسیار موجب خشم است که سخنی بگویید که عمل نمی کنید!

907 هنگام سخن گفتن لقب بد نگذارید

«وَ لَا تَنابَزُوابِالْأَلْقَبِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِیمَنِ وَ مَن لَّمْ یَتُبْ فَأُو لَئِکَ هُمُ الظَّلِمُونَ» حجرات/11

... و با القاب زشت و ناپسند یکدیگر را یاد نکنید، بسیار بد است که بر کسی پس از ایمان نام کفرآمیز بگذارید؛ و آن ها که توبه نکنند، ظالم و ستمگرند!

908 مدح بی جا نکنید

«لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِینَ یَفْرَحُونَ بِمآ أَتَوا وَّیُحِبُّونَ أَن یُحْمَدُوا بِما لَمْ یَفْعَلُوافَلَا تَحْسَبَنَّهُم بِمَفازَةٍ مِّنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِیمٌ» آل عمران/188

گمان مبر آن ها که از اعمال (زشت) خود خوشحال می شوند، و دوست دارند در برابر کار (نیکی) که انجام نداده اند مورد ستایش قرار گیرند، از عذاب (الهی) برکنارند! (بلکه) برای آن ها، عذاب دردناکی است!

909 جز به نیکی نجوا نکنید

الف: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَنَجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَجَوْا بِالْإِثْمِ وَ الْعُدْوَ نِ وَ مَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَ تَنَجَوْا بِالْبِرِّ وَ التَّقْوَى وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِى إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ* إِنَّما النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَنِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ لَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْئاً إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ» مجادله/9 و 10

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که نجوا می کنید، به گناه و تعدّی و نافرمانی رسول (خدا) نجوا نکنید، و به کار نیک و تقوا نجوا کنید، و از خدایی که همگی نزد او جمع می شوید بپرهیزید! نجوا تنها از سوی شیطان است؛ می خواهد با آن مؤمنان غمگین شوند؛ ولی نمی تواند هیچ گونه ضرری به آن ها برساند جز بفرمان خدا؛ پس مؤمنان تنها بر خدا توکّل کنند!

ب: «لَّا خَيْرَ فِى كَثِيرٍ مِن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَن يَفْعَلْ ذلِكَ ابْتِغآءَ مَرْضاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْراً عَظِيماً» نسا/114

در بسیاری از سخنانِ درِگوشی (و جلسات محرمانه) آن ها، خیر و سودی نیست؛ مگر کسی که (به این وسیله،) امر به کمک به دیگران، یا کار نیک، یا اصلاح در میان مردم کند؛ و هر کس برای خشنودی پروردگار چنین کند، پاداش بزرگی به او خواهیم داد.

احسان و نیکوکاری

910 احسان، امر خداست

«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَنِ وَ إِيتآيِ ذِى الْقُرْبَى وَ يَنْهَى عَنِ الْفَحْشآءِ وَالْمُنكَرِ وَ الْبَغْىِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ» نحل/90

خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزدیکان فرمان می دهد؛ و از فحشا و منکر و ستم، نهی می کند؛ خداوند به شما اندرز می دهد، شاید متذکّر شوید!

911 به چه کسانی احسان و نیکی کنیم؟

الف: «وَاعْبُدُوا اللّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْاً وَبِالْوَ لِدَيْنِ إِحْسَناً وَبِذِى الْقُرْبَى وَالْيَتَمَى

وَالْمَسَكِينِ وَالْجارِ ذِى الْقُرْبَى وَالْجارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَما مَلَكَتْ أَيْمَنُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كانَ مُخْتالاً فَخُوراً» نسا/36

و خدا را بپرستید! و هیچ چیز را همتای او قرار ندهید! و به پدر و مادر، نیکی کنید؛ همچنین به خویشاوندان و یتیمان و مسکینان، و همسایه نزدیک، و همسایه دور، و دوست و همنشین، و واماندگان در سفر، و بردگانی که مالک آن ها هستید؛ زیرا خداوند، کسی را که متکبر و فخر فروش است، (و از ادای حقوق دیگران سرباز می زند،) دوست نمی دارد.

ب: «وَ إِذْ أَخَذْنا مِيثَقَ بَنِى إِسْرَ ءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَ لِدَيْنِ إِحْساناً وَ ذِى الْقُرْبَى وَ الْيَتَمَى وَ الْمَسَكِينِ وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْناً وَ أَقِيمُوا الصَّلَوةَ وَ ءَاتُواالزَّكَوةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلاً مِّنكُمْ وَ أَنتُم مُّعْرِضُونَ» بقره/83

و (به یاد آورید) زمانی را که از بنی اسرائیل پیمان گرفتیم که جز خداوند یگانه را پرستش نکنید؛ و به پدر و مادر و نزدیکان و یتیمان و بینوایان نیکی کنید؛ و به مردم نیک بگویید؛ نماز را برپا دارید؛ و زکات بدهید. سپس (با این که پیمان بسته بودید) همه شما -جز عده کمی- سرپیچی کردید؛ و (از وفای به پیمان خود) روی گردان شدید.

912 فقیر را از خود نرانید

«وَ أَمَّا السَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ» ضحی/10

و سؤال کننده را از خود مران،

913 مسکین را دریابید

«أَوْ مِسْكِيناً ذَا مَتْرَبَةٍ» بلد/16

یا مستمندی خاک نشین را،

914 بر نیکوکار راه مؤاخذه نیست

«لَّيْسَ عَلَى الضُّعَفَآءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ ما يُنفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ ما عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِن سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» توبه/91

بر ضعیفان و بیماران و آن ها که وسیله ای برای انفاق (در راه جهاد) ندارند، ایرادی نیست

ص:303

(که در میدان جنگ شرکت نجویند،) هرگاه برای خدا و رسولش خیرخواهی کنند (؛و از آنچه در توان دارند، مضایقه ننمایند). بر نیکوکاران راه مؤاخذه نیست؛ و خداوند آمرزنده و مهربان است!

915 بدی را با نیکی جواب دهید

الف: «وَ لَا تَسْتَوِی الْحَسَنَةُ وَ لَا السَّیِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِی بَیْنَکَ وَ بَیْنَهُ عَدَ وَةٌ کَأَنَّهُ وَلِیٌّ حَمِیمٌ» فصلت/34

هرگز نیکی و بدی یکسان نیست؛ بدی را با نیکی دفع کن، ناگاه (خواهی دید) همان کس که میان تو و او دشمنی است، گویی دوستی گرم و صمیمی است!

ب: «ادْفَعْ بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ السَّیِّئَةَ نَحْنُ أَعْلَمُ بِما یَصِفُونَ» مؤمنون/96

بدی را به بهترین راه و روش دفع کن (و پاسخ بدی را به نیکی ده)! ما به آنچه توصیف می کنند آگاهتریم!

916 احسان، شکر احسان خداست

«وَ ابْتَغِ فِیمآ ءَاتَیکَ اللَّهُ الدَّارَ الْأَخِرَةَ وَ لَا تَنسَ نَصِیبَکَ مِنَ الدُّنْیا وَ أَحْسِن کَمآ أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَیْکَ وَ لَا تَبْغِ الْفَسادَ فِی الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ الْمُفْسِدِینَ» قصص/77

و در آنچه خدا به تو داده، سرای آخرت را بطلب؛ و بهره ات را از دنیا فراموش مکن؛ و همان گونه که خدا به تو نیکی کرده نیکی کن؛ و هرگز در زمین در جستجوی فساد مباش، که خدا مفسدان را دوست ندارد!

917 جواب احسان، احسان است

«هَلْ جَزَآءُ الْإِحْسَنِ إِلَّا الْإِحْسَنُ» رحمان/60

آیا جزای نیکی جز نیکی است؟!

918 ثمره نیکی و بدی به خودتان می رسد

«إِنْ أحْسَنتُمْ أحْسَنتُمْ لِأنفُسِكُمْ وَ إِنْ أسَأتُمْ فَلَها فَإِذَا جآءَ وَعْدُ الْأخِرَهِ لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَ لِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَما دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّهٍ وَ لِيُتَبِّرُوا ما عَلَوْاتَتْبِيراً» اسرا/7

اگر نیکی کنید، به خودتان نیکی می کنید؛ و اگر بدی کنید باز هم به خود می کنید. و هنگامی که

ص:304

وعده دوم فرا رسد، (آنچنان دشمن بر شما سخت خواهد گرفت که) آثار غم و اندوه در صورت هایتان ظاهر می شود؛ و داخل مسجد (الاقصی) می شوند همان گونه که بار اول وارد شدند؛ و آنچه را زیر سلطه خود می گیرند، در هم می کوبند.

919 نیکوکار، محبوب خداست

وَأَنفِقُوافِی سَبِیلِ اللَّهِ وَلَاتُلْقُوا بِأَیْدِیکُمْ إِلَی التَّهْلُکَهِ وَأَحْسِنُوا إِنَ اللَّهَ یُحِبُّ الْمُحْسِنِینَ» بقره/195

و در راهِ خدا، انفاق کنید! و (با ترک انفاق،) خود را به دست خود، به هلاکت نیفکنید! و نیکی کنید! که خداوند، نیکوکاران را دوست می دارد.

920 پاسخ احسان و نیکی را بهتر بدهید

«وَإِذَا حُیِّیتُم بِتَحِیَّهٍ فَحَیُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهآ أَوْ رُدُّوهآ إِنَّ اللَّهَ کانَ عَلَی کُلِّ شَیْ ءٍ حَسِیباً» نسا/86

هرگاه به شما تحیّت گویند، پاسخ آن را بهتر از آن بدهید؛ یا (لااقل) به همان گونه پاسخ گویید! خداوند حساب همه چیز را دارد.

921 حتی به کافر غیر دشمن نیز نیکی کنید

«لَّا یَنْهَیکُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِینَ لَمْ یُقَتِلُوکُمْ فِی الدِّینِ وَ لَمْ یُخْرِجُوکُم مِن دِیَرِکُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوا إِلَیْهِمْ إِنَّ اللَّهَ یُحِبُّ الْمُقْسِطِینَ إِنَّمَا یَنْهَیکُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِینَ قَتَلُوکُمْ فِی الدِّینِ وَ أَخْرَجُوکُم مِن دِیَرِکُمْ وَ ظَهَرُوا عَلَی إِخْرَاجِکُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ وَ مَن یَتَوَلَّهُمْ فَأُولئِکَ هُمُ الظَّلِمُونَ» ممتحنه/8 و 9

خدا شما را از نیکی کردن و رعایت عدالت نسبت به کسانی که در راه دین با شما پیکار نکردند و از خانه و دیارتان بیرون نراندند نهی نمی کند؛ چرا که خداوند عدالت پیشگان را دوست دارد. تنها شما را از دوستی و رابطه با کسانی نهی می کند که در امر دین با شما پیکار کردند و شما را از خانه هایتان بیرون راندند یا به بیرون راندن شما کمک کردند و هر کس با آنان رابطه دوستی داشته باشد ظالم و ستمگر است!

922 پاداش احسان بیش از آن است

«لَلّذِینَ أحْسَنُوا الّحُسْنَی وَ زِیادَهٌ وَ لَا یَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَ لَا ذِلّهٌ أولئِکَ أَصْحاب الْجَنَّهِ هُمْ فِیها خَلِدُونَ» یونس/26

ص:305

کسانی که نیکی کردند، پاداش نیک و افزون بر آن دارند؛ و تاریکی و ذلّت، چهره هایشان را نمی پوشاند؛ آن ها اهل بهشتند، و جاودانه در آن خواهند ماند.

923 پاداش احسان ده برابر است

«مَن جآءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها وَمَن جآءَ بِالسَّیِّئَهِ فَلَا یُجْزَی إِلَّا مِثْلَها وَهُمْ لَا یُظْلَمُونَ» انعام/160

هر کس کار نیکی بجا آورد، ده برابر آن پاداش دارد، و هر کس کار بدی انجام دهد، جز بمانند آن، کیفر نخواهد دید؛ و ستمی بر آن ها نخواهد شد.

سلام کردن

924 به یکدیگر سلام کنید

«وَإِذَا جآءَکَ الَّذِینَ یُؤْمِنُونَ بِایَتِنا فَقُلْ سَلَمٌ عَلَیْکُمْ کَتَبَ رَبُّکُمْ عَلَی نَفْسِهِ الرَّحْمَهَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنکُمْ سُوءاً بِجَهَلَهٍ ثُمَّ تابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» انعام/54

هرگاه کسانی که به آیات ما ایمان دارند نزد تو آیند، به آن ها بگو: «سلام بر شما پروردگارتان، رحمت را بر خود فرض کرده؛ هر کس از شما کار بدی از روی نادانی کند، سپس توبه و اصلاح (و جبران) نماید، (مشمول رحمت خدا می شود چرا که) او آمرزنده مهربان است.»

925 هنگام ورود به خانه ها سلام کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُیُوتاً غَیْرَ بُیُوتِکُمْ حَتَّی تَسْتَأْنِسُوا وَ تُسَلِّمُواعَلَی أَهْلِها ذَ لِکُمْ خَیْرٌ لَّکُمْ لَعَلَّکُمْ تَذَکَّرُونَ» نور/27

ای کسانی که ایمان آورده اید! در خانه هایی غیر از خانه خود وارد نشوید تا اجازه بگیرید و بر اهل آن خانه سلام کنید؛ این برای شما بهتر است؛ شاید متذکّر شوید.

ص:306

926 جواب سلام را به بهترین وجه بدهید

«وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهآ أَوْ رُدُّوهآ إِنَّ اللَّهَ كانَ عَلَى كُلِّ شَىْءٍ حَسِيباً» نسا/86

هرگاه به شما تحیّت گویند، پاسخ آن را بهتر از آن بدهید؛ یا (لااقل) به همان گونه پاسخ گویید! خداوند حساب همه چیز را دارد.

اسراف و تبذیر

927 اسراف نکنید

الف: «يَبَنِى ءَادَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ» اعراف/31

ای فرزندان آدم! زینت خود را به هنگام رفتن به مسجد، با خود بردارید! و (از نعمت های الهی) بخورید و بیاشامید، ولی اسراف نکنید که خداوند مسرفان را دوست نمی دارد!

ب: «وَهُوَ الَّذِى أَنشَأَ جَنَّتٍ مَّعْرُوشَتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَبِهاً وَغَيْرَ مُتَشَبِهٍ كُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَءَاتُواحَقَّهُ يَوْمَ حَصادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ» انعام/141

اوست که باغ های معروش [= باغ هایی که درختانش روی داربست ها قرار دارد]، و باغ های غیرمعروش [= باغ هایی که نیاز به داربست ندارد] را آفرید؛ همچنین نخل و انواع زراعت را، که از نظر میوه و طعم با هم متفاوتند؛ و (نیز) درخت زیتون و انار را، که از جهتی با هم شبیه، و از جهتی تفاوت دارند؛ (برگ و ساختمان ظاهریشان شبیه یکدیگر است، در حالی که طعم میوه آن ها متفاوت می باشد.) از میوه آن، به هنگامی که به ثمر می نشیند، بخورید! و حقّ آن را به هنگام درو، بپردازید! و اسراف نکنید، که خداوند مسرفان را دوست ندارد!

928 خدا اسراف کنندگان رادوست ندارد

.... وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ» انعام/141

... و اسراف نکنید، که خداوند مسرفان را دوست ندارد!

929 اسراف و تبذیر نکنید

«وَ ءَاتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَ الْمِسْكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ لَا تُبَذِّرْ تَبْذِيراً إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كانُوا إِخْوَ نَ الشَّيَطِينِ وَ كانَ الشَّيْطَنُ لِرَبِّهِ كَفُوراً» اسرا/26 و 27

و حقّ نزدیکان را بپرداز، و (همچنین حق) مستمند و وامانده در راه را! و هرگز اسراف و تبذیر مکن، چرا که تبذیرکنندگان، برادران شیاطینند؛ و شیطان در برابر پروردگارش، بسیار ناسپاس بود!

930 از اسراف کنندگان تبعیت نکنید

«وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ * الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِى الْأَرْضِ وَ لَا يُصْلِحُونَ» شعرا/151 و 152

و فرمان مسرفان را اطاعت نکنید! همان ها که در زمین فساد می کنند و اصلاح نمی کنند!

اتحاد و اختلاف

931 همه شما برادر و برابرید

«إِنَّما الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» حجرات/10

مؤمنان برادر یکدیگرند؛ پس دو برادر خود را صلح و آشتی دهید و تقوای الهی پیشه کنید، باشد که مشمول رحمت او شوید!

932 متحد باشید و متفرق نشوید

«وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَ ناً وَكُنتُمْ عَلَى شَفا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْها كَذلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَايتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ» آل عمران/103

و همگی به ریسمان خدا [= قرآن و اسلام، و هرگونه وسیله وحدت ، چنگ زنید، و پراکنده نشوید! و نعمت (بزرگِ) خدا را بر خود، به یاد آرید که

چگونه دشمن یکدیگر بودید، و او میان دل های شما، الفت ایجاد کرد، و به برکتِ نعمتِ او، برادر شدید! و شما بر لبِ حفره ای از آتش

ص:308

بودید، خدا شما را از آن نجات داد؛ این چنین، خداوند آیات خود را برای شما آشکار می سازد؛ شاید پذیرای هدایت شوید.

933 متفرق نشوید که آبرویتان می رود

«وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَزَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَ اللَّهَ مَعَ الصَّبِرِينَ» انفال/46

و (فرمان) خدا و پیامبرش را اطاعت نمایید! و نزاع (و کشمکش) نکنید، تا سست نشوید، و قدرت (و شوکت) شما از میان نرود! و صبر و استقامت کنید که خداوند با استقامت کنندگان است!

934 همه شما یک امّت هستید

«وَ إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَ أَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُراً كُلُّ حِزْبٍ بِما لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ» مؤمنون/52 و 53

و این امّت شما امّت واحدی است؛ و من پروردگار شما هستم؛ پس، از مخالفت فرمان من بپرهیزید! امّا آن ها کارهای خود را در میان خویش به پراکندگی کشاندند، و هر گروهی به راهی رفتند؛ (و عجب این که) هر گروه به آنچه نزد خود دارند خوشحالند!

انفاق

935 انفاق، قرض الحسنه به خداست

«مَّن ذَا الَّذِى يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً فَيُضَعِفَهُ لَهُ أَضْعافاً كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ وَ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ» بقره/245

کیست که به خدا «قرض الحسنه ای» دهد، (و از اموالی که خدا به او بخشیده، انفاق کند،) تا آن را برای او، چندین برابر کند؟ و خداوند است (که روزی بندگان را) محدود یا گسترده می سازد؛ (و انفاق، هرگز باعث کمبود روزی آن ها نمی شود). و به سوی او باز می گردید (و پاداش خود را خواهید گرفت).

936 به خدا قرض الحسنه بدهید

«... وَ أَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً...» مزمل/20

... و به خدا «قرض الحسنه» دهید [= در راه او انفاق نمایید].

937 از آنچه به شما دادیم انفاق کنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنفِقُوا مِن طَيِّبَتِ ما كَسَبْتُمْ وَمِمَّآ أَخْرَجْنا لَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَلَسْتُم بِاخِذِيهِ إِلَّآأَن تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِیٌّ حَمِيدٌ» بقره/267

ای کسانی که ایمان آورده اید! از قسمت های پاکیزه اموالی که (از طریق تجارت) به دست آورده اید، و از آنچه از زمین برای شما خارج ساخته ایم (از منابع و معادن و درختان و گیاهان)، انفاق کنید! و برای انفاق، به سراغ قسمت های ناپاک نروید در حالی که خود شما، (به هنگام پذیرش اموال،) حاضر نیستید آن ها را بپذیرید؛ مگر از روی اغماض و کراهت! و بدانید خداوند، بی نیاز و شایسته ستایش است.

938 سرمایه داران حتماً انفاق کنند

«وَ لَا يَأْتَلِ أُوْلُوا الْفَضْلِ مِنكُمْ وَ السَّعَهِ أَن يُؤْتُوا أُولِی الْقُرْبَی وَالْمَسَكِينَ وَ الْمُهَجِرِينَ فِی سَبِيلِ اللَّهِ وَ لْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» نور/22

آن ها که از میان شما دارای برتری (مالی) و وسعت زندگی هستند نباید سوگند یاد کنند که از انفاق نسبت به نزدیکان و مستمندان و مهاجران در راه خدا دریغ نمایند؛ آن ها باید عفو کنند و چشم بپوشند؛ آیا دوست نمی دارید خداوند شما را ببخشد؟! و خداوند آمرزنده و مهربان است.

939 چرا در راه خدا انفاق نمی کنید؟

«وَ ما لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا فِی سَبِيلِ اللَّهِ وَ لِلَّهِ مِيرَثُ السَّمَاواتِ وَ الْأَرْضِ لَا يَسْتَوِی مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ الْفَتْحِ وَ قَتَلَ أُولئِکَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَ قَتَلُوا وَ كُلاًّ وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَی وَ اللَّهُ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ» حدید/10

چرا در راه خدا انفاق نکنید در حالی که میراث آسمان ها و زمین همه از آن خداست (و کسی چیزی را با خود نمی برد)! کسانی که قبل از پیروزی انفاق کردند و جنگیدند (با کسانی که پس از پیروزی

ص:310

انفاق کردند) یکسان نیستند؛ آن ها بلندمقامتر از کسانی هستند که بعد از فتح انفاق نمودند و جهاد کردند؛ و خداوند به هر دو وعده نیک داده؛ و خدا به آنچه انجام می دهید آگاه است.

940 انفاق کنید که راه خدا خواهی است

«فَاتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ ذلِکَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَ أُولئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» روم/38

پس حقّ نزدیکان و مسکینان و در راه ماندگان را ادا کن! این برای آن ها که رضای خدا را می طلبند بهتر است، و چنین کسانی رستگارانند.

941 انفاق به نفع خود شماست

«فَاتَّقُوا اللَّهَ ما اسْتَطَعْتُمْ وَ اسْمَعُوا وَ أَطِيعُوا وَ أَنفِقُوا خَيْراً لِّأَنفُسِكُمْ وَ مَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» تغابن/16

پس تا می توانید تقوای الهی پیشه کنید و گوش دهید و اطاعت نمایید و انفاق کنید که برای شما بهتر است؛ و کسانی که از بخل و حرص خویشتن مصون بمانند رستگارانند!

942 چه پنهانی و چه آشکارا انفاق کنید

«قُل لِّعِبادِىَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَوةَ وَ يُنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِيَةً مِن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَلٌ» ابراهیم/31

به بندگان من که ایمان آورده اند بگو نماز را برپا دارند؛ و از آنچه به آن ها روزی داده ایم، پنهان و آشکار، انفاق کنند؛ پیش از آن که روزی فرا رسد که نه در آن خرید و فروش است، و نه دوستی! (نه با مال می توانند از کیفر خدا رهایی یابند، و نه با پیوندهای مادی!)

943 از بهترین ها انفاق کنید

«لَن تَنالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَما تُنفِقُوا مِن شَىْ ءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ» آل عمران/92

هرگز به (حقیقت) نیکوکاری نمی رسید مگر این که از آنچه دوست می دارید، (در راه خدا) انفاق کنید؛ و آنچه انفاق می کنید، خداوند از آن آگاه است.

ص:311

944 انفاق، نجات از هلاکت است

«وَأَنفِقُوا فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَیْدِیکُمْ إِلَی التَّهْلُکَهِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ یُحِبُّ الْمُحْسِنِینَ» بقره/195

و در راهِ خدا، انفاق کنید! و (با ترک انفاق،) خود را به دست خود، به هلاکت نیفکنید! و نیکی کنید! که خداوند، نیکوکاران را دوست می دارد.

945 به اندازه و متعادل انفاق کنید

الف: «وَ لَا تَجْعَلْ یَدَکَ مَغْلُولَهً إِلَی عُنُقِکَ وَلَا تَبْسُطْها کُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُوماً مَّحْسُوراً» اسرا/29

هرگز دستت را بر گردنت زنجیر مکن، (و ترک انفاق و بخشش منما) و بیش از حدّ (نیز) دست خود را مگشای، تا مورد سرزنش قرار گیری و از کار فرومانی!

ب: «وَ الَّذِینَ إِذَآ أَنفَقُوا لَمْ یُسْرِفُوا وَ لَمْ یَقْتُرُوا وَ کانَ بَیْنَ ذلِکَ قَوَاماً» فرقان/67

و کسانی که هرگاه انفاق کنند، نه اسراف می نمایند و نه سخت گیری؛ بلکه در میان این دو، حدّ اعتدالی دارند.

ج: «وَ ءَاتِ ذَا الْقُرْبَی حَقَّهُ وَ الْمِسْکِینَ وَ ابْنَ السَّبِیلِ وَ لَا تُبَذِّرْ تَبْذِیراً» اسرا/26

و حقّ نزدیکان را بپرداز، و (همچنین حق) مستمند و وامانده در راه را! و هرگز اسراف و تبذیر مکن،

946 تا دیر نشده انفاق کنید

الف: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَکُم مِن قَبْلِ أَن یَأْتِیَ یَوْمٌ لَّا بَیْعٌ فِیهِ وَلَا خُلَّهٌ وَلَا شَفَعَهٌ وَ الْکَفِرُونَ هُمُ الظَّلِمُونَ» بقره/254

ای کسانی که ایمان آورده اید! از آنچه به شما روزی داده ایم، انفاق کنید! پیش از آن که روزی فرا رسد که در آن، نه خرید و فروش است (تا بتوانید سعادت و نجات از کیفر را برای خود خریداری کنید)، و نه دوستی (و

رفاقت های مادی سودی دارد)، و نه شفاعت؛ (زیرا شما شایسته شفاعت نخواهید بود.) و کافران، خود ستمگرند؛ (هم به خودشان ستم می کنند، هم به دیگران).

ص:312

ب: «وَ أَنفِقُوا مِن مَّا رَزَقْنَكُم مِن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَآ أَخَّرْتَنِى إِلى أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَ أَكُن مِّنَ الصَّلِحِينَ» منافقون/10

از آنچه به شما روزی داده ایم انفاق كنيد، پيش از آن كه مرگ يكى از شما فرا رسد و بگويد: «پروردگارا! چرا (مرگ) مرا مدت كمى به تأخير نينداختى تا (در راه خدا) صدقه دهم و از صالحان باشم؟!»

947 اموال امانت خداست پس انفاق کنید

«ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ أَنفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ أَنفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ» حدید/7

به خدا و رسولش ايمان بياوريد و از آنچه شما را جانشين و نماينده (خود) در آن قرار داده انفاق كنيد؛ (زيرا) كسانى كه از شما ايمان بياورند و انفاق كنند، اجر بزرگى دارند!

948 به خویشان خود انفاق کنید

«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَنِ وَ إِيتَآىِ ذِى الْقُرْبَى وَ يَنْهَى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنكَرِ وَ الْبَغْىِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ» نحل/90

خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزديكان فرمان مى دهد؛ و از فحشا و منكر و ستم، نهى مى كند؛ خداوند به شما اندرز مى دهد، شايد متذكّر شويد!

949 انفاق به فقرا را تشویق کنید

«وَلَا تَحَضُّونَ عَلَى طَعامِ الْمِسْكِينِ» فجر/18

و یکدیگر را بر اطعام مستمندان تشویق نمی کنید

950 ایثار، نهایت انفاق است

«... وَ يُؤْثِرُونَ عَلَى أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كانَ بِهِمْ خَصاصَةٌ وَ مَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» حشر/9

... و آن ها را بر خود مقدّم می دارند هر چند خودشان بسیار نیازمند باشند؛ کسانی که از بخل و حرص نفس خویش باز داشته شده اند رستگارانند!

951 منافقان برای ریا انفاق می کنند

«وَالَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَ لَهُمْ رِئآءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْأَخِرِ وَمَن يَكُنِ الشَّيْطَنُ لَهُ قَرِيناً فَسآءَ قَرِيناً» نسا/38

و آن ها کسانی هستند که اموال خود را برای نشان دادن به مردم انفاق می کنند، و ایمان به خدا و روز بازپسین ندارند؛ (چرا که شیطان، رفیق و همنشین آن هاست؛) و کسی که شیطان قرین او باشد، بد همنشین و قرینی است.

952 از انفاق نترسید

«قُل لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحْمَهِ رَبِّى إِذاً لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَهَ الْإِنفاقِ وَكانَ الْإِنسَنُ قَتُوراً» اسرا/100

بگو: «اگر شما مالک خزائن رحمت پروردگار من بودید. در آن صورت، (به خاطر تنگ نظری) امساک می کردید، مبادا انفاق، مایه تنگدستی شما شود» و انسان تنگ نظر است!

953 در انفاق بخیل نباشید

«إِنْ يَسْلْكُمُوها فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا وَ يُخْرِجْ أَضْغَنَكُمْ * هاأَنتُمْ هَؤُلَآءِ تُدْعَوْنَ لِتُنفِقُوا فِى سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنكُم مَّن يَبْخَلُ وَ مَن يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَن نَّفْسِهِ وَ اللَّهُ الْغَنِىُّ وَ أَنتُمُ الْفُقَرَآءُ وَ إِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْماً غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَلَكُم» محمد/37 و 38

چرا که هر گاه اموال شما را مطالبه کند و حتّی اصرار نماید، بخل می ورزید؛ و کینه و خشم شما را آشکار می سازد! آری، شما همان گروهی هستید که برای انفاق در راه خدا دعوت می شوید، بعضی از شما بخل می ورزند؛ و هر کس بخل ورزد، نسبت به خود بخل کرده است؛ و خداوند بی نیاز است و شما همه نیازمندید؛ و هرگاه سرپیچی کنید، خداوند گروه دیگری را جای شما می آورد پس آن ها مانند شما نخواهند بود (و سخاوتمندانه در راه خدا انفاق می کنند).

954 متکبران بخیل هستند

« لَكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى ما فاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمآ ءَاتَيكُمْ وَ اللّهُ لَا يُحِبُّ كُلّ مُخْتالٍ فَخُورٍ * الَّذِينَ

ص:314

يَبْخَلُونَ وَ يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَ مَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِىُّ الْحَمِيدُ» حديد/23 و 24

این به خاطر آن است که برای آنچه از دست داده اید تأسف نخورید، و به آنچه به شما داده است دلبسته و شادمان نباشید؛ و خداوند هیچ متکبّر فخرفروشی را دوست ندارد! همان ها که بخل می ورزند و مردم را به بخل دعوت می کنند؛ و هر کس (از این فرمان) روی گردان شود، (به خود زیان می رساند نه به خدا)، چرا که خداوند بی نیاز و شایسته ستایش است!

955 متکبر و بخیل نباشید

«... إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كانَ مُخْتالاً فَخُوراً * الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مآ ءَاتَيهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنا لِلْكَفِرِينَ عَذَاباً مُّهِيناً» نسا/36 و 37

...زیرا خداوند، کسی را که متکبر و فخر فروش است، (و از ادای حقوق دیگران سرباز می زند،) دوست نمی دارد. آن ها کسانی هستند که بخل می ورزند، و مردم را به بخل دعوت می کنند، و آنچه را که خداوند از فضل (و رحمت) خود به آن ها داده، کتمان می نمایند. (این عمل، در حقیقت از کفرشان سرچشمه گرفته؛) و ما برای کافران، عذاب خوارکننده ای آماده کرده ایم.

حجاب

956 دختران و زنان مسلمان، خود را بپوشانند

«يا أَيُّهَا النَّبِىُّ قُل لِأَزْوَ جِکَ وَ بَناتِکَ وَ نِسآءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَبِيبِهِنَّ ذلِکَ أَدْنَى أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَ كانَ اللَّهُ غَفُوراً رَّحِيماً» احزاب/59

ای پیامبر! به همسران و دخترانت و زنان مؤمنان بگو: «جلباب ها [= روسری های بلند] خود را بر خویش فروافکنند، این کار برای این که شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند بهتر است؛ (و اگر تاکنون خطا و کوتاهی از آن ها سر زده توبه کنند) خداوند همواره آمرزنده رحیم است.

957 مردان مؤمن از نامحرم چشم پوشی کنند

«قُل لَلّمُؤْمِنِينَ يَغُضَّوا مِنْ أبْصَرِهِمْ وَ يَحْفَظَوا فُرُوجَهُمْ ذلِکَ أزْکَی لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِما يَصْنَعُونَ» نور/30

ص:315

به مؤمنان بگو چشم های خود را (از نگاه به نامحرمان) فرو گیرند، و عفاف خود را حفظ کنند؛ این برای آنان پاکیزه تر است؛ خداوند از آنچه انجام می دهند آگاه است.

958 حفظ حجاب زنان و چشم پوشی از نامحرم

«وَ قُل لِّلْمُؤْمِنَتِ یَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَرِهِنَّ وَیَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَ لَا یُبْدِینَ زِینَتَهُنَّ إِلَّا ما ظَهَرَ مِنْها وَ لْیَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَی جُیُوبِهِنَّ وَ لَا یُبْدِینَ زِینَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ ءَابَآئِهِنَّ أَوْ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَآئِهِنَّ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَ نِهِنَّ أَوْ بَنِی إِخْوَ نِهِنَّ أَوْ بَنِی أَخَوَ تِهِنَّ أَوْ نِسَآئِهِنَّ أَوْ ما مَلَکَتْ أَیْمَنُهُنَّ أَوِ التَّبِعِینَ غَیْرِ أُولِی الْإِرْبَهِ مِنَ الرِّجالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِینَ لَمْ یَظْهَرُوا عَلَی عَوْرَ تِ النِّسَآءِ وَلَا یَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِیُعْلَمَ ما یُخْفِینَ مِن زِینَتِهِنَّ وَ تُوبُوا إِلَی اللَّهِ جَمِیعاً أَیُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ» نور/31

به زنان با ایمان بگو چشم های خود را (از نگاه هوس آلود) فرو گیرند، و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را - جز آن مقدار که نمایان است - آشکار ننمایند، و (اطراف) روسری های خود را بر سینه خود افکنند (تا گردن و سینه با آن پوشانده شود)، و زینت خود را آشکار نسازند مگر برای شوهرانشان، یا پدرانشان، یا پدر شوهرانشان، یا پسرانشان، یا پسران همسرانشان، یا برادرانشان، یا پسران برادرانشان، یا پسران خواهرانشان، یا زنان هم کیششان، یا بردگانشان [= کنیزانشان ، یا افراد سفیه که تمایلی به زن ندارند، یا کودکانی که از امور جنسی مربوط به زنان آگاه نیستند؛ و هنگام راه رفتن پاهای خود را به زمین نزنند تا زینتِ پنهانیشان دانسته شود (و صدای خلخال که بر پا دارند به گوش رسد). و همگی به سوی خدا باز گردید ای مؤمنان، تا رستگار شوید.

959 زنان مسلمان خودنمایی نکنند(1)

«وَ قَرْنَ فِی بُیُوتِکُنَّ وَ لَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَهِلِیَّهِ الْأُولَی وَ أَقِمْنَ الصَّلَوهَ وَ ءَاتِینَ الزَّکَوهَ وَ أَطِعْنَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ....» احزاب/33

و در خانه های خود بمانید، و همچون دوران جاهلیّت نخستین (در میان مردم) ظاهر

1- 117. آیه مشابه: نور/31.

نشوید، و نماز را برپا دارید، و زکات را بپردازید، و خدا و رسولش را اطاعت کنید؛..

960 حجاب پیرزنان چگونه است

«وَ الْقَوَ عِدُ مِنَ النِّسآءِ الَّتِى لَا يَرْجُونَ نِكاحاً فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُناحٌ أَن يَضَعْنَ ثِيابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَتٍ بِزِينَهٍ وَ أَن يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» نور/60

و زنان از کارافتاده ای که امید به ازدواج ندارند، گناهی بر آنان نیست که لباس های (رویین) خود را بر زمین بگذارند، بشرط این که در برابر مردم خودآرایی نکنند؛ و اگر خود را بپوشانند برای آنان بهتر است؛ و خداوند شنوا و داناست.

961 چه کسانی محرم هستند؟

الف: «لَّا جُناحَ عَلَيْهِنَّ فِى ءَاباۤئِهِنَّ وَ لَآ أَبْناۤئِهِنَّ وَ لَآ إِخْوَ نِهِنَّ وَ لَآ أَبْناۤءِ إِخْوَ نِهِنَّ وَ لَآ أَبْناۤءِ أَخَوَ تِهِنَّ وَلَا نِساۤئِهِنَّ وَ لَا ما مَلَكَتْ أَيْمَنُهُنَّ وَ اتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَىْ ءٍ شَهِيداً» احزاب/55

بر آنان [= همسران پیامبر] گناهی نیست در مورد پدران و فرزندان و برادران و فرزندان برادران و فرزندان خواهران خود و زنان مسلمان و بردگان خویش (که بدون حجاب و پرده با آن ها تماس بگیرند)؛ و تقوای الهی را پیشه کنید که خداوند نسبت به هر چیزی شاهد و آگاه است.

ب: «وَ قُل لِّلْمُؤْمِنَتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَ لَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا ما ظَهَرَ مِنْها وَ لْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَ لَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ ءَاباۤئِهِنَّ أَوْ ءَاباۤءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْناۤئِهِنَّ أَوْ أَبْناۤءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَ نِهِنَّ أَوْ بَنِى إِخْوَ نِهِنَّ أَوْ بَنِى أَخَوَ تِهِنَّ أَوْ نِساۤئِهِنَّ أَوْ ما مَلَكَتْ أَيْمَنُهُنَّ أَوِ التَّبِعِينَ غَيْرِ أُولِى الْإِرْبَهِ مِنَ الرِّجالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَ تِ النِّساۤءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ ما يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ وَ تُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعاً أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» نور/31

به زنان با ایمان بگو چشم های خود را (از نگاه هوس آلود) فرو گیرند، و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را - جز آن مقدار که نمایان است -

آشکار ننمایند، و (اطراف) روسری های خود را بر سینه خود افکنند (تا گردن و سینه با آن پوشانده شود)، و زینت

ص:317

خود را آشکار نسازند مگر برای شوهرانشان، یا پدرانشان، یا پدر شوهرانشان، یا پسرانشان، یا پسران همسرانشان، یا برادرانشان، یا پسران برادرانشان، یا پسران خواهرانشان، یا زنان هم کیششان، یا بردگانشان [= کنیزانشان ، یا افراد سفیه که تمایلی به زن ندارند، یا کودکانی که از امور جنسی مربوط به زنان آگاه نیستند؛ و هنگام راه رفتن پاهای خود را به زمین نزنند تا زینتِ پنهانیشان دانسته شود (و صدای خلخال که بر پا دارند به گوش رسد). و همگی به سوی خدا باز گردید ای مؤمنان، تا رستگار شوید.

تقوا و پرهیزگاری

962 ای مردم نسبت به پروردگارتان تقوا داشته باشید

الف: «یا أَیُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّکُمُ الَّذِی خَلَقَکُم مِن نَّفْسٍ وَاحِدَهٍ وَخَلَقَ مِنْها زَوْجَها وَبَثَّ مِنْهُما رِجالاً کَثِیراً وَنِسآءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِی تَسآءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحامَ إِنَّ اللَّهَ کانَ عَلَیْکُمْ رَقِیباً» نسا/1

ای مردم! از (مخالفت) پروردگارتان بپرهیزید! همان کسی که همه شما را از یک انسان آفرید؛ و همسر او را (نیز) از جنس او خلق کرد؛ و از آن دو، مردان و زنان فراوانی (در روی زمین) منتشر ساخت. و از خدایی بپرهیزید که (همگی به عظمت او معترفید؛ و) هنگامی که چیزی از یکدیگر می خواهید، نام او را می برید! (و نیز) (از قطع رابطه با) خویشاوندان خود، پرهیز کنید! زیرا خداوند، مراقب شماست.

963 تقوا و پرهیزگاری داشته باشید(1)

ب: «یا أَیُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّکُمْ وَ اخْشَوْا یَوْماً لَّا یَجْزِی وَالِدٌ عَن وَلَدِهِ وَ لَا مَوْلُودٌ هُوَ جازٍ عَن وَالِدِهِ شَیْاً إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّکُمُ الْحَیَوهُ الدُّنْیا وَ لَا یَغُرَّنَّکُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ» لقمان/33

ای مردم! تقوای الهی پیشه کنید و بترسید از روزی که نه پدر کیفر اعمال فرزندش را تحمّل

1- 118. چند آیه مشابه: بقره/189 و 203 و 206 و 231 و233، مائده/4، 7، 11، 96، 108، هود/78، انفال/1 و 69، روم/31، عنکبوت/16، مؤمنون/52، انعام/72، شعرا/132، حجرات/1 و12، حجر/69، طلاق/10، احزاب/1.

می کند، و نه فرزند چیزی از کیفر (اعمال) پدرش را؛ به یقین وعده الهی حقّ است؛ پس مبادا زندگانی دنیا شما را بفریبد، و مبادا (شیطان) فریبکار شما را (به کرم) خدا مغرور سازد!

964 در برابر آفریدگار خود پرهیزکار باشید(1)

«وَ اتَّقُوا الَّذِی خَلَقَکُمْ وَ الْجِبِلَّهَ الْأَوَّلِینَ» شعرا/184

و از (نافرمانی) کسی که شما و اقوام پیشین را آفرید بپرهیزید!»

965 نسبت به خدای یگانه تقوا داشته باشید

«یُنَزِّلُ الْمَلائِکَهَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَی مَن یَشآءُ مِنْ عِبادِهِ أَنْ أَنذِرُوا أَنَّهُ لآَ إِلَهَ إِلآَّ أَنَا فَاتَّقُونِ» نحل/2

فرشتگان را با روح (الهی) بفرمانش بر هر کس از بندگانش بخواهد نازل می کند؛ (و به آن ها دستور می دهد) که مردم را انذار کنید؛ (و بگویید:) معبودی جز من نیست؛ از (مخالفت دستور) من، بپرهیزید!

966 تقوا، بهترین توشه قیامت است

«... وَما تَفْعَلُوا مِنْ خَیْرٍ یَعْلَمْهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَیْرَ الزَّادِ التَّقْوَی وَاتَّقُونِ یَأُولِی الْأَلْبَبِ» بقره/197

و آنچه از کارهای نیک انجام دهید، خدا آن را می داند. و زاد و توشه تهیه کنید، که بهترین زاد و توشه، پرهیزگاری است! و از من بپرهیزید ای خردمندان!

967 پرهیزگاری، وصیت خداست

«وَلِلَّهِ ما فِی السَّمَاواتِ وَما فِی الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّیْنا الَّذِینَ أُوتُوا الْکِتابَ مِن قَبْلِکُمْ وَإِیَّاکُمْ أَنِ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ تَکْفُرُواْ فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِی السَّمَاواتِ وَمَا فِی الْأَرْضِ وَکَانَ اللَّهُ غَنِیًّا حَمِیداً» نسا/131

آنچه در آسمان ها و آنچه در زمین است، از آن خداست. و ما به کسانی که پیش از شما، کتاب آسمانی به آن ها داده شده بود، سفارش کردیم، (همچنین) به شما (نیز) سفارش

1- 119. آیه مشابه: زمر/10.

می کنیم که از (نافرمانی) خدا بپرهیزید! و اگر کافر شوید، (به خدا زیانی نمی رسد؛ زیرا) برای خداست آنچه در آسمان ها و آنچه در زمین است، و خداوند، بی نیاز و ستوده است.

968 بر نیکی و پرهیزگاری همکاری کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا ... وَتَعاوَنُوا عَلَی الْبِرِّ وَالتَّقْوَی وَلَا تَعاوَنُوا عَلَی الْإِثْمِ وَالْعُدْوَ نِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِیدُ الْعِقابِ» مائده/2

ای کسانی که ایمان آورده اید!.. و (همواره) در راه نیکی و پرهیزگاری با هم تعاون کنید! و (هرگز) در راه گناه و تعدّی همکاری ننمایید! و از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید که مجازات خدا شدید است!

969 پرهیزگاری، معیار همه کارهاست

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا کُونُوا قَوَّ مِینَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَلَا یَجْرِمَنَّکُمْ شَنَانُ قَوْمٍ عَلَی أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَی وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِیرٌ بِما تَعْمَلُونَ» مائده/8

ای کسانی که ایمان آورده اید! همواره برای خدا قیام کنید، و از روی عدالت،گواهی دهید! دشمنی با جمعیّتی، شما را به گناه و ترک عدالت نکشاند! عدالت کنید، که به پرهیزگاری نزدیکتر است! و از (معصیت) خدا بپرهیزید، که از آنچه انجام می دهید، با خبر است!

970 پرهیزگاری، نشانه ایمان است(1)

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِینَ اتَّخَذُوا دِینَکُمْ هُزُواً وَلَعِباً مِّنَ الَّذِینَ أُوتُوا الْکِتابَ مِن قَبْلِکُمْ وَالْکُفَّارَ أَوْلِیآءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» مائده/57

ای کسانی که ایمان آورده اید! افرادی که آیین شما را به باد استهزاء و بازی می گیرند -از اهل کتاب و مشرکان- ولیّ خود انتخاب نکنید1 و از خدا بپرهیزید اگر ایمان دارید!

971 پرهیزگاری، نشانه شکرگزاری است

«وَلَقَدْ نَصَرَکُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنتُمْ أَذِلَّهٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّکُمْ تَشْکُرُونَ» آل عمران/123

خداوند شما را در «بدر» یاری کرد (و بر دشمنان خطرناک، پیروز ساخت)؛ در حالی که شما (نسبت به آن ها)، ناتوان بودید. پس، از خدا بپرهیزید (و در برابر دشمن، مخالفتِ فرمانِ پیامبر نکنید)، تا شکر نعمت او را بجا آورده باشید!

ص:320

1- 120. چند آیه مشابه: مائده/112، 88.

972 پرهیزگاری از خدا و اطاعت پیامبران(1)

الف: «فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُونِ» شعرا/108

تقوای الهی پیشه کنید و مرا اطاعت نمایید!

ب: «أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ اتَّقُوهُ وَ أَطِيعُونِ» نوح/3

که خدا را پرستش کنید و از مخالفت او بپرهیزید و مرا اطاعت نمایید!

973 پرهیزگاری، راه رستگاری است(2)

«قُل لَّا يَسْتَوِى الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَکَ كَثْرَهُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَأُولِى الْأَلْبَبِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» مائده/100

بگو: («هیچ گاه) ناپاک و پاک مساوی نیستند؛ هر چند فزونی ناپاک ها، تو را به شگفتی اندازد! از (مخالفت) خدا بپرهیزید ای صاحبان خرد، شاید رستگار شوید!

974 پرهیزگار باشید تا عالم شوید

«یاایها الذین آمنوا... وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِکُلِ ّ شَىْ ءٍ عَلِيمٌ» بقره/282

ای کسانی که ایمان آورده اید!... . از خدا بپرهیزید! و خداوند به شما تعلیم می دهد؛ خداوند به همه چیز داناست.

975 پرهیزگاری، شرط قبولی اعمال است

«وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَىْ ءَادَمَ بِالْحَق ّ إِذْ قَرَّبا قُرْباناً فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِما وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْأَخَرِ قالَ لَأَقْتُلَنَّکَ قالَ إِنَّما يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ» مائده/27

و داستان دو فرزند آدم را بحقّ بر آن ها بخوان: هنگامی که هر کدام، کاری برای تقرّب (به پروردگار) انجام دادند؛ امّا از یکی پذیرفته شد، و از دیگری پذیرفته نشد؛ (برادری که عملش مردود شده بود، به برادر دیگر) گفت: «به خدا سوگند تو را خواهم کشت!» (برادر دیگر) گفت: («من چه گناهی دارم؟ زیرا) خدا، تنها از پرهیزگاران می پذیرد!

1- 121. چند آیه مشابه: زخرف/63، آل عمران/50، شعرا/110، 126، 131، 144، 150، 163، 179.
2- 122. چند آیه مشابه: مائده/35، آل عمران/130.

976 به حقیقت پرهیزگاری برسید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ» آل عمران/102

ای کسانی که ایمان آورده اید! آن گونه که حق تقوا و پرهیزگاری است، از خدا بپرهیزید! و از دنیا نروید، مگر این که مسلمان باشید! (باید گوهر ایمان را تا پایان عمر، حفظ کنید!)

977 آیا پرهیزگار نمی شوید؟

«سَیَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ» مؤمنون/87

بزودی خواهند گفت: «همه این ها از آن خداست!» بگو: «آیا تقوا پیشه نمی کنید (و از خدا نمی ترسید و دست از شرک بر نمی دارید)؟!»

978 تا توان دارید پرهیزکاری کنید

«فَاتَّقُوا اللَّهَ ما اسْتَطَعْتُمْ وَ اسْمَعُوا وَ أَطِیعُواوَ أَنفِقُوا خَیْراً لِأَنفُسِکُمْ وَ مَن یُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» تغابن/16

پس تا می توانید تقوای الهی پیشه کنید و گوش دهید و اطاعت نمایید و انفاق کنید که برای شما بهتر است؛ و کسانی که از بخل و حرص خویشتن مصون بمانند رستگارانند!

979 تقوای خدا را در مورد ایتام رعایت کنید

«وَلْیَخْشَ الَّذِینَ لَوْ تَرَکُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّیَّةً ضِعَفاً خافُوا عَلَیْهِمْ فَلْیَتَّقُوا اللَّهَ وَلْیَقُولُوا قَوْلاً سَدِیداً» نسا/9

کسانی که اگر فرزندان ناتوانی از خود به یادگار بگذارند از آینده آنان می ترسند، باید (از ستم درباره یتیمان مردم) بترسند! از (مخالفت) خدا بپرهیزند، و سخنی استوار بگویند.

980 نتیجه پرهیزگاری شناخت حقّ از باطل است(1)

«يا أَيُّهَا الّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ تَتَّقُوا اللّهَ يَجْعَل لّكَمْ فُرْقاناً وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ» انفال/29

ای کسانی که ایمان آورده اید! اگر از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید، برای شما وسیله ای

ص:322

1- 123. آیه مشابه: حدید/28.

جهت جدا ساختن حق از باطل قرارمی دهد؛ (روشن بینی خاصّی که در پرتو آن، حق را از باطل خواهید شناخت؛) و گناهانتان را می پوشاند؛ و شما را می آمرزد؛ و خداوند صاحب فضل و بخشش عظیم است!

981 مزد پرهیزگاری چیست؟

«قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ مِن ذَ لِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَرُ خَلِدِينَ فِيها وَأَزْوَ جٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَ نٌ مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبادِ)آل عمران/15

بگو: «آیا شما را از چیزی آگاه کنم که از این (سرمایه های مادی)، بهتر است؟» برای کسانی که پرهیزگاری پیشه کرده اند، (و از این سرمایه ها، در راه مشروع و حق و عدالت، استفاده می کنند،) در نزد پروردگارشان (در جهان دیگر)، باغ هایی است که نهرها از پایِ درختانش می گذرد؛ همیشه در آن خواهند بود؛ و همسرانی پاکیزه، و خشنودی خداوند (نصیب آن هاست). و خدا به (امورِ) بندگان، بیناست.

982 خدا با پرهیزگاران است

«الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتُ قِصاصٌ فَمَنِ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ ما اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ» بقره/194

ماهِ حرام، در برابر ماهِ حرام! (اگر دشمنان، احترام آن را شکستند، و در آن با شما جنگیدند، شما نیز حق دارید مقابله به مثل کنید.) و تمام حرام ها، (قابلِ) قصاص است. و (به طور کلّی) هر کس به شما تجاوز کرد، همانند آن بر او تعدّی کنید! و از خدا بپرهیزید (و زیاده روی ننمایید)! و بدانید خدا با پرهیزگاران است!

983 پرهیزگاری، معیار برتری افراد است

«يا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَكُم مِن ذَكَرٍ وَ أُنثَى وَ جَعَلْنَكُمْ شُعُوباً وَ قَبآئِلَ لِتَعارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَيكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ» حجرات/13

ای مردم! ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و شما را تیره ها و قبیله ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید؛ (این ها ملاک امتیاز نیست،) گرامی ترین

شما نزد خداوند با تقواترین شماست؛ خداوند دانا و آگاه است!

ص:323

984 پرهیزگاری موجب امنیت در آخرت است(1)

«یا أَیُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّکُمْ إِنَّ زَلْزَلَهَ السَّاعَهِ شَیْ ءٌ عَظِیمٌ» حج/1

ای مردم! از (عذاب) پروردگارتان بترسید، که زلزله رستاخیز امر عظیمی است!

985 تقوا با ربا نمی سازد(2)

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا ما بَقِیَ مِنَ الرِّبَوا إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» بقره/278

ای کسانی که ایمان آورده اید! از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید، و آنچه از (مطالبات) ربا باقی مانده، رها کنید؛ اگر ایمان دارید!

986 تقوای در سخن گفتن

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلاً سَدِیداً» احزاب/70

ای کسانی که ایمان آورده اید! تقوای الهی پیشه کنید و سخن حق بگویید...

هوی و هوس

987 از هوای نفس پیروی نکنید که گمراه می شوید

«یَدَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَکَ خَلِیفَهً فِی الْأَرْضِ فَاحْکُم بَیْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَ لَا تَتَّبِعِ الْهَوَی فَیُضِلَّکَ عَن سَبِیلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِینَ یَضِلُّونَ عَن سَبِیلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِیدٌ بِما نَسُوا یَوْمَ الْحِسابِ» ص/26

ای داوود! ما تو را خلیفه و (نماینده خود) در زمین قرار دادیم؛ پس در میان مردم بحق داوری کن، و از هوای نفس پیروی مکن که تو را از راه خدا منحرف سازد؛ کسانی که از راه خدا گمراه شوند، عذاب شدیدی به خاطر فراموش کردن روز حساب دارند!

988 از هواهای مردم پیروی نکنید

«وَأنِ احْکُم بَیْنَهُم بِمآ أنزَلَ اللّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أهْوَآءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أن یَفْتِنُوکَ عَنْ بَعْضِ مآ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَیْکَ فَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا یُرِیدُ اللَّهُ أَن یُصِیبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ کَثِیراً مِّنَ النَّاسِ لَفَسِقُونَ» مائده/49

ص:324

1- 124. چند آیه مشابه: حشر/18، زمر/16.
2- 125. آیه مشابه: آل عمران/130.

و در میان آن ها [= اهل کتاب ، طبق آنچه خداوند نازل کرده، داوری کن! و از هوس های آنان پیروی مکن! و از آن ها برحذر باش، مبادا تو را از بعض احکامی که خدا بر تو نازل کرده، منحرف سازند! و اگر آن ها (از حکم و داوری تو)، روی گردانند، بدان که خداوند می خواهد آنان را به خاطر پاره ای از گناهانشان مجازات کند؛ و بسیاری از مردم فاسقند.

989 هوی پرستی شرک است

«أَفَرَءَیْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَ أَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَی عِلْمٍ وَ خَتَمَ عَلَی سَمْعِهِ وَ قَلْبِهِ وَ جَعَلَ عَلَی بَصَرِهِ غِشَوَةً فَمَن یَهْدِیهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَکَّرُونَ» جاثیه/23

آیا دیدی کسی را که معبود خود را هوای نفس خویش قرار داده و خداوند او را با آگاهی (بر این که شایسته هدایت نیست) گمراه ساخته و بر گوش و قلبش مُهر زده و بر چشمش پرده ای افکنده است؟! با این حال چه کسی می تواند غیر از خدا او را هدایت کند؟! آیا متذکّر نمی شوید؟!

990 نفس انسان امر به سوء می کند

«وَ مآ أُبَرِّئُ نَفْسِی إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا ما رَحِمَ رَبِّی إِنَّ رَبِّی غَفُورٌ رَّحِیمٌ» یوسف/53

من هرگز خودم را تبرئه نمی کنم، که نفس (سرکش) بسیار به بدی ها امر می کند؛ مگر آنچه را پروردگارم رحم کند! پروردگارم آمرزنده و مهربان است.»

پند و تذکر

991 چرا متذکّر نمی شوید؟

«... أَفَلَا تَذَکَّرُونَ» جاثیه/23

... آیا متذکّر نمی شوید؟!

992 وظیفه شما تذکّر است(1)

«فَذَکِّرْ إِنَّمآ أَنتَ مُذَکِّرٌ» غاشیه/21

پس تذکّر ده که تو فقط تذکّر دهنده ای!

ص:325

1- 126. آیه مشابه: طور/29.

993 تذکّر نافع است

الف: «وَ ذَکِّرْ فَإِنَّ الذِّکْرَی تَنفَعُ الْمُؤْمِنِینَ» ذاریات/55

و پیوسته تذکّر ده، زیرا تذکّر مؤمنان را سود می بخشد.

ب: «فَذَکِّرْ إِنْ نَّفَعَتِ الذِّکْرَی اعلی/9

پس تذکّر ده اگر تذکّر مفید باشد!

994 از تذکّر فرار نکنید

«فَما لَهُمْ عَنِ التَّذْکِرَهِ مُعْرِضِینَ» مدثر/49

چرا آن ها از تذکّر روی گردانند؟!

تزکیه نفس

995 تزکیه نفس موجب رستگاری است

الف: «قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَکَّی اعلی/14

به یقین کسی که پاکی جست (و خود را تزکیه کرد)، رستگار شد.

ب: «قَدْ أَفْلَحَ مَن زَکَّیها * وَقَدْ خابَ مَن دَسَّیها» شمس/9 و 10

که هر کس نفس خود را پاک و تزکیه کرده، رستگار شده؛ و آن کس که نفس خویش را با معصیت و گناه آلوده ساخته، نومید و محروم گشته است!

996 اثر تزکیه نفس به خودتان برمی گردد

«... وَ مَن تَزَکَّی فَإِنَّمَا یَتَزَکَّی لِنَفْسِهِ وَ إِلَی اللَّهِ الْمَصِیرُ» فاطر/18

...و هرکس پاکی (و تقوا) پیشه کند، نتیجه آن به خودش باز می گردد؛ و بازگشت (همگان) به سوی خداست!

دعا

997 از خدا بخواهید

«وَ قالَ رَبُّکُمُ ادْعُونِی أَسْتَجِبْ لَکُمْ إِنَّ الَّذِینَ یَسْتَکْبِرُونَ عَنْ عِبادَتِی سَیَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِینَ» غافر/60

ص:326

پروردگار شما گفته است: «مرا بخوانيد تا (دعاى) شما را بپذيرم! كسانى كه از عبادت من تكبّر مى ورزند به زودى با ذلّت وارد دوزخ مى شوند!»

998 خدا اجابت كننده دعا است

«وَإِذَا سَأَلَکَ عِبادِی عَنِّی فَإِنِّی قَرِیبٌ أُجِیبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْیَسْتَجِیبُوا لِی وَلْیُؤْمِنُوا بِی لَعَلَّهُمْ یَرْشُدُونَ» بقره/186

و هنگامى كه بندگان من، از تو در باره من سؤال كنند، (بگو:) من نزديكم! دعاى دعا كننده را، به هنگامى كه مرا مى خواند، پاسخ مى گويم! پس بايد دعوت مرا بپذيرند، و به من ايمان بياورند، تا راه يابند (و به مقصد برسند)!

999 خدا را با اسامى نيكويش بخوانيد

الف: «وَلِلَّهِ الأَسْمآءُ الْحُسْنَی فَادْعُوهُ بِها وَذَرُوا الَّذِینَ یُلْحِدُونَ فِی أَسْمَئِهِ سَیُجْزَوْنَ ما کانُوا یَعْمَلُونَ» اعراف/180

و براى خدا، نام هاى نيک است؛ خدا را به آن (نام ها) بخوانيد! و كسانى را كه در اسماء خدا تحريف مى كنند (و بر غير او مى نهند، و شريک برايش قائل مى شوند)، رها سازيد! آن ها بزودى جزاى اعمالى را كه انجام مى دادند، مى بينند!

ب: «قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَیًّا مَّا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمآءُ الْحُسْنَی وَ لَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِکَ وَ لَا تُخافِتْ بِها وَ ابْتَغِ بَیْنَ ذلِکَ سَبِیلاً» اسرا/110

بگو: ««اللَّه» را بخوانيد يا «رحمان» را، هر كدام را بخوانيد، (ذات پاكش يكى است؛ و) براى او بهترين نام هاست!» و نمازت را زياد بلند، يا خيلى آهسته نخوان؛ و در ميان آن دو، راهى (معتدل) انتخاب كن!

1000 خدا را با اخلاص بخوانيد

«هُوَ الْحَیُّ لَآ إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِینَ لَهُ الدِّینَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِ ّ الْعَلَمِینَ» غافر/65

زنده (واقعى) اوست؛ معبودى جز او نيست؛ پس او را بخوانيد در حالى كه دين خود را براى

او خالص کرده اید! ستایش مخصوص خداوندی است که پروردگار جهانیان است!

1001 به درگاه خدا تضرع کنید

«ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعاً وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ» اعراف/55

پروردگار خود را (آشکارا) از روی تضرّع، و در پنهانی، بخوانید! (و از تجاوز، دست بردارید که) او متجاوزان را دوست نمی دارد!

1002 با واسطه به خدا تقرب جویید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَهِدُوا فِى سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» مائده/35

ای کسانی که ایمان آورده اید! از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید! و وسیله ای برای تقرب به او بجوئید! و در راه او جهاد کنید، باشد که رستگار شوید!

توبه و استغفار

1003 به درگاه خدا استغفار کنید(1)

الف: «وَيَقَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمآءَ عَلَيْكُم مِّدْرَاراً وَ يَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَ لَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ» هود/52

و ای قوم من! از پروردگارتان طلب آمرزش کنید، سپس به سوی او بازگردید، تا (باران) آسمان را پی در پی بر شما بفرستد؛ و نیرویی بر نیرویتان بیفزاید! و گنهکارانه، روی (از حق) بر نتابید!»

ب: «وَ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّى رَحِيمٌ وَدُودٌ» هود/90

از پروردگار خود، آمرزش بطلبید؛ و به سوی او بازگردید؛ که پروردگارم مهربان و دوستدار (بندگان توبه کار) است!»

1- 127. چند آیه مشابه: بقره/54 و199، فصلت/6، هود/61 و90.

ج: «وَ إِلَى ثَمُودَ أَخاهُمْ صَلِحاً قالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ ما لَكُم مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيها فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّى قَرِيبٌ مُّجِيبٌ» هود/61

و به سوی قوم «ثمود»، برادرشان «صالح» را (فرستادیم)؛ گفت: «ای قوم من! خدا را پرستش کنید، که معبودی جز او برای شما نیست! اوست که شما را از زمین آفرید، و آبادی آن را به شما واگذاشت! از او آمرزش بطلبید، سپس به سوی او بازگردید، که پروردگارم (به بندگان خود) نزدیک، و اجابت کننده (خواسته های آن ها) است!»

1004 به سوی خدا برگردید و توبه کنید

الف: «وَ أَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَ أَسْلِمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ» زمر/54

و به درگاه پروردگارتان بازگردید و در برابر او تسلیم شوید، پیش از آن که عذاب به سراغ شما آید، سپس از سوی هیچ کس یاری نشوید!

ب: «وَ أَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَعاً حَسَناً إِلى أَجَلٍ مُّسَمًّى وَ يُؤْتِ كُلَّ ذِى فَضْلٍ فَضْلَهُ وَ إِنْ تَوَلَّوْا فَإِنِّى أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ» هود/3

و این که: از پروردگار خویش آمرزش بطلبید؛ سپس به سوی او بازگردید؛ تا شما را تا مدّت معیّنی، (از مواهب زندگی این جهان،) به خوبی بهره مند سازد؛ و به هر صاحب فضیلتی، به مقدار فضیلتش ببخشد! و اگر (از این فرمان) روی گردان شوید، من بر شما از عذاب روز بزرگی بیمناکم!

1005 توبه نصوح کنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحاً عَسَى رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ سَيِّاتِكُمْ وَ يُدْخِلَكُمْ جَنَّتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِها الْأَنْهرُ يَوْمَ لَا يُخْزِى اللَّهُ النَّبِىَّ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمنِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنآ أَتْمِمْ لَنا نُورَنا وَ اغْفِرْ لَنآ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ» تحریم/8

ای کسانی که ایمان آورده اید به سوی خدا توبه کنید، توبه ای خالص؛ امید است (با این کار) پروردگارتان گناهانتان را ببخشد و شما را در باغ هایی از

بهشت که نهرها از زیر درختانش

ص:329

جاری است وارد کند، در آن روزی که خداوند پیامبر و کسانی را که با او ایمان آوردند خوار نمی کند؛ این در حالی است که نورشان پیشاپیش آنان و از سوی راستشان در حرکت است، و می گویند: «پروردگارا! نور ما را کامل کن و ما را ببخش که تو بر هر چیز توانائی!»

1006 توبه کنید وآثار آن را ببینید

«وَيَقَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمآءَ عَلَيْكُم مِّدْرَاراً وَ يَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَ لَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ» هود/52

و ای قوم من! از پروردگارتان طلب آمرزش کنید، سپس به سوی او بازگردید، تا (باران) آسمان را پی در پی بر شما بفرستد؛ و نیرویی بر نیرویتان بیفزاید! و گنهکارانه، روی (از حق) بر نتابید!»

1007 خدا توبه پذیر است

«وَإِذَا جآءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِايَتِنا فَقُلْ سَلَمٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوءاً بِجَهَلَةٍ ثُمَّ تابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» انعام/54

هرگاه کسانی که به آیات ما ایمان دارند نزد تو آیند، به آن ها بگو: «سلام بر شما پروردگارتان، رحمت را بر خود فرض کرده؛ هر کس از شما کار بدی از روی نادانی کند، سپس توبه و اصلاح (و جبران) نماید، (مشمول رحمت خدا می شود چرا که) او آمرزنده مهربان است.»

1008 پذیرش توبه برای گناه جاهلانه است

«إِنَّما التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَلَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِن قَرِيبٍ فَأُولئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكانَ اللَّهُ عَلِيماً حَكِيماً» نسا/17

پذیرش توبه از سوی خدا، تنها برای کسانی است که کار بدی را از روی جهالت انجام می دهند، سپس زود توبه می کنند. خداوند، توبه چنین اشخاصی را می پذیرد؛ و خدا دانا و حکیم است.

1009 توبه در آخرین لحظه قابل پذیرش نیست

«وَلَيْسَتِ التَّوْبَهُ لِلّذِينَ يَعْمَلَونَ السَّيِّاتِ حَتَّى إِذَا حَضَرَ أحَدَهُمُ الْمَوْتُ قالَ إِنِّى تُبْتُ الْنَ

ص:330

وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ أُولئِکَ أَعْتَدْنا لَهُمْ عَذَاباً أَلِيماً» نسا/18

برای کسانی که کارهای بد را انجام می دهند، و هنگامی که مرگ یکی از آن ها فرا می رسد می گوید: «الان توبه کردم!» توبه نیست؛ و نه برای کسانی که در حال کفر از دنیا می روند؛ این ها کسانی هستند که عذاب دردناکی برایشان فراهم کرده ایم.

1010 از گناه خود استغفار کنید

«فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِکَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّکَ بِالْعَشِیِ ّ وَ الْإِبْکَرِ» غافر/55

پس (ای پیامبر!) صبر و شکیبایی پیشه کن که وعده خدا حقّ است، و برای گناهت استغفار کن، و هر صبح و شام تسبیح و حمد پروردگارت را بجا آور!

1011 برای خود ودیگران استغفار کنید

«فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَآ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اسْتَغْفِرْ لِذَنْبِکَ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَتِ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَکُمْ وَمَثْوَاکُمْ» محمد/19

پس بدان که معبودی جز «اللَّه» نیست؛ و برای گناه خود و مردان و زنان باایمان استغفار کن! و خداوند محل حرکت و قرارگاه شما را می داند!

1012 اگر استغفار کنید آمرزیده می شوید(1)

الف: «وَمَن يَعْمَلْ سُوءاً أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُوراً رَّحِيماً» نسا/110

کسی که کار بدی انجام دهد یا به خود ستم کند، سپس از خداوند طلب آمرزش نماید، خدا را آمرزنده و مهربان خواهد یافت.

ب: «... وَ اسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» مزمل/20

... و از خدا آمرزش بطلبید که خداوند آمرزنده و مهربان است!

1013 استغفار و آثار دنیوی و اخروی آن

الف: «وَ أنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَعاً حَسَناً إِلى أجَلٍ مُّسَمًّى وَ يُؤْتِ كُلَّ ذِى فَضْلٍ فَضْلَهُ وَ إِنْ تَوَلَّوْا فَإِنِّى أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ» هود/3

1- 128. چند آيه مشابه: نوح/10، نسا/106.

و این که: از پروردگار خویش آمرزش بطلبید؛ سپس به سوی او بازگردید؛ تا شما را تا مدّت معیّنی، (از مواهب زندگی این جهان،) به خوبی بهره مند سازد؛ و به هر صاحب فضیلتی، به مقدار فضیلتش ببخشد! و اگر (از این فرمان) روی گردان شوید، من بر شما از عذاب روز بزرگی بیمناکم!

ب: « فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كانَ غَفَّاراً يُرْسِلِ السَّماءَ عَلَيْكُم مِّدْرَاراً وَ يُمْدِدْكُم بِأَمْوَلٍ وَ بَنِينَ وَ يَجْعَل لَّكُمْ جَنَّتٍ وَ يَجْعَل لَّكُمْ أَنْهراً» نوح/10 تا 12

به آن ها گفتم: «از پروردگار خویش آمرزش بطلبید که او بسیار آمرزنده است... تا باران های پربرکت آسمان را پی در پی بر شما فرستد،و شما را با اموال و فرزندان فراوان کمک کند و باغ های سرسبز و نهرهای جاری در اختیارتان قرار دهد!

شب زنده داری

1014 برخی از شب را به شب زنده داری بپردازید

الف: «وَ مِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نافِلَةً لَّكَ عَسَى أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقاماً مَّحْمُوداً» اسرا/79

و پاسی از شب را (از خواب برخیز، و) قرآن (و نماز) بخوان! این یک وظیفه اضافی برای توست؛ امید است پروردگارت تو را به مقامی در خور ستایش برانگیزد!

ب: «قُمِ الَّيْلَ إِلَّا قَلِيلاً نِّصْفَهُ أَوِ انقُصْ مِنْهُ قَلِيلاً» مزمل/2 و 3

شب را، جز کمی، بپاخیز! نیمی از شب را، یا کمی از آن کم کن،

ج: «وَ مِنَ الَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَ سَبِّحْهُ لَيْلاً طَوِيلاً» انسان/26

و در شبانگاه برای او سجده کن، و مقداری طولانی از شب، او را تسبیح گوی!

د: «وَ مِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَ أَدْبَرَ السُّجُودِ» ق/40

و در بخشی از شب او را تسبیح کن، و بعد از سجده ها!

ه: «وَ الّذِینَ یَبِیتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَ قِیَماً» فرقان/64

کسانی که شبانگاه برای پروردگارشان سجده و قیام می کنند.

ص:332

1015 شب زنده داران ارزشمندند

«أَمَّنْ هُوَ قَنِتٌ ءَاناَءَ الَّيْلِ ساجِداً وَ قآئِماً يَحْذَرُ الْأَخِرَةَ وَ يَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ يعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّما يَتَذَكَّرُ أُولُواالْأَلْبَبِ» زمر/9

(آيا چنين كسى با ارزش است) يا كسى كه در ساعات شب به عبادت مشغول است و در حال سجده و قيام، از عذاب آخرت مى ترسد و به رحمت پروردگارش اميدوار است؟! بگو: «آيا كسانى كه مى دانند با كسانى كه نمى دانند يكسانند؟! تنها خردمندان متذكّر مى شوند!»

صبر و استقامت

1016 صبر و استقامت داشته باشيد

«قالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُها مَن يَشآءُ مِنْ عِبادِهِ وَالْعَقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ» اعراف/128

موسى به قوم خود گفت: «از خدا يارى جوييد، و استقامت پيشه كنيد، كه زمين از آن خداست، و آن را به هر كس از بندگانش كه بخواهد، واگذار مى كند؛ و سرانجام (نيک) براى پرهيزگاران است!»

1017 صبر داشته باشيد و به صبر دعوت كنيد

الف: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اصْبِرُوا وَصابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» آل عمران/200

اى كسانى كه ايمان آورده ايد! (در برابر مشكلات و هوس ها،) استقامت كنيد! و در برابر دشمنان (نيز)، پايدار باشيد و از مرزهاى خود، مراقبت كنيد و از خدا بپرهيزيد، شايد رستگار شويد!

ب: «إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُواالصَّلِحَتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ» عصر/3

مگر كسانى كه ايمان آورده و اعمال صالح انجام داده اند، و يكديگر را به حق سفارش كرده و يكديگر را به شكيبايى و استقامت توصيه نموده اند!

1018 بر ایمان نیاوردن دیگران صبر کنید

«وَإِنْ كانَ طَآئِفَةٌ مِّنكُمْ ءَامَنُوا بالَّذِی أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَآئِفَةٌ لَّمْ یُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتَّی یَحْكُمَ اللَّهُ بَیْنَنا وَهُوَ خَیْرُ الْحَكِمِینَ» اعراف/87

و اگر گروهی از شما به آنچه من به آن فرستاده شده ام ایمان آورده اند، و گروهی ایمان نیاورده اند، صبر کنید تا خداوند میان ما داوری کند، که او بهترین داوران است!

1019 بر حکم خدا صبر داشته باشید

الف: «فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَ لَا تَكُن كَصاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نادَی وَ هُوَ مَكْظُومٌ» قلم/48

اکنون که چنین است صبر کن و منتظر فرمان پروردگارت باش، و مانند صاحب ماهی [=یونس] مباش (که در تقاضای مجازات قومش عجله کرد و گرفتار مجازات ترک اولی شد) در آن زمان که با نهایت اندوه خدا را خواند.

ب: «وَ اتَّبِعْ ما یُوحَی إِلَیْكَ وَ اصْبِرْ حَتَّی یَحْكُمَ اللَّهُ وَ هُوَ خَیْرُ الْحَكِمِینَ» یونس/109

و از آنچه بر تو وحی می شود پیروی کن، و شکیبا باش (و استقامت نما)، تا خداوند فرمان (پیروزی) را صادر کند؛ و او بهترین حاکمان است!

1020 به خاطر خدا صابر باشید

«وَ لِرَبِّكَ فَاصْبِرْ» مدثر/7

و به خاطر پروردگارت شکیبایی کن!

1021 بر گفتار کفّار صبر کنید

«وَ اصْبِرْ عَلَی ما یَقُولُونَ وَ اهْجُرْهُمْ هَجْراً جَمِیلاً» مزمل/10

و در برابر آنچه (دشمنان) می گویند شکیبا باش و بطرزی شایسته از آنان دوری گزین!

1022 بر مصایب صبر کنید

«يَبُنَىَّ أَقِمِ الصَّلَوةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مآ أَصابَكَ إِنَّ ذلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ» لقمان/17

پسرم! نماز را برپا دار، و امر به معروف و نهی از منکر کن، و در برابر مصایبی که به تو می رسد شکیبا باش که این از کارهای مهمّ است!

1023 به کمک خدا صبر داشته باشید

«وَ اصْبِرْ وَ ما صَبْرُکَ إِلَّا بِاللَّهِ وَ لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَ لَا تَکُ فِی ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْکُرُونَ» نحل/127

صبر کن، و صبر تو فقط برای خدا و به توفيق خدا باشد! و به خاطر (کارهای) آن ها، اندوهگين و دلسرد مشو! و از توطئه های آن ها، در تنگنا قرار مگير!

1024 صبر زيبا و جميل داشته باشيد

«فَاصْبِرْ صَبْراً جَمِيلاً» معارج/5

پس صبر جميل پيشه کن،

1025 صبر کنيد که وعده خدا حقّ است

«فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِکَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّکَ بِالْعَشِیِّ وَ الْإِبْکَرِ» غافر/55

پس (ای پيامبر!) صبر و شکيبايی پيشه کن که وعده خدا حقّ است، و برای گناهت استغفار کن، و هر صبح و شام تسبيح و حمد پروردگارت را بجا آور!

1026 صبر کنيد که عاقبت از صابران است

«تِلْکَ مِنْ أَنْبآءِ الْغَيْبِ نُوحِيهآ إِلَيْکَ ما کُنتَ تَعْلَمُهآ أَنتَ وَ لَا قَوْمُکَ مِن قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ» هود/49

اين ها از خبرهای غيب است که به تو (ای پيامبر) وحی می کنيم؛ نه تو، و نه قومت، اين ها را پيش از اين نمی دانستيد! بنابر اين، صبر و استقامت کن، که عاقبت از آن پرهيزگاران است!

1027 خدا اجر صابران را ضايع نمی کند

«وَ اصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ» هود/115

و شکيبايی کن، که خداوند پاداش نيکوکاران را ضايع نخواهد کرد!

1028 خدا با صابران است

«وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَزَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ» انفال/46

و (فرمان) خدا و پیامبرش را اطاعت نمایید! و نزاع (و کشمکش) نکنید، تا سست نشوید، و قدرت (و شوکت) شما از میان نرود! و صبر و استقامت کنید که خداوند با استقامت کنندگان است!

ص:335

1029 خیانت نکنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَنَتِکُمْ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ» انفال/27

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خدا و پیامبر خیانت نکنید! و (نیز) در امانات خود خیانت روا مدارید، در حالی که میدانید (این کار، گناه بزرگی است)!

1030 به خائنان کمک نکنید

«إِنَّآ أَنزَلْنآ إِلَیْکَ الْکِتابَ بِالْحَقِّ لِتَحْکُمَ بَیْنَ النَّاسِ بِمآ أَرَیکَ اللَّهُ وَلَا تَکُن لِّلْخآئِنِینَ خَصِیماً» نسا/105

ما این کتاب را بحق بر تو نازل کردیم؛ تا به آنچه خداوند به تو آموخته، در میان مردم قضاوت کنی؛ و از کسانی مباش که از خائنان حمایت نمایی!

1031 خدا خیانت کاران را دوست ندارد

«إِنَّ اللَّهَ یُدَ فِعُ عَنِ الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ کُلَّ خَوَّانٍ کَفُورٍ» حج/38

خداوند از کسانی که ایمان آورده اند دفاع می کند؛ خداوند هیچ خیانتکار ناسپاسی را دوست ندارد!

1032 از خیانت کار حمایت نکنید

«وَلَا تُجَدِلْ عَنِ الَّذِینَ یَخْتانُونَ أَنفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ مَن کانَ خَوَّاناً أَثِیماً» نسا/107

و از آن ها که به خود خیانت کردند، دفاع مکن! زیرا خداوند، افراد خیانت پیشه گنهکار را دوست ندارد.

1033 خدا از چشم خیانت کار مطلع است

«یَعْلَمُ خآئِنَةَ الْأَعْیُنِ وَ ما تُخْفِی الصُّدُورُ» غافر/19

او چشم هایی را که به خیانت می گردد و آنچه را سینه ها پنهان می دارند، می داند.

ص:336

1034 خدا از ظلم نهی می کند

«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَنِ وَ إِيتآيِ ذِى الْقُرْبَى وَ يَنْهَى عَنِ الْفَحْشآءِ وَالْمُنكَرِ وَ الْبَغْىِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ» نحل/90

خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزدیکان فرمان می دهد؛ و از فحشا و منکر و ستم، نهی می کند؛ خداوند به شما اندرز می دهد، شاید متذکّر شوید!

1035 مظلوم می تواند داد بزند

«وَ لَمَنِ انتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولئِکَ ما عَلَيْهِم مِن سَبِيلٍ» شورا/41

و کسی که بعد از مظلوم شدن یاری طلبد، ایرادی بر او نیست؛

1036 خدا فریاد مظلوم را بد نمی دانند

«لَّا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَن ظُلِمَ وَكانَ اللَّهُ سَمِيعاً عَلِيماً» نسا/148

خداوند دوست ندارد کسی با سخنان خود، بدی ها(ی دیگران) را اظهار کند؛ مگر آن کس که مورد ستم واقع شده باشد. خداوند، شنوا و داناست.

1037 عفو کنید که ارزش دارد

«وَ لَمَن صَبَرَ وَ غَفَرَ إِنَّ ذلِکَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ» شورا/43

امّا کسانی که شکیبایی و عفو کنند، این از کارهای پرارزش است!

1038 ظالمان مجازات خواهند شد

«إِنَّما السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَ يَبْغُونَ فِى الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَئِکَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ» شورا/42

ایراد و مجازات بر کسانی است که به مردم ستم می کنند و در زمین بناحق ظلم روا می دارند؛ برای آنان عذاب دردناکی است!

1039 خدا از ظلم و فحشا نهی می کند

«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَنِ وَ إِيتآيِ ذِی الْقُرْبَی وَ يَنْهَی عَنِ الْفَحْشآءِ وَالْمُنكَرِ وَ الْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ» نحل/90

خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزدیکان فرمان می دهد؛ و از فحشا و منکر و ستم، نهی می کند؛ خداوند به شما اندرز می دهد، شاید متذکّر شوید!

1040 از ظلم و فساد نهی کنید

«فَلَوْلَا كانَ مِنَ الْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسادِ فِی الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلاً مِّمَّنْ أَنجَيْنا مِنْهُمْ وَ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُواْ مآ أُتْرِفُواْ فِيهِ وَ كانُوامُجْرِمِينَ» هود/116

چرا در قرون (و اقوام) قبل از شما، دانشمندان صاحب قدرتی نبودند که از فساد در زمین جلوگیری کنند؟! مگر اندکی از آن ها، که نجاتشان دادیم! و آنان که ستم می کردند، از تنعّم و کامجوئی پیروی کردند؛ و گناهکار بودند (و نابود شدند)!

1041 خدا از منکر نهی می کند

«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَنِ وَ إِيتآيِ ذِی الْقُرْبَی وَ يَنْهَی عَنِ الْفَحْشآءِ وَالْمُنكَرِ وَ الْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ» نحل/90

خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزدیکان فرمان می دهد؛ و از فحشا و منکر و ستم، نهی می کند؛ خداوند به شما اندرز می دهد، شاید متذکّر شوید!

عهد و پیمان

1042 به عهد و پیمان ها وفا کنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ الْأَنْعَمِ إِلَّا ما يُتْلَی عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّی الصَّيْدِ وَأَنتُمْ حُرُمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ ما يُرِيدُ» مائده/1

ای کسانی که ایمان آورده اید! به پیمان ها (و قراردادها) وفا کنید! چهارپایان (و جنین آن ها)

ص:338

برای شما حلال شده است؛ مگر آنچه بر شما خوانده می شود (و استثنا خواهد شد). و به هنگام احرام، صید را حلال نشمرید! خداوند هر چه بخواهد (و مصلحت باشد) حکم می کند.

1043 به عهد خود وفا کنید

«وَ لَا تَقْرَبُوا مالَ الْیَتِیمِ إِلَّا بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ حَتَّی یَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ کانَ مَسْؤُلاً» اسرا/34

و به مال یتیم، جز به بهترین راه نزدیک نشوید، تا به سر حد بلوغ رسد! و به عهد (خود) وفا کنید، که از عهد سؤال می شود!

1044 به عهد و پیمان خدا وفا کنید

«وَلَا تَقْرَبُوا مالَ الْیَتِیمِ إِلَّا بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ حَتَّی یَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْکَیْلَ وَالْمِیزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُکَلِّفُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَها وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ کانَ ذَاقُرْبَی وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَ لِکُمْ وَصَّیکُم بِهِ لَعَلَّکُمْ تَذَکَّرُونَ» انعام/152

و به مال یتیم، جز به بهترین صورت (و برای اصلاح)، نزدیک نشوید، تا به حد رشد خود برسد! و حق پیمانه و وزن را به عدالت ادا کنید! -هیچ کس را، جز بمقدار تواناییش، تکلیف نمی کنیم- و هنگامی که سخنی می گویید، عدالت را رعایت نمایید، حتی اگر در مورد نزدیکان (شما) بوده باشد و به پیمان خدا وفا کنید، این چیزی است که خداوند شما را به آن سفارش می کند، تا متذکّر شوید!

یتیم

1045 به مال یتیم نزدیک نشوید

الف: «وَلَا تَقْرَبُوا مالَ الْیَتِیمِ إِلَّا بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ حَتَّی یَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْکَیْلَ وَالْمِیزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُکَلِّفُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَها وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ کانَ ذَاقُرْبَی وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَ لِکُمْ وَصَّیکُم بِهِ لَعَلَّکُمْ تَذَکَّرُونَ» انعام/152

و به مال یتیم، جز به بهترین صورت (و برای اصلاح)، نزدیک نشوید، تا به حد رشد خود برسد! و حق پیمانه و وزن را بعدالت ادا کنید! -هیچ کس را، جز بمقدار تواناییش، تکلیف نمی کنیم- و هنگامی که سخنی می گویید، عدالت را رعایت نمایید، حتی اگر در مورد نزدیکان (شما) بوده باشد و به پیمان خدا وفا کنید، این چیزی است که خداوند شما را به آن سفارش می کند، تا متذکّر شوید!

ب: «وَ لَا تَقْرَبُوا مالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كانَ مَسْولاً» اسرا/34

و به مال یتیم، جز به بهترین راه نزدیک نشوید، تا به سر حد بلوغ رسد! و به عهد (خود) وفا کنید، که از عهد سؤال می شود!

1046 اموال یتیم را هنگام بلوغ پس بدهید

«وَابْتَلُوا الْيَتَمَى حَتَّى إِذَا بَلَغُوا النِّكاحَ فَإِنْ ءَانَسْتُم مِّنْهُمْ رُشْداً فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَ لَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهآ إِسْرَافاً وَبِدَاراً أَن يَكْبَرُوا وَمَن كانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَن كانَ فَقِيراً فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَ لَهُمْ فَأَشْهِدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيباً» نسا/6

و یتیمان را چون به حد بلوغ برسند، بیازمایید! اگر در آن ها رشد (کافی) یافتید، اموالشان را به آن ها بدهید! و پیش از آن که بزرگ شوند، اموالشان را از روی اسراف نخورید! هر کس که بی نیاز است، (از برداشت حق الزحمه) خودداری کند؛ و آن کس که نیازمند است، به طور شایسته (و مطابق زحمتی که می کشد،) از آن بخورد. و هنگامی که اموالشان را به آن ها بازمی گردانید، شاهد بگیرید! اگر چه خداوند برای محاسبه کافی است.

1047 اموال یتیمان را مخلوط نکنید

«وَءَاتُوا الْيَتَمَى أَمْوَ لَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَ لَهُمْ إِلى أَمْوَ لِكُمْ إِنَّهُ كانَ حُوباً كَبِيراً» نسا/2

و اموال یتیمان را (هنگامی که به حد رشد رسیدند) به آن ها بدهید! و اموال بد (خود) را، با اموال خوب (آن ها) عوض نکنید! و اموال آنان را

همراه اموال خودتان (با مخلوط کردن یا تبدیل نمودن) نخورید، زیرا این گناه بزرگی است!

ص:340

1048 به یتیمان کمک کنید

«فِی الدُّنْیا وَالْأَخِرَهِ وَیَسْلُونَکَ عَنِ الْیَتَمَی قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَیْرٌ وَإِنْ تُخالِطُوهُمْ فَإِخْوَ نُکُمْ وَاللَّهُ یَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شاَءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَکُمْ إِنَّ اللَّهَ عَزِیزٌ حَکِیمٌ» بقره/220

(تا اندیشه کنید) درباره دنیا و آخرت! و از تو در باره یتیمان سؤال می کنند، بگو: «اصلاح کار آنان بهتر است. و اگر زندگی خود را با زندگی آنان بیامیزید، (مانعی ندارد؛) آن ها برادر (دینی) شما هستند.» (و همچون یک برادر با آن ها رفتار کنید!) خداوند، مفسدان را از مصلحان، باز می شناسد. و اگر خدا بخواهد، شما را به زحمت می اندازد؛ (و دستور می دهد در عین سرپرستی یتیمان، زندگی و اموال آن ها را به کلی از اموال خود، جدا سازید؛ ولی خداوند چنین نمی کند؛) زیرا او توانا و حکیم است.

1049 یتیم را تحقیر نکنید

«فَأَمَّا الْیَتِیمَ فَلَا تَقْهَرْ» ضحی/9

حال که چنین است یتیم را تحقیر مکن،

1050 یتیم را از خود نرانید

«فَذَ لِکَ الَّذِی یَدُعُّ الْیَتِیمَ» ماعون/2

او همان کسی است که یتیم را با خشونت می راند،

1051 یتیم نوازی کنید

«کَلَّا بَل لَّا تُکْرِمُونَ الْیَتِیمَ» فجر/17

چنان نیست که شما می پندارید؛ شما یتیمان را گرامی نمی دارید،

1052 یتیمان خویشاوند را اطعام کنید

«أَوْ إِطْعامٌ فِی یَوْمٍ ذِی مَسْغَبَهٍ * یَتِیماً ذَا مَقْرَبَهٍ» بلد/15

یا غذا دادن در روز گرسنگی...یتیمی از خویشاوندان.

1053 در غذای خود دقت کنید

«فَلْيَنظُرِ الْإِنسَنُ إِلَى طَعامِهِ» عبس/24

انسان باید به غذای خویش (و آفرینش آن) بنگرد!

1054 حیوانات را ذبح شرعی کنید

«فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنتُم بِايَتِهِ مُؤْمِنِينَ» انعام/118

از (گوشت) آنچه نام خدا (هنگام سر بریدن) بر آن گفته شده، بخورید (و غیر از آن نخورید) اگر به آیات او ایمان دارید!

1055 از حیوانی که ذبح شرعی نشده نخورید(1)

«وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَطِينَ لَيُوحُونَ إِلى أَوْلِيآئِهِمْ لِيُجَدِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ» انعام/121

و از آنچه نام خدا بر آن برده نشده، نخورید! این کار گناه است؛ و شیاطین به دوستان خود مطالبی مخفیانه القا می کنند، تا با شما به مجادله برخیزند؛ اگر از آن ها اطاعت کنید، شما هم مشرک خواهید بود!

1056 از خوردنی های حلال بخورید(2)

الف: «وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَلاً طَيِّباً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِى أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ» مائده/88

و از نعمت های حلال و پاکیزه ای که خداوند به شما روزی داده است، بخورید! و از (مخالفت) خداوندی که به او ایمان دارید، بپرهیزید!

ب: «فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَلاً طَيِّباً وَ اشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنْ كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ» نحل/114

1- 129. چند آیه مشابه: حج/34، مائده/4، انعام/119.
2- 130. چند آیه مشابه: مؤمنون/51، اعراف/160.

پس، از آنچه خدا روزیتان کرده است، حلال و پاکیزه بخورید؛ و شکر نعمت خدا را بجا آورید اگر او را می پرستید!

1057 گوشت های حلال کدام است

«يَسْئَلُونَکَ ماذَآ أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَکُمُ الطَّيِّبَتُ وَما عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُکَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَکُمُ اللَّهُ فَکُلُوا مِمَّآ أَمْسَکْنَ عَلَيْکُمْ وَاذْکُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسابِ» مائده/4

از تو سؤال می کنند چه چیزهایی برای آن ها حلال شده است؟ بگو: «آنچه پاکیزه است، برای شما حلال گردیده؛ (و نیز صید) حیوانات شکاری و سگ های آموخته (و تربیت یافته) که از آنچه خداوند به شما تعلیم داده به آن ها یاد داده اید، (بر شما حلال است؛) پس، از آنچه این حیوانات برای شما (صید می کنند و) نگاه می دارند، بخورید؛ و نام خدا را (به هنگام فرستادن حیوان برای شکار،) بر آن ببرید؛ و از (معصیت) خدا بپرهیزید که خداوند سریع الحساب است!»

1058 حیوانات حلال گوشت کدام است

الف: «ثَمَنِيَةَ أَزْوَ جٍ مِّنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلْ ءَآلذَّکَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحامُ الْأُنثَيَيْنِ نَبِّئُونِى بِعِلْمٍ إِنْ کُنتُمْ صَدِقِينَ» انعام/143

هشت جفت از چهارپایان (برای شما) آفرید؛ از میش دو جفت، و از بز دو جفت؛ بگو: «آیا خداوند نرهای آن ها را حرام کرده یا ماده ها را؟ یا آنچه شکم ماده ها در برگرفته؟ اگر راست می گویید (و بر تحریم این ها دلیلی دارید)، به من خبر دهید!»

ب: «وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ ءَآلذَّکَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحامُ الْأُنثَيَيْنِ أَمْ کُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّيکُمُ اللَّهُ بِهَذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ کَذِباً لِّيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّلِمِينَ» انعام/144

و از شتر یک جفت، و از گاو هم یک جفت (برای شما آفرید)؛ بگو: «کدامیک از این ها را خدا حرام کرده است؟ نرها یا ماده ها را؟ یا آنچه را شکم ماده ها دربرگرفته؟ یا هنگامی که خدا

شما را به این موضوع توصیه کرد، شما گواه (بر این تحریم) بودید؟! پس چه کسی ستمکارتر است از آن کس که بر خدا دروغ می بندد، تا مردم را از روی جهل گمراه سازد؟! خداوند هیچ گاه ستمگران را هدایت نمی کند»

ج: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَکُم بَهِیمَةُ الْأَنْعَمِ إِلَّا ما یُتْلَی عَلَیْکُمْ غَیْرَ مُحِلِّی الصَّیْدِ وَأَنتُمْ حُرُمٌ إِنَّ اللَّهَ یَحْکُمُ ما یُرِیدُ» مائده/1

ای کسانی که ایمان آورده اید! به پیمان ها (و قراردادها) وفا کنید! چهارپایان (و جنین آن ها) برای شما حلال شده است؛ مگر آنچه بر شما خوانده می شود (و استثنا خواهد شد). و به هنگام احرام، صید را حلال نشمرید! خداوند هر چه بخواهد (و مصلحت باشد) حکم می کند.

1059 خود و چهار پایانتان، از روزی های حلال بخورید

«کُلُوا وَ ارْعَوْا أَنْعَمَکُمْ إِنَّ فِی ذلِکَ لَأَیَتٍ لِأُّولِی النُّهَی طه/54

هم خودتان بخورید؛ و هم چهارپایانتان را در آن به چرا برید! مسلّماً در این ها نشانه های روشنی برای خردمندان است!

1060 بخورید و طغیان نکنید

«کُلُوا مِن طَیِّبَتِ ما رَزَقْنَکُمْ وَ لَا تَطْغَوْا فِیهِ فَیَحِلَّ عَلَیْکُمْ غَضَبِی وَ مَن یَحْلِلْ عَلَیْهِ غَضَبِی فَقَدْ هَوَی طه/81

بخورید از روزی های پاکیزه ای که به شما داده ایم؛ و در آن طغیان نکنید، که غضب من بر شما وارد شود و هر کس غضبم بر او وارد شود، سقوط می کند!

1061 روزی های پاکیزه بر شما حلال است

«قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَةَ اللَّهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّیِّبَتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِیَ لِلَّذِینَ ءَامَنُوا فِی الْحَیَوهِ الدُّنْیا خالِصَةً یَوْمَ الْقِیَمَهِ کَذلِکَ نُفَصِّلُ الْأَیَتِ لِقَوْمٍ یَعْلَمُونَ» اعراف/32

بگو: «چه کسی زینت های الهی را که برای بندگان خود آفریده، و روزی های پاکیزه را حرام کرده است؟!» بگو: «این ها در زندگی دنیا، برای کسانی است که ایمان آورده اند؛ (اگر چه دیگران نیز با آن ها مشارکت

دارند؛ ولی) در قیامت، خالص (برای مؤمنان) خواهد بود.» این گونه آیات (خود) را برای کسانی که آگاهند، شرح می دهیم!

ص:344

1062 گوشت های حرام کدام است؟

«حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنزِيرِ وَمآ أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمآ أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا ما ذَكَّيْتُمْ وَما ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَمِ ذَ لِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَمَ دِيناً فَمَنِ اضْطُرَّ فِى مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» مائده/3

گوشت مردار، و خون، و گوشت خوک، و حیواناتی که به غیر نام خدا ذبح شوند، و حیوانات خفه شده، و به زجر کشته شده، و آن ها که بر اثر پرت شدن از بلندی بمیرند، و آن ها که به ضرب شاخ حیوان دیگری مرده باشند، و باقیمانده صید حیوان درنده - مگر آن که (به موقع به آن حیوان برسید، و) آن را سربرید - و حیواناتی که روی بت ها (یا در برابر آن ها) ذبح می شوند، (همه) بر شما حرام شده است؛ و (همچنین) قسمت کردن گوشت حیوان به وسیله چوبه های تیر مخصوص بخت آزمایی؛ تمام این اعمال، فسق و گناه است -امروز، کافران از (زوال) آیین شما،مأیوس شدند؛ بنابر این، از آن ها نترسید! و از (مخالفت) من بترسید! امروز، دین شما را کامل کردم؛ و نعمت خود را بر شما تمام نمودم؛ و اسلام را به عنوان آیین (جاودان) شما پذیرفتم - امّا آن ها که در حال گرسنگی، دستشان به غذای دیگری نرسد، و متمایل به گناه نباشند، (مانعی ندارد که از گوشت های ممنوع بخورند؛) خداوند، آمرزنده و مهربان است.

1063 خوردنی های حلال اهل کتاب

«الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَتُ وَطَعامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ حِلٌّ لَّكُمْ وَطَعامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ وَالْمُحْصَنَتُ مِنَ الْمُؤْمِنَتِ وَالْمُحْصَنَتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَفِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِى أَخْدَانٍ وَمَن يَكْفُرْ بِالْإِيمَنِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِى الْأَخِرَهِ مِنَ الْخَسِرِينَ» مائده/5

امروز چیزهای پاکیزه برای شما حلال شده؛ و (همچنین) طعام اهل کتاب، برای شما حلال

است؛ و طعام شما برای آن ها حلال؛ و (نیز) پاکدامنان از مسلمانان، و پاکدامنان از اهل کتاب، حلالند؛ هنگامی که مهر آن ها را بپردازید و پاکدامن باشید؛ نه زناکار، و نه دوست پنهانی و نامشروع گیرید. و کسی که انکار کند آنچه را باید به آن ایمان بیاورد، اعمال او تباه می گردد؛ و در سرای دیگر، از زیانکاران خواهد بود.

1064 حلال و حرام خدا را تبدیل نکنید

«ما جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سآئِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حام وَ لَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوايَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ» مائده/103

خداوند هیچ گونه «بحیره» و «سائبه» و «وصیله» و «حام» قرار نداده است [اشاره به چهار نوع از حیوانات اهلی است که در زمان جاهلیت، استفاده از آن ها را به عللی حرام می دانستند؛ و این بدعت، در اسلام ممنوع شد.] ولی کسانی که کافر شدند، بر خدا دروغ می بندند؛ و بیشتر آن ها نمی فهمند!

1065 موارد استفاده از گوشت حرام

«إِنَّما حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنزِيرِ وَ مآ أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ باغٍ وَ لَا عادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» بقره/173

خداوند، تنها (گوشت) مردار، خون، گوشت خوک و آنچه را نام غیرِ خدا به هنگام ذبح بر آن گفته شود، حرام کرده است. (ولی) آن کس که مجبور شود، در صورتی که ستمگر و متجاوز نباشد، گناهی بر او نیست؛ (و می تواند برای حفظ جان خود، در موقع ضرورت، از آن بخورد؛) خداوند بخشنده و مهربان است.

1066 حلال خدا را حرام نکنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَتِ مآ أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ» مائده/87

ای کسانی که ایمان آورده اید! چیزهای پاکیزه را که خداوند برای شما حلال کرده است، حرام نکنید! و از حدّ، تجاوز ننمایید! زیرا خداوند متجاوزان را دوست نمی دارد.

1067 حلال و حرام خدا را تبدیل نکنید

«قُلْ أَرَءَیْتُم مَّآ أَنزَلَ اللَّهُ لَکُم مِن رِّزْقٍ فَجَعَلْتُم مِّنْهُ حَرَاماً وَ حَلَلاً قُلْ ءَآللَّهُ أَذِنَ لَکُمْ أَمْ عَلَی اللَّهِ تَفْتَرُونَ» یونس/59

بگو: «آیا روزی هایی را که خداوند بر شما نازل کرده دیده اید، که بعضی از آن را حلال، و بعضی را حرام نموده اید؟!» بگو: «آیا خداوند به شما اجازه داده، یا بر خدا افترا می بندید (و از پیش خود، حلال و حرام می کنید؟!)»

1068 شراب نجس و حرام است

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنَّما الْخَمْرُ وَالْمَیْسِرُ وَالْأَنصابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّیْطَنِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ» مائده/90

ای کسانی که ایمان آورده اید! شراب و قمار و بت ها و ازلام [= نوعی بخت آزمایی] ، پلید و از عمل شیطان است، از آن ها دوری کنید تا رستگار شوید!

1069 ضرر شراب بیشتر است

«یَسْئلُونَکَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَیْسِرِ قُلْ فِیهِمآ إِثْمٌ کَبِیرٌ وَمَنَفِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمآ أَکْبَرُ مِن نَّفْعِهِما وَیَسْئلُونَکَ ماذَا یُنفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ کَذلِکَ یُبَیِّنُ اللَّهُ لَکُمُ الْأَیَتِ لَعَلَّکُمْ تَتَفَکَّرُونَ» بقره/219

در باره شراب و قمار از تو سؤال می کنند، بگو: «در آن ها گناه و زیان بزرگی است؛ و منافعی (از نظر مادی) برای مردم در بردارد؛ (ولی) گناه آن ها از نفعشان بیشتر است. و از تو می پرسند چه چیز انفاق کنند؟ بگو: از مازاد نیازمندی خود.» اینچنین خداوند آیات را برای شما روشن می سازد، شاید اندیشه کنید!

1070 خون، گوشت خوک و مردار حرام است(1)

الف: «إِنَّما حَرَّمَ عَلَیْکُمُ الْمَیْتَهَ وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنزِیرِ وَ مآ أُهِلَّ لِغَیْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَیْرَ باغٍ وَ لَا عادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» نحل/115

1- 131. چند آیه مشابه: بقره/173، انعام/145، مائده/3، نحل/115.

خداوند، تنها مردار، خون، گوشت خوک و آنچه را با نام غیر خدا سر بریده اند، بر شما حرام کرده است؛ امّا کسانی که ناچار شوند، در حالی که تجاوز و تعدّی از حدّ ننمایند، (خدا آن ها را می بخشد؛ چرا که) خدا بخشنده و مهربان است.

ب: «قُل لَّآ أَجِدُ فِی مآ أُوحِیَ إِلَیَّ مُحَرَّماً عَلَی طاعِمٍ یَطْعَمُهُ إِلَّآ أَن یَکُونَ مَیْتَهً أَوْ دَماً مَّسْفُوحاً أَوْ لَحْمَ خِنزِیرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقاً أُهِلَّ لِغَیْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَیْرَ بَاغٍ وَلَا عادٍ فَإِنَّ رَبَّکَ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» انعام/145

بگو: «در آنچه بر من وحی شده، هیچ غذای حرامی نمی یابم؛ بجز این که مردار باشد، یا خونی که (از بدن حیوان) بیرون ریخته، یا گوشت خوک -که این ها همه پلیدند- یا حیوانی که به گناه، هنگام سر بریدن، نام غیر خدا [= نام بت ها] بر آن برده شده است.» اما کسی که مضطر (به خوردن این محرمات) شود، بی آن که خواهان لذت باشد و یا زیاده روی کند (گناهی بر او نیست)؛ زیرا پروردگارت، آمرزنده مهربان است.

1071 بخورید و حقّ مالی آن را بپردازید

«وَهُوَ الَّذِی أَنشَأَ جَنَّتٍ مَّعْرُوشَتٍ وَغَیْرَ مَعْرُوشَتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُکُلُهُ وَالزَّیْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَبِهاً وَغَیْرَ مُتَشَبِهٍ کُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَءَاتُوا حَقَّهُ یَوْمَ حَصادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ» انعام/141

اوست که باغ های معروش [= باغ هایی که درختانش روی داربست ها قرار دارد]، و باغ های غیرمعروش [= باغ هایی که نیاز به داربست ندارد] را آفرید؛ همچنین نخل و انواع زراعت را، که از نظر میوه و طعم با هم متفاوتند؛ و (نیز) درخت زیتون و انار را، که از جهتی با هم شبیه، و از جهتی تفاوت دارند؛ (برگ و ساختمان ظاهریشان شبیه یکدیگر است، در حالی که طعم میوه آن ها متفاوت می باشد.) از میوه آن، به هنگامی که به ثمر می نشیند، بخورید! و حقّ آن را به هنگام درو، بپردازید! و اسراف نکنید، که خداوند مسرفان را دوست ندارد!

1072 بیهوده به خدا قسم نخورید

«وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَنِكُمْ أَن تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» بقره/224

خدا را در معرض سوگندهای خود قرار ندهید! و برای این که نیکی کنید، و تقوا پیشه سازید، و در میان مردم اصلاح کنید (سوگند یاد ننمایید)! و خداوند شنوا و داناست.

1073 قسم خود را حفظ کن

«...وَاحْفَظُوا أَيْمَنَكُمْ كَذلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَاياتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ» مائده/89

... و سوگندهای خود را حفظ کنید (و نشکنید!) خداوند آیات خود را این چنین برای شما بیان می کند، شاید شکر او را بجا آورید!

1074 به قسم خود عمل کنید

«وَخُذْ بِيَدِکَ ضِغْثاً فَاضْرِبْ بِّهِ وَ لَا تَحْنَثْ إِنَّا وَجَدْنَهُ صابِراً نِّعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ» ص/44

(و به او گفتیم:) بسته ای از ساقه های گندم (یا مانند آن) را برگیر و با آن (همسرت را) بزن و سوگند خود را مشکن! ما او را شکیبا یافتیم؛ چه بنده خوبی که بسیار بازگشت کننده (به سوی خدا) بود!

1075 از قسم های خود سوء استفاده نکنید

«وَ لَا تَتَّخِذُوا أَيْمَنَكُمْ دَخَلاً بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِها وَ تَذُوقُوا السُّوءَ بِما صَدَدتُّمْ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ» نحل/94

سوگندهایتان را وسیله تقلّب و خیانت در میان خود قرار ندهید، مبادا گامی بعد از ثابت گشتن (بر ایمان) متزلزل شود؛ و به خاطر بازداشتن (مردم) از راه خدا، آثار سوء آن را بچشید! و برای شما، عذاب عظیمی خواهد بود!

ص:349

1076 حفظ قسم شوخی لازم نیست

«لَّا یُؤَاخِذُکُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِی أَیْمَنِکُمْ وَلَکِن یُؤَاخِذُکُم بِما کَسَبَتْ قُلُوبُکُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِیمٌ» بقره/225

خداوند شما را به خاطر سوگندهایی که بدون توجه یاد می کنید، مؤاخذه نخواهد کرد، اما به آنچه دل های شما کسب کرده، (و سوگندهایی که از روی اراده و اختیار، یاد می کنید،) مؤاخذه می کند. و خداوند، آمرزنده و بردبار است.

1077 شما مسؤول قسم های خود هستید

«لَا یُؤَاخِذُکُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِی أَیْمَنِکُمْ وَلَکِن یُؤَاخِذُکُم بِما عَقَّدتُّمُ الْأَیْمَنَ...» مائده/89

خداوند شما را به خاطر سوگندهای بیهوده (و خالی از اراده،) مؤاخذه نمی کند؛ ولی در برابر سوگندهایی که (از روی اراده) محکم کرده اید، مؤاخذه می نماید...

1078 قسم خود را نشکنید و به آن عمل کنید

«وَ أَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَهَدتُّمْ وَ لَا تَنقُضُوا الْأَیْمَنَ بَعْدَ تَوْکِیدِها وَ قَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَیْکُمْ کَفِیلاً إِنَّ اللَّهَ یَعْلَمُ ما تَفْعَلُونَ * وَلَا تَکُونُوا کالَّتِی نَقَضَتْ غَزْلَها مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنکَثاً تَتَّخِذُونَ أَیْمَنَکُمْ دَخَلاً بَیْنَکُمْ أَن تَکُونَ أُمَّةٌ هِیَ أَرْبَی مِنْ أُمَّةٍ إِنَّما یَبْلُوکُمُ اللَّهُ بِهِ وَ لَیُبَیِّنَنَّ لَکُمْ یَوْمَ الْقِیَمَهِ ما کُنتُمْ فِیهِ تَخْتَلِفُونَ» نحل/91 و 92

و هنگامی که با خدا عهد بستید، به عهد او وفا کنید! و سوگندها را بعد از محکم ساختن نشکنید، در حالی که خدا را کفیل و ضامن بر (سوگند) خود قرار داده اید، به یقین خداوند از آنچه انجام می دهید، آگاه است! همانند آن زن (سبک مغز) نباشید که پشم های تابیده خود را، پس از استحکام، وا می تابید! در حالی که (سوگند و پیمان) خود را وسیله خیانت و فساد قرار می دهید؛ به خاطر این که گروهی، جمعیّتشان از گروه دیگر بیشتر است (و کثرت دشمن را بهانه ای برای شکستن بیعت با پیامبر می شمرید)! خدا فقط شما را با این وسیله آزمایش می کند؛ و به یقین روز قیامت، آنچه را در آن اختلاف داشتید، برای شما روشن می سازد!

1079 شکستن قسم مجازات و کفاره دارد

«لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِى أَيْمَنِكُمْ وَلَكِن يُؤَاخِذُكُم بِما عَقَّدتُّمُ الْأَيْمَنَ فَكَفَّرَتُهُ إِطْعامُ عَشَرَهِ مَسَكِينَ مِنْ أَوْسَطِ ما تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَهٍ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيامُ ثَلَثَهِ أَيَّامٍ ذلِکَ كَفَّرَهُ أَيْمَنِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَنَكُمْ كَذلِکَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَاياتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ» مائده/89

خداوند شما را به خاطر سوگندهای بیهوده (و خالی از اراده،) مؤاخذه نمی کند؛ ولی در برابر سوگندهایی که (از روی اراده) محکم کرده اید، مؤاخذه می نماید. کفاره این گونه قسم ها، اطعام ده نفر مستمند، از غذاهای معمولی است که به خانواده خود می دهید؛ یا لباس پوشاندن بر آن ده نفر؛ و یا آزاد کردن یک برده؛ و کسی که هیچ کدام از این ها را نیابد، سه روز روزه می گیرد؛ این، کفاره سوگندهای شماست به هنگامی که سوگند یاد می کنید (و مخالفت می نمایید). و سوگندهای خود را حفظ کنید (و نشکنید!) خداوند آیات خود را این چنین برای شما بیان می کند، شاید شکر او را بجا آورید!

1080 باید به نذر و قسم عمل کرد

«ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ» حج/29

و به نذرهای خود وفا کنند؛ و بر گرد خانه گرامی کعبه، طواف کنند.

1081 نیکان به نذر خود وفا می کنند

«يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَ يَخافُونَ يَوْماً كانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيراً» انسان/7

آن ها به نذر خود وفا می کنند، و از روزی که شرّ و عذابش گسترده است می ترسند،

احکام داد و ستد

1082 اموال خود را با رضایت داد و ستد کنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَ لَكُم بَيْنَكُم بِالْبَطِلِ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَرَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كانَ بِكُمْ رَحِيماً» نسا/29

ای کسانی که ایمان آورده اید! اموال یکدیگر را به باطل (و از طرق نامشروع) نخورید مگر این که تجارتی با رضایت شما انجام گیرد. و خودکشی نکنید! خداوند نسبت به شما مهربان است.

1083 بر معامله شاهد بگیرید

«...وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبايَعْتُمْ» بقره/282

. ولی هنگامی که خرید و فروش (نقدی) می کنید، شاهد بگیرید!...

1084 برای معامله نسیه، رهن و گرو بگیرید

«وَإِنْ كُنتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كاتِباً فَرِهَنٌ مَّقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضاً فَلْيُؤَدِّ الَّذِى اؤْتُمِنَ أَمَنَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَدَةَ وَمَن يَكْتُمْها فَإِنَّهُ ءَاثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ» بقره/283

و اگر در سفر بودید، و نویسنده ای نیافتید، گروگان بگیرید! (گروگانی که در اختیار طلبکار قرار گیرد.) و اگر به یکدیگر اطمینان (کامل) داشته باشید، (گروگان لازم نیست، و) باید کسی که امین شمرده شده (و بدون گروگان، چیزی از دیگری گرفته)، امانت (و بدهی خود را بموقع) بپردازد؛ و از خدایی که پروردگار اوست. بپرهیزد! و شهادت را کتمان نکنید! و هر کس آن را کتمان کند، قلبش گناهکار است. و خداوند، به آنچه انجام می دهید، داناست.

1085 بهترین معامله چیست؟

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَرَةٍ تُنجيكُم مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَتُجَهِدُونَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَ لِكُمْ وَ أَنفُسِكُمْ ذَ لِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ» صف/10 و 11

ای کسانی که ایمان آورده اید! آیا شما را به تجارتی راهنمایی کنم که شما را از عذاب دردناک رهایی می بخشد؟! به خدا و رسولش ایمان بیاورید و با اموال و جان هایتان در راه خدا جهاد کنید؛ این برای شما (از هر چیز) بهتر است اگر بدانید!

1086 نماز بهتر از تجارت است

«وَ إِذَا رَأَوْا تِجَرَةً أوْ لَهْواً انفَضُّوا إِلَيْها وَ تَرَکُوکَ قآئِماً قُلْ ما عِندَ اللّهِ خَیْرٌ مِّنَ اللَّهْوِ وَ مِنَ التِّجَرَهِ وَ اللَّهُ خَیْرُ الرَّ زِقِینَ» جمعه/11

ص:352

هنگامی که آن ها تجارت یا سرگرمی و لهوی را ببینند پراکنده می شوند و به سوی آن می روند و تو را ایستاده به حال خود رها می کنند؛ بگو: آنچه نزد خداست بهتر از لهو و تجارت است، و خداوند بهترین روزی دهندگان است.

1087 در معامله انصاف داشته باشید

«وَ لَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْیآءَهُمْ وَ لَا تَعْثَوْا فِی الْأَرْضِ مُفْسِدِینَ» شعرا/183

و حق مردم را کم نگذارید، و در زمین تلاش برای فساد نکنید!

1088 درست وزن کنید

الف: «وَ أَوْفُوا الْکَیْلَ إِذَا کِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطاسِ الْمُسْتَقِیمِ ذلِکَ خَیْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِیلاً» اسرا/35

و هنگامی که پیمانه می کنید، حق پیمانه را ادا نمایید، و با ترازوی درست وزن کنید! این برای شما بهتر، و عاقبتش نیکوتر است.

ب: «وَلَا تَقْرَبُوا مالَ الْیَتِیمِ إِلَّا بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ حَتَّی یَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْکَیْلَ وَالْمِیزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُکَلِّفُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ کانَ ذَاقُرْبَی وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَ لِکُمْ وَصَّیکُم بِهِ لَعَلَّکُمْ تَذَکَّرُونَ» انعام/152

و به مال یتیم، جز به بهترین صورت (و برای اصلاح)، نزدیک نشوید، تا به حد رشد خود برسد! و حق پیمانه و وزن را به عدالت ادا کنید! -هیچ کس را، جز بمقدار تواناییش، تکلیف نمی کنیم- و هنگامی که سخنی می گویید، عدالت را رعایت نمایید، حتی اگر در مورد نزدیکان (شما) بوده باشد و به پیمان خدا وفا کنید، این چیزی است که خداوند شما را به آن سفارش می کند، تا متذکّر شوید!

1089 با ترازوی درست، وزن کنید

«وَزِنُوا بِالْقِسْطاسِ الْمُسْتَقِیمِ» شعرا/182

و با ترازوی صحیح وزن کنید!

1090 عدالت در ترازو را رعایت کنید

الف: «وَ السَّماۤءَ رَفَعَها وَ وَضَعَ الْمِیزَانَ * أَلّا تَطْغَوْا فِی الْمِیزَانِ * وَ أقِیمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِیزَانَ» رحمان/7 تا 9

ص:353

و آسمان را برافراشت، و میزان و قانون (در آن) گذاشت، تا در میزان طغیان نکنید (و از مسیر عدالت منحرف نشوید)، و وزن را بر اساس عدل برپا دارید و میزان را کم نگذارید!

ب: «وَ يَقَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيآءَهُمْ وَ لَا تَعْثَوْا فِى الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ» هود/85

و ای قوم من! پیمانه و وزن را با عدالت، تمام دهید! و بر اشیاء (و اجناس) مردم، عیب نگذارید؛ و از حق آنان نکاهید! و در زمین به فساد نکوشید!

1091 کم فروشی نکنید(1)

الف: «أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ لَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ» شعرا/181

حق پیمانه را ادا کنید (و کم فروشی نکنید)، و دیگران را به خسارت نیفکنید!

ب: «وَإِلَى مَدْيَنَ أَخاهُمْ شُعَيْباً قالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ ما لَكُم مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِن رَّبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيآءَهُمْ وَ لَا تُفْسِدُوا فِى الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَحِها ذَ لِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنتُم مُّؤْمِنِينَ» اعراف/85

و به سوی مدین، برادرشان شعیب را (فرستادیم)؛ گفت: «ای قوم من! خدا را بپرستید، که جز او معبودی ندارید! دلیل روشنی از طرف پروردگارتان برای شما آمده است؛ بنابر این، حق پیمانه و وزن را ادا کنید! و از اموال مردم چیزی نکاهید! و در روی زمین، بعد از آن که (در پرتو ایمان و دعوت انبیاء) اصلاح شده است، فساد نکنید! این برای شما بهتر است اگر با ایمان هستید!

1092 وای بر کم فروشان

«وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ * الَّذِينَ إِذَا اكْتالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ * وَ إِذَا كالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ» مطففین/1 تا 3

وای بر کم فروشان! آنان که وقتی برای خود پیمانه می کنند، حق خود را بطور کامل می گیرند؛ امّا هنگامی که می خواهند برای دیگران پیمانه یا وزن کنند، کم می گذارند!

1- 132. آیه مشابه: هود/84.

1093 خدا ربا را نابود می کند

«یَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَوا وَیُرْبِی الصَّدَقَتِ وَاللَّهُ لَا یُحِبُّ کُلَّ کَفَّارٍ أَثِیمٍ» بقره/276

خداوند، ربا را نابود می کند؛ و صدقات را افزایش می دهد! و خداوند، هیچ انسانِ ناسپاسِ گنهکاری را دوست نمی دارد.

1094 ربا را ترک کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا ما بَقِیَ مِنَ الرِّبَوا إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» بقره/278

ای کسانی که ایمان آورده اید! از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید، و آنچه از (مطالبات) ربا باقی مانده، رها کنید؛ اگر ایمان دارید!

1095 ربا جنگ با خداست

«فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَکُمْ رُءُوسُ أَمْوَ لِکُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ» بقره/279

اگر (چنین) نمی کنید، بدانید خدا و رسولش، با شما پیکار خواهند کرد! و اگر توبه کنید، سرمایه های شما، از آنِ شماست [= اصل سرمایه، بدون سود]؛ نه ستم می کنید، و نه بر شما ستم وارد می شود.

1096 ربا برکت ندارد(1)

«وَ مآ ءَاتَیْتُم مِن رِّباً لِّیَرْبُوَا فِی أَمْوَ لِ النَّاسِ فَلَا یَرْبُوا عِندَ اللَّهِ وَ مآ ءَاتَیْتُم مِن زَکَوهٍ تُرِیدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَئِکَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ» روم/39

آنچه بعنوان ربا می پردازید تا در اموال مردم فزونی یابد، نزد خدا فزونی نخواهد یافت؛

ص:355

1- 133. چند آیه مشابه: نسا/161، آل عمران/130.

و آنچه را بعنوان زکات می پردازید و تنها رضای خدا را می طلبید (مایه برکت است؛ و) کسانی که چنین می کنند دارای پاداش مضاعفند.

1097 عاقبت رباخواری و رباخواران چیست؟

«الَّذِینَ یَأْکُلُونَ الرِّبَوا لَا یَقُومُونَ إِلَّا کَما یَقُومُ الَّذِی یَتَخَبَّطُهُ الشَّیْطَنُ مِنَ الْمَسِ ّ ذلِکَ بِأَنَّهُمْ قالُوا إِنَّما الْبَیْعُ مِثْلُ الرِّبَوا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَیْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَوا فَمَن جآءَهُ مَوْعِظَهٌ مِن رَّبِّهِ فَانتَهَی فَلَهُ ماسَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَی اللَّهِ وَمَنْ عادَ فَأُو لَئِکَ أَصْحاب النَّارِ هُمْ فِیها خَلِدُونَ» بقره/275

کسانی که ربا می خورند، (در قیامت) برنمی خیزند مگر مانند کسی که بر اثر تماسّ شیطان، دیوانه شده (و نمی تواند تعادل خود را حفظ کند؛ گاهی زمین می خورد، گاهی بپا می خیزد). این، به خاطر آن است که گفتند: «داد و ستد هم مانند ربا است (و تفاوتی میان آن دو نیست.)» در حالی که خدا بیع را حلال کرده، و ربا را حرام! (زیرا فرق میان این دو، بسیار است.) و اگر کسی اندرز الهی به او رسد، و (از رباخواری) خودداری کند، سودهایی که در سابق [= قبل از نزول حکم تحریم] به دست آورده، مال اوست؛ (و این حکم، گذشته را شامل نمی گردد؛) و کار او به خدا واگذار می شود؛ (و گذشته او را خواهد بخشید.) امّا کسانی که بازگردند (و بار دیگر مرتکب این گناه شوند)، اهل آتشند؛ و همیشه در آن می مانند.

قرض

1098 قرض و بدهی خود را حتماً ثبت کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِذَا تَدَایَنتُم بِدَیْنٍ إِلی أَجَلٍ مُّسَمًّی فَاکْتُبُوهُ» بقره/282

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که بدهی مدّت داری (به خاطر وام یا داد و ستد) به یکدیگر پیدا کنید، آن را بنویسید!...

1099 قرض چه کم چه زیاد را بنویسید

«...وَلَا تَسْمُوا أَن تَکْتُبُوهُ صَغِیراً أَوْ کَبِیراً إِلی أَجَلِهِ ذَلِکُمْ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَدَهِ

وَأَدْنَى أَلَّا تَرْتابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حاضِرَةً تُدِيرُونَها بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُناحٌ أَلَّا تَكْتُبُوها» بقره/282

...و از نوشتن (بدهیِ خود،) چه کوچک باشد یا بزرگ،ملول نشوید (هر چه باشد بنویسید)! این، در نزد خدا به عدالت نزدیکتر، و برای شهادت مستقیم تر، و برای جلوگیری از تردید و شک (و نزاع و گفتگو) بهتر می باشد؛ مگر این که داد و ستد نقدی باشد که بین خود، دست به دست می کنید. در این صورت، گناهی بر شما نیست که آن را ننویسید....

1100 کسی که نوشتن می داند باید سند را بنویسد

«...وَلْيَكْتُب بَّيْنَكُمْ كاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كاتِبٌ أَن يَكْتُبَ كَما عَلَّمَهُ اللَّهُ» بقره/282

..و باید نویسنده ای از روی عدالت، (سند را) در میان شما بنویسد! و کسی که قدرت بر نویسندگی دارد، نباید از نوشتن -همان طور که خدا به او تعلیم داده- خودداری کند!...

1101 کاتب چیزی را کم ننویسد

«....وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْاً» بقره/282

...و از خدا که پروردگار اوست بپرهیزد، و چیزی را فروگذار ننماید! ...

1102 بدهکار باید امضاء کند

«...فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِى عَلَيْهِ الْحَقُّ» بقره/282

...پس باید بنویسد، و آن کس که حق بر عهده اوست، باید املا کند،...

1103 اگر بدهکار محجور است و نمی تواند امضاء کند...

«... فَإِن كَانَ الَّذِى عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهاً أَوْضَعِيفاً أَوْلَا يَسْتَطِيعُ أَن يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِن رِّجالِكُمْ» بقره/282

...و اگر کسی که حق بر ذمه اوست، سفیه (یا از نظر عقل) ضعیف (و مجنون) است، یا (به خاطر لال بودن،) توانایی بر املاکردن ندارد، باید ولیّ

او (به جای او،) با رعایت عدالت، املا کند! و دو نفر از مردان (عادل) خود را (بر این حقّ) شاهد بگیرید!...

1104 هنگام قرض دادن، شاهد بگیرید

«...وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِن رِّجالِكُمْ فَإِن لَّمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتانِ مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَآءِ أَن تَضِلَّ إِحْدَاهُما فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُما الْأُخْرَى بقره/282

...و دو نفر از مردان (عادل) خود را (بر این حقّ) شاهد بگیرید! و اگر دو مرد نبودند، یک مرد و دو زن، از کسانی که مورد رضایت و اطمینان شما هستند، انتخاب کنید! (و این دو زن، باید با هم شاهد قرار گیرند،) تا اگر یکی انحرافی یافت، دیگری به او یادآوری کند...

1105 شاهدان به هنگام نیاز باید شهادت دهند

«...وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَآءُ إِذَا مادُعُوا» بقره/282

...و شهود نباید به هنگامی که آن ها را (برای شهادت) دعوت می کنند، خودداری نمایند!..

1106 شاهد و کاتب نباید ضرر کنند

«...وَلَا يُضآرَّ كاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفْعَلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ» بقره/282

...و نباید به نویسنده و شاهد، (به خاطر حقگویی،) زیانی برسد (و تحت فشار قرار گیرند)! و اگر چنین کنید، از فرمان پروردگار خارج شده اید...

1107 به بدهکار مهلت بدهید

«..وَإِنْ كانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ وَأَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ» بقره/280

و اگر (بدهکار،) قدرت پرداخت نداشته باشد، او را تا هنگام توانایی، مهلت دهید! (و در صورتی که براستی قدرت پرداخت را ندارد،) برای خدا به او ببخشید بهتر است؛ اگر (منافع این کار را) بدانید!

دنیا

1108 دنیا، محل آزمایش مردم است

«أحَسِبَ النَّاسُ أن يُتْرَكُوا أن يَقُولَوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ * وَ لَقَدْ فَتَنَّا الّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ

ص:358

فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ لَيَعْلَمَنَّ الْكَذِبِينَ» عنكبوت/2 و 3

آیا مردم گمان کردند همین که بگویند: «ایمان آوردیم»، به حال خود رها می شوند و آزمایش نخواهند شد؟! ما کسانی را که پیش از آنان بودند آزمودیم (و این ها را نیز امتحان می کنیم)؛ باید علم خدا درباره کسانی که راست می گویند و کسانی که دروغ می گویند تحقق یابد!

1109 دنیا، محل آزمایش و امتحان است

«وَ لَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَهِدِينَ مِنكُمْ وَالصَّبِرِينَ وَ نَبْلُوَاأَخْبارَكُمْ» محمد/31

ما همه شما را قطعاً می آزمائیم تا معلوم شود مجاهدان واقعی و صابران از میان شما کیانند، و اخبار شما را بیازماییم!

1110 از دنیا پرستان اعراض کنید

«فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّى عَن ذِكْرِنا وَ لَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَوةَ الدُّنْيا» نجم/29

حال که چنین است از کسی که از یاد ما روی می گرداند و جز زندگی مادی دنیا را نمی طلبد، اعراض کن!

1111 زندگی ظاهری دنیا بازیچه ای بیشتر نیست

«إِنَّما الْحَيَوةُ الدُّنْيا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ إِنْ تُؤْمِنُوا وَ تَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ وَ لَا يَسْئَلْكُمْ أَمْوَ لَكُمْ» محمد/36

زندگی دنیا تنها بازی و سرگرمی است؛ و اگر ایمان آورید و تقوا پیشه کنید، پاداش های شما را می دهد و اموال شما را نمی طلبد،

1112 مراحل پنجگانه زندگی مردم در دنیا

«اعْلَمُوا أَنَّما الْحَيَوةُ الدُّنْيا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكاثُرٌ فِى الْأَمْوَ لِ وَ الْأَوْلَدِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَماً وَ فِى الْأَخِرَهِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَ مَغْفِرَهٌ مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَ نٌ وَ ما الْحَيَوهُ الدُّنْيآ إِلَّا مَتَعُ الْغُرُورِ» حدید/20

بدانید زندگی دنیا تنها بازی و سرگرمی و تجمّل پرستی و فخرفروشی در میان شما و افزون

ص:359

طلبی در اموال و فرزندان است، همانند بارانی که محصولش کشاورزان را در شگفتی فرو می برد، سپس خشک می شود بگونه ای که آن را زردرنگ می بینی؛ سپس تبدیل به کاه می شود! و در آخرت، عذاب شدید است یا مغفرت و رضای الهی؛ و (به هر حال) زندگی دنیا چیزی جز متاع فریب نیست!(1)

1113 به دنیا دل بستگی نداشته باشید

«وَ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى ما مَتَّعْنا بِهِ أَزْوَجاً مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَوهِ الدُّنْيا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَ رِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَ أَبْقَى طه/131

و هرگز چشمان خود را به نعمت های مادّی، که به گروه هایی از آنان داده ایم، میفکن! این ها شکوفه های زندگی دنیاست؛ تا آنان را در آن بیازماییم؛ و روزی پروردگارت بهتر و پایدارتر است!

1114 به فکر خوش گذرانی نباشید

«إِنَّ قَرُونَ كانَ مِن قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَءَاتَيْنَهُ مِنَ الْكُنُوزِ ماَ إِنَّ مَفاتِحَهُ لَتَنُوأُ بِالْعُصْبَهِ أُولِى الْقُوَّهِ إِذْ قالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ» قصص/76

قارون از قوم موسی بود، اما بر آنان ستم کرد؛ ما آنقدر از گنج ها به او داده بودیم که حمل کلیدهای آن برای یک گروه زورمند مشکل بود! (به خاطر آورید) هنگامی را که قومش به او گفتند: «این همه شادی مغرورانه مکن، که خداوند شادی کنندگان مغرور را دوست نمی دارد!

1115 ثروت اندوزی نابجا نکنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ كَثِيراً مِّنَ الأَحْبارِ وَالرُّهْبانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَ لَ النَّاسِ بِالْبَطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِى سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ * يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْها فِى نارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِها جِباهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا ما كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا ما كُنتُمْ تَكْنِزُونَ» توبه/34 و 35

1- 134. بنابراین بچه که به دنیا می آید ابتدا فقط به فکر بازی است، کمی که بزرگ تر می شود به سرگرمی مشغول می شود، جوان که شد به تجمل و زیبایی، آن گاه که بزرگ تر شد فخرفروشی می کند و در حال پیری تازه به فکر افزون طلبی می افتد.

ای کسانی که ایمان آورده اید! بسیاری از دانشمندان (اهل کتاب) و راهبان، اموال مردم را به باطل می خورند، و (آنان را) از راه خدا باز می دارند! و کسانی که طلا و نقره را گنجینه (و ذخیره و پنهان) می سازند، و در راه خدا انفاق نمی کنند، به مجازات دردناکی بشارت ده! در آن روز که آن را در آتش جهنم، گرم و سوزان کرده، و با آن صورت ها و پهلوها و پشت هایشان را داغ می کنند؛ (و به آن ها می گویند): این همان چیزی است که برای خود اندوختید (و گنجینه ساختید)! پس بچشید چیزی را که برای خود می اندوختید!

1116 ثروت زیاد مایه نجات نیست

«الَّذِی جَمَعَ مالاً وَ عَدَّدَهُ * یَحْسَبُ أَنَّ مالَهُ أَخْلَدَهُ» همزه/2 و 3

همان کس که مال فراوانی جمع آوری و شماره کرده (بی آن که مشروع و نامشروع آن را حساب کند)! او گمان می کند که اموالش او را جاودانه می سازد!

1117 مال دوستی نکنید

«وَ تُحِبُّونَ الْمالَ حُبًّا جَمًّا» فجر/20

و مال و ثروت را بسیار دوست دارید (و به خاطر آن گناهان زیادی مرتکب می شوید)!

1118 به مال دنیا اعتنا نداشته باشید

«لَا تَمُدَّنَّ عَیْنَیْکَ إِلَی ما مَتَّعْنا بِهِ أَزْوَ جاً مِّنْهُمْ وَ لَا تَحْزَنْ عَلَیْهِمْ وَ اخْفِضْ جَناحَکَ لِلْمُؤْمِنِینَ» حجر/88

(بنابر این،) هرگز چشم خود را به نعمت های (مادّی)، که به گروه هایی از آن ها [= کفّار] دادیم، میفکن! و به خاطر آنچه آن ها دارند، غمگین مباش! و بال (عطوفت) خود را برای مؤمنین فرود آر!

1119 آخرت بهتر از دنیاست

«وَما الْحَیَوةُ الدُّنْیآ إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلدَّارُ الْأَخِرَةُ خَیْرٌ لِّلَّذِینَ یَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ» انعام/32

زندگی دنیا، چیزی جز بازی و سرگرمی نیست! و سرای آخرت، برای آن ها که پرهیزگارند، بهتر است! آیا نمی اندیشید؟!

ص:361

1120 تلاش گران در دنیا و آخرت مقدم اند

«انظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لَلْأَخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَتٍ وَ أَكْبَرُ تَفْضِيلاً» اسرا/21

ببين چگونه بعضى را (در دنيا به خاطر تلاششان) بر بعضى ديگر برترى بخشيده ايم؛ درجات آخرت و برترى هايش، از اين هم بيشتر است!

1121 عذاب دنيوى هم هست

«فَذُوقُوا عَذَابِى وَ نُذُرِ» قمر/39

(و گفتيم:) پس بچشيد عذاب و انذارهاى مرا!

1122 دنيا شما را فريب ندهد

«يا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَ اخْشَوْا يَوْماً لَّا يَجْزِى وَالِدٌ عَن وَلَدِهِ وَ لَا مَوْلُودٌ هُوَ جازٍ عَن وَالِدِهِ شَيْاً إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيا وَ لَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ» لقمان/33

اى مردم! تقواى الهى پيشه كنيد و بترسيد از روزى كه نه پدر كيفر اعمال فرزندش را تحمّل مى كند، و نه فرزند چيزى از كيفر (اعمال) پدرش را؛ به يقين وعده الهى حقّ است؛ پس مبادا زندگانى دنيا شما را بفريبد، و مبادا (شيطان) فريبكار شما را (به كرم) خدا مغرور سازد!

1123 فريب دنيا و شيطان را نخوريد

«يا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيا وَ لَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ» فاطر/5

اى مردم! وعده خداوند حقّ است؛ مبادا زندگى دنيا شما را بفريبد، و مبادا شيطان شما را فريب دهد و به (كرم) خدا مغرور سازد!

1124 مال و فرزند وسيله آزمايش است

«إِنَّمآ أَمْوَلُكُمْ وَ أَوْلَدُكُمْ فِتْنَةٌ وَ اللَّهُ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ» تغابن/15

اموال و فرزندانتان فقط وسیله آزمایش شما هستند؛ و خداست که پاداش عظیم نزد اوست!

1125 مال و فرزند، زینت دنیایی اند

«الْمالُ وَ الْبَنُونَ زِینَهُ الْحَیَوهِ الدُّنْیا وَ الْبَقِیَتُ الصَّلِحَتُ خَیْرٌ عِندَ رَبِّکَ ثَوَاباً وَ خَیْرٌ أَمَلاً» کهف/46

ص:362

مال و فرزند، زینت زندگی دنیاست؛ و باقیات صالحات [= ارزش های پایدار و شایسته] ثوابش نزد پروردگارت بهتر و امیدبخش تر است!

1126 از نعمت های دنیا استفاده کنید

«وَ ابْتَغِ فِیمآ ءَاتَیکَ اللَّهُ الدَّارَ الْأَخِرَهَ وَ لَا تَنسَ نَصِیبَکَ مِنَ الدُّنْیا وَ أَحْسِن کَمآ أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَیْکَ وَ لَا تَبْغِ الْفَسادَ فِی الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ الْمُفْسِدِینَ» قصص/77

و در آنچه خدا به تو داده، سرای آخرت را بطلب؛ و بهره ات را از دنیا فراموش مکن؛ و همان گونه که خدا به تو نیکی کرده نیکی کن؛ و هرگز در زمین در جستجوی فساد مباش، که خدا مفسدان را دوست ندارد!

1127 نعمت های خدا را یاد کنید

«وَ أَمَّا بِنِعْمَهِ رَبِّکَ فَحَدِّثْ» ضحی/11

و نعمت های پروردگارت را بازگو کن!

عبرت گرفتن

1128 در زمین گردش کنید

«قُلْ سِیرُوا فِی الْأَرْضِ فَانظُرُوا کَیْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ یُنشِئُ النَّشْأَهَ الْأَخِرَهَ إِنَّ اللَّهَ عَلَی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ» عنکبوت/20

بگو: «در زمین بگردید و بنگرید خداوند چگونه آفرینش را آغاز کرده است؟ سپس خداوند (به همین گونه) جهان آخرت را ایجاد می کند؛ یقیناً خدا بر هر چیز توانا است!

1129 از پیشینیان عبرت بگیرید(1)

«وَ مآ أَرْسَلْنا مِن قَبْلِکَ إِلَّا رِجالاً نُّوحِی إِلَیْهِم مِنْ أَهْلِ الْقُرَی أَفَلَمْ یَسِیرُوا فِی الْأَرْضِ فَیَنظُرُوا کَیْفَ کَانَ عَقِبَهُ الَّذِینَ مِن قَبْلِهِمْ وَ لَدَارُ الْأَخِرَهِ خَیْرٌ لِّلَّذِینَ اتَّقَوْاأَفَلَا تَعْقِلُونَ» یوسف/109

1- 135. چند آیه مشابه: روم/9، فاطر/44، غافر/82، حج/46، اسرا/48، صافات/73، مائده/75.

و ما نفرستادیم پیش از تو، جز مردانی از اهل آبادی ها که به آن ها وحی می کردیم! آیا (مخالفان دعوت تو،) در زمین سیر نکردند تا ببینند عاقبت کسانی که پیش از آن ها بودند چه شد؟! و سرای آخرت برای پرهیزگاران بهتر است! آیا فکر نمی کنید؟!

1130 از عاقبت تکذیب کنندگان عبرت بگیرید(1)

«وَ لَقَدْ بَعَثْنا فِی کُلِّ أُمَّهٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ اجْتَنِبُوا الطَّغُوتَ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَی اللَّهُ وَ مِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَیْهِ الضَّلَلَهُ فَسِیرُوا فِی الْأَرْضِ فَانظُرُوا کَیْفَ کانَ عَقِبَهُ الْمُکَذِّبِینَ» نحل/36

ما در هر امتی رسولی برانگیختیم که: «خدای یکتا را بپرستید؛ و از طاغوت اجتناب کنید!» خداوند گروهی را هدایت کرد؛ و گروهی ضلالت و گمراهی دامانشان را گرفت؛ پس در روی زمین بگردید و ببینید عاقبت تکذیب کنندگان چگونه بود!

1131 از عاقبت مشرکان عبرت بگیرید

«قُلْ سِیرُوا فِی الْأَرْضِ فَانظُرُوا کَیْفَ کانَ عَقِبَهُ الَّذِینَ مِن قَبْلُ کانَ أَکْثَرُهُم مُّشْرِکِینَ» روم/42

بگو: «در زمین سیر کنید و بنگرید عاقبت کسانی که قبل از شما بودند چگونه بود؟ بیشتر آن ها مشرک بودند!

1132 از عاقبت گناهکاران عبرت بگیرید(2)

«أَوَ لَمْ یَسِیرُوا فِی الْأَرْضِ فَیَنظُرُوا کَیْفَ کانَ عَقِبَهُ الَّذِینَ کانُوا مِن قَبْلِهِمْ کانُواهُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّهً وَ ءَاثاراً فِی الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَ ما کانَ لَهُم مِّنَ اللَّهِ مِن وَاقٍ» غافر/21

آیا آن ها روی زمین سیر نکردند تا ببینند عاقبت کسانی که پیش از آنان بودند چگونه بود؟! آن ها در قدرت و ایجاد آثار مهمّ در زمین از این ها برتر بودند؛ ولی خداوند ایشان را به گناهانشان گرفت، و در برابر عذاب او مدافعی نداشتند!

1- 136. چند آیه مشابه: یونس/39 و 73، زخرف/25، انعام/11 و 24، آل عمران/137.
2- 137. چند آیه مشابه: نمل/69، اعراف/84.

1133 از عاقبت مفسدان عبرت بگیرید(1)

«وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَ طٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِهِ وَتَبْغُونَها عِوَجاً وَاذْكُرُوا إِذْ كُنتُمْ قَلِيلاً فَكَثَّرَكُمْ وَانظُرُوا كَيْفَ كانَ عَقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ» اعراف/86

و بر سر هر راه ننشينيد كه (مردم با ايمان را) تهديد كنيد و مؤمنان را از راه خدا باز داريد، و با (القاى شبهات،) آن را كج و معوج نشان دهيد! و به خاطر بياوريد زمانى را كه اندک بوديد، و او شما را فزونى داد! و بنگريد سرانجام مفسدان چگونه بود!

1134 از عاقبت مكّاران عبرت بگيريد

«فَانظُرْ كَيْفَ كانَ عَقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَهُمْ وَ قَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ» نمل/51

بنگر عاقبت توطئه آن ها چه شد، كه ما آن ها و قومشان همگى را نابود كرديم؛

1135 كافران عبرت بگيرند

«أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كانَ عَقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ لِلْكَفِرِينَ أَمْثَلُها» محمد/10

آيا در زمين سير نكردند تا ببينند عاقبت كسانى كه قبل از آنان بودند چگونه بود؟! خداوند آن ها را هلاک كرد؛ و براى كافران امثال اين مجازات ها خواهد بود!

1136 از قدرت خدا عبرت بگيريد(2)

«وَ هُوَ الَّذِى أَنزَلَ مِنَ السَّمآءِ مآءً فَأَخْرَجْنا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَىْ ءٍ فَأَخْرَجْنا مِنْهُ خَضِراً نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِباً وَمِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِها قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّتٍ مِنْ أَعْنابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهاً وَغَيْرَ مُتَشَبِهٍ انظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِى ذَ لِكُمْ لَأَيَتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ» انعام/99

او كسى است كه از آسمان، آبى نازل كرد، و به وسيله آن، گياهان گوناگون رويانديم؛ و از آن، ساقه ها و شاخه هاى سبز، خارج ساختيم؛ و از آن ها دانه هاى متراكم، و از شكوفه نخل، شكوفه هايى با رشته هاى باريک

بیرون فرستادیم؛ و باغ هایی از انواع انگور و زیتون و انار، (گاه) شبیه به یکدیگر، و (گاه) بی شباهت! هنگامی که میوه می دهد، به میوه آن و طرز رسیدنش بنگرید که در آن، نشانه هایی (از عظمت خدا) برای افراد باایمان است!

ص:365

1- 138. چند آیه مشابه: نمل/14، اعراف/103.
2- 139. آیه مشابه: انعام/46، عنکبوت/20.

1137 عبرت گرفتن

«إِنَّ فِی ذلِکَ لَعِبْرَةً لِّمَن یَخْشَی نازعات/26

در این عبرتی است برای کسی که (از خدا) بترسد!

1138 از عذاب الهی در دنیا عبرت بگیرید

الف: «أَلَمْ تَرَ کَیْفَ فَعَلَ رَبُّکَ بِعادٍ» فجر/6

آیا ندیدی پروردگارت با قوم «عاد» چه کرد؟!

ب: «فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذَرْتُکُمْ صَعِقَةً مِّثْلَ صَعِقَهِ عَادٍ وَ ثَمُودَ» فصلت/13

اگر آن ها روی گردان شوند، بگو: من شما را از صاعقه ای همانند صاعقه عاد و ثمود می ترسانم!

سایر دستورات

قسمت اول

1139 ان شاء اللَّه گفتن

«وَلَا تَقُولَنَّ لِشایْ ءٍ إِنِّی فاعِلٌ ذَلِکَ غَداً * إِلَّآ أَن یَشَآءَ اللَّهُ ...» کهف/23 و 24

و هرگز در مورد کاری نگو: «من فردا آن را انجام می دهم» مگر این که خدا بخواهد!...

1140 برای ورود به خانه مردم اجازه بگیرید

الف: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُیُوتاً غَیْرَ بُیُوتِکُمْ حَتَّی تَسْتَأْنِسُوا وَ تُسَلِّمُواعَلَی أَهْلِها ذَ لِکُمْ خَیْرٌ لَّکُمْ لَعَلَّکُمْ تَذَکَّرُونَ» نور/27

ای کسانی که ایمان آورده اید! در خانه هایی غیر از خانه خود وارد نشوید تا اجازه بگیرید و بر اهل آن خانه سلام کنید؛ این برای شما بهتر است؛ شاید متذکّر شوید.

ب: «فَإِن لّمْ تَجِدُوا فِيهآ أحَداَ فَلَا تَدْخُلَوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَ إِنْ قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوافَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَ اللَّهُ بِما تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ» نور/28

و اگر کسی را در آن نیافیتد، وارد نشوید تا به شما اجازه داده شود؛ و اگر گفته شد:

ص:366

«بازگردید!» بازگردید؛ این برای شما پاکیزه تر است؛ خداوند به آنچه انجام می دهید آگاه است.

1141 ورود به خانه های غیرمسکونی

«لَّیْسَ عَلَیْکُمْ جُناحٌ أَن تَدْخُلُوا بُیُوتاً غَیْرَ مَسْکُونَهٍ فِیها مَتَعٌ لَّکُمْ وَاللَّهُ یَعْلَمُ ما تُبْدُونَ وَ ما تَکْتُمُونَ» نور/29

(ولی) گناهی بر شما نیست وارد خانه های غیر مسکونی بشوید که در آن متاعی متعلّق به شما وجود دارد؛ و خدا آنچه را آشکار می کنید و آنچه را پنهان می دارید، می داند.

1142 بر خدا توکّل کنید

«وَ تَوَکَّلْ عَلَی اللَّهِ وَ کَفَی بِاللَّهِ وَکِیلاً» احزاب/3

و بر خدا توکّل کن، و همین بس که خداوند حافظ و مدافع (انسان) باشد!

1143 از جاهلان نباشید

«قالَ یانُوحُ إِنَّهُ لَیْسَ مِنْ أَهْلِکَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَیْرُ صالِحٍ فَلَا تَسْلْنِ ما لَیْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّی أَعِظُکَ أَن تَکُونَ مِنَ الْجاهِلِینَ» هود/46

فرمود: «ای نوح! او از اهل تو نیست! او عمل غیر صالحی است [= فرد ناشایسته ای است ! پس، آنچه را از آن آگاه نیستی، از من مخواه! من به تو اندرز می دهم تا از جاهلان نباشی!!»

1144 در هر کاری از راهش وارد شوید

«یَسْلُونَکَ عَنِ الْأَهِلَّهِ قُلْ هِیَ مَواقِیتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِ ّ وَلَیْسَ الْبِرُّ بِأَن تَأْتُوا الْبُیُوتَ مِن ظُهُورِها وَلَکِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَی وَأْتُوا الْبُیُوتَ مِنْ أَبْوَ بِها وَاتَّقُوااللَّهَ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ» بقره/189

در باره «هلال های ماه» از تو سؤال می کنند؛ بگو: «آن ها، بیان اوقات (و تقویم طبیعی) برای (نظامِ زندگیِ) مردم و (تعیینِ وقتِ) حج است». و (آن چنان که در جاهلیّت مرسوم بود که به هنگام حج، که جامه احرام می پوشیدند، از درِ خانه وارد نمی شدند، و از نقبِ پشتِ خانه وارد می شدند،

نکنید!) کارِ نیک، آن نیست که از پشتِ خانه ها وارد شوید؛ بلکه نیکی این است که پرهیزگار باشید! و از درِ خانه ها وارد شوید و تقوا پیشه کنید، تا رستگار گردید!

ص:367

1145 همسایه بد کیست؟

«وَ یَمْنَعُونَ الْماعُونَ» ماعون/6

و دیگران را از وسایل ضروری زندگی منع می نمایند!

1146 خبرچینی و جاسوسی نکنید

«وَ لَا تَجَسَّسُواوَ لَا یَغْتَب بَّعْضُکُم بَعْضاً أَیُحِبُّ أَحَدُکُمْ أَن یَأْکُلَ لَحْمَ أَخِیهِ مَیْتاً فَکَرِهْتُمُوهُ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِیمٌ» حجرات/12

و هرگز (در کار دیگران) تجسّس نکنید؛ و هیچ یک از شما دیگری را غیبت نکند، آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده خود را بخورد؟! (به یقین) همه شما از این امر کراهت دارید؛ تقوای الهی پیشه کنید که خداوند توبه پذیر و مهربان است!

1147 خسیس نباشید

«فَاتَّقُوا اللَّهَ ما اسْتَطَعْتُمْ وَ اسْمَعُوا وَ أَطِیعُواوَ أَنفِقُوا خَیْراً لِّأَنفُسِکُمْ وَ مَن یُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» تغابن/16

پس تا می توانید تقوای الهی پیشه کنید و گوش دهید و اطاعت نمایید و انفاق کنید که برای شما بهتر است؛ و کسانی که از بخل و حرص خویشتن مصون بمانند رستگارانند!

1148 کی قلب شما خاشع می شود

«أَلَمْ یَأْنِ لِلَّذِینَ ءَامَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِکْرِ اللَّهِ وَ ما نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَ لَا یَکُونُوا کَالَّذِینَ أُوتُوا الْکِتابَ مِن قَبْلُ فَطالَ عَلَیْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَ کَثِیرٌ مِّنْهُمْ فَسِقُونَ» حدید/16

آیا وقت آن نرسیده است که دل های مؤمنان در برابر ذکر خدا و آنچه از حقّ نازل کرده است خاشع گردد؟! و مانند کسانی نباشند که در گذشته به آن ها کتاب آسمانی داده شد، سپس زمانی طولانی بر آن ها گذشت و قلب هایشان قساوت پیدا کرد؛ و بسیاری از آن ها گنهکارند!

1149 مؤمن و فاسق مساوی نیستند

«أفَمَن كانَ مُؤْمِناً كَمَن كانَ فاسِقاً لّا يَسْتَوُنَ» سجده/18

ص:368

آیا کسی که باایمان باشد همچون کسی است که فاسق است؟! نه، هرگز این دو برابر نیستند.

1150 مصلح و مفسد یکسان نیستند

«أَمْ نَجْعَلُ الَّذِینَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّلِحَتِ کالْمُفْسِدِینَ فِی الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِینَ کالْفُجَّارِ» ص/28

آیا کسانی را که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده اند همچون مفسدان در زمین قرار می دهیم، یا پرهیزگاران را همچون فاجران؟!

1151 مصلح و مفسد مانند بینا و نابینایند

«وَ ما یَسْتَوِی الْأَعْمَی وَ الْبَصِیرُ وَ الَّذِینَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّلِحَتِ وَ لَا الْمُسِیءُ قَلِیلاً مَّا تَتَذَکَّرُونَ» غافر/58

هرگز نابینا و بینا یکسان نیستند؛ همچنین کسانی که ایمان آورده، و اعمال صالح انجام داده اند با بدکاران یکسان نخواهند بود؛ امّا کمتر متذکّر می شوید!

1152 پاک و ناپاک مساوی نیستند

«قُل لَّا یَسْتَوِی الْخَبِیثُ وَالطَّیِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَکَ کَثْرَهُ الْخَبِیثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ یَأُولِی الْأَلْبَبِ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ» مائده/100

بگو: («هیچ گاه) ناپاک و پاک مساوی نیستند؛ هر چند فزونی ناپاک ها، تو را به شگفتی اندازد! از (مخالفت) خدا بپرهیزید ای صاحبان خرد، شاید رستگار شوید!

1153 خودستایی نکنید

«أَلَمْ تَرَ إِلَی الَّذِینَ یُزَکُّونَ أَنفُسَهُم بَلِ اللَّهُ یُزَکِّی مَن یَشآءُ وَلَا یُظْلَمُونَ فَتِیلاً» نسا/49

آیا ندیدی کسانی را که خودستایی می کنند؟! (این خود ستایی ها، بی ارزش است؛) بلکه خدا هر کس را بخواهد، ستایش می کند؛ و کمترین ستمی به آن ها نخواهد شد.

1154 مال مردم را نخورید

«إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَ لَ الْيَتَمَى ظُلْماً إِنَّما يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ ناراً وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيراً» نسا/10

ص:369

کسانی که اموال یتیمان را به ظلم و ستم می خورند، (در حقیقت،) تنها آتش می خورند؛ و بزودی در شعله های آتش (دوزخ) می سوزند.

1155 به عدالت داوری کنید

«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا الْأَمَنَتِ إِلى أَهْلِها وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِ إِنَّ اللَّهَ كانَ سَمِيعاً بَصِيراً» نسا/58

خداوند به شما فرمان می دهد که امانت ها را به صاحبانش بدهید! و هنگامی که میان مردم داوری می کنید، به عدالت داوری کنید! خداوند، اندرزهای خوبی به شما می دهد! خداوند، شنوا و بیناست.

1156 وای بر دروغ گو

«وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ» جاثیه/7

وای بر هر دروغگوی گنهکار...

1157 اثر دروغ گویی به ضرر خود شماست

«وَ قالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَنَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلاً أَن يَقُولَ رَبِّىَ اللَّهُ وَقَدْ جاءَكُم بِالْبَيِّنَتِ مِن رَّبِّكُمْ وَ إِنْ يَكُ كَذِباً فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صادِقاً يُصِبْكُم بَعْضُ الَّذِى يَعِدُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ» غافر/28

و مرد مؤمنی از آل فرعون که ایمان خود را پنهان می داشت گفت: «آیا می خواهید مردی را بکشید به خاطر این که می گوید: پروردگار من «اللّه» است، در حالی که دلایل روشنی از سوی پروردگارتان برای شما آورده است؟! اگر دروغگو باشد، دروغش دامن خودش را خواهد گرفت؛ و اگر راستگو باشد، (لااقل) بعضی از عذاب هایی را که وعده می دهد به شما خواهد رسید؛ خداوند کسی را که اسرافکار و بسیار دروغگوست هدایت نمی کند.

1158 هیچ کسی را دشنام ندهید

«وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْواً بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِما كانُواْ يَعْمَلُونَ» انعام/108

(به معبود) كسانى كه غير خدا را مى خوانند دشنام ندهيد، مبادا آن ها (نيز) از روى (ظلم و) جهل، خدا را دشنام دهند! اينچنين براى هر امّتى عملشان را زينت داديم سپس بازگشت همه آنان به سوى پروردگارشان است؛ و آن ها را از آنچه عمل مى كردند، آگاه مى سازد (و پاداش و كيفر مى دهد).

1159 از هر گونه گناه دورى كنيد

«وَذَرُوا ظَهِرَ الْإِثْمِ وَباطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِما كانُوايَقْتَرِفُونَ» انعام/120

گناهان آشكار و پنهان را رها كنيد! زيرا كسانى كه گناه مى كنند، بزودى در برابر آنچه مرتكب مى شدند، مجازات خواهند شد.

1160 از گناه دورى كنيد

«وَإِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً قالُوا وَجَدْنا عَلَيْها ءَاباءَنا وَ اللَّهُ أَمَرَنا بِها قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشاءِ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ ما لَا تَعْلَمُونَ» اعراف/28

و هنگامى كه كار زشتى انجام مى دهند مى گويند: «پدران خود را بر اين عمل يافتيم؛ و خداوند ما را به آن دستور داده است!» بگو: «خداوند (هرگز) به كار زشت فرمان نمى دهد! آيا چيزى به خدا نسبت مى دهيد كه نمى دانيد؟!»

1161 نزديک گناه نشويد

«قُلْ تَعالَوْا أَتْلُ ما حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَبِالْوَ لِدَيْنِ إِحْسَناً وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَدَكُم مِنْ إِمْلَقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَ حِشَ ماظَهَرَ مِنْها وَما بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَ لِكُمْ وَصَّيكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ» انعام/151

بگو: «بياييد آنچه را پروردگارتان بر شما حرام كرده است برايتان بخوانم: اين كه چيزى را شريک خدا قرار ندهيد! و به پدر و مادر نيكى كنيد! و فرزندانتان را از (ترس) فقر، نكشيد! ما شما و آن ها را روزى مى دهيم؛ و نزديک كارهاى زشت نرويد، چه آشكار باشد چه پنهان! و انسانى را كه خداوند محترم شمرده، به قتل نرسانيد! مگر بحق (و از روى استحقاق)؛ اين چيزى است كه خداوند شما را به آن سفارش كرده، شايد درک كنيد!

1162 زیاده طلب نباشید

«وَ لَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ» مدثر/6

و منّت مگذار و فزونی مطلب،

1163 زینت و زیبایی را خدا حرام نکرده است

«قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّيِّبَتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِیَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا فِی الْحَيَوهِ الدُّنْيا خالِصَةً يَوْمَ الْقِيَمَهِ كَذلِکَ نُفَصِّلُ الْأَيَتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ» اعراف/32

بگو: «چه کسی زینت های الهی را که برای بندگان خود آفریده، و روزی های پاکیزه را حرام کرده است؟!» بگو: «این ها در زندگی دنیا، برای کسانی است که ایمان آورده اند؛ (اگر چه دیگران نیز با آن ها مشارکت دارند؛ ولی) در قیامت، خالص (برای مؤمنان) خواهد بود.» این گونه آیات (خود) را برای کسانی که آگاهند، شرح می دهیم!

1164 در حال عبادت مزین باشید

«يبَنِی ءَادَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ» اعراف/31

ای فرزندان آدم! زینت خود را به هنگام رفتن به مسجد، با خود بردارید! و (از نعمت های الهی) بخورید و بیاشامید، ولی اسراف نکنید که خداوند مسرفان را دوست نمی دارد!

1165 از سوء ظن و بدگمانی اجتناب کنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَ لَا تَجَسَّسُواوَ لَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضاً أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ» حجرات/12

قسمت دوم

ای کسانی که ایمان آورده اید! از بسیاری از گمان ها بپرهیزید، چرا که بعضی از گمان ها گناه است؛ و هرگز (در کار دیگران) تجسّس نکنید؛ و

هیچ یک از شما دیگری را غیبت نکند، آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده خود را بخورد؟! (به یقین) همه شما از این امر کراهت دارید؛ تقوای الهی پیشه کنید که خداوند توبه پذیر و مهربان است!

ص:372

1166 سؤال و درخواست بیجا نکنید

الف: «قالَ یَنُوحُ إِنَّهُ لَیْسَ مِنْ أَهْلِکَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَیْرُ صَلِحٍ فَلَا تَسْئلْنِ ما لَیْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّی أَعِظُکَ أَن تَکُونَ مِنَ الْجَهِلِینَ» هود/46

فرمود: «ای نوح! او از اهل تو نیست! او عمل غیر صالحی است [= فرد ناشایسته ای است ! پس، آنچه را از آن آگاه نیستی، از من مخواه! من به تو اندرز می دهم تا از جاهلان نباشی!!»

ب: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَسْئلُوا عَنْ أَشْیاَءَ إِنْ تُبْدَ لَکُمْ تَسُؤْکُمْ وَإِنْ تَسْئلُوا عَنْها حِینَ یُنَزَّلُ الْقُرْءَانُ تُبْدَ لَکُمْ عَفا اللَّهُ عَنْها وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِیمٌ» مائده/101

ای کسانی که ایمان آورده اید! از چیزهایی نپرسید که اگر برای شما آشکار گردد، شما را ناراحت می کند! و اگر به هنگام نزول قرآن، از آن ها سؤال کنید، برای شما آشکار می شود؛ خداوند آن ها را بخشیده (و نادیده گرفته) است. و خداوند، آمرزنده و بردبار است.

1167 از اهل علم سؤال کنید

«وَ مآ أَرْسَلْنا مِن قَبْلِکَ إِلَّا رِجالاً نُّوحِی إِلَیْهِمْ فَسْئلُوا أَهْلَ الذِّکْرِ إِنْ کُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» نحل/43

و پیش از تو، جز مردانی که به آن ها وحی می کردیم، نفرستادیم! اگر نمی دانید، از آگاهان بپرسید (تا تعجب نکنید از این که پیامبر اسلام از میان همین مردان برانگیخته شده است)!

1168 به خاطر اعمال خود، زیر سؤال می روید

«وَ لَوْ شآءَ اللَّهُ لَجَعَلَکُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَ لَکِن یُضِلُّ مَن یَشآءُ وَ یَهْدِی مَن یَشآءُ وَ لَتُسْئلُنَّ عَمَّا کُنتُمْ تَعْمَلُونَ» نحل/93

و اگر خدا می خواست، همه شما را امت واحدی قرار می داد؛ (و همه را به اجبار وادار به ایمان می کرد؛ امّا ایمان اجباری فایده ای ندارد!) ولی خدا هر کس را بخواهد (و شایسته بداند) گمراه، و هر کس را بخواهد (و لایق بداند) هدایت می کند! (به گروهی توفیق هدایت داده، و از گروهی سلب می کند!) و یقیناً شما از آنچه انجام می دادید، بازپرسی خواهید شد!

1169 ما از همه سؤال خواهیم کرد

«فَلَنَسْئَلَنَّ الَّذِینَ أُرْسِلَ إِلَیْهِمْ وَلَنَسْئَلَنَّ الْمُرْسَلِینَ» اعراف/6

ص:373

به یقین، (هم) از کسانی که پیامبران به سوی آن ها فرستاده شدند سؤال خواهیم کرد؛ (و هم) از پیامبران سؤال می کنیم!

1170 به آنچه دارید دل نبندید

«لِّكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى ما فاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمآ ءَاتَيكُمْ وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتالٍ فَخُورٍ» حدید/23

این به خاطر آن است که برای آنچه از دست داده اید تأسف نخورید، و به آنچه به شما داده است دلبسته و شادمان نباشید؛ و خداوند هیچ متکبّر فخرفروشی را دوست ندارد!

1171 صدقه دادن اجر چند برابر دارد

«إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَ الْمُصَّدِّقَتِ وَ أَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً يُضَعَفُ لَهُمْ وَ لَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ» حدید/18

مردان و زنان انفاق کننده، و آن ها که (از این راه) به خدا «قرض الحسنه» دهند، (این قرض الحسنه) برای آنان مضاعف می شود و پاداش پرارزشی دارند!

1172 از خدا طلب روزی کنید

«فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَوةُ فَانتَشِرُوا فِى الْأَرْضِ وَ ابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ وَ اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيراً لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» جمعه/10

و هنگامی که نماز پایان گرفت (شما آزادید) در زمین پراکنده شوید و از فضل خدا بطلبید، و خدا را بسیار یاد کنید شاید رستگار شوید!

1173 عفو و گذشت داشته باشید

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَهِلِينَ» اعراف/199

(به هر حال) با آن ها مدارا کن و عذرشان را بپذیر، و به نیکی ها دعوت نما، و از جاهلان روی بگردان (و با آنان ستیزه مکن)!

1174 از جاهلان به زیبایی گذشت کن

«وَ ما خَلَقْنا السَّمَاواتِ وَ الْأرْضَ وَ ما بَيْنَهُمآ إِلّا بِالْحَقِّ وَ إِنَّ السَّاعَةَ لَأتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ» حجر/85

ص:374

ما آسمان ها و زمین و آنچه را میان آن دو است، جز بحق نیافریدیم؛ و ساعت موعود [= قیامت] قطعاً فرا خواهد رسید (و جزای هر کس به او می رسد)! پس، از آن ها به طرز شایسته ای صرف نظر کن (و آن ها را بر نادانی هایشان ملامت ننما)!

1175 از خطاکاران بگذر

«فَبِما نَقْضِهِم مِّيثَقَهُمْ لَعَنَّهُمْ وَجَعَلْنا قُلُوبَهُمْ قَسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ إِلَّا قَلِيلاً مِّنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ» مائده/13

ولی به خاطر پیمان شکنی، آن ها را از رحمت خویش دور ساختیم؛ و دل های آنان را سخت و سنگین نمودیم؛ سخنان (خدا) را از موردش تحریف می کنند؛ و بخشی از آنچه را به آن ها گوشزد شده بود، فراموش کردند؛ و هر زمان، از خیانتی (تازه) از آن ها آگاه می شوی، مگر عده کمی از آنان؛ ولی از آن ها درگذر و صرف نظر کن، که خداوند نیکوکاران را دوست می دارد!

1176 ببخشید تا خدا شما را ببخشد

«وَ لَا يَأْتَلِ أُوْلُوا الْفَضْلِ مِنكُمْ وَ السَّعَهِ أَن يُؤْتُوا أُولِى الْقُرْبَى وَالْمَسَكِينَ وَ الْمُهَجِرِينَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَ لْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» نور/22

آن ها که از میان شما دارای برتری (مالی) و وسعت زندگی هستند نباید سوگند یاد کنند که از انفاق نسبت به نزدیکان و مستمندان و مهاجران در راه خدا دریغ نمایند؛ آن ها باید عفو کنند و چشم بپوشند؛ آیا دوست نمی دارید خداوند شما را ببخشد؟! و خداوند آمرزنده و مهربان است.

1177 بدی دیگران را ببخشید

«وَ جَزَ ؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُها فَمَنْ عَفا وَ أَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّلِمِينَ» شورا/40

کیفر بدی، مجازاتی است همانند آن؛ و هر کس عفو و اصلاح کند، پاداش او با خداست؛ خداوند ظالمان را دوست ندارد!

1178 هنگام خشم، عفو کنید

«وَ الَّذِینَ یَجْتَنِبُونَ کَبَئِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَوَ حِشَ وَ إِذَا ما غَضِبُوا هُمْ یَغْفِرُونَ» شورا/37

همان کسانی که از گناهان بزرگ و اعمال زشت اجتناب می ورزند، و هنگامی که خشمگین شوند عفو می کنند.

1179 از خطای اهل و عیال خود چشم پوشی کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَ جِکُمْ وَ أَوْلَدِکُمْ عَدُوًّا لَّکُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَ إِنْ تَعْفُوا وَ تَصْفَحُوا وَ تَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِیمٌ» تغابن/14

ای کسانی که ایمان آورده اید! بعضی از همسران و فرزندانتان دشمنان شما هستند، از آن ها برحذر باشید؛ و اگر عفو کنید و چشم بپوشید و ببخشید، (خدا شما را می بخشد)؛ چرا که خداوند بخشنده و مهربان است!

1180 کار خیر انجام دهید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا ارْکَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّکُمْ وَ افْعَلُوا الْخَیْرَ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ» حج/77

ای کسانی که ایمان آورده اید! رکوع کنید، و سجود بجا آورید، و پروردگارتان را عبادت کنید، و کار نیک انجام دهید، شاید رستگار شوید!

1181 عمل صالح انجام دهید

الف: «یا أَیُّهَا الرُّسُلُ کُلُوا مِنَ الطَّیِّبَتِ وَ اعْمَلُوا صَلِحاً إِنِّی بِما تَعْمَلُونَ عَلِیمٌ» مؤمنون/51

ای پیامبران! از غذاهای پاکیزه بخورید، و عمل صالح انجام دهید، که من به آنچه انجام می دهید آگاهم.

ب: «أَنِ اعْمَلْ سَبِغَتٍ وَ قَدِّرْ فِی السَّرْدِ وَ اعْمَلُوا صَلِحاً إِنِّی بِما تَعْمَلُونَ بَصِیرٌ» سبا/11

(و به او گفتیم:) زره های کامل و فراخ بساز، و حلقه ها را به اندازه و متناسب کن! و عمل صالح بجا آورید که من به آنچه انجام میدهید بینا هستم!

ص:376

1182 اگر به آخرت امید دارید...[1]

«قُلْ إِنَّمآ أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمآ إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَن كانَ يَرْجُوا لِقآءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَلِحاً وَ لَا يُشْرِكْ بِعِبادَهِ رَبِّهِ أَحَدَاً» کهف/110

بگو: «من فقط بشری هستم مثل شما؛ (امتیازم این است که) به من وحی می شود که تنها معبودتان معبود یگانه است؛ پس هر که به لقای پروردگارش امید دارد،باید کاری شایسته انجام دهد، و هیچ کس را در عبادت پروردگارش شریک نکند!

1183 عمل صالح شما به نفع خودتان است[2]

«مَنْ عَمِلَ صَلِحاً فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ أَسآءَ فَعَلَيْها ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ» جاثیه/15

هر کس کار شایسته ای بجا آورد، برای خود بجا آورده است؛ و کسی که کار بد می کند، به زیان خود اوست؛ سپس همه شما به سوی پروردگارتان بازگردانده می شوید!

1184 نیکوکاران پاداش عظیم دارند

«وَ إِنْ كُنتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ الدَّارَ الْأَخِرَهَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَتِ مِنكُنَّ أَجْراً عَظِيماً» احزاب/29

و اگر شما خدا و پیامبرش و سرای آخرت را می خواهید، خداوند برای نیکوکاران شما پاداش عظیمی آماده ساخته است.»

1185 حیات طیبه پاداش عمل صالح شماست

«مَنْ عَمِلَ صَلِحاً مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَوهً طَيِّبَهً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ ما كانُوا يَعْمَلُونَ» نحل/97

هرکس کار شایسته ای انجام دهد، خواه مرد باشد یا زن، در حالی که مؤمن است، او را به حیاتی پاک زنده می داریم؛ و پاداش آن ها را به بهترین اعمالی که انجام می دادند، خواهیم داد.

1186 عیب جویی نکنید

«وَ لَا تَلْمِزُوا أنفُسَکُمْ وَ لَا تَنابَزُوابِالْأَلْقَبِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِیمَنِ وَ مَن لَّمْ یَتُبْ فَأُو لَئِکَ هُمُ الظَّلِمُونَ» حجرات/11

1- 140. آیه مشابه: صافات/61.
2- 141. آیه مشابه: فصلت/46.

ای کسانی که ایمان آورده اید! نباید گروهی از مردان شما گروه دیگر را مسخره کنند، شاید آن ها از این ها بهتر باشند؛ و نه زنانی زنان دیگر را، شاید آنان بهتر از اینان باشند؛ و یکدیگر را مورد طعن و عیبجویی قرار ندهید و با القاب زشت و ناپسند یکدیگر را یاد نکنید، بسیار بد است که بر کسی پس از ایمان نام کفرآمیز بگذارید؛ و آن ها که توبه نکنند، ظالم و ستمگرند!

1187 وای بر عیب جویان

«وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ» همزه/1

وای بر هر عیبجوی مسخره کننده ای!

1188 چرا در برابر پروردگار خود مغرورید

«يا أَيُّهَا الْإِنسَنُ ما غَرَّکَ بِرَبِّکَ الْکَرِيمِ» انفطار/6

ای انسان! چه چیز تو را در برابر پروردگار کریمت مغرور ساخته است؟!

1189 خدا متکبر مغرور را دوست ندارد

«وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّکَ لِلنَّاسِ وَ لَا تَمْشِ فِی الْأَرْضِ مَرَحاً إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتالٍ فَخُورٍ» لقمان/18

(پسرم!) با بی اعتنایی از مردم روی مگردان، و مغرورانه بر زمین راه مرو که خداوند هیچ متکبّر مغروری را دوست ندارد.

1190 افزون طلبی شما را غافل نکند

«أَلْهَيكُمُ التَّکاثُرُ» تکاثر/1

افزون طلبی (و تفاخر) شما را به خود مشغول داشته (و از خدا غافل نموده) است.

1191 غیبت نکنید

«وَ لَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضاً أيُحِبُّ أحَدُكُمْ أن يَأكُلَ لَحْمَ أخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ» حجرات/12

ای کسانی که ایمان آورده اید! از بسیاری از گمان ها بپرهیزید، چرا که بعضی از گمان ها گناه است؛ و هرگز (در کار دیگران) تجسّس نکنید؛ و هیچ یک از شما دیگری را غیبت نکند،

ص:378

آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده خود را بخورد؟! (به یقین) همه شما از این امر کراهت دارید؛ تقوای الهی پیشه کنید که خداوند توبه پذیر و مهربان است!

1192 فخرفروشی نکنید

«أَلْهَیکُمُ التَّکاثُرُ * حَتَّی زُرْتُمُ الْمَقابِرَ» تکاثر/1 و 2

قسمت سوم

افزون طلبی (و تفاخر) شما را به خود مشغول داشته (و از خدا غافل نموده) است. تا آنجا که به دیدار قبرها رفتید (و قبور مردگان خود را برشمردید و به آن افتخار کردید)!

1193 خدا فخرفروشان را دوست ندارد(1)

«... وَ اللَّهُ لَا یُحِبُّ کُلَّ مُخْتالٍ فَخُورٍ» حدید/23

... و خداوند هیچ متکبّر فخرفروشی را دوست ندارد!

1194 دنبال فساد نباشید

«وَ ابْتَغِ فِیمآ ءَاتَیکَ اللَّهُ الدَّارَ الْأَخِرَةَ وَ لَا تَنسَ نَصِیبَکَ مِنَ الدُّنْیا وَ أَحْسِن کَمآ أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَیْکَ وَ لَا تَبْغِ الْفَسادَ فِی الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ الْمُفْسِدِینَ» قصص/77

و در آنچه خدا به تو داده، سرای آخرت را بطلب؛ و بهره ات را از دنیا فراموش مکن؛ و همان گونه که خدا به تو نیکی کرده نیکی کن؛ و هرگز در زمین در جستجوی فساد مباش، که خدا مفسدان را دوست ندارد!

1195 در زمین فساد نکنید(2)

الف: «وَاذْکُرُوا إِذْ جَعَلَکُمْ خُلَفآءَ مِنْ بَعْدِ عادٍ وَبَوَّأَکُمْ فِی الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِها قُصُوراً وَتَنْحِتُونَ الْجِبالَ بُیُوتاً فَاذْکُرُوا ءَالآءَ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِی الْأَرْضِ مُفْسِدِینَ» اعراف/74

و به خاطر بیاورید که شما را جانشینان قوم «عاد» قرار داد، و در زمین مستقر ساخت، که در دشت هایش، قصرها برای خود بنا می کنید؛ و در کوه ها، برای خود خانه ها می تراشید! بنابر این، نعمت های خدا را متذکر شوید! و در زمین، به فساد نکوشید!»

ص:379

1- 142. چند آیه مشابه: نسا/36، لقمان/18، عنکبوت/36.
2- 143. چند آیه مشابه: هود/85، بقره/60.

ب: «وَ لَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْیآءَهُمْ وَ لَا تَعْثَوْا فِی الْأَرْضِ مُفْسِدِینَ» شعرا/183

و حق مردم را کم نگذارید، و در زمین تلاش برای فساد نکنید!

ج: «وَلَا تُفْسِدُوا فِی الأَْرْض بَعْدَ إِصْلَحِها وَادْعُوهُ خَوْفاً وَطَمَعاً إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِیبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِینَ» اعراف/56

و در زمین پس از اصلاح آن فساد نکنید، و او را با بیم و امید بخوانید! (بیم از مسؤولیت ها، و امید به رحمتش. و نیکی کنید) زیرا رحمت خدا به نیکوکاران نزدیک است!

1196 از اصلاح به فساد برنگردید

«وَإِلَی مَدْیَنَ أَخاهُمْ شُعَیْباً قالَ یَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ ما لَکُم مِنْ إِلَهٍ غَیْرُهُ قَدْ جاَءَتْکُم بَیِّنَهٌ مِن رَّبِّکُمْ فَأَوْفُوا الْکَیْلَ وَالْمِیزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْیآءَهُمْ وَ لَا تُفْسِدُوا فِی الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَحِها ذَ لِکُمْ خَیْرٌ لَّکُمْ إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» اعراف/85

و به سوی مدین، برادرشان شعیب را (فرستادیم)؛ گفت: «ای قوم من! خدا را بپرستید، که جز او معبودی ندارید! دلیل روشنی از طرف پروردگارتان برای شما آمده است؛ بنابر این، حق پیمانه و وزن را ادا کنید! و از اموال مردم چیزی نکاهید! و در روی زمین، بعد از آن که (در پرتو ایمان و دعوت انبیاء) اصلاح شده است، فساد نکنید! این برای شما بهتر است اگر با ایمان هستید!

1197 منافقان هم خود را مصلح می دانند

«وَ إِذَا قِیلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِی الأَْرْضِ قالُوا إِنَّما نَحْنُ مُصْلِحُونَ» بقره/11

و هنگامی که به آنان گفته شود: «در زمین فساد نکنید» می گویند: «ما فقط اصلاح کننده ایم»!

1198 برای خدا قربانی کنید

« فَصَلِّ لِرَبِّکَ وَ انْحَرْ» کوثر/2

پس برای پروردگارت نماز بخوان وقربانی کن!

1199 کیست که به خدا قرض الحسنه بدهد

الف: «مَّن ذَا الَّذِی یُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً فَیُضَعِفَهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ کَرِیمٌ» حدید/11

ص:380

کیست که به خدا وام نیکو دهد (و از اموالی که به او ارزانی داشته انفاق کند) تا خداوند آن را برای او چندین برابر کند؟ و برای او پاداش پرارزشی است!

ب: «مَّن ذَا الَّذِی یُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً فَیُضَعِفَهُ لَهُ أَضْعافاً کَثِیرَةً وَاللَّهُ یَقْبِضُ وَیَبْصُطُ وَ إِلَیْهِ تُرْجَعُونَ» بقره/245

کیست که به خدا «قرض الحسنه ای» دهد، (و از اموالی که خدا به او بخشیده، انفاق کند،) تا آن را برای او، چندین برابر کند؟ و خداوند است (که روزی بندگان را) محدود یا گسترده می سازد؛ (و انفاق، هرگز باعث کمبود روزی آن ها نمی شود). و به سوی او باز می گردید (و پاداش خود را خواهید گرفت).

1200 پاداش قرض الحسنه چند برابر است

الف: «إِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً یُضَعِفْهُ لَکُمْ وَ یَغْفِرْ لَکُمْ وَ اللَّهُ شَکُورٌ حَلِیمٌ» تغابن/17

اگر به خدا قرض الحسنه دهید، آن را برای شما مضاعف می سازد و شما را می بخشد؛ و خداوند شکرکننده و بردبار است!

ب: «إِنَّ الْمُصَّدِّقِینَ وَ الْمُصَّدِّقَتِ وَ أَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً یُضَعَفُ لَهُمْ وَ لَهُمْ أَجْرٌ کَرِیمٌ» حدید/18

مردان و زنان انفاق کننده، و آن ها که (از این راه) به خدا «قرض الحسنه» دهند، (این قرض الحسنه) برای آنان مضاعف می شود و پاداش پرارزشی دارند!

1201 خدا به قسط و عدل امر می کند

«إِنَّ اللَّهَ یَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَنِ وَ إِیتآیِ ذِی الْقُرْبَی وَ یَنْهَی عَنِ الْفَحْشآءِ وَالْمُنکَرِ وَ الْبَغْیِ یَعِظُکُمْ لَعَلَّکُمْ تَذَکَّرُونَ» نحل/90

خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزدیکان فرمان می دهد؛ و از فحشا و منکر و ستم، نهی می کند؛ خداوند به شما اندرز می دهد، شاید متذکّر شوید!

1202 برای عدالت قیام کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا کُونُوا قَوَّمِینَ بِالْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَی أَنفُسِکُمْ أَوِ الْوَ لِدَیْنِ

ص:381

وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيراً فَاللَّهُ أَوْلَى بِهِما فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَى أَن تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلْوُا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً» نسا/135

ای کسانی که ایمان آورده اید! کاملاً قیام به عدالت کنید! برای خدا شهادت دهید، اگر چه (این گواهی) به زیان خود شما، یا پدر و مادر و نزدیکان شما بوده باشد! (چرا که) اگر آن ها غنیّ یا فقیر باشند، خداوند سزاوارتر است که از آنان حمایت کند. بنابراین، از هوی و هوس پیروی نکنید؛ که از حق، منحرف خواهید شد! و اگر حق را تحریف کنید، و یا از اظهار آن، اعراض نمایید، خداوند به آنچه انجام می دهید، آگاه است.

1203 حقایق را کتمان نکنید

«الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مآ ءَاتَيهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنا لِلْكَفِرِينَ عَذَاباً مُّهِيناً» نسا/37

آن ها کسانی هستند که بخل می ورزند، و مردم را به بخل دعوت می کنند، و آنچه را که خداوند از فضل (و رحمت) خود به آن ها داده، کتمان می نمایند. (این عمل، در حقیقت از کفرشان سرچشمه گرفته؛) و ما برای کافران، عذاب خوارکننده ای آماده کرده ایم.

1204 در هیچ کاری از مردم کم نگذارید

«وَإِلَى مَدْيَنَ أَخاهُمْ شُعَيْباً قالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ ما لَكُم مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جاَءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِن رَّبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيآءَهُمْ وَ لَا تُفْسِدُوا فِى الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَحِها ذَ لِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنتُم مُّؤْمِنِينَ» اعراف/85

و به سوی مدین، برادرشان شعیب را (فرستادیم)؛ گفت: «ای قوم من! خدا را بپرستید، که جز او معبودی ندارید! دلیل روشنی از طرف پروردگارتان برای شما آمده است؛ بنابر این، حق پیمانه و وزن را ادا کنید! و از اموال مردم چیزی نکاهید! و در روی زمین، بعد از آن که (در پرتو ایمان و دعوت انبیاء) اصلاح شده است، فساد نکنید! این برای شما بهتر است اگر با ایمان هستید!

1205 به سوی بهشت مسابقه بدهید

«سابِقُوا إِلَى مَغْفِرَهٍ مِن رَّبِّكُمْ وَ جَنَّهٍ عَرْضُها كَعَرْضِ السَّمآءِ وَ الْأَرْضِ أعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا

ص:382

بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ ذلِکَ فَضْلُ اللَّهِ یُؤْتِیهِ مَن یَشآءُ وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیمِ» حدید/21

به پیش تازید برای رسیدن به مغفرت پروردگارتان و بهشتی که پهنه آن مانند پهنه آسمان و زمین است و برای کسانی که به خدا و رسولانش ایمان آورده اند؛ آماده شده است، این فضل خداوند است که به هر کس بخواهد می دهد؛ و خداوند صاحب فضل عظیم است!

1206 در خیرات مسابقه بدهید

«وَ لِکُلِّ وِجْهَهٌ هُوَ مُوَلِّیها فَاسْتَبِقُوا الْخَیْرَتِ أَیْنَ ما تَکُونُوا یَأْتِ بِکُمُ اللَّهُ جَمِیعاً إِنَّ اللَّهَ عَلَی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ» بقره/148

هر طایفه ای قبله ای دارد که خداوند آن را تعیین کرده است؛ (بنابراین، زیاد در باره قبله گفتگو نکنید! و به جای آن،) در نیکی ها و اعمال خیر، بر یکدیگر سبقت جویید! هر جا باشید، خداوند همه شما را (برای پاداش و کیفر در برابر اعمال نیک و بد، در روز رستاخیز،) حاضر می کند؛ زیرا او، بر هر کاری تواناست.

1207 برای نعمت های بهشت مسابقه بدهید

«خِتَمُهُ مِسْکٌ وَ فِی ذلِکَ فَلْیَتَنافَسِ الْمُتَنَفِسُونَ» مطففین/26

مهری که بر آن نهاده شده از مشک است؛ و در این نعمت های بهشتی راغبان باید بر یکدیگر پیشی گیرند!

1208 یکدیگر را مسخره نکنید(1)

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا یَسْخَرْ قَوْمٌ مِن قَوْمٍ عَسَی أَن یَکُونُوا خَیْراً مِّنْهُمْ وَ لَا نِساءٌ مِن نِّساءٍ عَسَی أَن یَکُنَّ خَیْراً مِّنْهُنَّ وَ لَا تَلْمِزُوا أَنفُسَکُمْ وَ لَا تَنابَزُوابِالْأَلْقَبِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِیمَنِ وَ مَن لَّمْ یَتُبْ فَأُو لَئِکَ هُمُ الظَّلِمُونَ» حجرات/11

ای کسانی که ایمان آورده اید! نباید گروهی از مردان شما گروه دیگر را مسخره کنند، شاید آن ها از این ها بهتر باشند؛ و نه زنانی زنان دیگر را،

شاید آنان بهتر از اینان باشند؛ و یکدیگر را مورد طعن و عیبجویی قرار ندهید و با القاب زشت و ناپسند یکدیگر را یاد نکنید، بسیار بد

ص:383

1- 144. آیه مشابه: مدثر/45.

است که بر کسی پس از ایمان نام کفرآمیز بگذارید؛ و آن ها که توبه نکنند، ظالم و ستمگرند!

1209 اگر مسخره کنید مسخره می شوید

«وَ یَصْنَعُ الْفُلْکَ وَ کُلَّما مَرَّ عَلَیْهِ مَلأٌ مِن قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنکُمْ کَمَا تَسْخَرُونَ» هود/38

او مشغول ساختن کشتی بود، و هر زمان گروهی از اشراف قومش بر او می گذشتند، او را مسخره می کردند؛ (ولی نوح) گفت: «اگر ما را مسخره می کنید، ما نیز شما را همین گونه مسخره خواهیم کرد!

1210 مؤمنان با هم مهربانند

«مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِینَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَی الْکُفَّارِ رُحَمآءُ بَیْنَهُمْ تَرَیهُمْ رُکَّعاً سُجَّداً یَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَ ناً سِیماهُمْ فِی وُجُوهِهِم مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذلِکَ مَثَلُهُمْ فِی التَّوْرَاهِ وَ مَثَلُهُمْ فِی الْإِنجِیلِ کَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَی عَلَی سُوقِهِ یُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِیَغِیظَ بِهِمُ الْکُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِینَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّلِحَتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِیمَاً» فتح/29

محمّد (ص) فرستاده خداست؛ و کسانی که با او هستند در برابر کفّار سرسخت و شدید، و در میان خود مهربانند؛ پیوسته آن ها را در حال رکوع و سجود می بینی در حالی که همواره فضل خدا و رضای او را می طلبند؛ نشانه آن ها در صورتشان از اثر سجده نمایان است؛ این توصیف آنان در تورات و توصیف آنان در انجیل است، همانند زراعتی که جوانه های خود را خارج ساخته، سپس به تقویت آن پرداخته تا محکم شده و بر پای خود ایستاده است و بقدری نموّ و رشد کرده که زارعان را به شگفتی وامی دارد؛ این برای آن است که کافران را به خشم آورد (ولی) کسانی از آن ها را که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده اند، خداوند وعده آمرزش و اجر عظیمی داده است.

1211 با مؤمنان مهربان باشید

الف: «وَ اخْفِضْ جَناحَکَ لِمَنِ اتَّبَعَکَ مِنَ الْمُؤْمِنِینَ» شعرا/215

و بال و پر خود را برای مؤمنانی که از تو پیروی می کنند بگستر!

ب: «لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى ما مَتَّعْنا بِهِ أَزْوَ جاً مِّنْهُمْ وَ لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَ اخْفِضْ جَناحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ» حجر/88

(بنابر این،) هرگز چشم خود را به نعمت های (مادّی)، که به گروه هایی از آن ها [= کفّار] دادیم، میفکن! و به خاطر آنچه آن ها دارند، غمگین مباش! و بال (عطوفت) خود را برای مؤمنین فرود آر!

1212 در کارها میانه رو باش

«وَ اقْصِدْ فِی مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِن صَوْتِكَ إِنَّ أَنكَرَ الْأَصْوَ تِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ» لقمان/19

(پسرم!) در راه رفتن، اعتدال را رعایت کن؛ از صدای خود بکاه (و هرگز فریاد مزن) که زشت ترین صداها صدای خران است.

1213 چرا ناسپاسی و بخل؟

«إِنَّ الْإِنسَنَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ» عادیات/6

که انسان در برابر نعمت های پروردگارش بسیار ناسپاس و بخیل است؛

1214 در جلسات خود به تازه واردان جا دهید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِى الْمَجَلِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَ إِذَا قِيلَ انشُزُوا فَانشُزُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَتٍ وَاللَّهُ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ» مجادله/11

قسمت چهارم

ای کسانی که ایمان آورده اید! هنگامی که به شما گفته شود: «مجلس را وسعت بخشید (و به تازه واردها جا دهید)»، وسعت بخشید، خداوند (بهشت را) برای شما وسعت می بخشد؛ و هنگامی که گفته شود: «برخیزید»، برخیزید؛ اگر چنین کنید، خداوند کسانی را که ایمان آورده اند و کسانی را که علم به آنان داده شده درجات عظیمی می بخشد؛ و خداوند به آنچه انجام می دهید آگاه است!

1215 آرزوی بیجا نداشته باشید

«وَلَا تَتَمَنَّوْا ما فَضَّلَ اللّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَی بَعْضٍ لَلرِّجالِ نَصِیبٌ مِّمَّا اکْتَسَبُواوَلِلنِّساَءِ نَصِیبٌ

ص:385

مِّمَّا اكْتَسَبْنَ وَسْئَلُوا اللَّهَ مِن فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كانَ بِكُلِّ شَیْ ءٍ عَلِیماً» نسا/32

برتری هایی را که خداوند برای بعضی از شما بر بعضی دیگر قرار داده آرزو نکنید! (این تفاوت های طبیعی و حقوقی، برای حفظ نظام زندگی شما، و بر طبق عدالت است. ولی با این حال،) مردان نصیبی از آنچه به دست می آورند دارند، و زنان نیز نصیبی؛ (و نباید حقوق هیچ یک پایمال گردد). و از فضل (و رحمت و برکت) خدا، برای رفع تنگناها طلب کنید! و خداوند به هر چیز داناست.

1216 آزاد کردن بنده از مهم ترین کارهاست

«... وَ مآ أَدْرَیکَ ما الْعَقَبَهُ فَکُّ رَقَبَهٍ» بلد/12 و 13

و تو نمی دانی آن گردنه چیست! آزادکردن برده ای.

1217 بین خودتان صلح و آشتی برقرار کنید

الف: «إِنَّما الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَهٌ فَأَصْلِحُوا بَیْنَ أَخَوَیْکُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّکُمْ تُرْحَمُونَ» حجرات/10

مؤمنان برادر یکدیگرند؛ پس دو برادر خود را صلح و آشتی دهید و تقوای الهی پیشه کنید، باشد که مشمول رحمت او شوید!

ب: «...فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَیْنِکُمْ وَأَطِیعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ کُنتُم مُّؤْمِنِینَ» انفال/1

... پس، از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید! و خصومت هایی را که در میان شماست، آشتی دهید! و خدا و پیامبرش را اطاعت کنید اگر ایمان دارید!

ج: «وَ إِنْ طَآئِفَتانِ مِنَ الْمُؤْمِنِینَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَیْنَهُما فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَیهُمَا عَلَی الْأُخْرَی فَقَتِلُوا الَّتِی تَبْغِی حَتَّی تَفِی ءَ إِلی أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فآءَتْ فَأَصْلِحُوابَیْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَ أَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ یُحِبُّ الْمُقْسِطِینَ» حجرات/9

و هرگاه دو گروه از مؤمنان با هم به نزاع و جنگ پردازند، آن ها را آشتی دهید؛ و اگر یکی از آن دو بر دیگری تجاوز کند، با گروه متجاوز پیکار کنید تا به فرمان خدا بازگردد؛ و هرگاه بازگشت (و زمینه صلح فراهم شد)، در

میان آن دو به عدالت صلح برقرار سازید؛ و عدالت پیشه کنید که خداوند عدالت پیشگان را دوست می دارد.

ص:386

1218 کسی را آواره نکنید

«وَ إِذْ أَخَذْنا مِیثَقَکُمْ لَا تَسْفِکُونَ دِمآءَکُمْ وَ لَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَکُم مِن دِیَرِکُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَ أَنتُمْ تَشْهَدُونَ» بقره/84

و هنگامی را که از شما پیمان گرفتیم که خون هم را نریزید؛ و یکدیگر را از سرزمین خود، بیرون نکنید. سپس شما اقرار کردید؛ (و بر این پیمان) گواه بودید.

1219 برای خدا اخلاص داشته باشید

«قُلْ أَمَرَ رَبِّی بِالْقِسْطِ وَأَقِیمُوا وُجُوهَکُمْ عِندَ کُلِّ مَسْجِدٍ وَ ادْعُوهُ مُخْلِصِینَ لَهُ الدِّینَ کَما بَدَأَکُمْ تَعُودُونَ» اعراف/29

بگو: «پروردگارم امر به عدالت کرده است؛ و توجّه خویش را در هر مسجد (و به هنگام عبادت) به سوی او کنید! و او را بخوانید، در حالی که دین (خود) را برای او خالص گردانید! (و بدانید) همان گونه که در آغاز شما را آفرید، (بار دیگر در رستاخیز) بازمی گردید!

1220 با بهتان به دیگران، آنان را آزار ندهید

«وَ الَّذِینَ یُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْمُؤْمِنَتِ بِغَیْرِ ما اکْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَناً وَ إِثْماً مُّبِیناً» احزاب/58

و آنان که مردان و زنان باایمان را به خاطر کاری که انجام نداده اند آزار می دهند؛ بار بهتان و گناه آشکاری را به دوش کشیده اند.

1221 اشاعه فحشا گناه است

«إِنَّ الَّذِینَ یُحِبُّونَ أَن تَشِیعَ الْفَحِشَةُ فِی الَّذِینَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِیمٌ فِی الدُّنْیا وَ الْأَخِرَهِ وَ اللَّهُ یَعْلَمُ وَ أَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» نور/19

کسانی که دوست دارند زشتی ها در میان با ایمان شیوع یابد، عذاب دردناکی برای آنان در دنیا و آخرت است؛ و خداوند می داند و شما نمی دانید.

1222 امانت دار باشید

«إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُكُمْ أن تُؤَدُّوا الأَمَنَتِ إِلى أَهْلِها وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أن تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِ إِنَّ اللَّهَ كانَ سَمِيعَاً بَصِيراً» نسا/58

ص:387

خداوند به شما فرمان می دهد که امانت ها را به صاحبانش بدهید! و هنگامی که میان مردم داوری می کنید، به عدالت داوری کنید! خداوند، اندرزهای خوبی به شما می دهد! خداوند، شنوا و بیناست.

1223 از اموال سفیهان خود نگهداری کنید

«وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهآءَ أَمْوَ لَكُمُ الَّتِى جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَماً وَارْزُقُوهُمْ فِيها وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلاً مَّعْرُوفاً» نسا/5

اموال خود را، که خداوند وسیله قوام زندگی شما قرار داده، به دست سفیهان نسپارید و از آن، به آن ها روزی دهید! و لباس بر آنان بپوشانید و با آن ها سخن شایسته بگویید!

1224 تا به چیزی علم نداشتید، نظر ندهید

«وَ لَا تَقْفُ ما لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولئِكَ كانَ عَنْهُ مَسْوُلاً» اسرا/36

از آنچه به آن آگاهی نداری، پیروی مکن، چرا که گوش و چشم و دل، همه مسؤولند.

1225 اهل سازش نباشید

«فَلَا تَهِنُوا وَ تَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ وَ اللَّهُ مَعَكُمْ وَ لَن يَتِرَكُمْ أَعْمَلَكُمْ» محمد/35

پس هرگز سست نشوید و (دشمنان را) به صلح (ذلّت بار) دعوت نکنید در حالی که شما برترید، و خداوند با شماست و چیزی از (ثواب) اعمالتان را کم نمی کند!

1226 در کار خیر تعاون و همکاری کنید

«... وَتَعاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَ نِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقابِ» مائده/2

... و (همواره) در راه نیکی و پرهیزگاری با هم تعاون کنید! و (هرگز) در راه گناه و تعدّی همکاری ننمایید! و از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید که

مجازات خدا شدید است!

1227 از حقّ مردم کم نگذارید

«وَ یَقَوْمِ أَوْفُوا الْمِکْیالَ وَالْمِیزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْیآءَهُمْ وَ لَا تَعْثَوْا فِی الْأَرْضِ مُفْسِدِینَ» هود/85

ص:388

و ای قوم من! پیمانه و وزن را با عدالت، تمام دهید! و بر اشیاء (و اجناس) مردم، عیب نگذارید؛ و از حق آنان نکاهید! و در زمین به فساد نکوشید!

1228 از جاهلان دوری کنید

«خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَهِلِينَ» اعراف/199

(به هر حال) با آن ها مدارا کن و عذرشان را بپذیر، و به نیکی ها دعوت نما، و از جاهلان روی بگردان (و با آنان ستیزه مکن)!

1229 از جاهلان پیروی نکنید

«قالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُما فَاسْتَقِيما وَ لَا تَتَّبِعآنِ ّ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ» یونس/89

فرمود: «دعای شما پذیرفته شد! استقامت به خرج دهید؛ و از راه (و رسم) کسانی که نمی دانند، تبعیت نکنید!»

1230 به شایعه و هر خبری توجّه نکنید

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ جآءَكُمْ فاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمَاً بِجَهَلَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى ما فَعَلْتُمْ نَدِمِينَ» حجرات/6

ای کسانی که ایمان آورده اید! اگر شخص فاسقی خبری برای شما بیاورد، درباره آن تحقیق کنید، مبادا به گروهی از روی نادانی آسیب برسانید و از کرده خود پشیمان شوید!

1231 شایعه پراکنان دست از شایعه بردارند

«لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ الْمُنَفِقُونَ وَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَ الْمُرْجِفُونَ فِى الْمَدِينَهِ لَنُغْرِيَنَّکَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجاوِرُونَکَ فِيهآ إِلَّا قَلِيلاً مَّلْعُونِينَ أَيْنَما ثُقِفُوا أُخِذُوا وَ قُتِّلُوا تَقْتِيلاً» احزاب/60 و 61

اگر منافقان و بیماردلان و آن ها که اخبار دروغ و شایعات بی اساس در مدینه پخش می کنند دست از کار خود بر ندارند، تو را بر ضدّ آنان می شورانیم، سپس جز مدّت کوتاهی نمی توانند در کنار تو در این شهر بمانند!

و از همه جا طرد می شوند، و هر جا یافته شوند گرفته خواهند شد و به سختی به قتل خواهند رسید!

ص:389

1232 در دین اختلاف و گروه گرایی نکنید

«مِنَ الَّذِینَ فَرَّقُوا دِینَهُمْ وَ کانُوا شِیَعاً کُلُّ حِزْبٍ بِما لَدَیْهِمْ فَرِحُونَ» روم/32

از کسانی که دین خود را پراکنده ساختند و به دسته ها و گروه ها تقسیم شدند! و (عجب این که) هر گروهی به آنچه نزد آن هاست (دلبسته و) خوشحالند!

1233 اختلاف و گروه گرایی نکنید

«وَلَا تَکُونُوا کالَّذِینَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ ما جآءَهُمُ الْبَیِّنَتُ وَأُولئِکَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِیمٌ» و مانند کسانی نباشید که پراکنده شدند و اختلاف کردند؛ (آن هم) پس از آن که نشانه های روشن (پروردگار) به آنان رسید! و آن ها عذاب عظیمی دارند. آل عمران/105

1234 هرج و مرج و خونریزی نکنید

«وَ إِذْ أَخَذْنا مِیثَقَکُمْ لَا تَسْفِکُونَ دِمآءَکُمْ وَ لَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَکُم مِن دِیَرِکُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَ أَنتُمْ تَشْهَدُونَ» بقره/84

و هنگامی را که از شما پیمان گرفتیم که خون هم را نریزید؛ و یکدیگر را از سرزمین خود، بیرون نکنید. سپس شما اقرار کردید؛ (و بر این پیمان) گواه بودید.

1235 در کارها با هم مشورت کنید

«فَبِما رَحْمَهٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَلَوْ کُنتَ فَظًّا غَلِیظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشاوِرْهُمْ فِی الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَکَّلْ عَلَی اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ یُحِبُّ الْمُتَوَکِّلِینَ» آل عمران/159

به (برکت) رحمت الهی، در برابر آنان [= مردم] نرم (و مهربان) شدی! و اگر خشن و سنگدل بودی، از اطراف تو، پراکنده می شدند. پس آن ها را ببخش و برای آن ها آمرزش بطلب! و در کارها، با آنان مشورت کن! اما هنگامی که تصمیم گرفتی، (قاطع باش! و) بر خدا توکل کن! زیرا خداوند متوکلان را دوست دارد.

1236 فحشا و گناه، حرام است

«قُلْ إِنَّما حَرَّمَ رَبِّیَ الْفَوَ حِشَ ما ظَهَرَ مِنْها وَما بَطَنَ وَالإِثْمَ وَ الْبَغْیَ بِغَیْرِ الْحَقِّ وَأَن تُشْرِكُوا

ص:390

ِاللَّهِ ما لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَاناً وَأَن تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ ما لَا تَعْلَمُونَ» اعراف/33

بگو: «خداوند، تنها اعمال زشت را، چه آشکار باشد چه پنهان، حرام کرده است؛ و (همچنین) گناه و ستم بناحق را؛ و این که چیزی را که خداوند دلیلی برای آن نازل نکرده، شریک او قرار دهید؛ و به خدا مطلبی نسبت دهید که نمی دانید.»

1237 به دیگران بهتان نزنید

«وَمَن يَكْسِبْ خَطِيَةً أَوْ إِثْماً ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِياً فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَاناً وَإِثْماً مُّبِيناً» نسا/112

و کسی که خطا یا گناهی مرتکب شود، سپس بیگناهی را متهم سازد، بار بهتان و گناهِ آشکاری بر دوش گرفته است.

1238 همه مأمور به عدالت هستیم

«وَ أُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ رَبُّنا وَ رَبُّكُمْ لَنآ أَعْمَلُنا وَ لَكُمْ أَعْمَلُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنا وَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنا وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ» شورا/15

...و مأمورم در میان شما عدالت کنم؛ خداوند پروردگار ما و شماست؛ نتیجه اعمال ما از آن ما است و نتیجه اعمال شما از آن شما، خصومت شخصی در میان ما نیست؛ و خداوند ما و شما را در یکجا جمع می کند، و بازگشت (همه) به سوی اوست!»

1239 برای شروع هرکاری بسم اللَّه بگویید

«وَ قالَ ارْكَبُوا فِيها بِسْمِ اللَّهِ مَجْريها وَ مُرْسَيهآ إِنَّ رَبِّى لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ» هود/41

او گفت: «به نام خدا بر آن سوار شوید! و هنگام حرکت و توقف کشتی، یاد او کنید، که پروردگارم آمرزنده و مهربان است!»

1240 نقض پیمان خدا موجب لعن خداست

«فَبِما نَقْضِهِم مِّيثَقَهُمْ لَعَنَّهُمْ وَجَعَلْنا قُلُوبَهُمْ قَسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظّاً مِّمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ إِلَّا قَلِيلاً

مِّنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ» مائده/13

ولی به خاطر پیمان شکنی، آن ها را از رحمت خویش دور ساختیم؛ و دل های آنان را سخت

ص:391

و سنگین نمودیم؛ سخنان (خدا) را از موردش تحریف می کنند؛ و بخشی از آنچه را به آن ها گوشزد شده بود، فراموش کردند؛ و هر زمان، از خیانتی (تازه) از آن ها آگاه می شوی، مگر عده کمی از آنان؛ ولی از آن ها درگذر و صرف نظر کن، که خداوند نیکوکاران را دوست می دارد!

ص:392

بخش پنجم : احکام قضایی

فصل اوّل: داوری به حق و عدل

1241 به حقّ قضاوت کنید

«یَدَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَکَ خَلِیفَةً فِی الْأَرْضِ فَاحْکُم بَیْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَ لَا تَتَّبِعِ الْهَوَی فَیُضِلَّکَ عَن سَبِیلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِینَ یَضِلُّونَ عَن سَبِیلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِیدٌ بِما نَسُوا یَوْمَ الْحِسابِ» ص/26

ای داوود! ما تو را خلیفه و (نماینده خود) در زمین قرار دادیم؛ پس در میان مردم بحق داوری کن، و از هوای نفس پیروی مکن که تو را از راه خدا منحرف سازد؛ کسانی که از راه خدا گمراه شوند، عذاب شدیدی به خاطر فراموش کردن روز حساب دارند!

1242 به قسط و عدل رفتار کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا کُونُوا قَوَّ مِینَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَلَا یَجْرِمَنَّکُمْ شَنَانُ قَوْمٍ عَلَی أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَی وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِیرٌ بِما تَعْمَلُونَ» مائده/8

ای کسانی که ایمان آورده اید! همواره برای خدا قیام کنید، و از روی عدالت،گواهی دهید! دشمنی با جمعیّتی، شما را به گناه و ترک عدالت نکشاند! عدالت کنید، که به پرهیزگاری نزدیکتر است! و از (معصیت) خدا بپرهیزید، که از آنچه انجام می دهید، با خبر است!

1243 قسط و عدل، فرمان خداست

«قُلْ أَمَرَ رَبِّی بِالْقِسْطِ وَأَقِیمُوا وُجُوهَکُمْ عِندَ کُلِّ مَسْجِدٍ وَ ادْعُوهُ مُخْلِصِینَ لَهُ الدِّینَ کَما بَدَأَکُمْ تَعُودُونَ» اعراف/29

بگو: «پروردگارم امر به عدالت کرده است؛ و توجّه خویش را در هر مسجد (و به هنگام عبادت) به سوی او کنید! و او را بخوانید، در حالی که دین (خود) را برای او خالص گردانید! (و بدانید) همان گونه که در آغاز شما را آفرید، (بار دیگر در رستاخیز) باز می گردید!

1244 آدم کشی نکنید

«وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِی حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ۗ وَ مَن قُتِلَ مَظْلُوماً فَقَدْ جَعَلْنا لِوَلِيِّهِ سُلْطَاناً فَلَا يُسْرِف فِّی الْقَتْلِ إِنَّهُ كانَ مَنصُوراً» اسرا/33

وکسی را که خداوند خونش را حرام شمرده، نکشید، جز بحق! و آن کس که مظلوم کشته شده، برای ولی اش سلطه (و حق قصاص) قرار دادیم؛ اما در قتل اسراف نکند، چرا که او مورد حمایت است!

1245 نه آدم کشی نه فرزندکشی

«قُلْ تَعالَوْا أَتْلُ ما حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْأً وَبِالْوَ لِدَيْنِ إِحْسَناً وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَدَكُم مِنْ إِمْلَقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَ حِشَ ماظَهَرَ مِنْها وَما بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِی حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ۗ ذَ لِكُمْ وَصَّيكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ» انعام/151

بگو: «بیایید آنچه را پروردگارتان بر شما حرام کرده است برایتان بخوانم: این که چیزی را شریک خدا قرار ندهید! و به پدر و مادر نیکی کنید! و فرزندانتان را از (ترس) فقر، نکشید! ما شما و آن ها را روزی می دهیم؛ و نزدیک کارهای زشت نروید، چه آشکار باشد چه پنهان! و انسانی را که خداوند محترم شمرده، به قتل نرسانید! مگر بحق (و از روی استحقاق)؛ این چیزی است که خداوند شما را به آن سفارش کرده، شاید درک کنید!

1246 نه آدم کشی و نه خودکشی

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَ لَكُم بَيْنَكُم بِالْبَطِلِ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَرَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ

ص:395

وَلَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كانَ بِكُمْ رَحِيماً * وَمَن يَفْعَلْ ذلِکَ عُدْوَ ناً وَظُلْماً فَسَوْفَ نُصْلِيهِ ناراً وَكانَ ذلِکَ عَلَى اللَّهِ يَسِيراً» نسا/29 و 30

ای کسانی که ایمان آورده اید! اموال یکدیگر را به باطل (و از طرق نامشروع) نخورید مگر این که تجارتی با رضایت شما انجام گیرد. و خودکشی نکنید! خداوند نسبت به شما مهربان است. و هر کس این عمل را از روی تجاوز و ستم انجام دهد، بزودی او را در آتشی وارد خواهیم ساخت؛ و این کار برای خدا آسان است.

1247 مجازات آدم کشی عمدی

«وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِناً مُّتَعَمِّداً فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَلِداً فِيها وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَاباً عَظِيماً» نسا/93

و هر کس، فرد باایمانی را از روی عمد به قتل برساند، مجازاتِ او دوزخ است؛ در حالی که جاودانه در آن می ماند؛ و خداوند بر او غضب می کند؛ و او را از رحمتش دور می سازد؛ و عذاب عظیمی برای او آماده ساخته است.

1248 مجازات آدم کشی غیر عمدی و پرداخت دیه

«وَما كانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِناً إِلَّا خَطَاً وَ مَن قَتَلَ مُؤْمِناً خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَهٍ مُّؤْمِنَهٍ وَدِيَهٌ مُّسَلَّمَهٌ إِلى أَهْلِهِ إِلَّآ أَن يَصَّدَّقُوا فَإِن كَانَ مِن قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَهٍ مُّؤْمِنَهٍ وَإِنْ كانَ مِن قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَقٌ فَدِيَهٌ مُّسَلَّمَهٌ إِلى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَهٍ مُّؤْمِنَهٍ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيامُ شَهْرَيْنِ مُتَتابِعَيْنِ تَوْبَهً مِّنَ اللَّهِ وَكانَ اللَّهُ عَلِيماً حَكِيماً» نسا/92

هیچ فرد باایمانی مجاز نیست که مؤمنی را به قتل برساند، مگر این که این کار از روی خطا و اشتباه از او سر زند؛ (و در عین حال،) کسی که مؤمنی را از روی خطا به قتل رساند، باید یک برده مؤمن را آزاد کند و خون بهایی به کسان او بپردازد؛ مگر این که آن ها خون بها را ببخشند. و اگر مقتول، از گروهی باشد که دشمنان شما هستند (و کافرند)، ولی مقتول باایمان بوده، (تنها) باید یک برده مؤمن را آزاد کند (و پرداختن خون بها لازم نیست). و اگر از جمعیّتی باشد که میان شما و آن ها پیمانی برقرار است، باید خون بهای او را به کسان او

بپردازد، و یک برده مؤمن (نیز) آزاد کند. و آن کس که دسترسی (به آزاد کردن برده) ندارد، دو ماه پی در پی روزه می گیرد. این، (یک نوع تخفیف، و) توبه الهی است. و خداوند، دانا و حکیم است.

1249 قصاص مایه زندگی است

«وَ لَکُمْ فِی الْقِصاصِ حَیَوةٌ یَأُولِی الْأَلْبَبِ لَعَلَّکُمْ تَتَّقُونَ» بقره/179

و برای شما در قصاص، حیات و زندگی است، ای صاحبان خِرد! شاید شما تقوا پیشه کنید.

1250 قاتل وجانی را قصاص کنید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا کُتِبَ عَلَیْکُمُ الْقِصاصُ فِی الْقَتْلَی الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَ الْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَ الْأُنثَی بِالْأُنثَی فَمَنْ عُفِیَ لَهُ مِنْ أَخِیهِ شَیْ ءٌ فَاتِّباعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَدَآءٌ إِلَیْهِ بِإِحْسَنٍ ذلِکَ تَخْفِیفٌ مِن رَّبِّکُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَی بَعْدَ ذلِکَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِیمٌ» بقره/178

ای افرادی که ایمان آورده اید! حکم قصاص در مورد کشتگان، بر شما نوشته شده است: آزاد در برابر آزاد، و برده در برابر برده، و زن در برابر زن، پس اگر کسی از سوی برادر (دینی) خود، چیزی به او بخشیده شود، (و حکم قصاص او، تبدیل به خون بها گردد،) باید از راه پسندیده پیروی کند. (و صاحب خون، حال پرداخت کننده دیه را در نظر بگیرد.) و او [= قاتل] نیز، به نیکی دیه را (به ولی مقتول) بپردازد؛ (و در آن، مسامحه نکند.) این، تخفیف و رحمتی است از ناحیه پروردگار شما! و کسی که بعد از آن، تجاوز کند، عذاب دردناکی خواهد داشت.

1251 رعایت تساوی در قصاص و دیه عضو

«وَکَتَبْنا عَلَیْهِمْ فِیهآ أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَیْنَ بِالْعَیْنِ وَالْأَنفَ بِالْأَنفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصاصٌ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ کَفَّارَةٌ لَّهُ وَمَن لَّمْ یَحْکُم بِمآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولئِکَ هُمُ الظَّلِمُونَ» مائده/45

و بر آن ها [= بنی اسرائیل در آن [= تورات ، مقرر داشتیم که جان در مقابل جان، و چشم در مقابل چشم، و بینی در برابر بینی، و گوش در مقابل گوش، و دندان در برابر دندان

می باشد؛ و هر زخمی، قصاص دارد؛ و اگر کسی آن را ببخشد (و از قصاص، صرف نظر کند)، کفاره (گناهان) او محسوب می شود؛ و هر کس به احکامی که خدا نازل کرده حکم نکند، ستمگر است.

ص:398

1252 رباخواری ممنوع است و عذاب دارد

«وَأَخْذِهِمُ الرِّبَوا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَ لَ النَّاسِ بِالْبَطِلِ وَأَعْتَدْنا لِلْكَفِرِينَ مِنْهُمْ عَذَاباً أَلِيماً» نسا/161

و (همچنین) به خاطر ربا گرفتن، در حالی که از آن نهی شده بودند؛ و خوردن اموال مردم بباطل؛ و برای کافران آن ها، عذاب دردناکی آماده کرده ایم.

1253 عاقبت رباخوار و رباخواری

«الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَوا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَما يَقُومُ الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَنُ مِنَ الْمَسِ ّ ذلِكَ بِأَنَّهُمْ قالُوا إِنَّما الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَوا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَوا فَمَن جآءَهُ مَوْعِظَةٌ مِن رَّبِّهِ فَانتَهَى فَلَهُ ماسَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عادَ فَأُولَئِكَ أَصْحاب النَّارِ هُمْ فِيها خَلِدُونَ» بقره/275

کسانی که ربا می خورند، (در قیامت) برنمی خیزند مگر مانند کسی که بر اثر تماسّ شیطان، دیوانه شده (و نمی تواند تعادل خود را حفظ کند؛ گاهی زمین می خورد، گاهی بپا می خیزد). این، به خاطر آن است که گفتند: «داد و ستد هم مانند ربا است (و تفاوتی میان آن دو نیست.)» در حالی که خدا بیع را حلال کرده، و ربا را حرام! (زیرا فرق میان این دو، بسیار است.) و اگر کسی اندرز الهی به او رسد، و (از رباخواری) خودداری کند، سودهایی که در سابق [= قبل از نزول حکم تحریم] به دست آورده، مال اوست؛ (و این حکم، گذشته را شامل نمی گردد؛) و کار او به خدا واگذار می شود؛ (و گذشته او را خواهد بخشید.) امّا

ص:399

کسانی که بازگردند (و بار دیگر مرتکب این گناه شوند)، اهل آتشند؛ و همیشه در آن می مانند.

1254 رشوه ندهید

«وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَ لَكُم بَيْنَكُم بِالْبَطِلِ وَتُدْلُوا بِهآ إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقاً مِنْ أَمْوَلِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ» بقره/188

و اموال یکدیگر را به باطل (و ناحق) در میان خود نخورید! و برای خوردن بخشی از اموال مردم به گناه، (قسمتی از) آن را (به عنوان رشوه) به قضات ندهید، در حالی که می دانید (این کار، گناه است)!

ص:400

1255 به زنا نزدیک هم نشوید

«وَ لَا تَقْرَبُوا الزِّنَى إِنَّهُ كانَ فَحِشَةً وَساَءَ سَبِيلاً» اسرا/32

و نزدیک زنا نشوید، که کار بسیار زشت، و بد راهی است!

1256 زنا تجاوز از حدّ است

«فَمَنِ ابْتَغَى وَرَآءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعادُونَ» معارج/31

و هر کس جز این ها را طلب کند، متجاوز است!

1257 زناکار را صد تازیانه بزنید

«الزَّانِيَةُ وَالزَّانِى فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُما مِائَةَ جَلْدَةٍ وَ لَا تَأْخُذْكُم بِهِما رَأْفَةٌ فِى دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ لْيَشْهَدْ عَذَابَهُما طَآئِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ» نور/2

هر یک از زن و مرد زناکار را صد تازیانه بزنید؛ و نباید رأفت (و محبّت کاذب) نسبت به آن دو شما را از اجرای حکم الهی مانع شود، اگر به خدا و روز جزا ایمان دارید! و باید گروهی از مؤمنان مجازاتشان را مشاهده کنند!

1258 زنای زن شوهردار

«وَالَّتِى يَأْتِينَ الْفَحِشَةَ مِن نِّسآئِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِّنكُمْ فَإِن شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِى الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّيهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلاً» نسا/15

و کسانی از زنان شما که مرتکب زنا شوند، چهار نفر از مسلمانان را به عنوان شاهد

برآن ها بطلبید! اگر گواهی دادند، آنان [= زنان] را در خانه ها(ی خود) نگاه دارید تا مرگشان فرا رسد؛ یا این که خداوند، راهی برای آن ها قرار دهد.

1259 زناکار اگر بعد از مجازات توبه کند از او بگذرید

«وَالَّذَانِ يَأْتِيَنِها مِنكُمْ فَاذُوهُما فَإِن تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمآ إِنَّ اللَّهَ كانَ تَوَّاباً رَّحِيماً» نسا/16

و از میان شما، آن مردان و زنانی که (همسر ندارند، و) مرتکب آن کار (زشت) می شوند، آن ها را آزار دهید (و حدّ بر آنان جاری نمایید)! و اگر توبه کنند، و (خود را) اصلاح نمایند، (و به جبران گذشته بپردازند،) از آن ها درگذرید! زیرا خداوند، توبه پذیر و مهربان است.

1260 ازدواج با زناکار حرام است

«الزَّانِى لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَ الزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهآ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَ حُرِّمَ ذلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ» نور/3

مرد زناکار جز با زن زناکار یا مشرک ازدواج نمی کند؛ و زن زناکار را، جز مرد زناکار یا مشرک، به ازدواج خود درنمی آورد؛ و این کار بر مؤمنان حرام شده است!

1261 زنان پاکدامن را قذف و متهم نکنید

«إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَتِ الْغَفِلَتِ الْمُؤْمِنَتِ لُعِنُوا فِى الدُّنْيا وَ الْأَخِرَهِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ» نور/23

کسانی که زنان پاکدامن و بی خبر (از هر گونه آلودگی) و مؤمن را متهم می سازند، در دنیا و آخرت از رحمت الهی بدورند و عذاب بزرگی برای آن هاست.

1262 گناه نسبت دادن زنا هشتاد تازیانه است

«وَ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَهِ شُهَدَآءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَنِينَ جَلْدَةً وَ لَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَدَةً أَبَداً وَ أُولئِكَ هُمُ الْفَسِقُونَ» نور/4

و کسانی که زنان پاکدامن را متهم می کنند، سپس چهار شاهد (بر مدعای خود) نمی آورند، آن ها را هشتاد تازیانه بزنید و شهادتشان را هرگز نپذیرید؛ و آن ها همان فاسقانند

ص:402

1263 اثبات نسبت دادن زنا به همسر

«وَ الَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَ جَهُمْ وَ لَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَآءُ إِلَّآ أَنفُسُهُمْ فَشَهَدَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَدَ تٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّدِقِينَ * وَ الْخَمِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَذِبِينَ * وَ يَدْرَؤُا عَنْها الْعَذَابَ أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَدَ تٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَذِبِينَ» نور/6 و 8

و کسانی که همسران خود را (در عمل منافی عفّت) متهم می کنند، و گواهانی جز خودشان ندارند هر یک از آن ها باید چهار مرتبه به نام خدا شهادت دهد که از راستگویان است؛ و در پنجمین بار بگوید که لعنت خدا بر او باد اگر از دروغگویان باشد. آن زن نیز می تواند کیفر (زنا) را از خود دور کند، به این طریق که چهار بار خدا را به شهادت طلبد که آن مرد (در نسبتی که به او می دهد) از دروغگویان است.

ص:403

1264 دست دزدان را قطع کنید

«وَالسَّارِقُ وَ السَّارِقَهُ فَاقْطَعُوا أَیْدِیَهُما جَزَآءً بِما کَسَبا نَکَلاً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِیزٌ حَکِیمٌ» مائده/38

دست مرد دزد و زن دزد را، به کیفر عملی که انجام داده اند، بعنوان یک مجازات الهی، قطع کنید! و خداوند توانا و حکیم است.

1265 شراب، نجس و حرام است

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنَّما الْخَمْرُ وَالْمَیْسِرُ وَالْأَنصابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّیْطَنِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ» مائده/90

ای کسانی که ایمان آورده اید! شراب و قمار و بت ها و ازلام [= نوعی بخت آزمایی] ، پلید و از عمل شیطان است، از آن ها دوری کنید تا رستگار شوید!

1266 غنا، گمراهی است(1)

«وَ مِنَ النَّاسِ مَن یَشْتَرِی لَهْوَ الْحَدِیثِ لِیُضِلَّ عَن سَبِیلِ اللَّهِ بِغَیْرِ عِلْمٍ وَ یَتَّخِذَها هُزُواً أُولئِکَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِینٌ» لقمان/6

و بعضی از مردم سخنان بیهوده را می خرند تا مردم را از روی نادانی، از راه خدا گمراه سازند و آیات الهی را به استهزا گیرند؛ برای آنان عذابی خوارکننده است!

ص:404

1- 145. ابن ابی عمیر از مهران بن محمّد نقل می کند که امام صادق علیه السلام فرمود: «الْغِنَاءُ مِمَّا قَالَ اللَّهُ وَمِنَ النّاسِ مَنْ یَشْتَرِی لَهْوَ الْحَدِیثِ لِیُضِلَّ عَنْ سَبِیلِ اللَّهِ» غنا از این موارد است.(کافی، 6/432)

1267 از غنا بپرهیزید(1)

«ذلِکَ وَ مَن یُعَظِّمْ حُرُمَتِ اللَّهِ فَهُوَ خَیْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ وَ أُحِلَّتْ لَکُمُ الْأَنْعَمُ إِلَّا ما یُتْلَی عَلَیْکُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَنِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» حج/30

(مناسک حج) این است! و هر کس برنامه های الهی را بزرگ دارد، نزد پروردگارش برای او بهتر است! و چهارپایان برای شما حلال شده، مگر آنچه (ممنوع بودنش) بر شما خوانده می شود. از پلیدی های بت ها اجتناب کنید! و از سخن باطل بپرهیزید!

1268 در مجلس غنا شرکت نکنید(2)

وَالَّذِینَ لَا یَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا کِرَاماً

و کسانی که شهادت به باطل نمی دهند (و در مجالس باطل شرکت نمی کنند)؛ و هنگامی که با لغو و بیهودگی برخورد کنند، بزرگوارانه از آن می گذرند.

1- 146. ابو بصیر می گوید: از امام صادق علیه السلام در مورد آیه شریفه «فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الأَوْثانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» پرسیدم، فرمود: «الْغِنَاءُ» منظور غنا است.(کافی، 6/432)

2- 147. ابو ایوب از محمّد بن مسلم و او از امام صادق علیه السلام نقل می کنند که در مورد آیه شریفه «وَالَّذِینَ لا یَشْهَدُونَ الزُّورَ» فرمود: منظور غنا است. (کافی، 6/432)

1269 از قمار بپرهیزید

«یا أَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا إِنَّما الْخَمْرُ وَالْمَیْسِرُ وَالْأَنصابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّیْطَنِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ» مائده/90

ای کسانی که ایمان آورده اید! شراب و قمار و بت ها و ازلام [= نوعی بخت آزمایی] ، پلید و از عمل شیطان است، از آن ها دوری کنید تا رستگار شوید!

1270 قمار گناه بزرگی است

«یَسْئَلُونَکَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَیْسِرِ قُلْ فِیهِمآ إِثْمٌ کَبِیرٌ وَمَنَفِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمآ أَکْبَرُ مِن نَّفْعِهِما وَیَسْئَلُونَکَ ماذَا یُنفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ کَذلِکَ یُبَیِّنُ اللَّهُ لَکُمُ الْأَیَتِ لَعَلَّکُمْ تَتَفَکَّرُونَ» بقره/219

در باره شراب و قمار از تو سؤال می کنند، بگو: «در آن ها گناه و زیان بزرگی است؛ و منافعی (از نظر مادی) برای مردم در بردارد؛ (ولی) گناه آن ها از نفعشان بیشتر است. و از تو می پرسند چه چیز انفاق کنند؟ بگو: از مازاد نیازمندی خود.» اینچنین خداوند آیات را برای شما روشن می سازد، شاید اندیشه کنید!

1271 لواط، اسراف از حد است

«إِنَّکُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجالَ شَهْوَةً مِن دُونِ النِّسآءِ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ» اعراف/81

آیا شما از روی شهوت به سراغ مردان می روید، نه زنان؟! شما گروه اسرافکار (و منحرفی) هستید!

1272 همجنس بازی، تجاوز از حد است

«أَتَأْتُونَ الذُّکْرَانَ مِنَ الْعَلَمِینَ * وَ تَذَرُونَ ما خَلَقَ لَکُمْ رَبُّکُم مِنْ أَزْوَ جِکُم بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ عادُونَ» شعرا/165 و 166

ص:406

آیا در میان جهانیان، شما به سراغ جنس ذکور می روید (و همجنس بازی می کنید، آیا این زشت و ننگین نیست؟!) و همسرانی را که پروردگارتان برای شما آفریده است رها می کنید؟! (حقّاً) شما قوم تجاوزگری هستید!»

1273 لواط، فحشاست(1)

«وَلُوطاً إِذْ قالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَحِشَةَ ما سَبَقَکُم بِها مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَلَمِینَ» اعراف/80

و (به خاطر آورید) لوط را، هنگامی که به قوم خود گفت: «آیا عمل بسیار زشتی را انجام می دهید که هیچیک از جهانیان، پیش از شما انجام نداده است؟!

1274 مجازات چند گانه محاربه

«إِنَّما جَزَ ؤُا الَّذِینَ یُحارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَیَسْعَوْنَ فِی الْأَرْضِ فَساداً أَن یُقَتَّلُوا أَوْ یُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَیْدِیهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِنْ خِلَفٍ أَوْ یُنفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذلِکَ لَهُمْ خِزْیٌ فِی الدُّنْیا وَلَهُمْ فِی الْأَخِرَهِ عَذَابٌ عَظِیمٌ» مائده/33

کیفر آن ها که با خدا و پیامبرش به جنگ برمی خیزند، و اقدام به فساد در روی زمین می کنند، (و با تهدید اسلحه، به جان و مال و ناموس مردم حمله می برند،) فقط این است که اعدام شوند؛ یا به دار آویخته گردند؛ یا (چهار انگشت از) دست (راست) و پای (چپ) آن ها، بعکس یکدیگر، بریده شود؛ و یا از سرزمین خود تبعید گردند. این رسوایی آن ها در دنیاست؛ و در آخرت، مجازات عظیمی دارند.

الحمد للّٰه رب العالمین

1- 148. چند آیه مشابه: عنکبوت/28 و 29 و نمل/54 و 55.

فهرست تفصیلی

تصویر

ص:408

تصوير

ص:409

تصوير

ص:410

تصوير

ص:411

تصوير

ص:412

تصوير

ص:413

تصوير

ص:414

تصوير

ص:415

تصوير

ص:416

تصوير

ص:417

تصوير

ص:418

تصوير

ص:419

تصوير

ص:420

تصوير

ص:421

تصوير

ص:422

تصوير

ص:423

تصویر

ص:424

تصوير

ص:425

تصوير

ص:426

تصوير

ص:427

تصوير

ص:428

تصوير

ص:429

تصوير

ص:430

تصوير

ص:431

تصوير

ص:432

درباره مرکز

بسمه تعالی
هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
آیا کسانی که میدانند و کسانی که نمیدانند یکسانند ؟
سوره زمر/ 9

مقدمه:
موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال 1385 هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:
موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:
1.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
2.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
3.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...
4.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
5.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
6.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:
1.عمل بر مبنای مجوز های قانونی
2.ارتباط با مراکز هم سو
3.پرهیز از موازی کاری
4.صرفا ارائه محتوای علمی
5.ذکر منابع نشر
بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :
1.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه
2.برگزاری مسابقات کتابخوانی
3.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...
4.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...
5.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com
6.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...
7.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی
8.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...
9.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)
10.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)
11. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در 8 فرمت جهانی:
JAVA.1
ANDROID.2
EPUB.3
CHM.4
PDF.5
HTML.6
CHM.7
GHB.8
و 4 عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :
ANDROID.1
IOS.2

WINDOWS PHONE.3
WINDOWS.4
به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .
درپایان :
از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک 129/34- طبقه اول
وب سایت: www.ghbook.ir
ایمیل: Info@ghbook.ir
تلفن دفتر مرکزی: 03134490125
دفتر تهران: 88318722 ـ 021
بازرگانی و فروش: 09132000109
امور کاربران: 09132000109